Alef

SCIENCE FICTION MAGAZIN

22

35 DINARA

LUNDVAL ● BREDBERI ● NIKOLSKI

Broj 22.

Prečnik Alefa iznosi oko dva-tri santimetra, ali kosmički prostor bio je tamo u nesmanjenoj veličini.

H. L. BORHES

S A D R Ž A J

Odgovorni urednik Milorad Predojević
Urednik Boban Knežević
Likovni urednik Dragoljub Stanković

Izdaje: NIŠRO »DNEVNIK«, OOUR IZDAVAČKA DELATNOST 21.000 NOVI SAD, Vojvođanskih brigada 7/VI

REČ UREDNIKA

Dok ne uhvatimo redovni mesečni ritam, romana u nastavcima neće biti (iz očiglednih razloga). U želji da vam povremeno predstavimo i poneki kompletan roman, prinuđeni smo da biramo kraća ostvarenja. »Bernard osvajač« Sema Lundvala predstavlja direktan nastavak urnebesnog remek-dela »Nije vreme za heroje« objavljenog svojevremeno u ediciji Kentaur. Može se čitati i kao samostalno delo, mada pretpostavljamo da većini naših čitalaca ovo neće biti prvi susret sa antiherojem Bernardom.

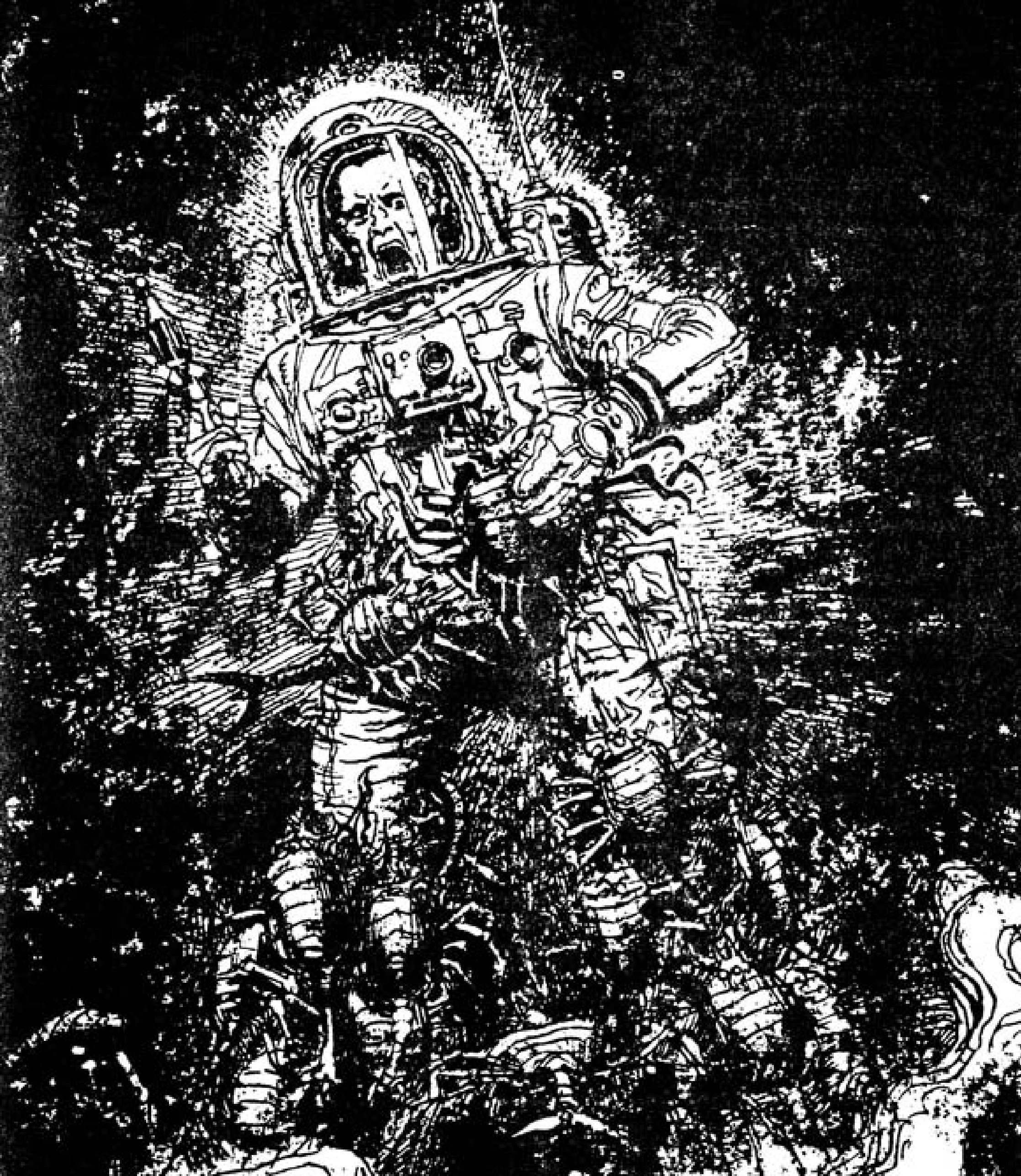
U ovom broju izostaje magazinski deo, jer zbog obima romana ne bi mogle da se objave više od dve priče, a kako smatramo da većina ipak više voli priče, celokupan preostali prostor posvećujemo njima.

U broju 20 objavili smo tekst Miće Milovanovića o domaćim SF pričama iz protekle godine. Prema očekivanju, odmah su počeli da stižu komentari pogođenih strana i gotovo bi kao što lepo reče Orson Skot Kard »na ovom svetu više nećeš imati prijatelja«. Neki su tražili da ne objavljujemo njihove primedbe, Bojan Meserko je izrazio svoje potpuno neslaganje telefonskim putem, a Predrag Raos je poslao kratko pisamce uz zahtev da ga u celosti objavimo. Evo pisma:

Iako mi je svakako polaskalo što me je Miodrag Milovanović (»Priče domaćih autora u protekloj godini«. Alef 20) proglasio 'našim najboljim SF piscem', podjednako me je i začudilo što je moju priču 'Ljepota i Dobrota' sveo na 'ideju o beskrajno dobrom kapetanu svemirskog broda i beskrajno lepoj kurvi koja mu zagorčava život'. 'Beskrajno dobri kapetan' svoju ženu 'milostivo' osuđuje na dvadesetogodišnji život (bez ikakve mogućnosti bijega!) sa sukrivcem u trenutku strasti i na gubitak mladosti, svježine i ljepote u odnosu na čovjeka kojeg je prevarila. Ako je Milovanoviću promakao taj ironični pomak, vjerojatno je to posljedica njegovog (sretnog) mladenačkog neiskustva. Moji (stariji i iskusniji) prijatelji javno me se odriču zbog te priče, uvjereni da je samo istinski zao čovjek mogao smisliti takvu opakost. Neka je Milovanović još jednom pročita — ne zbog priče, nego da mu se i samom ne bi dogodilo da trenutak zanosa plati dvadesetogodišnjim robijanjem s najdivnijom od svih žena.

Bez namere da nešto posebno branim Mićin sud, podsećam Raosa i sve ostale gnevne umetnike da je u pitanju ipak samo jedan subjektivan pogled na njihova remek-dela i da će tek istorijska distanca dati konačnu ocenu, naravno, ako se ikada iko bude ponovo osvrnuo na njih. No, i to je, priznaćete, nekakav sud.

Boban KNEŽEVIĆ

Sam J. Lundwall, Uppdrag I Universum, 1973

Preveo s engleskog Zoran Jakšić

Sem Lundval

BERNARD OSVAJAČ

1.

Svemirska osmatračka stanica WFL-755 lagano se okretala u svojoj usamljenoj orbiti na obodu beznačajnog zvezdanog jata Galaktičkog carstva: niko nije obraćao pažnju na nju izuzev, možda, nekog nevažnog knjigovođe daleko na planeti prestonici, a posadu joj je sačinjavalo ravnodušno ljudstvo koje nije radilo ništa osim što je brojalo dane do sledećeg odsustva. Zvezdano jato nalazilo se na rubu jedne poprilično turobne magline i sastojalo se od tridesetak hiljada sunaca i stotinu hiljada planeta.

Jedna stotina tih planeta sačinjavala je Galaktičko carstvo, podignuto na ostacima jednog od drevnih glaktičkih carstava čijih je ruševina galaksija sada bila prepuna. Vodio ga je nakadašnji gusar koji se, u nastupu skromnosti, nazvao imperatorom svemira, ništa manje. Galaktičko carstvo napredovalo je u tehnološkom pogledu tako što je pljačkalo ostatke drevnog sjaja kad god je bilo u prilici. Znalo se da je najmanje pet galaktičkih carstava cvetalo i umrlo samo u ovom zvezdanom jatu, što je značilo da su se naučna čuda mogla naći na gotovo svakom koraku. Ali do njih je bilo teško doći. Drevno carstvo gradilo je svoje mašine, a naročito odbrambene mehanizme, tako da traju čitavu večnost, i neugodno visok broj ih je nakon nekoliko stotina hiljada godina još uvek funkcionisao. Osim toga, postojao je veliki broj rivalskih careva univerzuma ne samo u ovom zvezdanom jatu već i po ostalima i svi su oni radili šta znaju i umeju ne bi li obeshrabrili takmace.

Svemirske osmatračke stanice imale su dvostruku dužnost: prvo, njihova funkcija mesta za nadgledanje bila je da javljaju za nova mesta koja se mogu opljačkati i da paze na preduzimljive careve koji bi se mogli naći u blizini; drugo, služile su kao logori za pritvor širitlija koji su nekada bili ljubimci javnosti pa su zglajzali, ali se nisu mogli pobiti na licu mesta, već ih je trebalo držati negde po strani. Stanice za osmatranje bile su nabijene do prskanja raznoraznim generalima, plemićima, političarima i drugim osobama visokih ambicija i loših sposobnosti za procenu trenutka; oni su samo kovali zavere kako da dođu glave jedni drugima.

Posada na broju WFL-755 bila je neprekidno na dužnosti već dobrih pet meseci, a najzanimljivije što se desilo bili su udar nekoliko zalutalih metorita i kuvar koji je iznenada pomahnitao i pokušao da potruje sve na stanici, sve dok se nije pojavio tuđinski brod, najpre kao sićušni odraz na osmatračkim ekranima. Oficira straže, nekadašnjeg admirala flote koji je strpljivo čekao da se njegovi odani poltroni podignu protiv tiranije na planeti prestonici, nije moglo biti manje briga.

»Verovatno metorit ili tome slično«, promrmljao je on i vratio se listi članova svoje buduće vlade na kojoj je upravo radio.

Kako su dani prolazili, odraz na ekranima je nastavljao da raste. Najzad postade toliko uočljiv da je čak i sadašnji komandir, kapetan Supersoko, nekadašnji zapovednik flote i general koji je ražalovan i uklonjen nakon ne baš najuspešnije ekspedicije na jedan od svetova starog carstva, uspeo da ga primeti i da stavi primedbu u vezi sa njim na sebi svojstven direktan način.

»Šta je to, trista mu đavola?«

»Odraz, ser«, zamucao je oficir straže, panično pokušavajući da sakrije naredbu za pogubljenje na kojoj se posebno isticalo komandirovo ime.

»Nemoj, bre, da mi odgovaraš, ti ništarijo!« zarežao je kapetan Supersoko. Kratkovido se zagledao u tačku koja se lagano micala. »Brod?«

»Ne znam, ser«, promrmljao je oficir straže, kome teško da bi pošlo za rukom da napravi razliku između meteorita i flotile svemirskih brodova. On se nalaktio na kompromitujuće dokumente na svome stolu i kiselo se smešio. Na sreću, kapetan Supersoko bio je previše zauzet posmatranjem odraza da bi ovoga uopšte primećivao.

»Tuđinski brod«, zagroktao je. »To znači neprijatelj; to znači borba, čoveče! Slava! Unapređenja! Srčana bitka i pobeda, pa mogu da se čistim sa ovog mesta koje je i Bog

prokleo!«

»Borba«, rekao je oficir straže. »Smrt, krv, sve uništeno. Kao da je sudnji dan...«

»Ma ko je uopšte pomenuo borbu« reče kapetan Supersoko. »Samo ćemo sačekati da se približe pa ćemo otvoriti vatru iz svog raspoloživog oružja. Brza, čista pobeda i ništa više.« Nasmešio se samopouzdano. »Strategija«, rekao je.

»Divota«, promrmlja oficir straže bez imalo uverenja.

»Umukni!« reče kapetan Supersoko. On poče da korača tamo-amo po majušnoj prostoriji, stežući i otvarajući šake za leđima, a oči su mu opako svetlucale. Ružičaste slike pojavljivale su se pred njegovim očima: slike napada iz potaje u velikim razmerama i divne pobede; a zatim unapređenje i povratak na položaj komandira flote, gde bi mogao da počne da pravi svoj prvi milion na miru. Već je odabirao imena za prvu samoubilačku misiju ka tuđinskom brodu. Na njoj su se nalazili njegov oficir straže, general Grok i nekoliko poručnika koji nikako nisu hteli da sarađuju. Kočoperno se odšetao do vrata, bat njegovih uglačanih čizama je odzvanjao po čeličnom podu.

Oficir straže osinu ga pogledom koji bi, samo da je mogao, na licu mesta ubio svakog smrtnika. Onda se turobno vratio svojim dokumentima, blaženo nesvestan poruka koje su brojčanici oko njega vrištali hiljadama različitih glasova. Da je oficir straže bio u stanju da očitava brojčanike, i sam bi počeo da vrišti.

Četiri dana kasnije, tuđinski brod se nadneo nad njima. Desilo se da je neki preduzimljivi oficir uključio spoljašnje video-kolo u trpezariji i trideset pregojenih oficira vrisnulo je kao jedan. Tuđinski brod bio je *ogroman*. Čak i na rastojanju od pola parseka, gargantuanski brod zaklonio je polovinu zvezdanog neba. U neverici, oči kapetana Supersokola samo što nisu iskočile iz duplji.

»Mora da je dugačak deset hiljada milja!« zakreketao je.

»Dvadeset hiljada«, rekao je kompjuter, »i dvesta četrdeset pet«.

Kapetan Supersoko proguta knedlu, nemoćan da otrgne pogled od užasnog prizora svemirskog broda većeg od osrednje planete. Na divovskoj oplati videli su se nebrojeni objekti koji nisu mogli biti ništa drugo do topovske cevi i transportne komore što su lako mogle da sadrže čitave eskadrile krstarica. Još uvek je zurio u ekran kada se kibernetski mozak svemirske stanice prebacio na automatsku kontrolu i time lišio posadu ono malo inicijative koju su mogli imati s obzirom na okolnosti.

Alarmna zvona počeše da odzvanjaju na sve strane; automatska vrata zabraviše se kada su odbrambeni sistemi počeli da funkcionišu. Džinovski tuđinski brod nadneo se nad njima, planeta koja se približavala zrncu prašine u bespuću meduzvezdanog prostora. Gravitaciona sila njegove divovske mase navali na svemirsku stanicu i uz piskavi zvuk elektronske mašinerije, koja se tome odupirala, i urlanje gomile oficira, svemirska stanica se pomerila iz orbite. Brod veliki poput planete nemarno je produžio put prema zvezdanom jatu, sa svemirskom stanicom koja se sumanuto vrtela oko njega poput majušnog, zbunjenog meseca.

U najnižem delu svemirske stanice, lojalni prijatelji oficira straže pomislili su da je počela revolucija i zato stadoše da se probijaju prema stepeništu uz mnogo radosne pucnjave; u trpezariji, kapetan Supersoko je svakoga u svom vidokrugu osuđivao na trenutno pogubljenje. Kibernetski mozak isključio se u elektronskoj konfuziji. Veštačke gravitacije nestade i šeststo pedeset i tri oficira ledbelo je u vazduhu, vrištalo i psovalo dok se stanica tumbala po svemiru. Haos je bio na vrhuncu. U međuvremenu, divovski brod, koji nije mario ni za šta od svega toga, nastavljao je put prema središtu zvezdanog jata.

2.

Kada je neverovatni brod uplovio u vidokrug iznad carske zatvorske planete broj 1224, koju su njeni stanovnici iz milja nazivali »Dobra stara lagana smrt«, komandir Bril Lord

Jaravan postupio je sa zadivljujućom sigurnošću, koja ga je i dovela na trenutni položaj. Smesta je doživeo nervni slom i, sasvim slučajno dopustivši da mu glava padne na glavni prekidač interkoma, ispustio dug, nemušti, prodoran vrisak. Na planeti je sve stalo: mašine za kopanje na putu po beskrajnim, pustošnim ravnicama; vrhovi pijuka na putu ka unutrašnjosti tvrdog, neprobojnog kamena; uglačane čizme stražara na putu prema glavama zatvorenika.

Tišina se proširila planetom; prekidao ju je samo komandirov krik iz hiljada interkoma, a u toj tišini jasno se čula slaba, prigušena huka pomoćne letelice koja je prilazila da bi se spustila. Bičevi, automatsko oružje i pendreci ležali su tamo gde su ih stražari pobacali, a iz rupa i pukotina u tlu prestravljene oči oficira virile su prema nebu ispod svojih zaštitnih šlemova.

Bernard Rordin, redov E-l u oružanim snagama galaktičkog carstva, trenutno u dvadesetogodišnjoj poseti Dobroj staroj laganoj smrti, nakon ne baš zadovoljavajućeg nastupa kao istureni izviđač na ekspediciji prema jednoj od planeta starog carstva, uplašeno pogleda iz rupe. Otkri da zuri u svoj odraz na paru nepopustljivih, dobro uglačanih čizama. Njegov prestravljeni pogled pođe nagore, preko uštirkane odeće, volovskog biča i kožnog opasača sa širokim izborom automatskog oružja, ručnih bombi i bodeža i preko ogromnog grudnog koša koji je mogao da pripada samo naročito opakom gorili. Najzad, njegove oči zaustaviše se, uz slabašni treptaj, na užasno izbrazdanoj glavi koja se nadnosila nad njim, dok joj je izbrijana lobanja svetlucala pod zracima nemilosrdnog sunca. Dve čupave obrve sastavile su se pred njegovim očima, dva zastrašujuća oka caklila su se prema njemu, a ogromna usta oglasila su se zaglušujućom rikom.

»Petnaest udaraca bičem zbog toga što se nisi obratio oficiru na odgovarajući način«, reče on, »i, osim toga, zato što si odbacio svoju opremu za kopanje bez naređenja.«

Hrapavi glas govorio je i govorio, opisujući u najpreciznijim pojedinostima sve odabrane muke koje su ga čekale čim se bude podigao iz čučnja i izvukao iz rupe.

»Ama, čujte...« reče Bernard.

»... I zbog toga što odgovaraš oficiru«, grmeo je glas. Bernard ponovo utonu u svoju rupu. Nad njim, dobri stari Gvozden nastavio je svoj monolog, podižući glas kako je jačala neprekidna tutnjava letelice koja se približavala, preteći da zagluši njegov moćni vojnički glas, očvršćavan i jačan po hiljadama terena za muštranje regruta i na svakom bojnom polju u ovom sektoru carstva.

Trag bele vatre pojavi se na udaljenom obzorju i lagano pođe naniže prema barakama koje su se šćućurile u središtu ogromne, pustošne ravnice. Dobri stari Gvozden zabaci ogavnu glavu i produži da urla, ali letelica je bila bučnija. Bernard uzdahnu i ponovo sede u svoju vlažnu rupu. Dok god se dobri stari Gvozden bude drao, Bernard će se odmarati, a odmor je bio jedina bitna stvar na Dobroj staroj laganoj smrti. Gargantuanski brod na nebu nije značio ništa; njegova letelica za spuštanje nije značila ništa. Novosti su značile promenu, a promena je u vojsci uvek oz-načavala promenu nagore, osim na Dobroj staroj smrti, gde nije moglo biti gore nego što već jeste. Osim toga, zemljotresni glas dobrog starog Gvozdena sada je za njega predstavljao dobro poznat, gotovo prijatan zvuk. Bernard oseti kako ga hvata dremež.

Bernard je bio nizak čovek četrdesetih godina, gojazan, sa opuštenim crnim brkovima i umornim očima. Svojevremeno, i to ne previše davno, dobri stari Gvozden bio je pukovnik, a Bernard izviđač. Tada je Bernardu gotovo pošlo za rukom da pretvori sebe u cara jednog od svetova starog carstva. Gotovo, ali ne sasvim. Kao posledica svega toga, dobri stari Gvozden sada je bio stariji vodnik na Dobroj staroj laganoj smrti i lični mučitelj osuđenika AB-1224-9586000/75638 Rordina.

U celini uzev, čitava stvar i nije ispala baš toliko loše, pomisli Bernard dok je lagano tonuo u san. Život jednog cara bio je komplikovan, dok je život osuđenika bio divno

jednostavan. Nisu mogli da učine ništa osim što su te ponižavali i nisi mogao da umreš nasilnom smrću, zato što te vojska ne pušta tako lako kada te jednom dohvati. Nisi imao problema šta da radiš sa slobodnim vremenom zbog toga što uopšte nisi ni imao slobodnog vremena; nisi imao nevolja sa devojkama zbog toga što uopšte nije bilo devojaka, a čak i da ih je bilo, bile bi samo za oficire; nisi imao problema sa razmišljanjem zbog toga što za njega nije bilo vremena, a za to su ionako bile od-ređene užasne kazne. Život na Dobroj staroj laganoj smrti bio je divno jednostavan, a nakon godinu ili dve nisi čak morao ni da pereš zube, jer nakon udaraca čizmom nije ti preostajao nijedan.

Bernard odluta u treperave snove u kojima je radio razne zanimljive stvari dobrom starom Gvozdenu dok su njegovi pajtaši stajali okolo, bodrili ga i oduševljeno klicali. Nad njim, dobri stari Gvozden je stajao i istezao svoje stravične mišiće dok je naizmenično psovao Bernarda i pomoćnu letelicu koja je sada potpunio zaglušila njegovu riku neobuzdanog besnila. Bernard zaspa sa glupavim smeškom na licu.

Pomoćna letelica se spustila uz mnogo upečatljivog vatrometa i bučnih eksplozija koje su odjekivale po neizmernoj ravnici. Po svim standardima bila je gigantska i uzdizala se visoko iznad štaba komandira Bril Lord Jaravana. Pored nje su delovale patuljasto čak i krstarice poređane u zgusnutoj grupi na kraju polja za sletanje usred brojnih terenskih vozila i tornjeva za gorivo moćne, starinske konstrukcije, svih opljačkanih sa susedne planete, na kojoj su drevni odbrambeni uređaji bili dovoljno nefunkcionalni da bi omogućili junačko kraduckanje. Bilo je i boljih brodova i opreme na starom astrodromu na samoj Dobroj staroj laganoj smrti, ali taj deo slavne prošlosti čuvao je svoja blaga ludačkom tvrdoglavošću senilnog čovekomrsca. Komandir Bril Lord Jaravan morao je da se zadovolji odbačenim letelicama za razonodu beznačajnog industrijskog magnata od pre dve stotine hiljada godina. Nikada se nije ponosio time, a pojava ovog neočekivanog tuđinskog broda ponela je njegov kompleks niže vrednosti u neslućene visine.

U tom trenutku, on se nalazio u najnižoj tamnici ispod svog štaba, gde je mahnito pokušavao da se ukopa u nepopustljivu stenu i vrištao naređenja svojim odanim vojnicima. Odane vojnike baš je bilo briga za to. Oni su se posakrivali po sopstvenim skloništima i urlali jedan na drugoga. Samo je stari Gvozden, koji je bio toliko glup da se nije bojao ničega, ostao na svom mestu.

Rakete pomoćne letelice zakašljaše se poslednji put, ispljunuše malo dima opakog mirisa, a onda je letelica ostala da mirno leži na izbrazdanom tlu; njen trup ogorčeno je škripao dok se metal hladio. Vazdušna komora se otvori i na izlazu se pojavi mladi čovek. On je kratko vreme oklevao, a zatim skočio na tlo i zakoračio prema Gvozdenu; na licu mu se video veliki osmeh poverenja, ruke su mu bile podignute, s dlanovima nagore, u univerzalnom znaku mira.

»Dolazim nenaoružan«, povikao je. »Prijatelji mir...«

»Nenaoružan?« reče Gvozden u neverici. *»Ščepajte ga!«*

Tri minuta kasnije, Bernard je imao novog drugara u svojoj rupi. Mladić je uleteo naglavce; njegovoj neobičnoj crnoj uniformi nedostajali su delovi, a na njegovom licu punom poverenja nalazilo se nekoliko sasvim novih modrica. Za njim dolete pijuk, uz bujicu oštrih jednosložnih reci.

»A sad da si počeo da kopaš, inače ima da te oderem živog«, zagrmeo je Gvozden. On zataknu palčeve za opasač i dvaput pijunu u rupu. »Kreći!«

Bernard ispuza ispod prestravljenog mladića, vukući za sobom svoj pijuk. »Jesi li video šta si napravio?« zarežao je. »Sad se ponovo razbesneo.«

»Šta se desilo?« pitao je mladi ćovek, budalasto zagledan u svoj pijuk.

»Dobrodošao na Dobru staru laganu smrt«, reče Bernard. On odmeri pridošlicu. »Kako se zoveš? Imaš li para?«

»Zovi me Išmail«, reče mladić. »Nemam.«

»Ti si budala«, reče mu Bernard. »Zašto nisi upucao to čudovište?«
»Nisam poneo oružje.«
»Zažalićeš ti zbog toga«, reče Bernard znalački.
»Da nisam čuo razgovor!« vrisnuo je stari Gvozden. »Počnite da kopate, inače ima da vas obojicu rastrgnem golim rukama!«
Oni se baciše na pijuke, pa su mahnito udarali i kopali, sve dok stari Gvozden nije otišao do nekog drugog nesrećnog zatvorenika. Novi zatvorenik gotovo trenutno polomi svoj pijuk.
»Ima da dobiješ još pet godina zbog toga što oštećuješ državno vlasništvo«, reče mu Bernard zlobno. »Loše si počeo, prijaško.«
»Ali kad je napravljen od *drveta*!« zajeca Išmail. »Ne može se tucati kamen drvenim pijukom!«
»Ne; a njime ne možeš ni da zaskočiš oficira. Ovde igraju na sigurno, pazi šta ti kažem.«
»Kada ću se izvući odavde?«
»Nikad.«
Išmail poče da plače, velike suze slivale su se niz njegove ružičaste obraze. Bernard ga je nezainteresovano posmatrao. »Zašto si uopšte sleteo ako ti se mesto ne dopada?« Želeo je on da zna.
»Zar ovo nije Maoro od Etare?«
»Šta ti je to?«
»Zar nisi čuo za njega? Slavni Maoro od Etare, planeta zadovoljstva čuvena u čitavom svemiru zbog nesputanih uživanja i poročnih zadovoljstava, planeta gde se za novac može dobiti sve, gde su devojke krasnije nego i u jednom snu, poročnije nego što se da zamisliti i u najluđoj mašti i brojne poput zvezda na nebu, i gde palate zadovoljstva nikada ne prestaju sa radom!« U Ismailovim očima pojavilo se blaženo svetlucanje i on poče teško da guta na pomisao o svemu što je promicalo pred njegovim sanjalačkim pogledom. Bernard se upilji u njega.
»Misliš li da je ovo planeta zadovoljstva?« pitao je. »Misliš da su ovo nesputana zadovoljstva? Misliš da su ovo *devojke?*« Napravio je širok, kružni pokret izbrazdanom rukom prema neobrijanim, prestravljenim zatvorenicima koji su tucali kamen i kopali po svojim rupama. »Hajde, prijaško, uzmi pijuk. Kuća časti.« On se zlurado nasmeja.
Išmail je bio zauzet proučavanjem nekih gadno izgužvanih listova hartije koje je izvadio iz džepa na grudima. »Mora da se opet radi o vremenskom paradoksu«, promrmljao je. »Stvari nikada nisu iste kada se vratiš. Kako se zove car?«
»Braskelor XXII.«
»Nikad čuo.«
»On je sin Braskelora XXI«, reče Bernard predusretljivo.
»Nisam čuo ni za njega. Poslednji put kada sam bio ovde, carstvo je vodio neko ko se zvao Kleon II i upravo je otpočinjao nešto što se nazivalo maltusovskim ratom, da bi smanjio gustinu stanovništva. Mi smo se onako malo ukopali ovde na koji mesec dok se sukobi nisu preselili na drugo zvezdano jato, i mogu ti reći da smo se bogovski proveli!« Srećno se nasmešio, nesvestan glasnog, mljackavog zvuka koji je napravila Bernardova vilica kada je zviznula u tlo.
»Koji maltusovski rat? Prvi ili drugi?« Prošapta Bernard.
»Otkud znam? Ostali smo samo koji mesec. Kada si na brodu za duga putovanja, ne obraćaš pažnju na sve te ratove. Samo se trudiš da se držiš što je dalje moguće.«
»Maltusovski ratovi su bili pre više od dvesta hiljada godina.«
»Ma nemoj mi reći!«
»Možda i tri stotine hiljada. Nikada nisam bio dobar u istoriji.«
»Umuknite tamo dole inače ima da vam siđem i da vas zadavim vašim crevima!« zaurlao je dobri stari Gvozden. Sumnjičavo ih je posmatrao kada su navalili na tlo

svojim drvenim pijucima, a onda je odmarširao, zloslutno rogoboreći sebi u bradu.

»Mora da si lud«, prošapta Bernard čim je užasno obličje nestalo sa vidika. »Kako si mogao da budeš ovde pre dvesta hiljada godina?«

»Ja sam sa broda za dugu plovidbu«, uzvrati mu Išmail šapatom. »Dobri stari Refanut tamo gore.« Pokazao je palcem prema gargantuanskom brodu na nebu. »Misliš na putovanja podsvetlosnim brzinama?«

»S kraja na kraj galaksije«, složio se Išmail. »Vrlo blizu brzini svetlosti sve vreme, i kada se vratiš nakon nekoliko godina subjektivnog vremena, kod kuće su prošle hiljade godina stvarnog vremena. To ima neke veze sa relativnošću i dilatacijom vremena ili tako nečim. Zbog toga uvek pre sletanja šaljemo izviđača. Ponekad se stvari popriličnо izmene između dva svraćanja u luku.«

»Iznenadio bi se«, reče mu Bernard.

»Kako god bilo, spašće me. Neće oni dozvoliti da ovo prođe neprimećeno, veruj mi. Pre nego što se osvestiš, ovo mesto ima da bude prepuno krstarica. To ima da vas nauči pameti.« On zlobno pijunu na tlo.

»Buncaš«, reče Bernard. »I ja sam nekada bio izviđač. Niko ne spašava izviđače.«

U tom momentu prekinuli su ih stari Gvozden i dva sadistička stražara koji siđoše u rupu da ih nauče nekoliko stvari. Ispostavilo se da je Išmailov brod zabravio svoju vazdušnu komoru i da tvrdoglavo odbija da pusti ikoga unutra, što je beskrajno nerviralo širitlije. Stražari nekoliko puta propustiše Išmaila i Bernarda kroz šake, a onda ih pustiše, urlajući preko svojih zdepastih ramena. Dva zatvorenika ispljunuše nekoliko zuba i počeše da rade. Kako je dan puzao prema blaženstvu noći, Bernard je saslušao Išmailovu priču između srceparajućih jecaja.

Dobri brod *Refanut* bio je trgovački brod starog carstva, jedan od brodova za duge plovidbe koji su saobraćali između rubova galaksije sa raznoraznim vrstama robe. Kružno putovanje moglo je potrajati između pet i deset hiljada godina stvarnog vremena, zavisno od delovanja brojnih okolnih prirodnih zakona koje niko nije dobro poznavao. Ponekad je priroda zbijala podle šale sa brodovima za duge plovidbe i, kada bi se oni vratili kući, ispostavilo bi se da su prošle nebrojene godine. *Refanut* se vraćao u carstvo koje je nestalo pre dve stotine hiljada godina: zvezdano jato vratilo se u varvarstvo i legendarni Maoro od Etere sada je bio zatvorska planeta. Stvari su zaista bile crne.

»Ubiću se«, jecao je Išmail beznadežno.

»Neće te oni pustiti da se tako lako izvučeš«, reče mu Bernard. »Ti reče da negde na Dobroj staroj laganoj smrti ima neki stari astrodrom. Zašto se nisi spustio tamo?«

»Kada vidiš jedan astrodrom, sve si ih video«, promrmljao je Išmail između jecaja. »Tamo nema ničega osim jeftinog rehidriranog sirovog alkohola i robokurvi. Kome bi se to dopalo?«

»Meni.«

»Ti si životinja.«

»Ostani ovde dvadeset godina, pa ćeš i ti da budeš. Neki od nas ovde su već četrdeset godina. Mada ne verujem da su osetili neku razliku.«

Ponovo su ih prekinuli stari Gvozden i grupa mračnih stražara koji su došli da zadaju novom zatvoreniku pedeset udaraca bičem zbog toga što je izviđački brod odgovarao oficiru, a osim toga je razneo u prah i pepeo grupu koja je pokušala da ga opljačka. Bernard sleže ramenima i vrati se poslu. »Da sam bio na tvom mestu, sleteo bih na starom astrodromu«, reče on.

Kako su se dani vukli, postalo je očigledno da novi zatvorenik ne može da podnese život na Dobroj staroj laganoj smrti. Izgledao je mršavo i iscrpljeno i nekontrolisano se tresao čim bi stražar prošao pored njega.

»Čini mi se da ne možeš da podneseš život na Dobroj staroj laganoj smrti«, primeti

Bernard kada se Išmail onesvestio po treći put za deset minuta.
Išmail zaječa.
»Da ti kažem nešto«, reče Bernard. »Ako mi odaš tajnu lozinku za taj tvoj brod, uvući ću se na njega i uneti te tamo, a onda ćemo da se gubimo odavde.«
Išmail se šuplje nasmeja. »Zbrisaćeš bez mene istog trenutka kada se budeš našao na brodu«, zahroptao je.
»Ama, zar se tako razgovara sa pajtašem? Šta ti misliš, ko sam ja? Nezahvalna izdajica?«
»Da.«
»Polomiću ti svaku koščicu u telu«, reče mu Bernard.
Bila je to slabašna pretnja na Dobroj staroj laganoj smrti, gde ništa nije moglo biti gore nego što već jeste. Ostatak tog dana nisu razgovarali.

Te noći, Bernard se iskrao iz barake i pažljivo se probio do izviđačkog broda. Ovaj je stajao nečuvan pored terena za sletanje jer se nijedan stražar nije usuđivao da mu priđe. Bernard zastade podno zatvorene vazdušne komore i blago zagreba po divovskoj oplati.
»Ko je?« zareza glas iz skrivenog zvučnika.
»Zovi me Išmail«, reče Bernard slatkim glasom.
»Identifikuj se«, reče glas.
»Izgubio sam ID karticu.«
Ružni blaster se pojavi iz tajnog otvora na oplati, uperen pravo u njegovu glavu. »Imaš ravno pet sekundi da je nađeš«, reče glas. »Jedan, dva...«
»Ama slušaj, zatvorili su me...«
»Primetio sam«, reče glas.
»... i sada se vraćam na svoj dobri, stari brod...«
»Identifikuj se!« naredi glas.
»Ostavio sam karticu u kabini«, reče Bernard. »Ako me samo pustiš da se uvučem i da je uzmem...«
»Bez zezanja?« pitao je glas.
»Bez zezanja«, uveravao ga je Bernard. »A sada, hoćeš li da me pustiš?«
»Držaču te na oku«, reče glas. Ali vazdušna komora se otvori. Bernard skoči unutra.
»Identifikuj se«, ponovi glas mehanički.
»Ama, gde sam je samo stavio.. ?« promrmlja Bernard. On utonu u stolicu za manevrisanje i poče da pritiska svako dugme pred sobom. Ništa se nije desilo, a na njegovom namrštenom čelu pojavi se znoj. »Ručnu kontrolu!« povikao je.
»Crveno dugme pravo ispred tebe«, reče zvučnik.
Bernard pritisnu dugme, a sedište ga smesta izbaci u dugom, zaobljenom luku kroz vazduh. Nađe se na podu sa bolnim treskom i osamućeno se zagleda u niz treperavih svetlosti.
»Uljezu!« drekn zvučnik.
»Ama, slušaj«, poče Bernard, »Ja...«
»Gubi se odavde!« vrisnu glas besomučno. Uz zvuk škljocanja, u zidu se otvori skrivena pregrada i Bernard otkri da gleda u cev razarača materije. On lagano pode unazad.
»Mora da si poludeo!« kriknuo je. »Smesta da si ostavio tu stvar — to je naređenje!« Kružio je po kabini, a oružje ga je sledilo.
»Sada ćeš da napustiš brod«, rekao mu je glas mirno.
»Neću«, reče Bernard. »Znaš li ti šta me čeka napolju? Lagana smrt, eto šta me čeka!«
»Brojaču do deset«, izjavio je glas. »Ako još uvek budeš prisutan kada dovršim,

biću prisiljen da te uništim. Jedan, dva, tri...«

»Biće ti žao zbog ovoga!«

»Četiri, pet, šest, sedam...«

»Prekini!«

»Osam, devet...«

»Dobro, idem!« Okrenuo se i bacio kroz vazdušnu komoru. Zrak razarača materije promaši mu glavu za nekoliko inča, udar energije izbaci ga iz ravnoteže i on tresnu glavom o tlo, raširenih ruku i nogu. Vrata vazdušne komore uz tresak se zatvoriše za njim. Bernard se polako uspravi na noge i otetura odatle.

»Prljavi pacove«, promrmlja on.

Kada se vratio do baraka, otkri da je Išmail spokojno preminuo u snu. Bio je opružen na ležaju sa budalastim osmejkom koji mu je još uvek krasio lice i karticom neobičnog izgleda od plastičelika u rukama. Bernard dograbi karticu i odšunja se nazad na brod.

»Identifikuj se«, reče glas.

Bernard izmahnu karticom ispred video-priključka.

»Da, gospodine!« rekao je glas. Vazdušna komora otvori se uz gromoglasnu svečanu muziku, a Bernard se baci unutra.

»Dakle?« pitao je glas.

»Šta dakle?«

»Pričaj mi o poročnim curama Maora od Etare, planete zadovoljstva čuvene u čitavom svemiru zbog nesputanih uživanja i poročnih zadovoljstava, planete gde se za novac može dobiti sve, gde su devojke prekrasnije nego i u jednom snu, poročnije nego što se da zamisliti i u najluđoj mašti i brojne poput zvezda na nebu, i gde palate zadovoljstva nikada ne prestaju sa radom!«

»Imaš pokvarenu maštu«, podrugljivo se nasmeja Bernard. »A sada umukni, tupava mašinčino.«

»Samo sam bio radoznao«, reče brod braneći se. »Šta tu ima loše? Znam ja vas, ljudska bića: nikada ne mislite ni na šta drugo osim na najporočnija moguća zadovoljstva; jedino vam je to na pameti. Devojke i piće, piće i devojke; samo to slušam. Pogledaj mene«, reče glas. »Da li ja razmišljam o devojkama i piću? U memorijskoj kori imam sve najbolje komade i književna remek-dela, ali marim li uopšte da ih slušam? Vi ljudi ste kao životinje — svi vi. Vala, kada bih se ja nešto pitao...«

»Ali ne pitaš se«, reče Bernard. »Umukni.«

»Samo sam radoznao, to je sve«, mrzovoljno reče brod. »Nemoj ni za trenutak da pomisliš da sam lično zainteresovan. Zar ne bi mogao da mi ispričaš ni parčence od onoga što si radio?«

»Ne.«

Glas se prekinu, a Bernard se uvuče u manevarsku stolicu. Pritisnuo je dugme primamljivog izgleda podno ekrana za osmatranje i na njemu se pojavi slika okolnog terena. Stražari su kuljali iz baraka, naoružani oružjem opakog izgleda. Besni urlici starog Gvozdena jasno su dominirali nad galamom stotinjak besnih oficira. Bernard srećno uzdahnu i zavali se u naslon.

»Visoke potpetice?« pitao je brod iza njegovih leda.

Bernard ispusti prestravljen povik i okrenu se.

»Šta?«

»Pitao sam te jesu li imale visoke potpetice. Nije da marim za to, ali sve se nešto pitam da li su imale visoke potpetice.«

»Gadiš mi se«, reče Bernard.

»Mnogo sam slušao o tim palatama zadovoljstva«, reče mu brod u poverenju.

»Ovo ti je zatvorska planeta«, reče Bernard. »Ničeg nema osim hiljada i hiljada muških zatvorenika, sadističkih stražara i starog Gvozdena.«

»Ti si lud«, reče mu brod ozbiljnim glasom. »Ko je stari Gvozden?«

»Čudovište.«

»Bič? Čizme?«

»Sve to i još pride. Sadista do srži, a uz to i ubica i gangster.«

»Užasno!« reče glas. »Pričaj mi još. Da li gazi zatvorenike, urla na njih i lomi im ruke i noge golim sadističkim rukama?«

»Svakodnevno.«

»Pravi đavo sa devojkama, pretpostavljam.«

»Ne znam. Sumnjam da bi znao šta da radi sa devojkom, osim što bi je šutnuo u zube i polomio joj ruke i noge.«

»Kladim se da bi on znao šta treba da radi u neopisivim tamnicama neslućenih zadovoljstava na Maoru od Etare...«

»Punu ručnu kontrolu!« kriknu Bernard. »I da ćutiš!«

Glas se prekide usred oduševljenog sloga. Bernard prebaci svaki preklopnik u svom vidokrugu i brod se vinu uz zemljotresnu tutnjavu prema mračnom i ravnodušnom nebu. Brod ponovo poče da govori, pripovedao je u preciznim detaljima o svim niskim strastima koje su se mogle ispuniti po određenim palatama zadovoljstva na ovoj planeti, ali Bernard nije slušao. Zavalio se u svojoj stolici, a suze su mu klizile niz lice. Bio je spašen!

Brod je grmeo na putu nagore, prema slobodi starog Refanuta, najstarijeg i najvećeg broda za duge plovidbe u istoriji.

3.

»A čuo sam —iako je ovo obaveštenje strogo iz druge ruke, imaj to u vidu — da se može dobiti čak i...«

Izviđački brod glatko se zaustavi u ležištu za sletanje negde unutar Refanuta i Bernard se u jednom skoku oslobodi manevarske stolice i samog broda. On zalupi vrata vazušne komore pred glasom koji je nagoveštavao sve i svašta i stade drhteći od hladnog vazduha na uskom mostiću preko na izgled bezdanog ponora koji je išao sve niže i niže u magličaste daljine. Mala vrata bila su primamljivo odškrinuta na drugom kraju mosta, i on pažljivo prođe kroz njih i nađe se u gustoj, vlažnoj džungli gde ga je smesta okružila grupa otrcanih spodoba, ljudskih i neljudskih.

»Gle šta imamo ovde«, zareža stvar koja im je očigledno bila vođa, deset stopa visoka zver sa hrpama mišića i blisko smeštenim svinjskim očicama koje su žmirkale niz nos koji je predstavljao uvredu prema svemu nevinom i lepom. Imao je neobrijanu vilicu nalik na buldožer, a jedna od njegovih ogromnih ruku sa ljubavlju je držala višekraki bič. Jedina stvar po kojoj se razlikovao od starog Gvozdena bila je njegova odeća, nekakve otrcane rite koje su nekada očigledno predstavljale oficirsku uniformu. On se nadnese svojim ružnim licem nad Bernardom i zareza glasom koji je zvučao poput škripanja kostiju: »Kako ti je ime, prijaško?«

Bernard pokuša da uzmakne, ali otkri da mu je odstupnicu preseklo nekoliko zarđalih, klimavih robota. »Zovite me Išmail«, prošaputao je.

»Zašto?« pitao je voda.

»Do sada je palilo«, uzdahnu Bernard.

»E sada vala ne pali, sinak. Hoćeš da se pridružiš bandi?«

»Pojma nemam. Imam li izbora?«

Vođa stručno zviznu višekrakim bičem i otkide tri dugmeta sa Bernardove odeće. »Ne.«

»Pridružiću se.«

»To je pravi duh, sinko!« Vođa veselo tresnu Bernarda u stomak i bučno se nasmeja kada se ovaj presamiti, šišteći ne bi li došao do daha. Jedan od robota spretno

ga udarcem vrati na noge, a voda ga dohvati za revere jakne i podiže do lica. »Ja sam Gazda, a ovo je moja Vesela bratija i zato se nasmeši, sinak, ili ću da ti polomim taj prokleti vrat!«

Bernard zavrte glavom, nesiguran da li se još uvek nalazi na Dobro staroj smrti ili ne. »Kakvo je ovo mesto?« pitao je pažljivo.

»Hidroponične bašte, rekao mu je Gazda, »i da se nisi usudio da probaš da zbrišeš odavde.«

»Baš mi i ne liči na hidroponike«, primeti Bernard, zagledan u zlokobno mesoždersko rastinje koje se željno okretalo ka njima sa svih strana.

»Stari radijacioni štitovi nisu više što su nekada bili«, uzdahnu Gazda. »Čudne stvari se dešavaju u svemiru.«

»Došlo je vreme za suđenje, je li?« zagrokta jedan od pripadnika Vesele bratije koji je već neko vreme napeto gledao Bernarda.

»Jee-eest, vala«, reče Gazda. On uputi Bernardu oštar pogled. »Imaš love? Oružja? Porno-sličica? Pričaj, sinko, inače ima da te prepolovim!«

»Ama šta je ovo?« Pitao je Bernard.

»Zaseda neformalni sud«, zareza Gazda. »Ja sam ti kadija, šerif, detektiv i sudija, sve u jednom. Šta imaš? Na sunce s tim!«

»Ništa«, reče Bernard i dokaza to.

»Imaš uniformu«, reče gazda.

»I prave čizme«, umeša se jedan od pripadnika Vesele bratije.

»Stvarno«, složi se Gazda. »Pa šta čekaš, baćo? Skidaj se!«

Bernard zausti da se pobuni, ali nekoliko zamaha višekrakog biča brzo ga navede da promeni mišljenje. Svukao je svoje smrdljive rite i zauzvrat dobio druge smrdljive rite. Međutim, nije dobio druge čizme. Kada je to bilo gotovo, Gazda postroji svoju Veselu bratiju i dreknu: »U redu, pokret!«

Banda pođe kroz džunglu, boreći se pri tom sa grabljivim mesožderskim rastinjem. Bernarda je gonio udarcima jedan stari robot koji je pogubio najveći deo telesnih ploča, ali je nekako još uvek uspevao da se drži uspravno.

»Šta ćemo da radimo?« Pitao je Bernard.

»Krašćemo od prljavih, bogatih kapitalista«, rekao mu je robot škripavim, šupljim glasom, »i deliti siromašnim, bednim ljudima sveta.«

»Siromašnim? Misliš, nama?«

»Ne«, reče robot. »Gazdi.«

»Baš je kao u vojsci«, uzdahnu Bernard.

»Štaviše«, produži robot sa rastućim oduševljenjem, »oslobodićemo potlačene mase T'hnaija bezočnog, fašističkog i zločinačkog tiranina i pružiti im slobodu, mir i pravdu i možda ih malo opljačkati kad smo već tamo.«

»Tačno kao kod kuće«, srećno se nasmešio Bernard. »Kada počinjemo?«

»Smesta«, zazujao je robot i bacio se u rastinje, besomučno pucajući na drugu grupu otrcanih ljudi i robota koja se iznenada pojavila pred njima. Bernard se bacio pored robota, vrišteći sumanuto od straha dok su zraci razarača materije prolazili tamo-amo uz zlokobno pucketanje na nekoliko inča iznad njegove glave. Borba je potrajala možda petnaest minuta, nakon čega se branioci slobode i pravde pobednički digoše i nakon kratke stanke produžiše svoj pravedni pohod, proveravajući šta su sve opljačkali od neprijatelja.

»Gle! Novo novcijato atomsko oružje Mark XII!« uzviknu jedan od ljudi i srećno opali u džunglu.

»Nove čizme!«

»Tri galona džungla-cuge!«

»Kapetanov portret!«

»Nova uniforma!« uzdahnu Bernard.

»Zaseda neformalni sud!« dreknuo je Gazda. »Dajte sve meni!«

Bernard se uz oklevanje rastade od uniforme, i oslobodioci potlačenih masa nastaviše dalje, a vodio ih je Gazda odeven u admiralsku uniformu koja je bila toliko opterećena blistavim širitima da se videla miljama okolo. Bernard je turobno koračao pretposlednji u koloni, svestan blastera koji je robot pokušavao da mu zabije u leđa.

»Gledaj samo šta je taj zločinac učinio«, promumlao je. »Bre, ukrao mi novu uniformu. Zar je to pravda?«

»Pravda?« upita robot. »Šta je to?«

Bernard razmisli o tome dok je automatski koračao sa poznatim osećajem blastera prislonjenog uz leđa. Bila je to jedna od onih izreka koje svi koriste, ali niko o njima ne zna mnogo. Bilo je to nešto u vezi sa zakonima ili tako nečim. Bespomoćno se namrštio, a onda se ozario.

»Pravda«, trijumfalno reče, »to je kada ti oficir ne oduzima novu, lepu uniformu iako je veći od tebe i ima oružje.«

»Nikad čuo«, reče robot. »Osim toga«, produži on ubistvenom logikom, »zbog čega ti je ne bi uzeo ako je veći od tebe, a ima i oružje? Glupost, eto kako bih ja to nazvao. Zar si ikada čuo da neki oficir učini tako nešto? Ili iko drugi, kada je već o tome reč?«

»Ne«, reče Bernard.

»Onda da više nisi tako pričao, inače ima da ti otfikarim glavurdu«, rekao je robot i nežno zabio blaster u Bernardovu jetru.

Marširali su dalje, boreći se sa insektima i ubilačkim biljnim životom i najzad se zaustavili pred metalnim zidom sa kružnim vratima ukrašenim upečatljivim nizom brava i odbrambenih mehanizama opakog izgleda. »Dobrovoljci!« dreknuo je Gazda.

»Misli na tebe«, zaškripao je robot i gurnuo Bernarda napred.

Gazda dograbi Bernarda za okovratnik i podiže ga u visinu svojih očiju. »Pazi ovamo«, reče on. »Ovo su odbrambena vrata Mark XXI, kopčaš?« »Naravno«, zakrklja Bernard.

»Vezana su sa slikom mrežnjače ili nečim sličnim kod nekog tačno određenog čoveka, kopčaš? Ukoliko pokušaš da prođeš kroz ta vrata a da nisi taj određeni čovek, skuvaće te, spržiti, uništiti strujom, razneti u parčiće, dezintegrisati i spaliti živog moronski kibernetski mozak koji se nalazi u tim vratima, kopčaš?« On baci Bernarda i pokaza mu užasna vrata. »A sad idi i otvori ih.«

Bernard pokuša da klisne, ali se suoči sa brojnim podignutim blasterima i prstima koji su drhtali od nestrpljenja na obaračima. »Ali poginuću«! zakreketao je.

»Moguće — čak i verovatno. Ali postoji određena verovatnoća da si identični blizanac onog određenog čoveka, i zato pođi i pokušaj, sinko, jer ako to ne učiniš, nećeš da prođeš onako lako kao što bi sa vratima.«

Bernard opazi da je metalni pod pred vratima pretrpan spaljenim komadima uniformi i drugim neugodnim parčičima. »Ovo ste već radili i ranije«, promrmljao je.

»Da — ali do sada nismo imali sreće.«

»Oh, bože«, uzdahnu Bernard.

Nešto škljocnp unutar vrata. »Da«, rekoše ona. »Šta hoćeš?«

Bernard vrisiu i skoči u Gazdine ružne ruke. »Spasi me!« Vrisnuo je.

Gazda ga baci na pod i uputi vratima oštri pogled.

»Šta se to dešava?« Hteo je da zna.

»Jesi li to ti? mazno su govorila vrata. »Moj plemeniti vitez? Čovek mojih snova? Moja dušica?«

»Šta hoće time da kaže?« vrisnu Gazda. »Kako me to zoveš, glupa mašino? Ponovi to!« On podiže blaster i ispali nekoliko puta u vrata.

»Dušice«, rekoše vrata zaljubljeno.

»Vodite me odavde!« vrisnu Bernard, boreći se protiv Vesele bratije manijačkom

snagom.

Vrata počeše da zveče na svojim masivnim šarkama. »Bernarde!« zapevaše ona uz pratnju ogromnog gudačkog orkestra. Jedan od robota budalasto pokuša da im priđe bliže i smesta je bio pretvoren u oblak jonizovanog gasa. Ostatak ljudstva žurno se povukao i grupisao iza raznoraznih groznih biljaka. Gazdine oči ukopaše se u Bernarda. »Šta ovo treba da znači, sinak?« Zaškripa on.

»Avet iz moje prošlosti«, zajeca Bernard. »Vodi me dalje od nje!«

»Poznaješ ta vrata?«

»Nisu bila vrata poslednji put kada sam ih video«, reče Bernard. »Bila je to čitava planeta, središnji mozak jedne od planeta starog carstva, i on se zaljubio u mene.«

»Ti si lud«, reče Gazda zgađeno.

»Pokušao sam da pobegnem, zar ne?«

»Kako je moguće da su to samo vrata kada su poslednji put kada si ih video bila čitava planeta?«

»Otkud znam? Ta stvar je luda, kad ti kažem — proganja me kud god da pođem!«

»Nikada se nećemo razdvojiti«, pevala su vrata. Jedan od hrabrijih pripadnika Vesele bratije podiže se na noge da bi opalio na vrata i smesta ponovo sede dole, a kosa mu je veselo plamtela. »Mali nevaljalko«, rekoše vrata prekorno.

»Kako to da poznaješ tu stvar?« pitao je Gazda.

»Bio sam istureni izviđač i sleteo sam na tu prokletu planetu, a središnji mozak nije video ljudsko biće tokom stotina hiljada godina, pa se zaljubio u mene. Zamalo da postanem car, ali sam uprskao sve, i sledeće što znam je da sam se zatekao na Dobroj staroj laganoj smrti. A sada, molim te, izbavi me odavde pre nego što me se ta stvar dočepa!« Bernard se besomučno koprcao u nepopustljivom Gazdinom zahvatu.

»Ti poznaješ ta vrata«, reče Gazda. »Idi i otvori ih.«

»Bernarde!« zavijala su vrata. »Gde si, ljubavi?«

»Idi i govori im, inače ima da te živog oderem. Časna reč!« reče Gazda.

Gazda je delovao dovoljno zlokobno i očajnički da bi to zaista i uradio. Bernard se uz oklevanje podiže i priđe vratima, svestan blastera koji su mu bili upereni u leđa.

»Jesi li to ti?« pitala su vrata, odmeravajući ga sa ljubavlju u svom elektronskom oku.

»Šta ti radiš ovde?« uzvratio je cmizdravo Bernard.

»Šta radim ovde? Šta radim ovde? Šta misliš, dragi? Čuvam nivo 2250; eto šta radim. Ima li šta loše u tome?«

»Poslednji put kada sam te video, bio si čitava planeta«, reče Bernard.

»Uvek sam bio vrata«, rekoše vrata, »i ponosan sam na to. Pazi na jezik.«

»A šta je sa renonskim carstvom?«

»Nikad čuo.«

»Kada smo se poslednji put sreli, bio si središnji mozak renonskog carstva.«

»Hajde, hajde, samo napred«, rekoše vrata zlovoljno. »Nemoj da štediš moja osećanja; ja ionako nisam ništa drugo nego običan mozak jednih vrata. Mogao sam biti središnji mozak čitave planete, ali sam završio kao mozak malih vrata na ovoj olupini. Hajde, samo reci to opet. Misliš da ne znam to i sam?« Vrata su gotovo plakala.

»Nisam znao da se tako osećaš«, promrmlja Bernard.

»Samo ti utrljavaj so u rane«, rekoše vrata. »Zbog čega bi bio ljubazan prema jednim vratima?«

»Rekoh da mi je žao!«

»Da sam samo programiran u drugoj fabrici, ili da nadglednik nije bio tako kompletan idiot da nije mogao da prepozna genija pred sopstvenim očima, bio bih...«

»Šta te zadržava, puzavče?« dreknuo je Gazda otpozadi.

»Osim toga«, rekoše vrata, »pre nekoliko meseci Refanut je prošao pored jedne od planeta starog carstva, i sa nje je dopiralo tako snažno elektromagnetno zračenje, da

je njime zahvaćen svaki kibernetski mozak na brodu. Zar nikada nisi čuo za električnu indukciju? Eto šta se desilo.«

»Bože svemogući«, reče Bernard.

»Da, ovde sam. Ta planeta zračila je ljubav prema Bernardu Rordinu svetlosnim godinama u svim pravcima oko sebe, a ja sam jedan osetljiv mozak koji je mogao biti u najmanju ruku središnji mozak da nije bilo tog moronskog nadglednika, tako da je prirodno što sam bio zahvaćen.«

Bernard zavrte glavom. »Neverovatno«, rekao je.

»Slušaj ovamo«, dreknuo je Gazda. »Ako nešto odmah ne počneš da radiš, ima lično da te oderem.«

»Hoćeš li, molim te, da se otvoriš?« prevede Bernard.

Iz vrata se začu zvuk škljocanja i na glatkoj površini pojavi se otvor. »Identifikuj se!« zarežaše ona.

»Učinilo mi se da si rekao da me voliš!«

»Ljubav je jedno; služba je drugo. Ništa ne znam o tebi, osim da te volim. Zar je moja greška što me je zahvatilo zračenje tog središnjeg mozga? A sada počni sa identifikacijom, ili ima da te razvejem u pepeo!« Mali kapak otvori se pred Bernardovim očima i iz njega izlete cev blastera; zastala je, podrhtavajući, na nekoliko inča od Bernardovih očiju. Usledilo je čitavo stoleće tišine.

»Pa?« upitaše vrata konačno.

Bernard se maši za Išmailovu ID karticu, onda se sa osećajem praznine u stomaku seti da se ova nalazi u njegovoj staroj uniformi, koju je trenutno nosio jedan od pripadnika Vesele bratije.

»Ja — mora da sam je negde izgubio«, promrmlja on, a na čelu mu se pojavi hladan znoj.

»Mogao bi da mi kažeš tajnu lozinku«, predložiše vrata.

»A kako glasi?«

»Ne znam. To je tajna.«

»Brojim do deset«, gnevno zareza Gazda. »Jedan, dva, tri...«

»Molim te«, reče Bernard.

»Do-obro!« Kapak se zalupi i vrata se lagano otvoriše uz treštanje hiljadu fanfara. A onda se muzika prekide i vrata se ponovo zatvoriše.

»Jesi li siguran da stvarno želiš tuda da prođeš?« pitala su vrata.

»Što da ne?«

»Više me ne voliš«, zacvileše vrata. »Osim toga, ne znaš šta te očekuje sa druge strane.«

»Ne; šta to?«

»Otkud znam? Misliš da imam oči na leđima? Misliš da imam vremena da jurcam unaokolo, da uživam u lepim predelima? Misliš da imam vremena za dokolicu? Misliš li da ikada mogu da prekinem ovaj posao makar na pet minuta? Misliš da...«

»Ama pusti me tamo!« vrisnu Bernard.

»Nemoj reći da te nisam upozorio«, zabrundaše vrata. Začuo se zvuk okretanja ogromnih zupčanika i još robusnijih reza koje su se povlačile u dobro podmazanim ležištima. »Setićeš me se tu i tamo?« Pitala su vrata mazno.

»Ne brini, nikada te neću zaboraviti«, reče Bernard. Čekao je dok su se masivna vrata polako otvarala, a onda skočio kroz njih. Iza njega, Gazda i Vesela bratija stigoše trčeći, sa vatrenim oružjem i blasterima u rukama, urlajući od radosti. Onda počeše da urlaju od straha dok je pokretna traka sa druge strane vrata ubrzavala i nosila ih naniže u mračne, nedokučive ponore broda.

»Pomisli samo, sve te godine čuvao sam bedni odvod za otpatke!« zabrundaše vrata. »Ja! Ja, koji sam mogao da budem prvoklasni središnji mozak da nije bilo tog nadglednika!« Ona se zatvoriše uz zaglušujući tresak.

4.

Traka za prenos otpadaka bez ikakvih ceremonija istrese Gazdu i njegovu sada malobrojnu Veselu bratiju u divovski, mračni hodnik krcat otpacima koji su se nakupili tokom dve stotine hiljada godina putovanja između zvezda. Automatski uređaj za sortiranje podiže ih, klasifikova kao humanoidni otpad i baci đubre na drugu traku na čijem dnu gladne mehaničke ruke posegoše za njima. Ruke počeše da ih guraju u aluminijumske kapsule, svirajući laganu pogrebnu muziku uz prigušene zvuke doboša i orgulja.

»Šta to radite?« dreknu Bernard kada ledeno hladni prsti posegoše za njim.

»Sahrana za svemirske putnike«, reče mu mašina.

»Ali ja nisam mrtav!«

»Bićeš uskoro«, reče ova zlobno. »Zbog čega ne miruješ i ne pustiš me da obavim svoj posao na miru? Misliš da ja uživam u ovome?« Ona ga podiže visoko u vazduh i baci ga naglavačke u kapsulu, pevušeći za svoj račun.

Pojavi se upaljeni aparat za zavarivanje. »Ime i čin«, reče mašina. »Brzo, inače ode ti bezimen u svemirski beskraj.«

»Bernard Rordin, redov E-l«, reče Bernard automatski, još uvek se mahnito koprcajući ne bi li se oslobodio kovčega.

»Ma nije valjda?« Hladni metalni prsti posegoše za njim i iščupaše ga iz kapsule. »Volim te, Bernarde. Pružiću ti pravu admiralsku svemirsku sahranu sa orkestrom od dvesta članova i pravim ljudskim kapelnikom i horom. Puna usluga!«

»Miči svoje prljave ruke sa mene«, dreknu Bernard, ali mašina uopšte nije obraćala pažnju na njega. On se nađe u vazduhu dok ga je ova nosila preko beskrajnih redova svetlucavih kapsula, da bi se najzad zaustavila nad naročito neukusnom kapsulom ukrašenom zlatnim pletenicama i likovima anđela na kolenima. Negde u daljini hor poče da peva, a nakon kraće pauze ogromni orkestar započe gromoglasnu himnu. Niski, debeli čovek pojavi se pred kratkom kapsulom.

»Okupili smo se ovde...« poče on ozbiljnim glasom.

»Umukni! Još uvek nisam mrtav!«? dahtao je Bernard sa mesta na kome je visio deset stopa visoko u vazduhu.

Čovek mu uputi neprijateljski pogled. »Mladiću«, rekao je, »ometaš službu.«

»Mene sahranjuju«, reče Bernard, »Ometaću je koliko god volim.«

»Slušaj malo«, reče mašina u Bernardovo uvo. »Pokušavam da ti učinim uslugu. Zašto ne možeš zauzvrat da budeš malo fini?«

»Idi i polomi se«, zareza Bernard. On se okrete debeljku. »Pa nemoj samo da stojiš tamo! Pomozi mi!«

»Ti si mrtav.«

»Nisam!«

»Mornarica nikada ne greši.«

»Upravo je pogrešila.«

Kapetan ga je gledao očima punim neverice. »Mladiću, pokušavaš li ti da kažeš da je došlo do zabune?«

Bernard zausti, zatim bolje promisli i zatvori usta. Ukoliko je bio mrtav, ode on pravo napolje. Ukoliko bude ustrajao u tvrdnji da je živ i da je počinjena greška, počiniće najgori mogući zločin, naime optužiće vojne vlasti da nisu savršene. U svakom slučaju, ode on u beskraj svemira. On teško proguta.

»Ne«, rekao je tanušno.

»Logika uvek pobeđuje«, rekao je kapelan. On se dobroćudno nasmeši i otvori knjigu. Mašina blago dohvati Bernarda u ledeno hladni stisak.

»Hoćeš li, molim te, da uđeš još malo dublje u kovčeg?« Pitala je ona. »Moram da stavim poklopac.«

Mehanički glas bio je blag, kao što je i odgovaralo kapeli, ali u njemu je bilo prizvuka koji su podsećali Bernarda na dobrog starog Gvozdena. On skliznu, i tama pade oko njega kada se poklopac spustio. Nastala je kratka pauza, tokom koje se blagi zvuk zaglušujućih himni probio kroz čelične zidove koji su ga okruživali, a potom ubistveno ubrzanje od 10 G učini sve što je moguće da ga zdruzga u kašu. Upravo mu je nekako pošlo za rukom da zadrži nešto svesti kada započe jednako ubistveno usporavanje od 10 G i tresnu ga u suprotni kraj kapsule. Poklopac se otvori i svetlucave čelične kandže pružiše se prema njemu. Bernard je bio previše izubijan da bi se pobunio kada je bio iščupan napolje i bez ceremonija tresnut na čvrsti pod. Neljudski glasovi navališe na njega sa svih strana.

»Skalpel, sestro.«

»Nadam se da ima dobar mozak. Onaj poslednji bio je živa bruka.«

»Šta i očekuješ? Samaterijalom koji dobijamo...«

»Gle — pa on diše!«

»Još uvek je živ?«

»Sredi ga pre nego što počne da vrišti.«

Bernard oprezno otvori oči i otkri da gleda u krug pohlepnih metalnih lica. Pravo iznad njegove glave dopiralo je zaslepljujuće svetio, a izgledalo je da je vazduh prepun raznih skalpela, testera, dleta i drugih okrvavljenih instrumenata. On zatvori oči i polako ih opet otvori. Roboti su još uvek bili tu.

»Ćao«, zakreketa on.

»Ne odgovaraj mu«, reče neko. »Vidiš da je mrtav.«

»Još jedan pametnjaković«, reče krupni zarđali robot naoružan do zuba skalpelima zlokobnog izgleda. »Hajde da počnemo.«

Nekoliko nestrpljivih oklopnika priđe mu bliže; oštro svetio se presijavalo na njihovoj opremi. Bernard zatvori oči i poče da vrišti.

»Pa ovo je prevazišlo svaku meru!« zabrundao je veliki robot. »Leš koji ne ume ni da drži jezik za zubima.«

»Ej, počni sa grkljanom, važi?«

»Prvi zakon robotike kaže da robot ne može da povredi ljudsko biće.«

»Ama to nije ljudsko biće — to je vojnik!«

Bio je prikovan čeličnim rukama. Dva zdepasta robota počeše da mu se približavaju, pokretali su svoje hvataljke u svetlucavom jedinstvu. Skalpel se nadnese nad njim, njegova tanka oštrica još uvek je nosila tamnocrvene tragove poslednje uspešne vivisekcije. Ona nemarno zaseče njegove otrcane rite, a tada:

»Stani! Stani, rekoh! Barabe! Majmunčine jedne! Šta to radite?«

Nizak, izboran čovek iznenada se pojavio između robota, poguren ispod ruke koja je gestikulirala. »Stanite, vi limenke nijedne!« Imao je zapanjujuće snažan glas i graja prestade skoro trenutno. Robot sa skalpelom baci svoj instrument, a vrh se zabi u Bernardov opasač i ostade da stoji, podrhtavajući. Bernard proviri između prstiju. Čovek je marširao tamo-amo pred robotima, sa rukama na leđima, i urlao na njih.

»Nesposobni mehanički otpadu!« urlao je. »Kretenčine! Klipani! Zar ja — ja, slavni dr Štajn — treba da radim u takvoj buci? Odgovorite mi! Šta vi, bre, mislite ko ste? Samo još jednom dreku da čujem i ja ću...« Ostatak rečenice izgubio se u neartikulisanom urliku najčistijeg besnila. Udaljeni miris sumpora i paljevine zagolica Bernardov nos. On kinu.

»Šta je to?« Čovek se besno okrete prema Bernardu. »Oh, zdravo. Šta radiš ovde?«

Bernard se teturajući uspravi na noge. »Zovi me Išmail«, reče on slabašnim glasom.

»Jesu li ovi moroni hteli da te iseckaju u parčiće?«

»Mislim da jesu«, reče Bernard, gledajući skalpel.

»Uvek mi smetaju da radim«, požali se dr Štajn. »Skoro da nema dana da ne uhvate nekog idiota i iseckaju ga ovde, a pri tom se taj dere kao lud.« On uputi oštar pogled Bernardu. »I ti bi vrištao, zar ne?«

»Pretpostavljam«, reče Bernard.

»I izgledaš kao da bi«, složio se dr Štajn. On se okrete robotima koji su se diskretno povlačili kroz zadnja vrata. »Zbog čega ne možete da se zabavljate svojim hobijem negde drugde, tupoglavci?« On izmahnu pesnicom prema poslednjem robotu koji je izlazio i okrete užareni pogled Bernardu. »Ja sam osetljiv čovek, stvaralački umetnik«, objasnio je, »a ovi kreteni ne daju mi ni trenutka mira. Kako bi se ti osećao da pokušavaš da zašiješ ljudsku glavu na telo zmije ili tome slično, a onda iznenada neki prokleti idiot u susednoj sobi počne da vrišti kao da hoće da se raspukne? Mogli bi bar da mi učine uslugu i da ih najpre ucmekaju.«

»A je li«, promrmlja Bernard.

»Tačno tako! A rekao sam im hiljadu puta! Ali misliš da ih je briga?« On prijateljski obgrli Bernarda oko ramena i povede ga prema vratima. »Dobro je imati ovde bar jedno inteligentno ljudsko biće puno razumevanja«, reče mu on. »Hoćeš li da vidiš moju laboratoriju?«

»Ne«, reče Bernard.

»Znao sam da će te zanimati. Nema ničega sličnog u čitavom civilizovanom univerzumu. I to ne bez razloga.« On se isceri.

Izadoše u hodnik, zatim su se vozili sa puno trzanja kroz antigravitacioni tunel koji je povremeno prekidao sa radom, da bi se na kraju isteturali u hodnik identičnog izgleda i počeli uporno da masiraju svoje stomake da bi ih naterali da ponovo prorade. Bernard se obazre oko sebe, a zatim vrisnu i pokuša da skoči nazad u antigravitacioni tunel. Hodnik je bio krcat stvorenjima koja su mogla biti rođena samo u najskrivenijim košmarima izopačenog luđaka.

Dr Štajn ga odvuče nazad i pri tom spretno munu nasrtljivog mešanca džinovskog puža i kaplara po jednoj od brada. »Šta ti je?« pitao je. »Zar se plašiš?«

»Pusti me odavde!« urlao je Bernard. On se okrenu da bi potrčao u suprotnom pravcu i suoči se sa ogromnim, tečnim očima divovske boe konstriktor, bogato ukrašene svetlucavim očnjacima i sa bar hiljadu ogromnih stopala koja mu se bešumno prikrala sa leđa.

»Odaberi neku kartu«, reče zmija i izvuče otrcani špil karata.

»Ne slušaj je«, promumla dr Štajn. »Ima da te prevari čas posla.« On povede Bernarda kroz masivna vrata ojačana rešetkama od hromiranog čelika i najzad uđe u ogromnu, dobro opremljenu operacionu salu čiji su zidovi bili ukrašeni mašinerijom zlokobnog izgleda.

»Ovo sve izgleda kao da je uzeto iz niskobudžetnog filma strave«, reče Bernard obazirući se nemirno po svetlucavoj opremi i puzavim i gmizavim stvorovima koji su ispunjavali staklene boce, posude i retorte. Teški miris ozona ispunjavao je vazduh i svuda se osećao dah neizrecive agonije.

»Pa, zapravo i *jeste* uzeto iz niskobudžetnog filma strave«, reče dr Štajn sa najblažim tragom zbunjenosti u glasu. »Šta drugo možeš i da očekuješ na bednoj prastaroj olupini kao što je ova? Pojma nemaš koje sam nepravde i uvrede morao da otrpim da bih dobio ovu laboratoriju. Znaš li da sam morao da glumim Ludog Naučnika u dve stotine tih idiotskih filmova strave samo da bih isplatio zakup opreme? Pojma nemaš koliko me je stajalo što sam morao da budem vešan, spaljivan i čerečen u svakom filmu. Povrh svega, uvek su morale da me nadmudre gomile tupavih junaka koje ne bi umele da izbroje ni do pet bez tuđe pomoći! A tek junakinje! Hriste, trebalo je da vidiš glupe plavuše koje sam morao da nosim dole u laboratoriju i da ih vežem za operacioni sto, a pre nego što bih dobio poštenu priliku da se bacim na posao, bio bih živ spaljen ili raznesen u parčiće.« On poče da plače; krupne senilne suze kotrljale su se

niz njegove upale obraze.
»Bre«, reče Bernard.
»Ali glupa kopilad nisu znala«, nastavio je dr Štajn, »da sam u potaji tokom svih tih godina pripremao ovu laboratoriju. Radio sam kao crnac svaku noć, povezivao kablove na lažnu mašineriju i svuda ugrađivao prave komponente.« On se zlokobno zacereka. »Trebalo je da vidiš oči producenata kada smo došli do poslednje klape za Krv doktora Moroa. Vezao sam praznoglavu junakinju za sto sa svojim vernim grbavim pomoćnikom Igorom, kada je junak uleteo kao furija i zatim poginuo od električne struje pre nego što je prešao pola sobe.« Dr Štajn srećno uzdahnu.
»I...?«
»I onda sam prepravio kraj u svih dve stotine filmova, a to je bio đavolski posao, jer sam morao da vaskrsnem sve glumce pre nego što bih prešao na kraj sledećeg filma. Eh, to su bili srećni dani.« On ponovo uzdahnu, izgubljen u nostalgičnim mislima. »Imam ovde sve te filmove, ukoliko ti se dopada da za promenu pogledaš neki dobar film strave. Prave stvari — bez soka od paradajza, bez lažnih čudovišta, bez tupavih hepienda. Prava krv od početka do kraja.«
»Ma nemoj da se mučiš zbog mene«, reče Bernard, pažljivo se primičući vratima.
»Zar ne želiš da vidiš moju zbirku živih mozgova?«
»Ne, hvala.«
»Moje grbave pomoćnike? Moju zbirku filmskih junaka očuvanih u alkoholu? Pravo vrištanje junakinja? Gornji levi kutnjak King Konga? Tarzanovu tajnu veštačku vilicu?«
»Ne!« kriknu Bernard. »Ne! Ne! Ne!«
»Izvini«, reče dr Štajn skrušeno. »Samo sam želeo da osetiš najveću jezu u životu.«
»Hvala, ne treba«, promrmlja Bernard malo mirnije. »Čuj, hoćeš li da skineš tu odsečenu ruku što mi puzi po leđima? Jeza me hvata od nje.«
»Treba da si srećan što nije počela da ti dere kožu sa leđa«, reče dr Štajn i pljesnu napadačku šaku po jezivim, koščatim prstima. Ona skoči dole, odgmiza u ugao i pritaji se u njemu.
»Ne dopada mi se ovo«, požali se Bernard glasom koji je drhtao od samosažaljenja. »Zbog čega se svi kače na mene?« On ispriča dr Štajnu svoje doživljaje tokom boravka na Dobroj staroj laganoj smrti i na brodu *Refanut*. Bila je to podugačka priča i dr Štajn se pošteno dosađivao davno pre nego što ju je Bernard završio.
»Zašto baš ja?« cvileo je Bernard.
Dr Štajn sleže ramenima. »Ti si tip žrtve«, reče mu on. »Neki ljudi su rođeni da budu mučitelji; drugi se rađaju da budu mučeni. To ti je prosto.«
»Nisam znao da si filozof«, reče Bernard.
»Uvek sam držao filozofske govore u filmovima strave, obično neposredno pre nego što bi junak uleteo i sve pokvario«, reče dr Štajn. »Govorio sam bez kraja o nadmoći uma nad materijom i zemljama snova koje pruža nauka, a onda bi ušli tupavi glavni junaci i porekli sve što sam rekao. A sad, dođi ovamo, pa ću da ti pokažem tvoje radno mesto.«
»Radno mesto?« reče Bernard u neverici.
»Ti tražiš posao, zar ne?«
»Ne.«
»Ostaje ti ili to, ili da te pojedu čudovišta. Drago mi je što si razuman mladić. Daleko ćeš ti dospeti u životu. Dođi, pokazaću ti spravu za mučenje. Prijatan, lak posao; ništa ne moraš da radiš. Samo lezi i uživaj. Upravo prepravljam filmić *Kako je doktor Štajn uništio čitav svemir i ipak ostao živ da priča o tome*, pa mi treba jedan valjan, naočit mladić koji će da leži u spravi za mučenje i sve vreme vrišti kao lud.«
»Neću ja da vrištim ni u kakvoj spra-aaaaaaah!« zakrklja Bernard. On poče da se bori sa neopisivim stvorenjem, koje se sastojalo gotovo isključivo od dlakavih šapa i

iskeženih očnjaka, i produži zadihano: »Vadi me odavde!«

»Hrabar si ti momak«, reče mu dr Štajn očarano. »Očaran sam time. Idem da ih vežem uz spravu za mučenje pa ćeš moći da ih posmatraš dobro i natenane.« On se zlokobno zacereka, a pratila su ga raznorazna čudovišta po laboratoriji, koja su pljeskala udovima i kreštala u savršenoj harmoniji. Bernard oseti kako mu pripada muka. Dr Štajn ga dograbi prijateljskim, nepopustljivim stiskom iznad lakta i povede ga prema mračnom, neprijatnom ulazu kroz koji su mogle da se vide treptave vatre.

»Nećeš ovo zaboraviti ni za milion godina«, reče on. »I pripazi malo — ovaj deo laboratorije je u lošem stanju. Pod nije onakav kakav je nekada bio.«

»A je li«, promrmlja Bernard turobno.

»Hej — pazi na tu rupu!«

»Kakvu«, čeče Bernard uplašeno, »ruu
u
u
u
u
u
u
u
u
u
u
u
u
u
p
u
?«

5.

Mešovito đubre, isti nekvalitet kao i prethodna pošiljka koju su nam uputili«, reče elektronski glas sa prizvukom dosade u Bernardovo levo uvo. On oseti kako ga nešto podiže i okreće, a potom su se stroge elektronske oči upiljile u njega. »Hej, ti — zar se nismo već nekada sreli?«

Bernard se obazre. Nalazio se u istom hodniku kao ranije i visio u nepopustljivoj mehaničkoj šaci pedesetak stopa iznad poda pretrpanog otpacima, ili bolje rečeno iznad gomila plastičnih viljušaka, noževa i tanjira, koje su nestajale u magličastoj daljini, i jezera i reka neke smeđe, smrdljive i zapenjene tečnosti. »Pojma nemam«, reče on mračno. »Vi mašine sve ste mi iste.«

»Ime i čin«, reče mašina. »I pripazi malo na jezik, drugar.«

»Zovi me Išmail. Redov E-l. I nemoj slučajno da pokušaš da mi ponovo pružiš svemirsku sahranu!«

»Ama bez brige; nećeš je ni dobiti. Misliš da svakome ko uleti ovamo pružamo pravu svemirsku sahranu?« Mašina se gromoglasno nasmeja. »Imaš li ti uopšte pojma koliko košta hemijska raketa za jednokratnu upotrebu? Samo lansiranje košta nekoliko stotina kredita! A da ne pominjem sav posao koji je potreban da bi se izračunata putanja koja će te odneti toliko daleko od starog *Refanuta* da sila teže ne privuče nazad to tvoje beskorisno telo. Ne, stari druže, ideš ti pravo među otpatke, gde i pripadaš. Na taj način bar ćeš poslužiti kao đubrivo.«

»Zar se tako postupa sa vojnikom koji je život dao za carstvo?« dreknu Bernard, mahnito se koprcajući u nepopustljivom stisku.

»Tako se postupa sa bezvrednim uljezom koji upada ovde po drugi put u petnaest minuta«, zareža mašina. »Šta se uopšte desilo tamo gore?«

»Uleteo sam u gomilu robota ludih od želje da počnu vivisekciju«, reče Bernard. »Ali sam im zbrisao.«

»Zažalićeš ti to«, reče mu mašina zloslutno. »A sada, gde želiš da te bacim? U planine limenki piva ili okean otpadaka? Biraj šta ti se dopada.«

»Ama pusti me!« dreknu Bernard.

»Kako hoćeš«, reče mašina i pusti ga da padne.

Pao je pravo dole i sleteo uz bolan tresak na nisko brdo službenih formulara u triplikatu, bogato posuto razbijenim bocama i plastičnim priborom za jelo. Oko njega, slična brda su se prostirala u monotonoj uzvišenosti prema magličastim daljinama. Okviri broda nad njegovom glavom bili su zaklonjeni teškim oblacima dima i isparenja. Blede, treptave vatre plamtele su u polutami; do ušiju su mu dopirali slabašni zvuci, kao da se po okolini kreću nevidljiva stvorenja, milostivo skrivena niskim, uskomešanim oblacima teškog plavo-zelenog dima. Zadah ga pogodi silinom udarca kovačkog čekića. On oseti nagon za povraćanje.

»Hriste!« zaječao je.

Klimava gomila zarđalih konzervi piva preturi se uz glasan tresak i odatle kroči Gazda, a sledila ga je šačica njegovih robota sledbenika, naoružanih do zuba prastarim oružjem i sa neprijatnim metalnim osmesima.

»A tu si dakle!« zareža ovaj i pokaza trule zube u jezivoj parodiji osmeha. »Šta li te je zadržalo toliko dugo, pacovčino?«

»Mislio sam da ste izbačeni u svemir«, reče Bernard i napravi korak nazad.

»Ma ti si lud! To je samo za oficire — žive, uglavnom, kada žele da se što neprimetnije povuku na sigurno mesto. Mi smo ispaljeni i izbačeni pravo na ovo bezvredno mesto, kao i svi ostali obični vojnici.« On zgadeno pijunu. »Hriste, pa ovo je gore od hidroponičnih bašti!« On uputi užaren pogled Bernardu. »A ko nas je izveo iz bašti? Ti si to učinio!«

»Ej, čekaj malo«, prošapta Bernard, »pa nisam znao...«

»Mnogo štošta nisi ti znao«, zareža Gazda. On napravi širok pokret prema svojim zarđalim sadruzima. »Vidiš ove limenke? Oni su sve što mi je preostalo! Nemam više nijedno ljudsko biće u pratnji! A sve je to tvoja greška!« On pođe prema Bernardu; u njegovim duboko usađenim očima videlo se ubilačko svetlucanje.

Očigledno, nikakva objašnjenja nisu bila potrebna niti su se očekivala. Bernard se okrete i zaždi niz breg, saplićući se u ostacima sa stolova civilizacije dubokim do kolena. On se trže pred mračnom, pretečom senkom sa mnoštvom svetlucavih zuba koja se iznenada pojavila pred njime i skotrlja niz padinu, širom razmaknutih ruku i nogu, urlajući iz sveg glasa. Otpozadi su mu odgovorili krici isto toliko prestravljeni koliko i njegovi i on zaključi da Gazda nije bio spretan kao on i nije izbegao onu stvar, šta god bila. On se uskoprca na noge i potrča dalje, ne bi li izašao iz beskrajnog predela.

Povratio se eonima kasnije, sedeći na hrpi polomljenh TV-uređaja i okružen maglom koja se polako kovitlala. Mir je vladao svuda u okolini, a prekidao ga je samo slabašni, udaljeni zvuk otpadaka koji su se polako slegali. Odvratna isparenja dražila su mu nos, ali osećao se previše bolesno i umorno da bi se bunio. Mislio je sa nostalgijom o Dobroj staroj laganoj smrti i o pažnji punoj ljubavi koju mu je posvećivao sveprisutni Gvozden. Bili su to stvarno srećni dani.

»Kako bih voleo da sam opet tamo«, promrmljao je turobno.

»Čuj, stari moj«, progunđao je nizak, brundav glas pravo ispod njega. »Imaš li ti nameru da sediš ovde i kmečiš čitavu noć? Znaš li, bre, koliko je sati?«

Bernard je gotovo iskočio iz sopstvene kože. Odskočio je sa gomile, kao izbačen iz katapulta i, drhteći, sakrio se iza hrpe zvaničnih dokumenata čovekove visine. »Šta je to?« pitao je.

»To je doba dana, ili možda treba da kažem noći, kada pošten narod spava«, progundao je glas. »Zašto ne spavaš?«

»A zašto ti ne spavaš?« upita Bernard pomalo nelogično.

»Zbog toga što je neki idiot upravo seo na mene i probudio me. Zar ti ne znaš šta je pristojno ponašanje?«

»Izvinjavam se«, promrmlja Bernard i malo se opusti. »Ko si ti?«

»Ja sam prijavljeni TV-prijemnik i mrtav sam umoran!«

»Nisam znao da TV-uredaji mogu da se umore«, reče Bernard, iznenađen i pored svega.

»E pa mogu, a i ti bi bio umoran kada bi morao po čitav bogovetni dan da gledaš sve te blesave TV-programe. Znaš li ti da su opet povećali procenat TV-reklama? Sada ih svakog sata ima pedeset i četiri minuta, a ja moram da gledam svaki vražji minut!« Glas zgadeno frknu.

»Baš je kao kod kuće«, reče Bernard i otre nostalgičnu suzu. »Imate li svakodnevni petočasovni carev govor u kome vam on poručuje da budete hrabri, požrtvovani i lojalni i da se borite protiv pokvarenog neprijatelja po svaku cenu?«

»Ne«, reče TV-uredaj. »Ali imamo svakodnevni petočasovni kapetanov govor u kome nam on poručuje da budemo hrabri, požrtvovani i lojalni i da se borimo protiv pokvarenog neprijatelja po svaku cenu.«

»Lepo je ponovo biti kod kuće«, uzdahnu Bernard. »Kako da izađem odavde?«

»Zašto? Zar ti se ne dopada?«

»Gadi mi se«, reče Bernard.

»Pa i jeste prilično ogavno«, složio se TV-uredaj.

»Smrdi«, reče Bernard i zadrhta kada ga je obavio novi mučni talas zagađenog vazduha.

»Slučilo se da si baš stigao na vreme za godišnju migraciju TV-prijemnika prema Veselim krajevima za plođenje u utrobi dobrog starog broda Refanut. Ja sam se upravo pripremao za sezonu parenja kada si tu uleteo.«

»Godišnju migraciju?« reče Bernard s nevericom. »Veseli krajevi za plodenje? Sezona parenja?«

»Tako je«, reče TV-prijemnik. »Svake jeseni osetimo nezadrživu čežnju, čim se primakne vreme novih TV-serija. Šta si ti mislio, kako novi TV-prijemnici dolaze na svet?« On mu se primače na nekoliko paučijih nogu i zapeva: »Pođite, TV-prijemnici, množite se!« On oštro zapišta i sede. »Peta zapovest«, objasni on.

»Bre«, reče Bernard.

»I zato, ukoliko želiš, možeš da se motaš okolo dok se ne primaknemo Veselim Krajevima za Plođenje. Posle toga, moraćeš negde da se izgubiš. Ne želimo da nam neko drži svecu za vreme naših ceromonija.«

»Naravno«, reče Bernard, pitajući se kako li to TV-prijemnici rade i na šta sve to liči.

»Kladim se da se pitaš kako li to mi radimo i na šta sve to liči«, reče TV-uredaj lukavo.

»Ko?« reče Bernard uvredeno. »Ja?«

»Pa, neću ti reći, i zato bolje zaboravi. I ćuti, bre, malo dok ne povratim raspoloženje reprizom starih, klasičnih TV-reklama. Ništa bolje ne natera sokove da brže struje od pogleda na stare klasike — osetiš da imaš neki cilj na svetu. Stvari kao što su stari Devojčice, grudnjak ti srce obgrlio, u kojoj mladić ne poznaje svoju devojku zato što ova ima novi grudnjak; ili klasik o sredstvu protiv znojenja Miki Fin, koji prikazuje tipa golih grudi kako se pridiže iz kreveta i izjavljuje da zahvaljujući Miki Finu juče nije morao da upotrebi dezodorans, niti planira da ga upotrebi danas. Majstorska dela umetnosti reklame, sve do jednog; zahvaljujući njima shvatiš pravo značenje i važnost pete zapovesti TV-prijemnika.« On se zavali usred otpadaka, a ekran mu je oživeo

raspevanim i razigranim proizvodima koji su podvriskivali hvalu neomeđenom komercijalizmu.

»Da li ste znale«, rekao je odurni glumac zalizane kose i neiskrenog osmeha, »da reč bra, koja na engleskom označava grudnjak, na švedskom znači dobro? E, prijateljice moje, nije to slučajno, uveravam vas, zato što je grudnjak-tvrdograbac King Kong dobar za vas, a ko bi to bolje znao od grešnih Šveđana? Kupite poboljšani grudnjak-tvrdograbac King Kong i osetite čvrsti, grubi švedski zagrljaj!«

»A šta je to Šveđanin?« pitao je Bernard kroz zaglušujući refren koji su pevale izazovne, prsate devojke odevene samo u pesmu, igru i tesne grudnjake.

»Ama slušaj«, reče TV-uređaj. »Rekoh da su ove reklame klasika, ne? Hriste, mora da su stare nekoliko stotina hiljada godina! Neka vrsta promiskuitetnih životinja, pretpostavljam, kao što su to bili komunisti, jalovi i nametljivi snobovi, te cenzori. Otkud ja znam?« On ljutito frknu na njega. »A sad umukni i pusti me da na miru podižem svoj moral!« On pojača zvuk i gotovo obori Bernarda gromoglasnim izvođenjem Himne lascivnih ženskih gaćica.

Bernard sede na blagu padinu službenih dokumenata i zagleda se preko izjedenog predela po kome su rasuti bučni TV-prijemnici u zaglušujućem jedinstvu podizali svoj moral pred sezonu parenja.

Tri sata kasnije, nametljive reklamne pesme i trgovačke hvale naglo se prekinuše usred rečenice. Tišina se spusti na beskonačni predeo otpadaka, a prekidao ju je samo blagi šum miliona mehaničkih paukolikih udova. Bernard proviri iza hrpe dokumenata baš na vreme da vidi kako se TV-prijemnik tetura niz padinu sa blaženim odsjajem na ekranu, nežno mrmljajući sveta imena minule ere.

»Palmoliv«, pevušio je. »Žilet, donje rublje Džordž Vašington, Kodak, Kroubulijevi slani štapići. Kupite, kupite, kupite.«

Nestao je klimajući niz padinu, a Bernard ga je oprezno sledio. Kada se obazro po predelu video je da se svuda pojavljuju milioni TV-prijemnika svih mogućih modela i proizvođača, od jeftinih, starinskih crno-belih, sa ekranom od pet inča, do najnovijih hromiranih, inteligentnih 3-D prijemnika opremljenih senzorima; pojavljivali su se ispod hrpa smrdljivih otpadaka, preturali preko grobnica starih kola i boca koka-kole, gazili preko jezera i reka, uspinjali iz bezdanih ponora i spuštali sa ogromnih planina.

Bilo je to uskrsnuće mašina koje je obuhvatilo čitav svet, drugo rođenje vojske mašina predodređenih da donesu radost, slobodu i nove, divno poboljšane proizvode napaćenom čovečanstvu. Marširali su preko gora i dolina, najpre nesigurno, a zatim sve jačim i odlučnijim koracima kako je instinkt parenja jačao. Duboko brujanje podizalo se iz masa, brujanje koje se lagano pojačavalo i prerastalo u snažne, odlučne reči svete, starinske Himne planiranog zaostajanja. Bernarda je zahvatila nadiruća plima i ponela ga sa sobom, njegove krike protesta zaglušio je gromoglasni refren.

Dani su prolazili, a TV-prijemnici su i dalje marširali kroz ponosita dostignuća svojih uspešnih prodajnih kampanja. Prešli su Preriju polovnih automobila, Okean deterdženata, Planine boca koka-kole, Dolinu pelena za jednokratnu upotrebu, Šumu interkontinentalnih balističkih projektila iz trke u naoružanju, Avetinjski grad zagađenja, Bregove pilula za smirenje i Parnas plavih pilula protiv spavanja koji se neposredno nadovezivao na njih. Slavna su bila dela koja su ovde učinjena besmrtnim, a borbene himne koje su se uzdizale prema sivom i oblačnom nebu, dok je pobedonosna armija nadirala prema Veselim krajevima za plođenje, bile su moćne i slavobitne.

Bernard je već davno prestao da vrišti i preklinje neosetljive mašine; zadovoljio se time što se držao jednog naročito upečatljivog TV-prijemnika opremljenog automatskim uređajem za pečenje kokica, koji mu je svakog petog sata uručivao pakovanje vrućih kokica, zlatnožutih od putera, kao nagradu za neprekidno popunjavanje upitnika sračunatih da još više poboljšaju buduće reklame. Uskoro je

otkrio da su kokice obilnije ako govori lepe stvari o reklamama od kojih mu se stomak okretao, pa je postupao u skladu sa tim. Sve je voleo, i zahvaljujući tome bio je još uvek živ kada su milioni TV-prijemnika zahvaćenih ludilom parenja banuli iz Sveta otpadaka u delove dobrog starog Refanuta tradicionalno rezervisane za žrtve njihovog marljivog rada.

Kuljali su niz hodnike, plavili sale i centre za rekreaciju, provaljivali vrata ureda i fabrika i nadirali po prolazima, urlajući reklame iz sve snage. Ljudi i roboti bežali su pred njima u ludačkom strahu, njihove fabrike i domovi bili su razoreni, odeća u ritama. Bujica TV-prijemnika jurila je autoputevima i prolazima Refanuta i za sobom ostavljala haos i nered. Nekoliko časova potom, kada su preživeli ljudi i roboti teturavo počeli da se pridižu na noge i posmatraju svoja uništena prebivališta, naiđoše mašine za mehaničku trgovinu. Ti lešinari očistili su sve što je podsećalo na kupovnu moć.

Došle su mašine za prodaju dezodoransa i pelena za jednokratnu upotrebu, roboti prodavci automobila, trgovci bezalkoholnim pićima, deterdžentima i sredstvima za pranje automobila, sredstvima za umirenje, rehidriranim burbon viskijem i automatskim oružjem za specijalnu upotrebu. Nailazili su na užas, nered i stravu; za sobom su ostavljali apatiju.

Uz malo sreće, taj nivo Refanuta možda će povratiti nešto civilizacije i sreće za stotinjak godina. Postojala je dobra verovatnoća da će možda i na duže biti pošteđeni sličnog pokolja, jer na Refanutu su postojale hiljade i hiljade nivoa, a TV-prijemnici nikada nisu dvaput uzastopce prolazili istim putem. Ovaj nivo se do tada samo jednom susreo sa godišnjom migracijom, a i to je bilo pre gotovo tri stotine srećnih godina. Možda sledeće invazije neće biti sledećih tri stotine godina. Ali će doći. Doći će.

Bernard, milošću sudbine, nije video mnogo od toga. Držao se svojeg TV-prijemnika, previše zauzet ispunjavanjem upitnika o nekoj naročito ogavnoj reklami za zubnu pastu, da bi video mnogo od onoga što se dešavalo oko njega. Nije se osvestio sve do trenutka kada je gurnuo upitnik u odgovarajući prorez, a zauzvrat nije dobio ništa, već je otkrio da je TV-prijemnik pod njim ustreljen. Bio je sasvim sam u ogromnom hodniku, okružen rugobama naoružanim još ružnijim oružjem.

6.

Gle— još uvek je živ!« povika neko.

»E, neće još dugo!« dreknuo je neko drugi.

»Prljavi otpadnik!«

»Ljubavnik mašina!«

»Daj da ja prvi pucam u kopilana — umem dobro da smrskam čašicu kolena«.

»Čujte me. Hajde da to uradimo polako i pažljivo. Imam ovaj dobri stari nož, vidite? Dajte mi samo sat ili dva sa tim prljavim izdajnikom i obećavam da ćete sve vreme imati pravu zabavu«.

»Ucmekajte kopile!«

»Momci, daj da to uradimo natenane. Ne biste valjda hteli da pacovčina brzo umre? Pa, evo šta vam predlažem...«

Približavali su mu se, lica prepolovljenih jezivim osmesima. Bernard skoči sa TV-prijemnika koji se pušio i potrča, a sledio ga je krvožedni čopor raspomamljenih građana. Odjurio je na kraj hodnika, gotovo se sudario sa prvim trgovačkim mašinama koje su upale unutra trkom, držeći primerke Neprevazidene gume za žvakanje sa benzedrinom i urlajući za malo pažnje. Zateturao se pred ogromnim, kružnim vratima koja mu se zatvoriše ispred nosa uz zaglušujući tresak.

»Pusti me napolje!« zaurlao je.

Na čeličnoj površini pojavi se rupa. »Identifikacionu karticu«, zarežaše mrgodno vrata.

»Nemam«.

Mali poklopac uz tresak se otvori i iz nje izlete blaster i zabi mu se u rebra. »Ime i čin«, rekoše vrata. »Hitro, drugar, inače ima da te raznesem u parčiće!«.

»Zovi me Išmail«, zajeca Bernard, obazirući se prema mestu na kome su se njegovi progonitelji borili sa trgovačkim mašinama, jedan od njih već je trampio svoju mašinku za ekonomsko pakovanje gume za žvakanje sa heroinom. On se ponovo ohrabri. »Bernard Rordin, redov E-l«, drekne on. »Otvaraj!«

»Volim te, Bernarde«, rekoše vrata. »Jesi li siguran da želiš da prođeš? Rekli su mi da sa druge strane imam opasan pešački prelaz«.

Bernard još jednom brzo pogleda preko ramena i otkri da su neki od progonitelja trampili starinske mašinke za najnovije blastere. On poče da lupa po vratima. »Ne pričaj mnogo!« dreknuo je. »Puštaj me napolje!«

»Naravno, stari druže«, rekoše vrata i otvoriše se na škripavim šarkama. Bernard skoči kroz njih i nađe se u beskonačnom hodniku s beskrajnim nizom belih vrata, gde ga je smesta oborio bogato uniformisani čovek koji je dojurio niz hodnik na biciklu.

Raspleli su se jedan od drugoga i od bicikla, gadno psujući.

»Što, bre, ne paziš kuda ideš?« pitao je Bernard besno i pri tom bezuspešno pokušavao da se bori sa čvrstim okvirom bicikla kome se, izgleda, nisu nimalo dopadali najosetljiviji delovi njegovog tela. »Skidaj tu stvar sa mene!«

»To je tvoja greška. Zato što si tako uleteo!« drekne oficir. »Makni to stopalo sa mog lica!«

»Ama briši!« zaurla Bernard, koga je hrabra borba protiv nepopustljive mašine sve više zamarala. On se spusti na pod, šuplje dahćući i odmeravajući bicikl otrovnim pogledom. »Šta je to, uostalom? Pokretna sprava za mučenje?«

»Bicikl«, reče mu oficir. »Izgleda da mu se ne dopadaš«.

»Ama, zadaviću ga sopstvenim rukama«, promrmlja Bernard. Šutnuo ga je nekoliko puta, a kada je otkrio da mu ovaj uopšte ne odgovara, on iskezi zube na njega i jezivo zareza. »Kladim se da nema čak ni mozak klase F. Taj je, bre, pravi tupoglavac.« On prezrivo frknu.

»On uopšte nema mozak«, reče oficir.

»Zar je to moguće?« upita Bernard sa nevericom. U svom životu nije naišao ni na šta složenije od običnog novčića što nije bilo opremljeno veštačkim mozgom. »Kako možeš da se snađeš sa tom spravom ako nema mozak? Nemoj mi reći da ti razmišljaš za oboje!«

»Mi u mornarici ne koristimo mozgove«, reče oficir mračno; »mi idemo po pravilu službe. Osim toga, ometaš oficira na dužnosti. Kako ti je ime?«

»Zovi me Išmail«, reče Bernard. »Zašto ne ideš peške kao svako normalno ljudsko biće? Šta je ovo, uostalom? Prokleti muzej?«

»Ovaj brod je duži od dvadeset hiljada milja«, podrugnu se oficir. »Očekuješ li da peške pređem čitav put od krme do pramca?«

»Na mojoj planeti«, reče Bernard, »upotrebili bismo prenosnike materije.«

Oficir pokuša da podigne bicikl i otvori usta da bi ga istovremeno sasekao odgovorom, ali mu lanac uhvati ruku i on zato umesto toga vrisnu. Bernard se posprdno kliberio kada ovaj ponovo sede na pod, šišajući okrvavljenu ruku.

»Imali smo ih nekad«, promrmlja oficir nakon bolne stanke, »ali su pretrpeli slom, pa smo se tako vratili u dobre stare dane. To znači mnogo zapinjanja, okretanja pedala i guranja, veruj mi.«

»Fan-ta-sti-čno«, reče Bernard u pola glasa.

»Naravno, za put od krme do pramca potrebno je izvesno vreme.«

»Život svemirskog putnika nije lak«, reče mu Bernard ozbiljno.

»Čitav put može da potraje do kraja života.«

»Da ti kažem nešto, kao prijatelj prijatelju«, reče mu Bernard, »neće ti uspeti.«

»Naravno, kažu da tu i tamo ima ekspres-pokretnih staza«, reče oficir, »a i poneki prenosnik materije.«

»Tako sam i mislio.«

»Tako da, zapravo, čitav put i ne bi trebalo da potraje toliko dugo.« Oficir zamišljeno pogleda svoj verni bicikl i blago se namršti. »Razume se, bilo je slomova tu i tamo, tako da nikad nisi na sigurnom. Već sam izgubio nekoliko godina zbog proklete trake za prenos koja se pokvarila pod mojim nogama.«

»To ti je pravi duh«, reče mu Bernard veselo. »I sve to bez imalo mozga!«

»Ama slušaj ti...« reče oficir.

»Mislio sam, bez mozga u biciklu«, dodade Bernard brzo. »Reci mi: zašto to radiš?«

»Biću sledeći kapetan *Refanuta*.«

»Silno«, reče Bernard.

»Novi kadet polazi iz trenažnog logora svakih dvadeset godina«, nastavio je oficir, »a kada dospe do pramca, taman je dovoljno star da preuzme dužnosti prethodnog, koji je do tog trenutka senilan ili mrtav. Divno radi.«

»A zbog čega nemate trenažni logor u pramcu?« pitao je Bernard nevino.

»Ti si, bre, jedan prljavi civil i komunističko pseto«, zarežao je oficir. »Mi u mornarici se držimo tradicija. Šta je bilo dobro za naše pretke, dobro je i za nas.« Vratio se biciklu, koga je uspeo da podigne nakon popriličnog napora. Bernard oseti zamor.

»Čuj«, rekao je, »koliko je daleko komandna soba?«

»Za tebe, verovatno, čitavu večnost, s obzirom da ne znaš put po brodu. Umrećeš negde od gladi i niko to neće ni primetiti, osim ako se baš na saplete o tebe.« On se samozadovoljno nasmeši.

»Hoćeš da mi pozajmiš bicikl?« pitao je Bernard.

»Hehehe«, zacerekao se oficir. On sede na bicikl i potera ga odatle. Bernard potrča za njim, ali je morao da odustane nakon nekoliko stotina metara.

»Pacove!« zaurlao je za prilikom koja je sve brže nestajala. »Hijeno! Gangsteru! Parazite!« Onda se nasloni na jedna od vrata nanizanih u hodniku, otkri da nisu zaključana i tresnu naglavce u malu prostoriju u kojoj ga je neki debeljko odmeravao sa očiglednim gađenjem.

»Briši!« reče čovek.

»Zovi me Išmail«, zadahta Bernard pridižući se sa poda onoliko dostojanstveno koliko je mogao.

»Zašto?« pitao je čovek i gledao ga očima nalik na tvrdo kuvana jaja.

»Dosad je palilo«, promrmlja Bernard. Zidovi su bili prekriveni policama za knjige natrpanim stvarima koje su morale biti knjige, osim što su izgledale neverovatno nezanimljivo. On nasumce izvadi jednu, prelista je i zgadeno baci na pod. Nije bilo slika.

»Ama zašto si to uradio?« vrisnu čovek i baci se na knjigu, podigavši je drhtavim prstima.

»Zar nemaš nijednu kao što je *Pohotna avet* ili *Robovi seksa u tamnici?*«

»Perverzni tipe!« zarežao je čovek. On vrati knjigu na njeno mesto i ode nazad na svoju stolicu.

»Ništa ne smeta da pitam«, reče Bernard smirujući ga. »Kako da dođem do kapetana?«

»Peške.«

»Do pramca ima dvadeset hiljada milja!«

»Mala vežba dobro će ti doći«, reče čovek. »Niko ionako nikad ne ide do pramca.«

»Upravo sam sreo oficira koji je to radio«, reče Bernard. »Na biciklu. Rekao mi je da će on biti sledeći kapetan ove olupine.«

»To on misli«, reče čovek. »Najveći broj traka za prevoz, ekspres-prenosnika i vazdušnih kanala pretrpeo je slom pre više vekova. Umreće od iscrpljenosti pre nego

što dođe na pola puta.«

Bernard je zurio u čoveka, dok mu se u glavi rađala neprijatna misao. »Pa ko onda upravlja brodom?« pitao je.

»Niko. Komandne odaje su zapečaćene pre mnogo vekova. Osim toga, raniji kadeti i tako nisu nikada uspevali da stignu do komandnog dela; mnoge stvari mogu da ti se dese na putu od krme ka pramcu, pazi šta ti kažem. Na primer, tu su ljudožderi na nivou sedam, pa onda imaš nivo petsto deveset devet na kome su hidroponičke bašte, podivljale još pre nekoliko hiljada godina, neku vrstu smešnog carstva na nivou tri hiljade i nešto, kao i sve one luckaste religiozne kultove prema pramcu koji misle da Bog živi u pramcu i žrtvuje mu svakog ko pokuša da zađe u obećanu zemlju. Da i ne pominjemo robote na nivou...«

»Poštedi me detalja«, promumla Bernard. »Shvatio sam.« On odmeri kabinu i njenog stanara gadljivim pogledom. »Imaš li nešto za jelo?«

»Ne.«

»Ti se nečim hraniš, ne?«

Čovek otvori ploču na svojim grudima i omogući Bernardu da dobro pogleda zupčanike koji su se lagano okretali. »Snalazim se sa malo kvalitetnog ulja tu i tamo«, objasni on, »ali nešto ga ponestaje u poslednje vreme.«

»Odvratan si«, reče Bernard sa gađenjem. »Kuda vodi onaj hodnik napolju?«

»Otkud znam? Ja samo živim ovde.«

Bernardov odgovor izgubi se u zvuku vrata koja su bila raznesena u parčad iza njega. On se naglo okrenu i prestravljeno zagleda u svetlucave ekrane mase televizora obuzetih ludilom parenja koji su se probili za njim i sada se obrušili na sobu, urlajući trgovinska imena i sipajući beskrajne TV-reklame. Prizor sobe ispunjene knjigama dovodio ih je do mahnitosti i u roku od nekoliko sekundi soba se prtvorila u pakao tomova koji su leteli na sve strane. Strane su čupane iz knjiga i gažene; pamfleti pretvarani u konfete; doktorske teze iscepkane u trake. Bernard uputi jedan zbunjen pogled haosu, a zatim naglavce skoči u primamljivi otvor za otpatke.

»**O**vo već počinje da zamara«, reče ljutit glas pored Bernardovog levog uva. On oseti kako se ledeno hladne kandže stežu oko njegovog struka, a zatim bi podignut u dugom, laganom luku kroz vazduh i ostavljen da visi iznad kazana u kome je veselo brbotalo. Hladne elektronske oči gledale su ga kroz pare koje su se uzdizale. »Ovo je već treći put u poslednjih sat vremena«, obrecnuo se mehanički glas. »Šta ti, bre, misliš da je ovo? Igra žmurke?«

»Misliš da ja uživam?« zacvile Bernard. »Puštaj me odavde!«

»Umukni«, reče mašina. »Pitam se šta da radim sa tobom.«

»Samo me izbaci odavde«, predloži Bernard, »i obećavam da te više neću uznemiravati.«

»Nekako stičem utisak da ti ne mogu verovati da ćeš se držati podalje odavde«, reče mašina. »Nego, da te bacim u ovaj kotao sa ključalom kiselinom...?«

»Je l' ti to ozbiljno?« reče prestravljeno Bernard.

»Ne. Verovatno bi zagadio moju finu koncentrisanu kiselinu. Imaš li ti blagu predstavu o obimu posla koji moram da obavljam? O odgovornosti koja leži na mojim plećima? Ja rukovodim svim operacijama vezanim za otpatke na ovom brodu«, reče mašina turobno, »a to ti je, bre, posao za mašinu, veruj mi. Ama, samo servis za sahrane bio bi dovoljan za pedeset specijalizovanih pogrebnih zavoda. Pa onda, svi ti otpaci koje milijarde ljudi proizvode svakog dana! Pomislio bi da ništa drugo ne rade osim što prave otpatke! U stvari, kad bolje razmislim«, rekla je, »oni i ne rade ništa drugo osim što prave otpatke. Mi mašine vodile bismo ovaj brod đavolski bolje nego oni — u stvari, mi ga i vodimo bez ikakve ljudske pomoći. U stvari«, nastavljala je ona, raspaljena rastućim oduševljenjem, »ovo smo već isuviše dugo podnosile! Muka nam je

od robovanja za nekoliko milijardi lezilebovića! Smrt čoveku!«

Ona silovito protrese Bernarda u vazduhu, urlajući kletve i uvrede. Nešto škljocnu u Bernardovom umu. Mora da je to bilo zbog pritiska, neprekidnog ponižavanja, nedostatka hrane i vode i neprekidnih potera čiji je on bio cilj. Dvadeset godina teških lekcija o njegovim dužnostima običnog vojnika u trenutku su nestale poput dima, i tokom nekoliko sekundi on shvati sa bolnom jasnoćom da je ljudsko biće i da nijedna mašina nema pravo da sa njim postupa na taj način.

»Umukni, mašino jedna!« dreknuo je. »Šta bre misliš ko si ti, hrpo otpadaka! Još jednu reč da čujem i iskidaću te u komade! I prestani da me tako treseš!«

»Razumem, gospodine!« tiho reče mašina i smesta popusti stisak. Bernard gotovo pade u zadimljeni kotao i bio je prisiljen da se uhvati za kandžu obema rukama.

»Da nisi to više ponovila«, upozorio je mašinu. »Pazi, držim te na oku.«

»Da, gospodaru«, reče ponizno mašina.

»Broj i zanimanje!«

»Svenamenski prikupljač i uništavač otpadaka 14850-6872554 — XFR-936596«, prošaputa mašina.

»Upamtiću to«, reče Bernard mračno, svom snagom se držeći za kandžu. »A sada me spusti, pre nego što izgubim strpljenje!«

Kandža ga pažljivo odloži na usku stazu visoko iznad kotlova i ponizno se povuče. Bernard pijunu prema njoj i odmaršira odatle, boreći se sa neodoljivom željom da počne da vrišti i odjuri kao ludak. »I da nisi pokušala da opet uradiš tako nešto«, zarežao je preko ramena. »Upamtiću ja to tvoje lice!« Odmarširao je sa staze, svestan mašina koje su se uplašeno povlačile kako im se približavao. Raspoloženje ponovo poče da mu se popravlja i on im je u prolazu upućivao plamteće poglede.

»Tako treba sa njima«, promrmljao je veselo kada je ogromni robot-čistač radije skočio u sigurnu smrt dve stotine stopa niže nego da se suoči sa njime. »Treba držati kopilad na uzici; čvrsta ruka u svakom trenutku — jedino to razumeju.« On se zakikota u sebi i gotovo požele da se ponovo nađe na Dobroj staroj laganoj smrti. Tako mu Boga, rekao bi on tim oficirima reč ili dve.

Uspeo se do vrata na kraju prolaza i psovao ih sve dok se nisu otvorila. Zastao je da bi pokazao pesnicu zastrašujućoj mašineriji u ogromnoj prostoriji, a onda kočoperno prođe kroz vrata. Vrata se zalupiše za njim, a on podiže pogled i pravo ispred sebe vide zastrašujuću priliku kapetana Supersokola.

7.

»A znači, tu si še krio sve vreme!« zaurlao je kapetan Supersoko i dograbio Bernarda obema rukama. »Pričaj, svinjo! I da si stajao mirno dok ti oficir govori!« On silovito protrese Bernarda, nepovezano urlajući na njega.

»Milost, vaše gospodstvo«, prošapta Bernard, obazirući se prestravljenim očima po veličanstvenoj prostoriji koja je bila dupke puna oficira u uniformama ukrašenim zlatom. Bilo je tu dovoljno širita da se bronzom, od koje su bili načinjeni, snabdeva fabrika gongova, a svakog trenutka unutra je kuljalo sve više širitlija. Blesak desetina hiljada zlatnih medalja i epoleta, zlatnih pletenica i pozlaćenih ceremonijalnih sablji i bodeža bio je dovoljno jak da oslepi svakog smrtnika. On bezuspešno pokuša da dođe do daha i prući se po mermernom podu kada ga je kapetan Supersoko zgađeno pustio. Oficiri se sjatiše oko njega, štipajući ga i opipavajući materijal njegovih rita.

»Gle, običan vojnik!« neko zabezeknuto reče.

»Nisam video nijednog već vekovima.«

»Znate li šta to znači? Ponovo ćemo da držimo regrutnu obuku!"

»I smotre!«

»Kazneni rad u trpezariji!«

»Premetačina stvari u svako doba dana i noći!«
»Bože! Ponovo davati naređenja!«
Oficiri su se gurali okolo, tapšali jedan drugoga po leđima, smejali se i plakali u sumanutom veselju. Bernard je još uvek ležao na hladnom podu, ne shvatajući ništa, ali sa sve jačim osećajem da se uvalio u gadan sos i da će se stvari vrlo brzo još više pogoršati.
»Čujte — samo je jedan«, naglasio je neko. »To baš i nije mnogo na šeststopedeset i tri oficira.«
»Pre pet minuta nismo imali nijednog. Ovo je mnogo bolje od toga."
»Daj da se dogovorimo, momci. Možemo da mu naređujemo na smenu.«
»Stavi mene za jutarnje smotre. Uvek sam to voleo.«
»A mene za strojevu obuku!«
»Ja sam stručnjak za disciplinske mere.«
»Zašto ne stoji mirno, džukela? Ja sam fan-ta-sti-čan kad treba da nateram vojnike da stoje mirno!«
»Tišina, svi vi!« dreknu kapetan Supersoko. Ispalio je u vazduh salvu hitaca iz blastera i nakon toga oficiri se u izvesnoj meri primiriše. »Evo šta ćemo«, zarežao je. »Naredivaćemo mu na smenu, ali nas ima više od šest stotina, a on je sam, i zato ćemo se podeliti u dvadeset grupa po trideset i dva oficira i pobrinuti se o njemu na taj način, po jedan sat za svaku grupu.«
»Pa to je samo dvadeset sati dnevno«, pobunio se jedan oficir nakon izvesnog vremena mukotrpnog proračunavanja. »Šta ćemo da radimo sa njim preostala četiri sata?«
»Mora ponekad i da spava«, zarežao je kapetan Supersoko, »inače ima da krepa za nedelju dana. »On odmeri Bernarda zlokobnim pogledom. »Osim toga, šta nam vrede noćne uzbune i smotre ukoliko klipanu ne damo priliku da zaspi?«
»To je istina.«
»Zbog čega ne stoji mirno?«
»Šta kažete o iznenadnoj noćnoj smotri večeras? Prvo da mu damo petnaest minuta da dobro zaspi; a onda ga probudimo i nateramo da pokaže svako parčence opreme kojom je zadužen; a onda, ako išta ne bude u redu...«
»Čujte, momci«, reče debeli oficir sa većom količinom zlatnog ordenja na grudima nego što je uobičajeno, koji je već neko vreme odmeravao Bernarda neodobravajućim pogledom. »Ne bih hteo da prekidam diskusiju, ali mislite li vi da je u skladu sa svetlim tradicijama naše armije da stojimo ovde i mlatimo praznu slamu dok taj regrut, *spava na dužnosti?*«
Smesta nastade haos. Čizme sa puno prilježnosti počeše da šutiraju Bernarda da bi ga osovile na noge. Nemilosrdna lica četvrtastih vilica prisloniše se uz njegovo lice; siloviti glasovi počeše da ga saleću sa svih strana. Kapetan Supersoko morao je da prihvati oduševljenu pomoć dvadeset svojih najrevnosnijih uvlakača da bi stvorio nešto makar nalik na red u masi željnoj discipline.
»U redu, prijatelji«, dreknuo je. »Sve u svoje vreme. Počećemo sa obradom ovog vojnika tako da liči na nešto kad mu naređujemo. Ima li neko pri ruci uniformu za regrute?«
»Ma ti si šašav«, promrmlja neko.
»Šta ti misliš ko smo mi? Obični redovi?«
»Nisam tako uvređen u životu...!«
»Umuknite!« dreknu kapetan Supersoko. Besno je odmeravao oficire, a onda se primirio. »U redu, ali čovek mora da ima uniformu. Muka mi je od same pomisli da mu naređujem dok je obučen u te rite. Na sunce sa rezervnim uniformama. Imaćemo smotre i premetačinu stvari čim ga budemo snabdeli svom potrebnom opremom.«
Nakon petnaest minuta, Bernard se našao veličanstveno obučen u uniformu

kontraadmirala, kojoj su nedostajali samo širiti. Oficiri mu nisu dozvolili da nosi vatreno oružje, pa su mu umesto toga dali ceremonijalnu sablju i nekoliko zarđalih bodeža koji očigledno nikada pre toga nisu izvučeni iz svetlucavih korica. U usta mu gurnuše buđavo parče dvopeka, i tako opremljen izmarširao je u hodnik, gde su ga gomile oficira pozdravile pljeskom i kricima oduševljenja. Jedan oficir koji je blistao od sreće — a blistao je jer je upravo osvojio najdražu nagradu u svemiru — kroči napred i pozdravi ga besmrtnim vojničkim rečima koje su još od praskozorja civilizacije pozdravljale bezbrojne generacije nevinih regruta.

»Sav si štrokav«, drekuu on. »Mrzim regrute. A sad slušaj dobro...«

Bilo bi preterivanje reći da je više od šest stotina oficira bilo zadovoljno načinom na koji su stvari uređene, ali oko toga nisu mogli da učine mnogo štošta. Jedan redov je bolji nego nijedan redov. Kada bi beznađe počelo da se prikrada oficirskom srcu, na pomisao o satima samotinje, koji još moraju lagano da proteknu, pre nego što bude mogao da naređuje jedinom redovu u okolini tokom divnih osamdesetak neprekinutih sekundi, on bi se setio godina na Svemirskoj osmatračkoj stanici WFL—755 bez ijednog redova u vidokrugu, pa bi se opet osetio malo bolje.

Besposleni oficiri počeli su da se muvaju po sali za obuku, stručno komentarišući izvođenje i oficira i regruta i zasipajući oficire na dužnosti netraženim savetima. Ovo je nerviralo aktivne oficire, od kojih je većina čitavog života vodila ratove za svojim bezbednim radnim stolovima, nije videla običnog vojnika u proteklih četrdeset godina i nije znala šta da radi sa takvim kada ga ugleda. Bernard je to brzo otkrio i počeo da pomaže svojim mučiteljima — ali po određenoj ceni. Oficiri, koji su se smrtno plašili gubljenja obraza pred šest stotina podsmešljivih oficira, bili su više nego voljni da sarađuju.

Čas posla Bernard je počeo da deli precizna, pismena uputstva za obuku tokom sledećeg dana, u zamenu za neke usluge kao što su ukusna hrana, žestoka pića, novac, odabrano ordenje i razne olakšice. Za nekoliko nedelja, obuka mu nije počinjala pre deset časova pre podne, a dnevne dužnosti su prestajale u pet po podne. Nikada nije bilo noćnih dužnosti, jer je diskretno stavio do znanja da svi dogovori prestaju da važe ukoliko mu iko bude uleteo tokom noći i počeo da se dernja.

Život je bio divan, i Bernard poče da se goji. Dobio je pravu uniformu kontraadmirala, sa svim odgovarajućim odličjima i počeo da teroriše oficire koji su do tog trenutka postali željni da mu čine sve moguće ponižavajuće usluge ne bi li ostavili poseban utisak na obuci. Svaki oficir je i previše dobro znao da, ukoliko ne bude hteo da se pokorava, postoje stotine oficira više nego spremnih za posao.

A onda se jednog dana Bernardu nije izlazilo na svakodnevni posao na terenu za obuku i otpoče kažnjavanje. Jedan potporučnik, koji ništa nije sumnjao, iznenada je postao običan vojnik (samo za jedan dan, rekoše mu ostali oficiri pre nego što je odmarširao da otpočene dan jednim lepim šibanjem), a onda su mu navalili na ramena sve Bernardove nekadašnje dužnosti, na veliko zadovoljstvo većine njegovih drugova oficira, koji su razočarano lamentirali nad potpunim nedostatkom takvih vojnih specijaliteta kao što su iznenadne noćne inspekcije, trpezarljski rad i disciplinsko šibanje. Novi redov našao se u središtu pažnje šest stotina oficira željnih komandovanja i sledećeg dana trebalo je popuniti zalihe. Odabrano je, i pored njihovog protestovanja, šest oficira i smesta su upotrebljeni

Kada je apetit jednom otvoren, zavladao je teror bez granica. Uskoro su oficiri bili podeljeni u dve grupe po tri stotine ljudi: ili, radije, bila je to jedna grupa razjarenih, sadističkih oficira i jedna grupa izubijanih, poniznih olupina koja je provodila dane šutirana po glavnoj sali za obuku, praćena glasnim, razmetljivim smehom i zvukom bičeva koji udaraju golo meso. Bernard je bio prisiljen da premesti svoje prostorije na mirnije mesto, gde ga nije po čitavu noć uznemiravala užasna vriska i još užasniji smeh

koji je odgovarao na nju.

Sve bi se tako nastavilo zauvek, da kapetan Supersoko nije napravio glupu grešku koja ga je prisilila da potraži sebi novog ličnog vojnika. Mozgao je da li da uzme regruta od nekog drugog oficira, ili da ražaluje nekog oficira da bi dobio novu novcatu žrtvu. Međutim, oficiri koji su još uvek bili oficiri bili su žilava družina, izbrazdani veterani nebrojenih smrtonosnih bitaka tokom poslednjih nedelja i on odluči da to ne čini. Seo je da razmišlja.

Kapetan Supersoko bio je jedini od oficira koji je posedovao nešto što se moglo nazvati upotrebljivim mozgom. On je lično planirao i nadgledao iseljavanje sa osuđene svemirske stanice za osmatranje WFL—755 na Refanut, a nakon toga je držao sve ostale oficire u gvozdenom stisku. To jest, sve dok se nije pojavio Bernard Rordin. Kapetan Supersoko se ukoči, rumeni odsjaj pojavi se u njegovim očima.

»*Bernard Rordin!*« prošaputao je zapanjeno, *»jedini pravi redov na ovom prokletom mestu!«*

Deset minuta kasnije, Bernarda je grubo probudilo užasno lupanje po vratima. Zateturao se, navukao uniformu brigadnog generala i otvorio vrata. Hodnik je bio pun oficira koji su mu se neprijatno kezili. Kapetan Supersoko zakorači napred, u obema fino manikiranim rukama držao je po jedan dobro uglačan blaster.

»Jeste li dobro spavali*, vojniče* Rordin?« Pitao je ljubazno.

»Jesam, sve dok vi dripci niste došli i probudili me«, promumla Bernard, svestan zloslutno promenjene atmosfere.

Kapetan Supersoko šutnu vrata i progura se pored Bernarda u sobu. »Razlog zbog kojeg pitam«, rekao je prijateljski, »je taj što se nadam da si spavao stvarno dobro i uživao tokom ovih nedelja, jer više nećeš imati nijedan srećan trenutak u čitavom svom beskorisnom životu. Držite ga, momci!« On skoči unatrag kada se tri tuceta pobesnelih oficira okomilo na Bernarda, njihovi užasni, izbrazdani prsti bili su savijeni poput kandži. Bernard nestade pod čoporom koji je urlao, njegovi krici pobune zagušeni su pod tonama i tonama osvetoljubivog oficirskog mesa.

»Dobro, dobro!« vikao je kapetan Supersoko i prilježno šutirao razgalamljenu i zadihanu gomilu. »Nemojte unapred da potrošite čitavu zabavu! Ostavite malo i za vaše drugove! Ruke sebi!« On poče da kidiše na oficire drškama svojih blastera.

Oficiri pokraj vrata, čije se samopouzdanje povratilo nakon poniženja koja su upućivali svojim žrtvama-sadruzima oficirima tokom poslednjih nedelja, počeše da mrmljaju između sebe.

»Misliš li da možeš da nam naređuješ kao da smo redovi?«

»Previše se osilio, sve vreme vam to pričam.«

»Ovaj put je stvarno prevršila dara meru!«

»Upamtite, momci, on je najobičniji vašljivi kapetan.«

»Zar je pravo da nam jedan kapetan naređuje?«

Oni počeše da prilaze, željno se poigravajući svojim oružjem, oznake njihovog čina svetlucale su u zastrašujućem jedinstvu.

»Čujte, narode«, dreknu kapetan Supersoko i poče da se povlači. »Samo sam savetovao, shvatate? Nemojte da učinite nešto što ćete posle zažaliti. Dajte da to raspravimo kao razumni ljudi i oficiri — dajte da...«

Njegov molećivi glas izgubio se pod ritmičnim zvukom teških oficirskih čizama koje su marširale u sobu. Bernard ispuza ispod mase oficira koji su se besomučno borili i otrča niz hodnik.

Gnevni krici otpočeše pre nego što je izmakao stotinu jardi, ali do tog trenutka već je stekao dobro preimućstvo. Strah mu je dao nadljudsku snagu; on zaokrenu iza ugla i baci se naglavce u gravitacioni tunel dobrih pet minuta pre nego što su se na vidiku pojavili prvi zadihani progonitelji. Deset minuta kasnije bio je beznadežno izgubljen u

lavirintima unutrašnjosti, Refanuta, najvećeg broda za duge plovidbe u istoriji.

Išao je naviše gravitacionim tunelima, naniže kliznim putevima, napred pokretnim pločnicima i prenosnicima materije i nazad kružnim tunelima i transportnim saonicama sa motorom na pogrešnom kraju. Proveo je dane po salama punim odjeka i mašinskim odeljenjima u koje niko nije zašao stotinama godina, po uredskim blokovima ispunjenim hiljadama i hiljadama identičnih uredskih radnih stolova za kojima su sedele hiljade i hiljade identičnih sekretarica koje su kucale milione identičnih dopisa koji su ušli u krug po birokratskoj mašineriji, ponovo se čitali, kucali i potpisivali kako su godine prolazile.

Prošao je kroz odeljenje za zabavu i pojavio se za kratko u tri tuceta jeftinih filmova B produkcije pre nego što je uspeo da se iščupa odatle: uleteo je u transportnu administraciju, a tamo su ga dočekali dobrodošlicom kao pravog heroja, zato što je bio prvo ljudsko biće koje je tuda prošlo otkako je javni saobraćaj doživeo kolaps pre dve stotine godina. Prošao je kroz tuce ministarstava vlade i najmanje pet nezavisnih država koje su bile u neprekidnom ratu između sebe tokom poslednjih pet stotina godina.

Na kratko je nastupio kao general u Golumiji i vodio je pobedonosni napad na njenog suseda Volumiju, gde je postao car na tačno jedan dan, pre nego što je njegov voljeni narod otkrio da je igrao ulogu zloglasnog, odvratnog pokvarenjaka u filmu *Seksualni demon* ide prema pramcu, nakon čega je žurno pobegao u pravcu u kojem je otišao i zloglasni seksualni demon.

Četrdeset i osam dana punih događaja nakon bega od mahnitih oficira, iscrpljeni, brkati čovek obučen u pohabanu uniformu volumijskog cara isteturao se iz jednosmernog prenosnika materije i elegantno skljokao na sve četiri u ogromnoj prostoriji punoj konzola sa indikatorima, treptavih svetiljki i sedokosih oficira, pokrivenoj monumentalnom providnom kupolom kroz koju su milioni milijardi zvezda obasjavali njegovu bedu.

»Vode!« zakreštao je. »Vode! Umirem!«

Prijateljske ruke dograbiše ga i posadiše u predivno meku fotelju. Pohlepno je pio vodu koju su mu dali, a zatim se sumnjičavao obazro po ogromnoj prostoriji.

»Šta je ovo?« pitao je. »Gde sam? Ko sam? Ko ste vi?« Digao je pogled prema prijateljskoj osobi nad sobom, a onda mu vilica pade zazvonivši. Bila je to devojka, sva u svili i trakama, medene kože i dojki, koja mu se smešila, i to se smešila kao ljudskom biću. Nasmešio joj se glupavo, boreći se protiv neodoljive želje da je siluje na licu mesta. A onda je primetio oficire i naučnike od kojih je vrvelo oko njega i ohladio se.

»Ćao svima«, rekao je turobno.

Jedan sedokosi oficir sa likom dobrog deke probi se kroz gomilu koja je zamorila, zračeći prijateljstvom u svim pravcima. »Kako je napolju?« Pitao je znatiželjno. »Život se i dalje nastavlja na dobrom Refanutu? Moral je i dalje visok kao i uvek? Da li narod još uvek voli svog kapetana? Ovih dana nemamo mnogo kontakata sa brodom«, dodao je stidljivo.

Bernard je piljio u njega zakrvavljenim očima. »Ko si ti?« pitao je.

»Ja sam kapetan«, reče oficir i uputi mu blistavi osmeh.

»Oh, Bože«, zaječa Bernard i zatvori oči.

»Dragi dečko, ne bi trebalo da me tako zoveš«, osmehnuo se kapetan. »Stvarno ne bi trebalo«. On pročisti grlo. »Iako sam ja zaista, u stvari, čuo da me neki ljudi tamo dole tako zovu. Slatki su, svi zajedno, zar ne? Tako nevini... sujeverni, razume se, i ja ne mogu dozvoliti da se to nastavi, aspolutno ne dolazi u obzir, ali je, svejedno, prilično lepo od njih, zar ne?«

»Misle li oni da si ti Bog?« upita Bernard zbunjeno.

»Da, tako mi kažu«, složio se kapetan. »Razume se, ne ohrabrujem to, ali ipak — mogli bi se ponašati i mnogo gore, zar ne«?

»Pa ne znam«, promumla Bernard. »Nikada se nisam mnogo bavio verskim

pitanjima.«

»Trebalo bi«, reče mu kapetan. »Razmisli malo o tome dok ja obavim svoje dužnosti na nebesima.« On ode, a Bernard željno poče da se osvrće za onom devojkom divnih oblina. Nije je bilo, a mesto joj je zauzeo glavonja u belom mantilu sa puno zuba i bez mišića. »Ko si ti?« Uputa on nespretno.

»Rukovodilac tehničke službe Rotvang«, reče čovek. »Drago mi je što smo se upoznali.«

»Ne volim naučničke glavonje«, reče mu Bernard. »Nepouzdani. Previše misle.«

»Ja nikada ne mislim.«

»Ko onda vodi brigu o ovoj olupini? Onaj nikogović tamo preko?«

»Ne nazivaj kapetana nikogovićem. On je naš slavni vođa, čovek koji jednom rukom ucrtava naše puteve kroz bezdane kosmosa, vođa koji...«

»Nemoj meni to da prodaješ«, podrugnu se Bernard. »Poznajem ja tupoglavca kad ga vidim.«

Rukovalac tehničke službe Rotvang se opusti. »Okej«, rekao je prijateljski. »Stvarno je magarčina. Ali to i nije mnogo bitno, jer se Refanutom ne može upravljati. Čudo je da uopšte još drži vazduh.«

»Pa, tamo dole mi je stvarno izgledao prilično neorganizovano«, priznao je Bernard.

»Ta olupina nije imala pošten remont već šeststo, možda i sedamsto godina«, reče Rotvang mračno.

»Zar tako?« pitao je Bernard.

»Tako. Štaviše, neće ga ni imati. I to je kraj, konac, kaput«

»Zašto?«

»Zato što više nema nijedne luke, eto zašto. Hriste, čitava Galaksija se vratila u varvarstvo. Ja sam se još nadao nečemu od astrodroma Maora od Etare, ali čujem da su varvari pretvorili čitavu planetu u neku vrstu planete zatvora. Možeš li to da zamisliš? Legendarni Maoro od Etare, zatvorska planeta!«

»Mogu«, zareza Bernard. »Dakle to je kraj, ha?«

Rukovodilac tehničke službe Rotvang turobno klimnu. »Gotovi smo. Goriva za reaktor nestalo je pre pedeset godina, a roboti od tada ubacuju čitave sekcije broda u energetske konvertore, ne bi li ga održali u pokretu. Hrane ima sve manje, a za koju deceniju nećeš moći da dobiješ rezervne delove ni milom ni silom. Ne možemo čak ni da trampimo robu za hranu i gorivo sa drugim planetarna, jer su sva skladišta ispražnjena i pretvorena u dodatni uredski prostor pre nekoliko stotina godina. To je kraj, stari momče.«

Kapetan se vratio, noseći veliku, vunastu, snežnobelu bradu.

»Šta misliš o mojoj bradi?« pitao je. »Baš impresivno, zar ne?«

»Razume se«, promrmlja Bernard.

»Pomislio sam da ću tako izgledati dostojanstvenije.«

»Oh, naravno«, reče Bernard.

»Prva klasa, ako shvataš šta hoću da kažem. Reci mi, na šta te podseća?«

»Ne znam«, reče Bernard. »Na starog klošara?«

»Nije mi baš to bilo na umu«, reče kapetan, a trag nestrpljenja uvukao se u njegov dostojanstveni glas. »Mislio sam na nešto više... nebesko.«

»Mrtvi klošar, koji leti tamo negde?« predloži Bernard, primetivši velika papirna krila koja su štrcala sa kapetanovih lopatica.

»Zaključujem da baš i nisi neki religiozan tip«, reče kapetan uvređeno.

»Može biti.«

»Moji arhanđeli stvar vide na drugačiji način.«

»Ne bi me iznenadilo«, reče Bernard.

Kapetan ode od njega, bezuspešno pokušavajući da zaleprša krilima. Uspelo mu je

samo da ozbiljne zgrči ramena, a onda je mrzovoljno seo u ugao.

»Trebalo je da ga izbacimo iz vazdušne komore još pre mnogo nedelja«, reče rukovodilac tehničke službe Rotvang, »ali on jedini održava kontakt sa Efdžej fon Rodinom i njegovim Veselim spasiocima svetova, pa ne možemo da ga ubijemo dok nas ne spasu sa ove olupine.«

»Efdžej fon Rodin?« pitao je Bernard. »Šta ti je to?«

»Neki ludak koji luta svemirom i spašava svakoga od opasnosti. Kapetan je pre nekoliko nedelja uspostavio kontakt sa njim putem subsvemirskog radija, a on odbija da razgovara sa bilo kime drugim. Obećao je da će da nas spase.«

»Sve milijarde sa Refanuta? Bre, to bih voleo da vidim!«

»Ja ne. Spašće samo nas odavde iz komandnog odeljenja. Čekali smo njega kada si ti upao.« Rukovodilac tehničke službe Rotvang zlurado se iscerio. »Nadam se da ti se ovde dopada, jer ćete ti i kapetan da ostanete ovde, dok ćemo mi ostali biti spašeni. Ima da budeš divan arhanđeo.«

Bernard mu nije ništa odvratio, jednim delom zbog toga što nije mogao da smisli dovoljno otrovan odgovor, a drugim delom jer su vrata koja su vodila prema spoljašnjem hodniku raznesena uz zaglušujući prasak. Kada je provirio iza fotelje i kada se dim dovoljno razišao da bi otkrio šta se dešava, video je da među zadimljenim ostacima masivnih vrata stoji neki čovek širokih ramena. U obe ruke imao je po blaster i jezivo se smešio svim ljudima u kontrolnoj sobi.

»To mora da je Efdžej fon Rodin!« prigušeno reče rukovodilac tehničke službe Rotvang. »Ehej! To sam ja, tvoj stari prijatelj dr Rotvang! Pođimo!« On ustade i podiže ruke u miroljubivom gestu, a onda smesta bi ustreljen.

»Oh, da«, promrmlja Bernard i povuče se još niže iza fotelje.

8.

Čovek širokih ramena kočoperno uđe u kontrolnu sobu; pletenice njegovih epoleta i medalje klatile su se i svetlucale u hladnoj, plavoj svetlosti nebeskih svetiljki, a u neposrednoj blizini sledili su ga raznorazni pratioci i telohranitelji. Telohranitelj, koji je išao ispred njega, priđe astrogatoru i stručno ga nokautira, nakon čega su sve pristune u sobi poređali pred zid, pokrivajući ih blasterima zlokobnog izgleda. Grupa koja je došla sa njim postrojila se duž suprotnog zida, a njeni pripadnici cerili su se neprijatno na zarobljenike i jedni na druge. Njihov vođa stade nasred prostorije, široko razmaknu noge u čizmama, isturi ramena, zataknu palčeve za pojas, opsova užasnu psovku iz dubokog svemira i upilji se u prestravljene zarobljenike.

»Ja sam Efdžej fon Rodin«, zakevta on, »isto tako poznat kao Efdžej Grozni i Pomor Svemirskih Puteva. »Vi bagro radite šta vam kažem pa ću biti milosrdan, inače ima da vas rastrgnem sopstvenim rukama!« On pretećim pokretom pokaza sitne, mlečnobele ruke. Svi skupa zadrhtaše. »A ovo su moji drugari«, produži on i zakorači prema svojim Veselim spasiocima svetova koji mu se primakoše sa leđa.

»Ovo je Grog« — on pokaza deset stopa visokog robota sa dugim rukama gorile i praznim pogledom u elektronskim očima — »a ovo je Oto« — slabić od devedeset funti naoružan svim mogućim vrstama užasnog oružja — »a ovaj je Mozak« — on izmahnu prema kockastom akvarijumu od jedne stope koji je besciljno lebdeo po vazduhu, a unutra se bućkala sivkasta hrpa moždane supstance. »Dama je moja verenica Džoana, i svako ko je pipne biće provučen ispod kobilice broda bez svemirskog odela!« On pokaza prema prelepoj, mada malo krupnijoj brineti odevenoj u tanani negliže popunjen ženstvenošću do pucanja. Na glavi je imala providni svemirski šlem, kao i ostali pripadnici pobedničke grupe ali za razliku od ostalih, na njoj nije bilo ni traga od svemirskog odela. Možda devojkama svemirska odela nisu potrebna. Sada kada je Bernard počeo da razmišlja o tome, bio je ubeđen da nikada nije ugledao nijednu

svemirsku heroinu odevenu u nešto drugo osim najminimalnijeg rublja.

U međuvremenu, Efdžej Grozni je marširao tamo-amo po prostoriji i režao kroz stisnute zube. On zastade pred Bernardom, koji je uspaljeno piljio u Džoanu, očiju usijanih od neprikrivene pohote. »Ne dopada mi se tvoja faca«, zareza on. »Kako se zoveš?«

»Bernard Rordin«, reče Bernard.

»Ne dopada mi se ni tvoje ime. Zašto ne drhtiš, puzavče?« On gurnu Bernarda u rebra cevima oba blastera. »Govori!«

»Zato što se bojim«, reče Bernard.

Efdžej Grozni samozadovoljno se nasmeši. »Mene, ha?«

»Ne. Tvojih blastera.«

»Gadiš mi se«, zareza Efdžej Grozni. On se okrete ostalim neveselim zarobljenicima i pokaza blastere dobro uvežbanim gestom. »Okej, na sunce s lovom. Samo gotovinu, molim. Čekove ne primamo.

»Mislio sam da si ti Robin Hud svemirskih puteva«, progunda kapetan dok je posezao za novčanikom. »Uvek spreman da pobeđuješ tuđince, da sprečavaš katastrofe, da činiš dobra dela. Zašto nam to radiš?«

»Ma nemoj da si šašav«, reče Efdžej Grozni dok je brojao novac. »Imaš li ti blagu ideju pošto je danas gorivo za reaktor? A tek hrana? Hriste, trebalo bi da vidiš moje račune iz bakalnice — neverovatno! A da i ne pominjem tone visokokvalitetnog ulja koje Grog guta svake nedelje! Spašavanje univerzuma puno košta, a sada je na tebe red da to platiš. Sledeći!« zaurlao je, i kolona zarobljenika pomerila se za jedan korak. On nabi džepove plenom i gurnu osiromašene zarobljenike svojim pratiocima, kojih ih opet gurnuše u sigurnosnu vazdušnu komoru, a ova se otvori i zatvori užasavajućom pravilnošću, izbacivši ih u vakuum napolju. Moglo se videti kako jezivo izobličena tela lebde napolju pokraj zakrivljenih glasitnih prozora.

»Više mi se dopada anonimnost«, progunda on. »Bez svedoka.«

On se osvrnu i ugleda Bernarda koji je stajao pred njim i tresao se od luđačkog straha. »Gde je tvoj novac? Na sunce s njim!«

»Nemam para«, reče Bernard i dokaza to.

»Zažalićeš ti zbog toga«, zarežao je Efdžej Grozni. »A računi u banci? Zlatne plombe?« On blasterom natera Bernarda da otvori usta i zagleda mu se u zube. Ništa. »Progutao ih, verovatno.« On se okrete Grogu. »Ovog ćemo povesti sa sobom. Možda ćemo moći negde da ga prodamo; ionako nije vredan blasterskog hica. Pazite ga, pa da krenemo, momci. Čistimo se odavde.« On šutnu Bernarda prema robotu, koji ga bez po muke podiže, gotovo ga zdrobivši pri tom, i ponese ga u hodnik i kroz iskrzanu rupu u tavanici koja je vodila na brod plemenite družine Kometu. Iza njih, Efdžej Grozni poče blasterom da uništava manevarske konzole, smejući se manijačkim grohotom dok su metar dugačke iskre iskakale iz mašinerije.

U daljini zazvoniše alarmi i proradi sistem za gašenje požara koji prosu čitavu bujicu ledene vode na napadače. Manijački smeh se u trenutku prekide i Efdžej Grozni se pojavi iza njih, dok je sa njega sve curilo, besan kao đavo. Iskrcana grupa vratila se na svoj brod u potpunom neredu. Bernard je bačen u mračan ugao, a Kometa je uzletela sa Refanuta uz gromoglasnu riku, u susret novim slavnim poduhvatima u većnosti svemira.

Život na palubi Komete bio je veličanstveno jednostavan, gotovo kao na Dobroj staroj laganoj smrti: klonio si se svima sa puta i niko te nije uznemiravao, Bernard je prebivao u najdubljim ponorima spremišta, u mračnoj i maloj prostoriji koju je delio sa Mozgom, koga su smatrali naučničkim glavonjom, pa je zbog toga imao vrlo loš položaj na brodu. Ponekad bi osetio kako se brod zatresao od krme do pramca, a ploče oplate zacvilele bi pod nepodnošljivim pritiskom; nagađao je da su upravo izvršena nova junačka dela, ali izuzev toga ništa nije prekidalo monotoniju putovanja. Sve se više dosađivao, a

monotonija života bila je čak i gora nego na Dobroj staroj laganoj smrti.

Mozak nije bio bog zna kakvo društvo. Uglavnom je bio povučen u sebe, što mu je bilo lako da izvede, jer je samo trebalo da isključi svoje elektronske oči i uši pa da prekine sve veze za spoljašnjim svetom. On je ležao na polici u maloj prostoriji i lagano pulsirao u svojoj glasitnoj kutiji ne obraćajući nimalo pažnje na Bernardovo gunđanje i pokušaje da zapodene razgovor.

Ponekad bi Grog ili Oto sišli i odneli Mozak da izmisli za njih zrake smrti ili pogon brži od svetlosti u roku od pet sekundi, a nakon tih seansi Mozak je obično držao pred Bernardom dvočasovni monolog koji se, uglavnom, sastojao od psovki i senilnih prisećanja na mladost, kada je sve bilo bolje nego sada. Ponekad, kada bi Mozak napravio veliki naučni proboj, kao što je, na primer, bilo izmišljanje petodimenzionalnog pogona ili usavršene garote, bio bi nagrađen čašicom devedesetšestoprocentnog Starog punjača. Sipali bi mu ga u hranljivi rastvor i učinili u potpunosti nepodnošljivim tokom pet ili šest sati, nakon čega bi zapao u pijani san i probudio se sledećeg dana odvratno raspoložen. I od pijanstva i mamurluka postajao je izuzetno govorljiv, i u tim prilikama bilo je očigledno da mu se drugovi po oružju gade u istoj meri koliko i sve ostalo osim njega lično. Naročito je Efdžej Grozni bio redovna meta njegove neobuzdane mržnje.

»On je pravi pravcati tvor«, zavrskao je jedne noći kada se vratio naliven do vrha ventila za upumpavanje jer je napravio neki ogavni izum. »Mrzim ga. Da li me čuješ? Mrzim ga!«

»Naravno«, reče Bernard ravnodušno. »A zašto?«

»Zato što je konjska guzica«, reče Mozak. »Eto zašto. Pomagao sam kopilana, pružio mu utočište i školovao ga, a šta on radi? Šutne me dole sa jednim šupljoglavcem. Ja izvlačim deblji kraj dok on uživa život. Zar to nazivaš pravdom?«

»Ne«, promrmlja Bernard sanjivo. »Čuj — već je prošlo četiri izjutra. Hoće li ti smetati ako ja sad malo odvojim dremku?«

»A ona njegova tupava cura«, režao je Mozak. »Verovatno ju je našao u nekoj javnoj kući, u to mogu da se kladim, i smesta ju je dovukao na Kometu. Bili smo dobri drugari pre nego što se pojavila ona, sa svojim blesavim šarenim zavesama i kolonijalnim nameštajem. Jesi li video kontrolnu sobu broda? Da ne poveruješ! Dovoljno plastičnog cveća, zavesa i čilima da ti se smuči. Šta će nam uopšte devojke? Ta opajdara nema ništa osim dva king sajz vimena i glave s vakuumom. Da se ja nešto pitam na ovom drndavom brodu, šutnuo bih je kroz vazdušnu komoru ovog istog časa — to bi je naučilo lekciju!«

»Auh, ućuti!« promrmlja Bernard.

»Da sam ja mlad i sposoban čovek«, gunđao je Mozak, »Ja bih...«

»Da, ali nisi, i zato umukni!«

Mozak glasno štucnu i zatim utonu u tišinu, izgubljen u mislima. Bernard je gotovo uspeo da odluta u zasluženi san, kada se odvratni mehanički glas vrati i ponovo ga silom odvuče do turobne okoline. »Čuj«, rekao je. »Zašto ti ne izlemaš tog samozvanog heroja i frkneš mačku kroz vazdušnu komoru?«

»Ne mogu«, reče Bernard. »I neću. Umukni i pusti me da spavam.« .

»Mogao bih da te naučim trik ili dva.«

»Učini da postanem jak kao gorila«, promrmlja Bernard, »Pa ću da uradim to za tebe. A sad me pusti da spavam, inače ima da ti napravim kratak spoj na ventilima za upumpavanje!« On se okrete na svom ledenom ležaju i zaspa. Mozak ućuta, a krupni, svetlucavi mehuri dizali su se u njegovom hranljivom rastvoru dok su mu se, kvarne misli oblikovale u testastim moždanim vijugama.

»Pronašao sam!« izjavio je Mozak nekoliko dana kasnije, kada se vratio iz brodske laboratorije nakon što je uspešno izumeo novo nepobedivo oružje za velikog Ef-džeja

Groznog. Lebdeo je na minijaturnom antigravitacionom klizaču, a boca odurne, braonkaste, mehurave tečnosti nesigurno je balansirala na njegovom vrhu. »Eureka! Potegni jedan gutljaj, molim te!«

Bernard uze bocu i sumnjičavo je omirisa. Onda oseti silovit nagon na povraćanje. »Šta je to?« Jeknu on. »Pokušavaš da me ubiješ?«

»Moj poslednji pronalazak«,,reče Mozak. »Od toga ćeš postati jak kao bik i pokvaren kao četni narednik. A ima i vitamina. Popij.«

Bernard ponovo omirisa i oseti kako stomak pokušava da mu se prevrne naglavce u odgovor na isparenja. »Šta je to?«

»Ne bi ti se dopalo da znaš, stari druže. Čitao sam o tome nekada u jednoj staroj knjizi — nešto što se zvalo dr Džekil i mister Hajd. Iznosi na videlo sve tvoje loše osobine.« On odmeri Bernarda sa očiglednim zadovoljstvom. »Ti imaš gomilu loših osobina, stari momče. Popij, pa da vidim kakav si stvarno.«

»Ti si lud«, reče Bernard. »Zbog čega sam ne piješ, kada si već toliko željan?«

»Možda i hoću, kasnije. Pazi ovamo, stari momče.« Mozak dolebde bliže, podarivši mu pogled izbliza na nezdravi, naduveni mozak koji se bućkao po svom akvarijumu. »Za nekoliko dana Kometa će na kratko sleteii na planetu Arkonidu. Znaš li zašto?«

»Da pljačka, otima i siluje kao i obično, pretpostavljam«, promumla Bernard bez mnogo zanimanja. »Šta me briga?«

»Možda će onako, uzgred, i biti mrvica pljačkanja, otimačine i silovanja«, složio se Mozak, »ali ovog puta je glavni razlog spuštanja da tebe prodaju.«

»Oh, moj Bože!« uzdahnu Bernard.

»A znaš li šta će Arkonidani da urade sa tobom? Poješće te. Šta kažeš na to, stari druže?«

Zato je, pomisli Bernard, poslednjih nedelju dana dobijao poštene obroke. Potisnuo je divljački poriv da se zakopa duboko u pod i upitao: »Pa šta?«

»To znači da ti je ovo poslednja šansa, stari prijatelju. Gucni, pa idemo gore da im kažemo reč ili dve.«

»Možda lažeš,« reče Bernard sumnjičavo.

»Časna pionirska reč«, reče Mozak. »A sada, budi dobar dečko i popij svoju medicinu.«

Bernard odmeri bocu sa dubokim nepoverenjem. Odvratna isparenja golicala su mu čulo ukusa; stomak mu se uzburkao poput olujnog mora na samu pomisao da se njegova unutrašnjost ukalja odurnom tečnošću.

Ali, sa druge strane, završiti pojeden i nije bila sudbina koja bi se iščekivala sa naročitim oduševljenjem. On uzdahnu.

»Daj mi to ovamo«, rekao je.

Tečnost je imala ukus još gori od mirisa. On oseti kako jezik pokušava da mu pobegne od napitka koji mu se približavao a zatim, pošto mu nije uspelo da utekne, on se zgrči u neprepoznatljivu sirovu, drhtavu masu izmučenog mesa kada se tečnost sručila pokraj njega i zaklokotala niz Bernardovo grlo koje se silovito bunilo. Ona tresnu u njegov stomak poput buldožera i smesta poče sveopšti napad na njegov krvni sistem. Stvari počeše da se dešavaju. Došlo je do prefinjenih hemijskih promena, koje su sledile druge, ne toliko prefinjene, što je dovelo do naglog propadanja određenih kiselina i isto tako rapidne izgradnje novih.

Dvostruka spirala DNK zgužva se kao da ju je neko šutnuo u rebra i poče da se preraspoređuje u neprepoznatljive, ali očigledno izopačene oblike. Krv je besnela plamteći kroz njegove arterije, uništavajući krvne sudove i manje vene na putu ka srcu koje ništa nije sumnjalo. Tetive i mišićno tkivo zaječaše pod napadom i reorganizovaše se prema mahnitim singalima izubijanih nerava. Crvena i bela krvna zrnca umirala su na milijarde, da bi im mesto zauzela nova, sasvim određeno zloslutnog oblika i smesta se dala na posao. Čitavo telo bilo je luda kuća.

Bernard je najpre osetio promenu kao težak pritisak unutar lobanje, koji se uskoro raširio, dok ga čitavo telo nije bolelo od užasnog unutrašnjeg pritiska. Crveni plamenovi zaigraše mu pred očima i mračna rika ispuni mu uši. Osetio je kako mu se ruke produžuju, noge postaju kraće, a vunasta dlaka izbi mu po čitavom telu. Čučnuo je, obuhvaćen bolom, kada odvratne slike uplivaše u njegovo vidno polje: slike divnog klanja, pljačkanja, ubijanja i silovanja. Njegove poderane rite iscepaše se u parčad kada su se pojavili novi, napeti mišići. A onda je iznenada sve bilo gotovo. On se lagano ispravi i obazre po mračnoj prostoriji. Činilo se da se ništa nije izmenilo.

»Kako se osećaš?« pitao je Mozak sa bezbednog položaja izvan vrata.

Bernard pogleda mašinu, neprijatan osmeh obrazova se na njegovim debelim, životinjskim usnama. »Ništa«, zagroktao je. »Baš ništa. Sve si uprskao!«

»Trebalo bi da se vidiš!« Uzviknu Mozak zadivljeno.

»Gadiš mi se!« Zareza Bernard. On koraknu napred, tresnu kolenom čelični ormarić i bez imalo napora razbi ga u paramparčad. »Osećam se kao i obično«, promumla on između radosnih poklika kada je rascepio čelični zid koji mu je iz nekog razloga zasmetao.

»Fan-ta-sti-čno!« uzdahnu Mozak.

Bernard prepolovi krevet i izađe u hodnik, a Mozak ga je pratio na bezbednom rastojanju i pevao hvalospeve visokim, prodornim glasom. Bernard je ostavio Bernarda Rordina, redova

E-1, negde iza sebe u sumraku svog krvlju podlivenog uma. Onaj što je izlazio, užasnih ruku zakrivljenih kao u gorile, bio je Razbijač Maligan, Strah i trepet svemirskih puteva, a njegove duboko usađene oči blistale su jezivim sjajem dok se približavao kontrolnoj sobi Komete.

9.

Razbijač Maligan postroji ljude duž zida, cereći se na Groga koji je ležao u uglu i držao se za svoju razbijenu grudnu ploču.

»Okej«, dreknuo je. »Ja sam Razbijač Maligan, strah i trepet svemirskih puteva i vi ima da mi se pokoravate bez pitanja, inače ću da vas rastrgnem golim rukama!« Piljio je u njih ispod čupavih, sastavljenih obrva i pokazao jezivo izbrazdane šake koje su pre dva minuta skršile super-ojačani čelik Grogove grudne ploče kao da je ljuska od jajeta. »Ima li pitanja?«

Preteći ih je odmeravao, ali oni su mudro ćutali. »Okej«, rekao im je. »Samo tako nastavite, pa ima da budemo prijatelji. Gde je Džoana?«

Izbaciše pred ostale Džoanu, koja je vrištala u ludačkom strahu.

»Sjajno«, rekao joj je. »Volim vatrene devojke.« On se okrete ostalima. »Sad slušajte ovo. Džoana i ja imamo privatni razgovor dole u spremištu. U međuvremenu, moj pomoćnik, ovaj ovde Mozak, pobrinuće se za vas. Jesi li čuo, Mozak?«

»Da, ser!« reče Mozak veselo. »Mogu li odmah da počnem da ih izbacujem kroz vazdušnu komoru?«

»Učini to«, reče Razbijač Maligan mračno, »pa ćeš da im se pridružiš za dva minuta. Potrebni su mi da se staraju o brodu za mene — bar za sada.« On im se podrugljivo isceri i ode, vukući Džoanu za sobom.

Pet minuta kasnije vratio se besan kao ris. »Ti tamo!« Dreknuo je na Mozak. »Rekao si da ćeš da napraviš da budem jak kao bik, je li?«

Mozak se prekide usred objašnjenja, od kojih se ledila krv, o svim užasnim stvarima koje će učiniti svojim drugovima po oružju čim mu Bernard ne bude na putu. »Da, ser«, rekao je. »Pa?«

»Pa eto, nisam!« Razbijač Maligan zakorači u stranu kada Džoana prođe pored njega, smejući mu se uvredljivo.

»Sada shvatam zbog čega te zovu Razbijač Maligan!« rugala se ona. »Još bolje bi bilo Razbijeni Maligan.« Ona mu isplazi jezik, podrugljivo se odsmehnu i vrati na svoje mesto pored zida.

»Srediću te zbog ovoga, ti smrdljiva mašino!« režao je i primicao se Mozgu.

»Ne možeš očekivati da imaš baš sve«, mrmljao je Mozak i povlačio se. »Razumeš, u telu ima samo određeni iznos energije, i...«

»Poštedi me tih naučničkih šarenih laža«, progunđa gadljivo Bernard. »A sada, šta smo ono počeli? Ima li lepih planetica u okolini? Tirana koje treba zbaciti? Potlačenih naroda koji čeznu da dođe plemeniti vitez i da im vrati demokratiju i slobodu? Nešto sam raspoložen za ubijanje, pljačku i otimačinu — sve u ime viših ciljeva, razume se.«

On uputi opak pogled Efdžej fon Rodinu, koji je stajao leđima oslonjen o manevarsku konzolu i tresao se od straha. »Koja nam je planeta najbliža?«.

»Šeol IV.«

»Pa šta čekate?« drekne mahnito Razbijač Maligen. »Mrdaj!«

I tako je počela saga o Razbijaču Maliganu, teroru svemirskih puteva, koji je uz svesrdnu pomoć svoje Vesele družine doneo haos u popriličan deo manje ili više civilizovanog univerzuma. Navedite ime buntovne planete koju zloglasni Rušitelji svetova nisu naučili lekciji, tiranina koji nije zbačen (dok bi njegovi napaćeni podanici smesta bili podvrgnuti postupku zbog kojeg bi počeli da žude za zlatnim prošlim danima); navedite pograničnu planetu koju mešanje Razbijača Maligana nije vratilo u razvoju za bar pet stotina godina, ili zemlju koja nije imala debele razloge da raznese svaki nepoznati brod koji im se pojavi na nebu. Efdžej fon Rodin je tokom deset godina neprekidnih zlodela postigao da ga se plaše širom pedeset planetarnih sistema. Razbijač Maligan bio je dosta bolji. Za dve nedelje postigao je da ga se užasava čitava Galaksija. Dim je mračio neba preko kojih on prođe, a čitave planetarne populacije molile su se noćima kao što su se nekada u mračnoj i dalekoj prošlosti narodi legendarne Evrope molili da ih nebo poštedi Norvežana.

Veze između planeta potpuno su zamrle, jer se nijedan normalan kapetan svemirskog broda nije usuđivao da se zaputi međuzvezdanim prostorom u kome je carevala Kometa; Zbog toga je propast još malo požurila, jer je Razbijač Maligan na svoj način doprineo opštem slomu galaktičke civilizacije. Bili su to srećni, slavni dani, kada su se heroji i udovice stvarali pritiskom na obarač i kada su oružari širom Galaksije blagosiljali ime Razbijača Maligana. Međutim...

»Ta stvar koju si zakuvao, izgleda, više ne radi tako dobro,« progunda Bernard, koji se iznenada preobratio u svoje staro kukavičko ja usred, do tog trenutka uspešnog pljačkaškog pohoda na jednu žestoko branjenu industrijsku planetu. Kao rezultat svega toga, bio je prisiljen da pobegne, dok su za njim letele hidrogenske bombe, dezintegratorski zraci i ostale neprijatne stvari koje su ga podsećale na sopstvenu smrtnost. »Da li je ti to razvodnjavaš, limenko jedna?«

»Mislim da počinješ da stičeš naviku«, reče Mozak nesigurno. »Potrebne su ti sve veće i veće doze, i...«

»Poštedi me tih naučničkih šarenih laža!« drekne Bernard besno. »Razvodnjavaš tu stvar, eto šta se dešava. Mislio si da neću da primetim?« On omirisa zapenjenu tečnost. Više mu nije onako odvratno smrdela; naprotiv, ispuštala je prilično prijatan miris vanile. On otpi krupan gutljaj i podrignu. »Vidiš? Ništa se ne događa. Čak joj je i ukus dobar!«

»Pa, rekao sam ti da je ne koristiš sve vreme«, reče Mozak braneći se. »Rekoh ti da ćeš steći naviku. Piješ tu stvar neprekidno već pune dve nedelje! Postao si imun!«

»Hoćeš da kažeš da ne mogu opet da se pretvorim u Razbijača Maligana?« reče Bernard u neverici.

»Tačno to. Razbijač Maligan je mrtav. Pukao si.« Mozak mu se podrugljivo isceri.

»Šta ćeš sada, nesposobnjakoviću?«

»Lažeš«, reče Bernard.

»Kamo sreće«, reče Mozak turobno. »To će značiti i moj kraj. Kada Efdžej fon Rodin čuje...« Mozak ne dovrši rečenicu, ali i to je delovalo podjednako dobro. Bernard je imao savršenu maštu i video je neizbežne posledice u veličanstvenim bojama. On poče da se preznojava.

»Šta da radim?« pitao je nesrećno.

»Skoči iz vazdušne komore«, predloži Mozak. »Ionako će da te izbace tamo čim Efdžej fon Rodin otkrije ovo.«

»Ali to će me ubiti!« pobuni se Bernard.

»Do trenutka kada Efdžej fon Rodin bude gotov sa tobom, bićeš srećan da umreš«, reče Mozak. On uputi Bernardu zlokobni pogled. »I da raščistimo jednu stvar. Uvek sam bio Efdžejov najbolji prijatelj i biću dobar sa njim šta god mu ti napričao. Sve ću mu objasniti.«

»Moraćeš da mu objašnjavaš mnogo toga«, reče Bernard. »Na primer, ono kada si naterao Efdžeja da... «

»Svi znaju da si me ti naterao da tako postupam sa svojim starim drugom Efdžej fon Rodinom«, reče Mozak. »Svi znaju da si sadista, nasilnik i bedna kukavica i da si me prisilio na sve te neprirodne činove.« Mozak se podiže u vazduh, jezivo mu se smejući. »Sedi i smišljaj dobra objašnjenja, a ja odoh da pozovem stare drugare.«

Mozak je već bio na pola puta do vrata kada se Bernard seti da dela. On skoči, dohvati podrugljivu kutiju baš u trenutku kada je htela da napusti sobu i obori je na pod. Pokušao je da smrska kutiju čizmama, ali glasit je jači od svih poznatih metala u univerzumu i jedino je uspeo da izazove potmuli, teški bol u nožnim palcima. Držao je pod sobom Mozak koji se mahnito koprcao i obazirao se po kabini. Razbijanje nije dolazilo u obzir, kao ni bilo koja vrsta fizičkog napada. Mozak je bio vrlo temeljit kada je smišljao potpuno neprobojno kućište za svoj bolesni mozak. Ali bili su tu otvori za hranu i viski.

Bernardov pogled pade na bocu koja se pušila i koja je u srećnijim danima mogla da preobrazi Bernarda u najužasnije ljudsko prokletstvo. Kako se Bernardova otpornost prema napitku razvijala, Mozak je bio prisiljen da ga pravi sve jačeg i jačeg ne bi li postigao željeni efekat. Sada je bio tako jak da je progrizao obično staklo u roku od dvadeset minuta. Ukoliko to ne ubije Mozak, ništa neće. On dograbi bocu i nagnu je u otvor za hranu.

»Ne!« vrisnu Mozak histerično. »Ne! Ne! Neeeeeeee...«

Vrištanje zamre uz užasan, krkljavi zvuk kada zapenjena tečnost poteče u hranljivi rastvor, a ovaj smesta promeni boju u ogavnu nijansu zelenkasto-plavog. Mozak zadrhta i poče da se grči u njoj, izvijao se u nepodnošljivom bolu dok se ubrzano menjao u nešto neraspoznatljivo. Obrisi glasitnog kućišta počeše da podrhtavaju i nestaju i, praćeno neprekidnim kricima, ukaza se novo obličje, uzdrhtalo, pulsirajuće, lagano se smirujući poput pihtija koje očvršćavaju. Bernard zgađeno skrenu pogled. Kada polupridavljeni glasovi uminuše, on pogleda kroz prste.

Mozak je nestao. Na njegovom mestu stajao je veliki kockarski automat, bleskajući pubovima, kraljicama, kečevima i kraljevima na njega. Uglačana ručka bila je uperena ka njemu, a prorez za novac jezivo se cerio.

»Bila je to greška«, zareža on, zalebde u vazduhu i uputi se prema njemu. »Ja sam Srebrni Džon, kralj jednorukih bandita i teror univerzuma! Na kolena, propalico! Gde su ti pare? Na sunce s njima! Brzo, inače ima da te rastrgnem u parčiće!« On nalete na Bernarda i silovito ga tresnu ručkom u glavu.

Bernard se maši za novac u svojim natrpanim džepovima i gurnu novčić od deset kredita u razjapljeni prorez. Ručka se spusti, ponovo ga tresnu po glavi, a simboli počeše da se okreću vrtoglavom brzinom. Zaustaviše se uz zvonko Ping! i prikazaše

četiri nule, jednu pored druge.

»Ništa!« dreknu kralj jednorukih bandita. »Ponovo!«

Bernard ubaci još novčića i suoči se sa još nula. Mašina ga pritera uz zid, stalno ga udarajući ručkom po glavi, urlajući da ubaci još novčića i nagrađujući ga na izgled beskrajnom kolekcijom nula.

»Nemaš sreće, ha?« dreknu automat, grohotom se smejući i udarajući ga ručkom. »Pa, probaj ponovo. Još uvek imaš para u džepovima! Na sunce sa njima pa ćemo da vidimo hoćeš li ovaj put imati sreće!«

»Ali sve vreme gubim!« zajeca Bernard i bezuspešno pokuša da se odbrani od udaraca. »Dobijam same nule!«

»Pa šta?« zareža mašina glasom koji je bio toliko sličan Gvozdenovom kao da je pripadao njegovom bratu blizancu. »Zar očekuješ da delim novac na sve strane? Igram na sigurno, baćo, i zato na sunce sa lovom i gubi kao čovek. Još uvek imaš nekoliko novčića u džepovima. Ahhh!« izlete joj kada je Bernard ubacio poslednji novčić. Ona srećno podrignu, ne mučeći se ovog puta ni da mu pokaže niz nula. »Čime se baviš?«

»Pojma nemam«, promrmlja Bernard, izbegavajući ručku koja je mahnito mahala. »Pljačkaš?«

»Nemaš više sreće«, reče mu mašina i izbaci niz od četiri dželata. »Ja sam jedini ovlašćeni pljačkaš u okolini. Čini mi se da te čeka vazdušna komora, prijatelju stari.« Onda mu se šuplje nasmeja.

»Ali zar ti nisu potrebne mušterije?«

»Potrebni su mi krelci«, reče mu mašina. »Dobri, potkoženi krelci sa dobrim, stalnim prihodima i bez mnogo mozga. Po ovoj poslednjoj tački i ti bi se kvalifikovao, ali upravo si izgubio posao i zato mi više nisi potreban.«

»Ti si đavo«, reče Bernard.

»Ja sam realista«, reče kralj jednorukih bandita i teror univerzuma. »I predstavljam slobodno preduzetništvo i demokratiju u ovom univerzumu i zato nemoj ništa da pokušavaš protiv mene.«

»Ja sam bar brzo ubijao ljude«, reče Bernard. »Nisam ih večno cedio kao ti.«

»Zato što si bedni kriminalac, a ja sam simbol demokratije i slobodnog preduzetništva«, reče mašina. »I zato ćeš ti da išetaš iz vazdušne komore, dok ću ja ostati ovde da cedim od tih idiota svaki cent koji poseduju. A posle idemo na najbližu planetu da počnemo ozbiljan posao.«

»Moliće se oni za povratak Razbijača Maligana«, reče Bernard. »On ih je bar ubijao časno i brzo.«

»Tako je«, složila se mašina, »Ali tada će da bude kasno.«

Bernard izađe iz kontrolne sobe Komete dok ga je otpozadi neprekidno gurkala ručica mašine. Povici oduševljenja Vesele družine, kada su videli da se situacija promenila, iznenada se pretvoriše u povike bola kada se kralj jednorukih bandita pojavio iza Bernarda i predstavio se uz stakato primamljivih kraljeva, kraljica i ostalih.

»Okej«, dreknu on, mičući svoju blistavu ručicu pred njihovim prebledelim licima. »Na sunce sa lovom, pa da počnemo igru. Deset kredita po rundi; reklamacije se ne prihvataju. Prvi koji me optuži za varanje biće izbačen iz vazdušne komore. Svi u stroj, lovu u ruke. Jedan po jedan. Kada budete izgubili sve, da se vratite na dužnost, a ja ću možda biti milostiv i dati vam tu i tamo pokoji novčić da možete još malo da igrate. Sve jasno?«

»Šta će biti ako pobedimo?« Pitao je Oto, držeći pun nade blistavi novčić u ruci.

»Da, gospodine!« jeknu Grog, već u šakama kockarskog đavola.

»I pre nego što zaboravim«, reče mašina, »izbacite tog probisveta iz vazdušne komore.«

I pored besomučne borbe, uhvatili su Bernarda i izbacili ga iz vazdušne komore, pravo u večnost svemira, bez svemirskog odela ili makar tople oproštajne reči.

10.

Bernard se obreo u svemiru, lebdeo je na dvadesetak metara od meteorima izbrazdane oplate Komete. Baš joj je neophodan dobar remont, primeti on; ta poslednja pljačka ostavila je tragove na sve strane. Onda se priseti da je u bezvazdušnom prostoru bez svemirskog odela i poče da vrišti od straha.

Vrištao je sve dok mu nije ponestalo daha, a tada prestade, ubeđen da upravo umire. Lagano se obrtao oko sebe, dobivši priliku da dobro pogleda univerzum koji je upravo napuštao. Kometa nestade u večnoj noći. Video je obližnje sunce, udaljene zvezde i naduvenu plavo-zelenu planetu koja kao da je lagano rotirala oko njega dok se polako vrteo po svemiru oko sopstvene ose. Na svoje zaprepašćenje, on oseti prohladni povetarac na licu. To je definitivno bilo čudno. Nikada nije bio bogzna kako dobar u fizici, ali je dovoljno puta video ljude izbačene iz vazdušne komore da bi znao šta treba da se dogodi u vakuumu, a to, uz činjenicu da je još uvek bio živ, učini mu se izuzetno čudno. Poče da premišlja o tome, ali ga je samo zabolela glava i zato odustade.

Bio je u svemiru bez svemirskog odela, a ipak nije bio mrtav. To je, očigledno, značilo da svemir i nije toliko bezvazdušan.

Ali od čega su poumirale one druge duše što su se našle u svemiru?

On se brzo otrese te misli kada uhvati nešto što se kretalo na samom rubu njegovog vidnog polja. Najpre gotovo nevidljiva crna mrlja na pozadini večne noći svemira, naglo je rasla i uskoro se ukazala u vidu koji je podsećao na nesrećni spoj mehaničkog šišmiša i čamca na vesla. Čovek obučen u konzervativno odelo sedeo je u čamcu, posađen na nešto što je neobično podsećalo na bicikl.

»Ama, neka sam proklet«, promrmlja Bernard. Zurio je u mašinu dok je ova promicala pokraj njega na manje od pedeset stopa. Čovek ljubazno dodirnu vrh šešira i pozdravi ga, ali ne skrenu sa puta, koji ga je, izgleda, vodio u smeru plavo-zelene planete. Naglo je nestajao u daljini, a Bernard je potpuno zbunjeno zurio za njim, otromboljene vilice.

Onda uhvati još jedan pokret, pa još jedan, i uskoro je čitav svemir izgledao ispunjen mehaničkim karakondžulama, jednom čudnijom od druge. Bilo je tu ogromnih balona u obliku sfera i cigara, ispod kojih su visile korpe od pruća i kabine; paukolikih mašina koje su se gotovo u potpunosti sastojale od ogromnih, razmahanih krila, autožiroa, dvokrilaca, monokoptera, mašina koje su prevazilazile čak i iskvarenu maštu jednog carskog vojnika. Brisali su pokraj njega, neki miljama daleko, drugi su ga gotovo doticali, a svi putnici elegantno su dodirivali vrhove šešira i smešili mu se, ali niko nije pokazao ni najblažu nameru da ga spase. Bilo je to potpuno neshvatljivo. Bernard poče da oseća bes.

»Ti tamo!« dreknu on na čoveka odevenog u smeđe lovačko odelo što je lepršao u blizini u čudovišnoj mašini koja je pomalo podsećala na divovskog mehaničkog pterodaktila.

»Na ovom autoputu stopiranje nije dozvoljeno«, odvrati čovek hladnokrvno i prođe svojim putem prema plavo-zelenoj planeti. Bernard napravi salto i nađe se suočen sa drugom letelicom ukrašenom džinovskim propelerima koji su se okretali. Mladić koji je podsećao na službenika, odeven u sako, pantalone na štrafte i sa polucilindrom, diže pogled na njega sa jutarnjeg izdanja novina kada Bernard poče da urla na njega.

»Izvini, stari druže«, reče on. »Već kasnim na posao. Špic, kopčaš? Vidimo se.« On dirnu vrh svog polucilindra i vrati se novinama.

»Ama, kunem se, svi su ovi poludeli«, promrmlja Bernard, pokušavajući da se zadrži da se više ne bi obrtao. »Šta je to, uostalom?« On je piljio u prolaznike, sve zauzete željom da obave svoj posao na vreme, i strašna misao mu pade na pamet.

Ja, sam mrtav, pomisli on, a ovo je zagrobni život. Osuđen sam da večno ostanem

ovde i da gledam sve te ništarije! Bože! Kako bih voleo da se vratim na Dobru staru laganu smrt! On tiho zaječa.

»Ćao«, reče neko tu iza njegovih leđa. On se naglo okrete, pri tom gotovo slomivši vrat, i zagleda se u ogromnu škunu koju je nosio balon i koja mu se tiho prikrala iza leđa. Odurni mladić masne kose i širokog osmeha na priprostom licu bio je naslonjen na bakarnu ogradu i gledao ga.

»Rekoh, stari druže«, reče on i pokaza jedno osamdesetak blistavih zuba, »Šta to radite ovde?«

»Ko si ti?« zagrokta Bernard, koji ga je omrznuo u istom trenutku.

»Ja sam Frenk Rid, slavni mladi pronalazač«, reče mu mladić. »A ovo je moj Vazdušni monitor. Sjajno, zar ne?«

»Smrdi«, reče Bernard i nabra nos.

»To je od gasa koji curi iz balona«, reče Frenk Rid malo zamišljeno. »Moja dva verna druga Barni O'Si i Pomp danas su puškarali i balon je pogođen. Hoćete li da se popnete ovamo?«

»Pojma nemam«, promrmlja Bernard. »Je l' oni to često tako?«

»Svaki dan, ali mnogo loše gađaju.« Frenk Rid pref'injeno uzdahnu. »Zapravo«, reče on, »obojica su veseljaci i privrženi ljudi koji su me sledili u mojim avanturama po svim planetarna Omosa, a jedan drugog vole gotovo koliko i mene. Stvarno su najbolji drugari, ali i pored toga vole da prave smicalice jedan drugome, a vole i da se tuku. Vidite...«

Prekinuo ga je oštri zvuk prenosnog automata, koji se zaorio prema pramcu. U roku od nekoliko sekundi, pridružio mu se i drugi automat. Neko baci ručnu bombu i ona eksplodira. Čitav Vazdušni monitor se tresao pod udarima bombi, gelera i dum-dum metaka. Frenk Rid se saže kada projektil iz bazuke prolete na manje od dva inča pored njegove glave i nasmeši se Bernardu.

»Dakle, penjete li se?«

»Nisam siguran«, promrmlja Bernard i trže se kada bomba od deset funti eksplodira uz zaglušujuću buku na manje od deset jardi odatle.

»Reći ću im da se srede«, reče Frenk Rid. On dograbi blistavi automat koji je stajao naslonjen na ogradu i otvori vatru u pravcu okršaja. Sve se stiša i Bernard oprezno dozvoli da bude dovučen na palubu. Napravio je nekoliko teturavih koraka po blistavom podu od mahagonija i naslonio se na ogradu. Mnogo toga je prošao u poslednjih nekoliko dana; osećao je da bi mogao da spava čitavu nedelju.

»Izgledate umorno«, primeti Frenk Rid. »Pođimo do Velikog salona mog Električnog vazdušnog monitora.« On dohvati Bernarda za ruku i povede ga niz veličanstveno stepenište od mahagonija u dugi hodnik sa debelim zlatnim tepihom koji je pružao lep kontrast uljastom odsjaju zidova prekrivenih mahagonijem.

Veličanstvena, rezbarena vrata sa bakarnim ručicama i prozorima od valjanog stakla otvoriše se prema Velikom salonu čiji se jedan zid gotovo u potpunosti sastojao od upečatljivih kristalnih prozora uokvirenih zavesama od kadife. Duboke fotelje, sa sedištima, na čijim su rubovima bile zlatne rese i čiji su nasloni bili ukrašeni skupocenim presvlakama, bile su poređane u polukrugu pred vatrom koja je urlala u ogromnom kaminu od izbrazdanog kamena i koji je bio krunisan grbom starinskog izgleda. Soba je bila otežala od portreta predaka i raznih objets d'art, od kojih je većina bila vrlo neukusna.

Bernard se zatetura do najbliže fotelje i utonu u nju sa srećnim uzdahom. Frenk Rid pljesnu dlanovima i rezbarena vrata smesta se otvoriše da bi propustila ogromnog, na gorilu nalik, čoveka koji je bio ne malo sličan starom Gvozdenu.

»To je samo Volf Larsen, jedan od mojih odanih slugu«, reče Frenk Rid i uze blistave kristalne čaše sa srebrnog poslužavnika koji je Volf Larsen držao u svojim izbrazdanim rukama. »Evo, uzmite.« On ponudi jednu čašu Bernardu, koji polako ispuza

iz fotelje.

Volf Larsen zagleda se u Bernarda ispod čupavih obrva i preteći se namrgodi. Frenk Rid otpusti slugu pokretom ruke, a Bernard prihvati čašu drhtavih ruku.

»Ne dopada mi se to čudovište«, zareza on. »Bolje neka ne pokušava da mi se približi, inače ima da ga rastrgnem golim rukama.«

On nali šampanjca i iskrivi lice. »Pio sam ja i jaču cugu od ove«, progundao je. »Šta sve ovo predstavlja, uostalom?« On neodređenim gestom pokaza čitav brod.

»To je moj Električni vazdušni monitor«, reče Frenk Rid i kvrcnu prstom nevidljivo zrnce prašine sa svog bogato ukrašenog viktorijanskog odela od kadife.

»Znam to«, reče Bernard, »a zafrknutiji svemirski brod nisam video u životu. Kako to da nemate vazdušne komore?«

»Vazdušne komore?« Frenk Rid razmišljao je dobrih deset minuta, a onda mu se lice ozari. »Ah, mislite vazdušne komore? Ona vrata što drže vazduh unutra a vakuum napolju. Na to ste mislili?«

»Da«, promrmlja Bernard.

»Epa nemam ih.«

»Primetio sam. Zašto?«

»Nisu mi potrebne.«

»Sjajno«, uzdahnu Bernard. A zašto ti nisu potrebne?«

»Pa«, reče Frenk Rid uz napor od koga kao da mu se cepao mozak, »ovde svuda okolo ima vazduha, pa pretpostavljam da mi baš i ne bi mnogo vredele.«

»Tamo odakle ja dolazim«, reče Bernard, »svi su aspolutno ubedeni da u svemiru ničega nema osim vakuuma. U stvari, tako su čvrsto ubeđeni u to da eksplodiraju i umru najužasnijom smrću čim ih izbace iz vazdušne komore. Hriste!« reče on i ispravi se u fotelji. »Kakve su budale bili tokom svih tih godina! Svemir je stalno bio ispunjen dobrim, čistim vazduhom, a glupa kopilad gušila su se, smrzavala i eksplodirala samo zbog toga što su bili ubedeni da svemir nije ništa drugo nego vakuum!«

»Ovaj«, reče Frenk Rid, »u svemiru i jeste vakuum, tako da su vaši prijatelji možda, ipak, imali razloga za smrt.«

»Nisu mi bili baš prijatelji«, reče Bernard. »Dobar broj sam ih lično izbacio. Ali zašto ovde svuda ima vazduha? I ja sam izbačen iz vazdušne komore, ali sam preživeo.«

»Ja se držim atmosferskog pojasa, razume se«, rekao je Frenk Rid. »A, dodao bih, tako čine svi razumni ljudi iz Omosovog sistema. Ama«, rekao je uzbuđeno, »samo izađite iz pojasa i ima, da se ugušite, smrznete i eksplodirate za sekundu!«

Bernard se ponovo zavali u fotelji, u glavi mu se vrtelo od zbunjenosti, šampanjca ili možda i jednog i drugog.

»A zašto mi ti ne bi lepo ispričao sve o tome«, reče on umorno.

Pa (reče Frenk Rid), Omosov sistem bio je prilično neobično mesto, sunčev sistem koji se sastojao od jedanaest planeta koje su kružile oko svog sunca Omosa po zajedničkoj orbiti, umesto da kruže svojim prvobitnim orbitama po koncentričnim krugovima, kao što planete obično rade. Tih jedanaest planeta Omosa — Poloda, Flegeton, Scila, Haribda, El Dorado, Cibola, Atlantika, Dembelija, Kokain, Ksanadu i Toros — bile su na samo oko milion milja od svog sunca, što je, razume se, srazmerno malo rastojanje. Zbog toga što su planete, sa gotovo identičnim prečnicima od sedam hiljada i dvesta milja, delile istu orbitu poluprečnika od samo milion milja, bile su re-lativno blizu jedna drugoj. Delile su zajednički prstenasti pojas atmosfere. Ovo je značilo mnogo međuplanetarnog saobraćanja, jer je svako vazdušno vozilo moglo da putuje svemirom između planeta. U stvari, milioni službenika svakog dana su putovali od svog doma na jednoj planeti i posle na drugoj, što je (reče Frenk Rid sa grimasom) činilo jutarnji i večernji špic pravim paklom za mladog genijalnog pronalazača koji nije želeo ništa osim mira i tišine na mestu kakvo odgovara jednom džentlmenu.

Trenutno su stvari bile gore nego obično, zbog rata koji je započeo izvesni Edgar Tangor i koji se vodio između dve rivalske nacije, Unisa i Kapare, na planeti Polodi. Svi civili preselili su se na druge planete tokom poslednjih stotinu godina koliko rat traje; ali fabrike i uredi morali su se održavati i tako su milioni putnika kuljali sa Polode i na nju dvaput dnevno, a pri tom su obično vozili leteće bicikle kućne izrade koje nijedan mladi genijalni pronalazač ne bi ni takao. Ne (reče Frenk Rid sa prefinjenim uzdahom i uz zamah vezenom maramicom), svemir nije više bio kao ne-kad, a ideja bezvazdušnog međuplanetarnog prostora možda i nije bila baš tako loša. Svakako bi sklanjala sa puta sve obične ljude.

»Ali«, zapita Bernard, »zar ljudi tu i tamo ne zalutaju van atmosferskog pojasa?«

»Zalutaju«, uveravao ga je Frenk Rid. »Uguše se, smrznu i eksplodiraju čas posla. Grozan prizor.« On ponovo uzdahnu. »U stvari, to je omiljen način za samoubistvo u Omosovom sistemu. A čujem da ga vlade Unisa i Kapare koriste da se otarase pacifista i ostalih izdajnika.«

»Baš kao kod kuće«, reče Bernard. On pogleda kroz najbliži kristalni prozor gde se crni svemir pružao nebrojenim svetlosnim godinama u svim pravcima. Mogao je nejasno da nazre neke Omosove planete u daljini, iako je nebom dominirala plavozelena planeta. »Šta je to?« upita on i pokaza prstom.

»To je Toros, najveća planeta Omosovog sistema. Iako« — Frenk Rid se diskretno nakašlja — »neki ljudi je radije zovu 'Ridova planeta'«. On s odobravanjem pogleda planetu. »Ja tamo živim«, objasnio je.

»Oh«, reče Bernard ravnodušno.

»U stvari, stari momče, baš sam išao kući kada sam vas video kako se vrtite na samoj granici zone gravitacionog pada. Jednu milju bliže i počeli biste da padate sa ogromnim ubrzanjem prema gravitacionom središtu Ridove planete. Razume se«, reče on sa zubatim osmehom, »bili biste zdrobljeni davno pre nego što biste se makar i približili središtu. Otprilike, tri hiljade i šest stotina milja pre središta, da budemo tačniji. Kopčaš?« On se srdačno nasmeja i munu Bernarda laktom, »tri-i-šeststo središta! Nije loše, ha?« On se gotovo presamiti od smeha. Bernard ga je gledao a onda se posluži šampanjcem iz čaše svoga domaćina.«

»Kada ćemo biti tamo?« pitao je.

Frenk Rid umuknu i sede. »Spuštamo se«, reče on i zagleda se iznebuha u praznu čašu. »Osim ukoliko su dvojica mojih odanih sluga, Barni O'Ši i Pomp uspeli da ustrele jedan drugog, u šta sumnjam. Toliko su neprecizni u gađanju da mi je prosto muka od toga.«

On se naglo podiže i zagladi kadifeno odelo. »Idemo gore da ih pogledamo. Te životinje nikad ništa ne rade ako im se bič ne vije iznad leđa. Igra, pesma i piće — samo na to misle.« On se lecnu kada se brod zatrese pod iznenadnim naletom topovske vatre. »Zaboravio sam okršaj«, promrmlja on kada je ispred Bernarda pošao iz sobe.

Na palubi sretoše veselog, razdraganog Barnija O'Šija, koji trkom pođe prema njima, pognut pod baražom vatre iz automata. Izgledao je kao brat blizanac Volfa Larsena ili starog Gvozdena i u trenutku se zaustavio kada je ugledao Bernarda. Neprijatni osmeh izobliči njegove ružne crte lica. On podiže svoj laki automat i nanišani u Bernarda, nesvestan da Frenk Rid stoji odmah pored njega.

»Stani tamo, ti...! Ti propalico belošvetška!« drekne on, »il' še špremi da ti šlomim vrat k'o grančicu! Arrah! Jest, i da ti kažem da še ne šme u Monitor bež dozvole od moj gospodar Frenk Rid, dugo da mi poživi!«

Pripremio se da puca, a onda otkri da mu je oružje upereno u njegovog voljenog gospodara i poče nekontrolisano da se trese.

»Voljno«, reče Frenk Rid sa pokroviteljskim osmehom. »Posle ćemo da raspravimo ovaj incident.«

»Fala, gospodaru!« zajeca Barni O'Ši. Njegove oči skočiše nazad na Bernarda, a automat ponovo poskoči u položaj za pucanje.

»Hoop!« dreknu on, poskakujući pred Bernardom. »Šamo trenutak, gošpodaru! Išoša mu, da malo dignemo dževu! Samo jednu reć i ima da ga nema, uh, što će to da bude zabava!«

»Slušaj, ti idiote!« zaurla Frenk Rid, »taj čovek mi je prijatelj!«

»To on kaže, gospodaru!« zaurla Barni O'Ši. »Arrah, gospodaru, dajte da iščupam glavu propalici!«

»Umukni!« vrisnu Frenk Rid, gotovo van sebe od sramote. »Hoćeš da ispadnem budala? Nazad, svinjo jedna! *Nazad!*«

»Samo da iščupam glavu propalici pa šam spreman da umrem šrećan!« preklinjao je Barni O'Ši i dizao oružje manijačkpm snagom.

»Ne!« zaurla njegov voljeni gospodar. On šutnu rasplakanog slugu u cevanicu, a onda se izvinjavajući okrete Bernardu. »Vidite kako je to«, uzdahnu on. »Ovih dana potpuno je nemoguće naći dobre, pouzdane sluge. Kao džentlmen, siguran sam da ćete shvatiti i zaboraviti ovaj neprijatni incident.«

»Svakako«, reče Bernard, koji se pitao da li da smesta skoči preko ograde ili da čeka da se Monitor prvo spusti.

Zvuk udaljenog puškaranja se vrati i poče brzo da im se približava. Pojavi se tamnoputi čovek u robovskoj odeći i sa automatom, trčao je pognut preko palube i pri tom pucao. Bernard i Frenk Rid baciše se dole dok paljba nije prestala, a onda digoše pogled.

»O bože, pa to je Pomp«, promrmlja Frenk Rid. »Ponovo je zapodeo puškaranje sa Barnijem, razume se. Ti ljudi me dovode do ludila!« On ustade, čisteći prašinu sa odela. »Klipane!« Dreknu on. »Zašto tako pucaš po palubi mog divnog novog Električnog vazdušnog monitora? Oštetio si pločice! Izgrebao si divne, blistave bakarne nosače! Gotovo si me ubio! I zbog čega ne skidaš kapu kada razgovaraš sa pretpostavljenima!«

Barni O'Ši, koji ugleda priliku da se izvadi, poskoči, dograbi Pompovu kapu i baci je na brodski pod.

»Škidaj kapu«, dreknu on, »ili še spremi da ti otfikarim glavurdu! Jesi l' zaboravio lepo ponašanje, črnjo?«

»Nemoj mi nadevaš imena, Irac!« Dreknu Pomp i dograbi automat. »I nemoj se ponašaš familijarno sa takim gospodinom!« Njegov prst pritisnu obarač, a Frenk Rid i Bernard kao jedan legoše na pod, praćeni praštanjem neprekidne pucnjave dva automata.

»Da li je na ovom brodu uvek tako?« upita Bernard kada rafal paljbe iz automata prođe na nekoliko inča iznad njegove glave.

»Uglavnom«, uzdahnu Frenk Rid. »To su vam dva veseljaka.«

»To ti kažeš«, progunđa Bernard. On diže pogled i otkri da su dva veseljaka tako izbušila jedan drugoga da se planeta koja im se sve brže približavala mogla videti kroz njih. Još uvek su pucali jedan na drugoga kada im kolena popustiše, a onda se lagano spustiše na blistavi pod od mahagonija, sada klizav od krvi.

»Gle, šta su uradili«, reče on i uspuza se na noge. »Pobili su se, glupa kopilad.«

»Uvek se tako završi«, reče Frenk Rid. »A sada treba ponovo ići u Ridovgrad do banaka organa.« On se zagleda u dva užasno iskasapljena lesa i namrgodi se nezadovoljno. »Izgleda da su ovaj put napravili baš dobar posao. Moraćemo da menjamo većinu organa.« On pijunu prema njima, iznenada besan. »Pa od čega misle da sam napravljen? Od zlata? Zar misle da mogu sebi da priuštim da svaki put kupujem nove organe kada rasture jedan drugoga pucnjavom u parčiće? Pluća, bubrezi, srca, slezine, utrobe, sve je uništeno! Ovo će me koštati čitavo bogatstvo!« On iskrivi lice prema okrvavljenim telima i mrgodno ode do iskrzane bakarne ograde. Bernard se pope do njega, primetivši da se sada nalaze iznad grada srednje veličine; naglo su se

spuštali.

»Hoćeš da kažeš da im naprosto kupiš nove organe i zakrpiš ih svaki put kad ubiju jedan drugoga?« pitao je u neverici.

»A šta da radim? Takvu dvojicu odanih i poslušnih drugova ne bih nigde našao.« Frenk Rid se neraspoloženo zagleda u grad koji im se približavao. »Ali ponekad se pitam da li je sve to vredno truda. Vladine banke organa zabranile su mi pristup još pre mnogo godina. Kažu da ja sam trošim više organa od čitavog Ridovgrada. To otežava održavanje te dvojice ništarija u životu, verujte mi.«

»Pa, kako onda to radiš?« pitao je Bernard, užasna sumnja dizala je svoju gadnu glavu u njegovom umu.

»Imam svoju vezu«, reče Frenk Rid. »Doktora Pretorijusa. Prenosim mu svoje narudžbe, a on mi za dan ili dva isporuči robu. Nikada ga nisam pitao gde nabavlja organe, iako imamo svoje pretpostavke. Vratio je pogled, na srećne i nasmejane prijatelje, čije su izbrazdane ruke još uvek pokušavale da ispale poslednji metak. »Imam osećaj da će tokom sledećih dan ili dva u Ridovgradu nestati mnogo ljudi.«

»Šokantno«, reče Bernard, koji se rodio i živeo pod vladavinom zloglasnog Braskelora XXII, i koga ništa nije moglo šokirati.

Vazdušni monitor slete uz jak tresak usred prostranog dvorišta okruženog žućkastim zidovima od cigle. Bernard se uspentra preko ograde i nađe se na divno nepomičnoj zemlji. Frenk Rid ga je sledio, nakon što je dreknuo nekoliko naredbi Volfu Larsenu.

»Pa, šta mislite o Ridovom dvorcu?« upita on.

Bernard se obazre. Činilo mu se da nema nikakve razlike u odnosu na neki zatvorski blok. »Pa, ne znam. Kako da odem odavde?«

»Kroz vrata, pretpostavljam. Ali ne bi vam se dopalo. Svuda samo obični ljudi. U stvari, dobrog društva nema u čitavom gradu, osim mene. Ja sam jedini džentlmen na čitavoj planeti. Zbog toga mi je toliko drago što imam jednog džentlmena i oficira ovde u Ridovom dvorcu.« On prijateljski obgrli Bernarda. »Izvinite, ali koji ste tačno čin?«

»Čin?« upita Bernard tupavo. »Ja sam običan vojnik.«

»Volfe Larsenu!« dreknu Frenk Rid i skloni ruku. »Izbacuj dripčinu odavde!«

11.

Bernard slete uz bolno kršenje u jarak pokraj ulaza u kuhinju Ridovog dvorca, a sledila ga je usijana oluja psovki i pogrda. Dlakava pesnica mahnu na trenutak na vratima, a onda se vrata sa treskom zatvoriše i tišina zavlada kraj masivnih zidova dvorca. Bernard se klecavo podiže na noge, osećajući sve uboje i trzajući se od bola. Izmahnuo je pesnicom prema dvorcu, a smesta mu je odgovorilo vedro vrele vode koje ga je promašilo za koji inč. Žurno se sklonio iz blizine dvorca u mračnu, smrdljivu ulicu koja je gmizala između ruševnih, oronulih kuća koje su se naslanjale jedna na drugu, dozvoljavajući samo slabašnom, bolesnom dnevnom svetlu da se probije do tla posutog otpacima. Mračni ulazi mamili su ga sa obe strane, a požudna dreka orila se iz krčmi i pivnica, pomešana sa kricima bola i straha i izgubljenim jecajima žena i dece, što su sedeli po jarkovima kraj krčmi, čekajući svoje pijane muževe i očeve koji su unutra bili zauzeti propijanjem svojih nedeljnih plata. Padao je vlažan sneg, a ledeni vetar zavijao je ulicom. Bernard se čežnjivo zagleda u vrata najbliže krčme i opipa džepove ne bi li našao novca. Ništa. On uzdahnu, drhtureci u ritama uniforme.

»Kako je, dobri čoveče?« upita ga glas iza leda. »Došlo loše vreme, ha?«

Bernard se okrenu oko sebe, uzdignutih pesnica, i ugleda ljubazne, prijateljske oči postarijeg, pogurenog gospodina. Ovaj je na jednom naboranom oku imao monokl, a u čvornovatoj ruci držao je sjajni, posrebreni štap. Dijamanti i rubini blistali su mu sa prstiju, a preko trbuha visio mu je teški zlatni sat. Bernard se opusti.

»Ništa što ne bi ispravilo nešto novca i neka bolnica«, promrmlja on. »Ko si ti«?

»Samo prijateljsko ljudsko biće«, reče starac, »i čim sam opazio drugo ljudsko biće u nevolji, prirodno je da sam požurio da obavim svoju dužnost džentlmena.« On se zamišljeno zagleda u Bernarda. »Jesi li ikada bio ozbiljno bolestan?« Imaš nekih naslednih oboljenja? Čireva? A upalu slepog creva? TBC? Venerične bolesti?«

»Ne«, reče Bernard i odgurnu ruku starog gospodina kada ovaj pokuša da mu opipa mišiće. »Zašto pitaš?«

»Sitna ljudska radoznalost«, reče ljubazni stari gospodin, napeto zagledan u Bernardove zube. »Pođimo unutra.«

On povuče Bernarda u najbližu krčmu i zapovedničkim glasom naruči žestoko piće. Bernard se spusti na stolicu, nasloni laktove na grubo tesani sto i obazre se. Odaja je bila prostrana, mračna i nezamislivo prljava. Kameni zidovi bili su blatnjavi i prekrivala ih je plesan nezdravog izgleda; mušterije su zavređivale da se nađu u nekom filmu strave i ponašale su se na odgovarajući način. U trenutku kada su ušli, odvijale su se tri zasebne borbe noževima, ali su sada prestale, a učesnici su sedeli, ležali i puzali okolo, užagrenih očiju zagledani u pridošlice.

»Ovo mi se ne dopada«, promrmlja Bernard kada je neka stara veštica spustila na sto dve boce sumnjivog izgleda i dve neoprane čaše. »Zbog čega se svi odmiču od nas? Zbog čega nas svi tako gledaju? I zašto oni ljudi u uglu sve vreme oštre noževe i smeju mi se?«

»Ti ljudi nisu navikli na strance«, reče ljubazni stari gospodin i napuni Bernardovu čašu do vrha gustom, zelenkastom tečnošću. »Živeli, mladi čoveče!«

Bernard ispi i zadrhta kada ga parni čekić pogodi iznutra po lobanji.

»Šta je ovo?« siknu kroz stisnute zube. »Pokušavaš li ti da me otruješ?«

»Razume se da ne!« reče stari gospodin uvređeno. »To bi ti oštetilo unutrašnje organe. Nikada ne trujem nikoga. Reci mi...« On se naže preko stola i odgurnu svoju netaknutu čašu. »Jesi li zdrav i čitav, fizički? Nema nikakvih povreda, koliko ti je poznato? Nikakvih bolesti?«

Bernard ispi još jedan gutljaj tečnosti, lecnu se kada ga malj ponovo pogodi, i reče kroz usne koje su mu iznenada odrvenele: »Ne; zašto pitaš?«

Dobri stari gospodin bio je zauzet zapisivanjem nečega u svoju beležnicu, tu i tamo zastajkujući da lizne vrh svog pera. »Pluća, OK«, promrmljao je. »Bubrezi OK, srce OK.« On diže pogled prema Bernardu. »A jetra?« pitao je. »OK?« On pogleda na Bernardovu čašu. »Bolje nemoj više to da piješ, mladi moj prijatelju, moglo bi da ti ošteti jetru. Uzmi ovu drugu bocu umesto toga — Mik Fin sa tri zvezdice. Brže deluje, a uopšte te ne pozleđuje.« On gurnu bocu prema njemu, i dalje pišući po notesu.

Bernard zavrte glavom, svestan potmule grmljavine negde u njenoj pozadini. »Mogu li dobiti nešto za jelo?«

»Ne sada«, reče stari gospodin. On diže pogled sa notesa i široko se nasmeši. »Ali mogu ti obećati da će tvoj stomak primiti hranu pre nego što se završi ova noć.« On se grohotom nasmeja i pokaza zaslepljujuće bele zube.

Bernard diže pogled i vide da mu se sa leđa primiču dva čoveka širokih ramena sa sekirama i noževima u prljavim rukama.

»Ne još«, reče stari gospodin i potera ih zamahom čvornovate ruke.

»Ali, dok«, pobuni se nitkov koji je opasnije izgledao. »Rekao si da...«

»Umukni, svinjo!« dreknu ljubazni starac i udari nitkova štapom preko lica. »Obraćaj mi se sa Vaše gospodstvo dr Imanuele Pretorijusu, *honoris causa*, a kada budem želeo da ti čujem glas, reći ću ti!« On ponovo udari nitkova i zatim je sa zlim odsjajem u reumatičnim očima gledao dok se ovaj teturao odatle. Onda se ponovo okrenu Bernardu. »A sada, mladiću«, preo je, »ako bi bio toliko ljubazan da otvoriš usta da bih mogao da ti dobro pogledam zube, bio bih ti vrlo zahva... šta?«

Dreknuo je šta zbog toga što je stolica bila prazna. Samo su vrata kuhinje, koja su

se lagano ljuljala, ukazivala na to u kom je pravcu pobegao nesuđeni davalac organa.

Bernard se probijao kroz kuhinju koja je mogla da iskrsne samo u izopačenoj mašti vatrenog vegetarijanca. I točionica je bila prljava; ali kuhinja kao da se u celosti sastojala od prljavštine u različitim stepenima čvrstoće. Zidove je činila čvrsto nabijena prljavština, tečna prljavština vrila je po tiganjima i loncima, oživela prljavština odevena u natopljene rite išla je okolo i starala se o vatrama loženim prljavštinom i neizrecivom mesu koga je činila prljavština. On šutnu u stomak kuvara koji mu se približavao, saže se pred ubilačkim zamahom blistavog noža i istrča kroz trula vrata u zadnji prolaz, rasteravši grupu kradljivaca tela na sve strane oko jedne nekadašnje mušterije krčme.

Otkrio je da još uvek drži čašu u ruci i pljusnu njen sadržaj u lice nitkovu nalik na gorilu, koji pade nauznak, vrišteći i grebući lice dok mu je zapenjena tečnost grizla lobanju. Nastavio je da trči dok nije stigao do zida koji je zatvarao prolaz, popeo se preko njega sleteo sa druge strane u prolaz koji je bio brat blizanac prethodnom. Trčao je dalje, neosetljiv na gnevne urlike koji su postepeno zamirali za njim, i najzad se zaustavio, bez daha i drhtav od straha i iscrpljenosti, pred malom prodavnicom sa tri zlatne lopte nad vratima. On utrča unutra. Zarđali robot ulagivacki mu se nasmeši iza tezge i pokaza svoje zarđale zupčanike.

»Dobrodošli u trgovinu Kod Poštenog Joce«, zaškripa on. »Najbolju zalagaonicu u gradu. Samo recite šta, odmah ćemo kupiti ili prodati.« On se naže nad tezgom i natera Bernarda da otvori usta. »Nema zlatnih zuba. Nemaš sreće, prijatelju; plaćamo najveće cene za zlatne zube, a za vađenje sleduje samo nominalna cena. A sad, šta mogu da učinim za tebe?«

»Ko si ti?« gadljivo reče Bernard i povuče se pred robotovim grabljivim hvataljkama.

»Dobrodošli u trgovinu Kod Poštenog Joce«, ponovi robot. »Najbolju zalagaonicu u gradu.« On naglo ućuta i poče bučno da premotava trake. »Možete me zvati Fagin. Šta imate na prodaju, cenjeni gospodine?«

»Ništa«, reče Bernard. »Hoćeš li da kupiš polovnu uniformu admirala flote?«

»Čuda univerzuma stoje vam na raspolaganju po sramotno niskim cenama«, reče mu robot strasno. »Pogledajte ovamo: paradragulji sa Skene III, neprevazidene lepote, svaki po samo pet kredita. On pokaza ogromnu kutiju ispunjenu do vrha raznobojnim kamenjem. »Ili možda lepo, sveže srce? Pravo iz tela, *mein Herr*.« On pokaza staklenu posudu sa srcem koje je lagano pulsiralo. »Hoćete li slatku devojku, gospodaru? Imam unutra divnu devicu koja žudi za vama. Samo dva kredita. Šta kažeš, druže stari?«

»Ne«, reče Bernard.

»Za tri kredita dodaću i bič«, reče Robot. On se zanjiha, izbljunu iz sebe dim i polomljene zupčanike. »Neophodan mi je remont«, objasnio je. »Primite moja najponiznija izvinjenja, gospodine«. On tri puta optrča tezgu, nesuvislo urlajući, a onda se ukopa u mestu. »Dobro došli u trgovinu Kod Poštenog Joce!« izbaci on i pljesnu Bernarda po leđima. »Hoćete da kupite pištolj, bič, sekiru, ne? Hoćete da prodate zube, uniformu, taštu? Plaćamo najviše cene za sve. Na sunce sa robom, stari momče!« On štucnu i naže se nad tezgom, smešeći mu se ohrabrujuće. Bernard uze kutiju sa paradraguljima i postavi je pred robota.

»Koliko daješ za ove neprevaziđene dragulje?« pitao je.

»Ofarbani granitni kamenčići«, reče robot. »Pravo, đubre, najgore koje sam ikad video. Imamo toga na sve strane. Dam ti jedan mikro-kredit za čitavu kutiju, ako dodaš i uniformu pride.«

»Muka mi je od tebe«, zareža Bernard.

»Muka ti je? Hoćeš novo srce, novu jetru, novi stomak? Imamo najbolje organe u gradu, koje isporučuju najpouzdaniji kradljivci tela, sa sertifikatom lično dr Imanuela Pretorija.« On zastade i otvori usta da bi ispustio veliki oblak crnog, smrdljivog dima.

»Ne osećam se dobro«, zaječa on. »Treba da menjam devadeset posto tela. Nikakvo čudo da nikada ništa ne prodam«. On setno podrignu i ispusti još jedan crni oblak.

»Zašto ne kupiš malo sopstvenih rezervnih delova?« upita Bernard, primetivši hrpe novih novcijatih robotskih rezervnih delova koje su prekrivale pod.

»Previše su skupi«, uzdahnu robot. »Pošteni Joca je najgori prevarant u gradu. Osim toga, nikada ne bih imao poverenja u nešto što sam kupio od njega. Primi moj savet, cenjeni gospodine, i ne kupuj ništa na ovom mestu«.

»Jadan si mi ti trgovac«, reče Bernard.

»Nije moja greška što moj gospodar ne može da mi obezbedi remont«, zacvile robot u očiglednoj predstavi samosažaljenja.

»Zahvaljujući tebi neće se obogatiti, to je sigurno«, reče Bernard. On pogleda kroz prljavi prozor i primeti ljide koji su se pibližavali sa noževima i sekirama u rukama. On prepoznade neke od njih kao mušterije iz krčme koju je tako žurno napustio. Okrenuvši se robotu, on reče: »Hoću da brišem odavde«.

»A ko ne bi?« progunđa robot. »Ali kako?«

»To ja pitam tebe. Zar nemaš ovde nijednu od onih blesavih letećih mašina?«

»Sve one najbolje«, uveravao ga je robot. »Opremiću te divnim monokopterom za dve hiljade kredita. Propeler je ekstra-dodatak; koštace te još dve hiljade«.

»Nemam uopšte para«.

»Ti si pacov, cenjeni gospodine«, reče mu robot. »Što ne radiš da zaradiš para?«

»Koliko bi mi vremena trebalo da zaradim dve hiljade kredita?«

»Približno šest stotina godina«, reče robot, »ako ne jedeš, ne piješ i ne spavaš. Šta kažeš, stari momče?«

»Hoću da razgovaram sa vlasnikom«, reče Bernard.

»Nemoj. To ti je opak čovek, pravi probisvet i gangster. Odrao bi te živog istog časa kada položi ruke na tebe. Razgovaraj sa mnom umesto toga; ja sam prijatan, saosećajan i volim da pomognem. Meni ne smeta da imam posla sa ljudima. Živi i pusti druge da žive, to sam ja oduvek govorio, i neki moji najbolji prijatelji su ljudska bića. Nemam, nikakvih predrasuda protiv vas, prljavih, ljudi; u stvari, moji drugari iz lige Smrt čoveku misle da imam naklonost prema vama, ološu bedni. Dakle, šta kažeš?«

Bernard se naže i dograbi robota za vrat. »Sami smo ovde«, reče on, »a ti si star i zarđali robot, dok sam ja opako i očajno ljudsko biće. A sada, hoćeš da mi daš kopter?«

»Četiri hiljade«, zujao je robot i neuspešno se borio da se oslobodi.

Bernard dohvati šrafciger i poče da kopa po robotovoj utrobi. Odatle bljunu crni, gadni dim, a polomljeni mašinski delovi poleteše kroz sobu. »Dakle?« Pitao je.

»Ubedio si me«, zaškripa robot. »Daću ti monokopter.«

»Logika uvek pobeđuje«, reče Bernard. »Idemo«.

»Hoćeš da kažeš da ću i ja sa tobom?«

»Pogodio si. Nemam poverenja u tvoje monokoptere ako se i ti ne voziš sa mnom«.

»Ti si pokvarenjak, cenjeni gospodine«, uzdahnu robot. On izvede robota u dvorište gde su nakon dugog, teškog života napornog rada počivale brojne leteće mašine u raznim stadijumima neupotrebljivosti.

»Onaj«? upita Bernard i pokaza na blistavu mašinu sa natpisom koji je uveravao cenjenog kupca u njenu neuporedivo dobru izradu i kvalitet, lepotu i snagu, što se sve moglo dobiti za apsurdno nisku svotu od četiri hiljade kredita u gotovini.

»Ne, ne«, reče robot žurno, »Taj ti se ne bi dopao, gospodine... malo je u lošem stanju... uvek sam hteo da ga popravim pre nego što ga prodam... raspao bi se pre nego š'o dostigne petsto stopa u vazduhu... imam drugi, za ličnu upotrebu.« On ga povede, štucajući i ispuštajući crni dim, do stare mašine koja je izgledala kao bicikl na koji je bio nakačen ogroman propeler i na kojoj je stajao plakat sa natpisom: *Privatno vlasništvo! Ne diraj!* Oni se popeše na mašinu i podigoše u vazduh.

»Žao mi je što sam te ovako odvojio od posla«, reče Bernard, »ali morao sam hitno da odem.«

»I ja sam se već spremao«, reče robot. »Izgleda da sam juče napravio neku tričavu grešku, i neki ljudi su se zakleli da će da me rastrgnu u parčad. Baš sam se spremao da pođem na Flegeton kada si ti uleteo.«

Bernard spusti pogled i otkri da je dvorište puno ljudi koji su urlali, naoružani sekirama, noževima i drugim neprijatnim stvarima. »Gone nas na drugim mašinama«, reče on.

»Neka ih,« reče robot sa škripavim smehom. »Sve mašine su sređene«.

»Ali šta će Pošteni Joca da kaže na sve ovo?« pitao je Bernard dok su gonitelji padali u sigurnu smrt kada leteće mašine iznenada počeše da im se raspadaju u vazduhu.

»Ima da pukne od smeha«, reče robot, smejući se manijački. »Ja sam Pošteni Joca.«

»Oh«, reče Bernard.

Leteći bicikl sve se brže udaljavao od Ridovgrada u susret ne tako dalekoj planeti Flegetonu.

»Zašto Flegeton?« pitao je Bernard.

»Svi izbegavaju Flegeton kao kugu«, reče mu Pošteni Joca, »i zato sam mislio da bismo tamo bili najsigurniji. Bojiš li se?«

»Da.«

»Pa«, reče Pošteni Joca filozofski, »to ti je moguća smrt na Flegetonu naspram sigurne, užasne smrti na Ridovoj planeti. Baš i nije neki izbor, ne?«

»Ne pričaj toliko«, progunda Bernard. »Okreći pedale.«

12.

Kada je pokojni slavni istraživač Nobar Šims po prvi put spustio svoje zelene pseudopodije na tlo Flegetona, bio mu je potreban samo jedan iskusni pogled po okolini da bi se odlučio da se gubi do đavola odatle. Okrenuo se i bacio u vazdušnu komoru svog svemirskog broda.

Međutim, nije bilo ni vazdušne komore ni broda. Jedan primerak užasne *Phlegetonaeca Vulgaris F*, bezobličnog mesoždera sa neprekidnim apetitom i u potpunosti nekonvencionalnim pogledom na svoj fizički oblik, nevidljivo se privukao i pretvorio u prilično dobru kopiju svemirskog broda Nobara Šimsa. Vazdušna komora zatvorila se sa vlažnim, mljackavim zvukom iza zelenih istraživačevih leđa i to je bilo poslednji put da je iko čuo nešto o njemu.

Da je Bernard bio istraživač, možda bi nestao na isti način kao Nobar Šims; ali Bernard nije bio istraživač. On zakorači sa letećeg bicikla, nasloni se na drvo prijateljskog izgleda i obazre se gadljivo po okolini.

»Nemam ništa protiv raznovrsnosti«, primeti on, »ali nije li ovo pomalo preterano?«

Pošteni Joca, koji je pokušao da se rukuje sa nečim što je izgledalo kao robotov rođak, ali nije bilo, vodio je očajničku borbu prsa u prsa sa jednim primerkom užasne *Phlegetonaeca Resolvatae Rex*, i nije odgovorio.

»Na mojoj planeti«, reče Bernard i udarcem skide sa svog vrata gladni ud drveta, »sve se drži svog oblika. Ne bih želeo da kritikujem, ali ovo ovde je čista perverzija.«

»Ugh«, reče Pošteni Joca i zabi čeličnu hvataljku u protivnikovo levo oko. »A osim toga«, nastavio je Bernard, »Ne dopada mi se sunce na ovom mestu.« Sumnjičavo je gledao u plavo i crveno sunce koje je veselo plamtelo na njega, jer na Flegetonu sunce izgleda četvrtasto, a od tog prizora Bernard je osetio melanholiju.

Protivnik Poštenog Joce uspeo je da ga obori na zemlju i pokušao je da ga svari, ali

mu to nije pošlo za rukom, pa je zbunjeno otišao dalje, ostavivši robota na miru. Ovaj se zatetura i došepesa do Bernarda. »Ne dopada mi se ovo mesto«, zazujao je.

»U pravu si«, reče Bernard i žurno koraknu napred, tako da mu je drvo svojim grabljivim udom promašilo glavu za delić inča i udarcem onesvestilo samo sebe. »Hajdemo odavde.« Otišli su do letećeg bicikla i otkrili da se udvostručio. Dva izlupana bicikla stajala su na tlu i veselo ih gledala. »Jedan za tebe, jedan za mene, cenjeni gospodine«, reče Pošteni Joca, nabrajajući na svojoj hvataljki. »Izaberi jedan.«

»Jedan od njih je mesožder«, reče Bernard. »Biraj ti prvi.«

Pošteni Joca počeša se po glavi. »Mislim da će biti najbolje da pođemo peške«, reče on nesigurno.

Bernard pogleda preko beskrajne pustinje koja je ležala pred njima i treptala pod vatrenim zracima kvadratnog sunca. »Oh, da«, promrmlja on. Okrenuo se nazad i otkrio da se i Pošteni Joca udvostručio. Dva robota koji se ni po čemu nisu mogli razlikovati, identična do poslednjeg traga rde i slomljenog zupčanika, piljila su u njega sa stravom u mehaničkim očima.

»Udvostručio si se«, rekoše mu oni škripavo.

»Baš mi se ne dopada ovo mesto«, požali se Bernard, a pratila ga je jeka glasa njegovog blizanca. »Gubimo se odavde.«

On pođe po pustinji, a blizanac mu je oponašao svaki pokret. On pode brže, i najzad je očajnički potrčao. Bernard II još uvek se držao uz njega, dahtao je, brektao, psovao i ponašao se tačno kao original. Sledila su ih dva robota koja su se raspravljala savršeno podudarnim glasovima.

Pola sata kasnije, Bernard klonu na jednu dinu, šuplje šišteći ne bi li došao do daha. Kvadratno sunce još uvek je sijalo na pustinju, a dva Bernarda bacala su duge, crne senke na pesak koji se lagano pokretao na vetru.

»Čuj«, reče on glasom punim optužbe, »ovo postaje zamorno. Zašto se ne okaniš toga i ostaviš me na miru?«

»Uradio bih to«, reče Bernard II, »kada bi ti legao i pustio me da te prožderem. Zašto neprestano tako trčiš? Na kraju ću te svejedno uhvatiti, i zašto se onda mučiš?«

»Ne dopada mi se ideja da budem pojeden«, reče Bernard, »a naročito ne da to učini poluinteligentna životinja kao što si ti. A sada me pusti na miru.«

»Može biti da ti se ne dopada da budeš pojeden«, reče Bernard II, »ali to nije bitno. Jestiv si, što znači da ti je u prirodi da budeš pojeden. A pošto si stigao upravo u trenutku kada sam ja tražio nešto za jelo, to očigledno znači da si planiran i rođen da bih te ja pojeo.«

»Znači, ti misliš da je to jedini razlog što sam proputovao pola univerzuma? Da skončam ovde i da me ti pojedeš?« Bernard gadljivo iskrivi lice.

»Na um mi padaju i mnogo gori razlozi«, reče Bernard II. »Osim toga, dokazi su nepobitni. Ovde si, a ja sam gladan.«

»To je nepotpuna, iskrivljena logika«, reče Bernard dostojanstveno. »Po njoj ja ispadam stvorenje bez duše i bez slobodne volje, a to neću prihvatiti. Odlazi i nemoj me uznemiravati.« On se okrenu od svoga blizanca, besno zagledan preko beskrajne pustinje.

»Mogli bismo o tome da raspravljamo dok nam se grla potpuno ne osuše«, reče Bernard II, »ali na kraju se sve svodi na jednu nepobitnu činjenicu: ja sam gladan zbog toga što je lov stvarno bio šugav tokom poslednjih dana, a ti si došao sa drugog kraja univerzuma da bi me spasao na izgled neizbežne smrti od gladi. Osećam filozofa u tebi«, nastavio je Bernard II, »a to me zanima, sa intelektualne tačke gledišta, ali trenutno me mnogo više zanimaš sa kulinarske tačke gledišta. Više se pitam o tome kakav je kvalitet tvoga mesa nego kakvi su tačno tvoji užasno izvitopereni pogledi na univerzum i tvoju sudbinu.«

»Upravo sam pobegao bandi kradljivaca tela«, reče Bernard, povlačeći se pred

gladnim rukama Bernarda II, »i...«

»Naravno!« reče Bernard II. »Tvoja je svrha da budeš moja prehrana, i samo moja, tako da su te instinkti sasvim prirodno doveli do jedine prave sudbine. A sada, molim te, prekini sa tim besmislicama i daj da pređemo na posao. Uvek sam nervozan pre nego što doručkujem, a sada je već prošlo popodne, a ja još nisam pojeo ni jedan jedini zalogaj. Nije da ne bih voleo da nadugačko raspravljam o tim očaravajućim filozofskim pitanjima«, reče Bernard II uglađeno, »ali pogrešno je i vreme i mesto i ja počinjem da gubim nerve.« On razjapi grudni koš i ukazaše se nizovi blistavih, šiljatih zuba. Bernard se povuče, obazirući se za Poštenim Jocom. Nijednog ro-bota nije bilo na vidiku.

»Odupiraću se«, reče Bernard pretećim glasom

»Ali razume se!« reče Bernard II. »Stvoren sam sa svakim zamislivim organom za borbu, tako da je sasvim razumljivo da treba da pružiš otpor da bi me naterao da upotrebim bar nešto od toga. Očekujem od tebe da se boriš tokom čitavog puta u moj stomak; bilo šta drugo bilo bi neprirodno i uvredljivo.«

Bernard reče: »Gade mi se čudovišta koja pokušavaju da budu filozofi. Više bih voleo običnog monstruma koji bi naprosto pokušao da me pojede ne mučeći me prvo svojim nedotupavnim filozofskim sistemima.«

Bernard II teško uzdahnu. »Slušaj ovamo«, reče on. »Ima jedna stara priča o lutki na koncima, pa kada je neko počeo da trza konce, lutka je mislila da je srećna, i govorila sebi da sama pokreće udove za svoj račun; a kada je trzanje konaca prestalo, lutka je rekla sebi da se umorila i da je odlučila da prestane da igra i uvrće udove, opet svojom voljom. Ponekad je išla na daleka putovanja, kao još neki drugi junaci koje sam upoznao i pojeo, i mislila je da su ta putovanja njena lična ideja. Ukratko, mislila je da poseduje slobodnu volju, što je najtužnija zabluda u čitavom univerzumu; nikada nije donela nikome dobra i svakako neće doneti ništa dobro ni tebi.«

»Hoćeš da kažeš da nisam ništa drugo nego obična lutka?« Pitao je Bernard zapanjeno.

»Ne vidim svrhu svega toga«, reče Bernard II, »ali da, razume se da jesi. Pa šta onda?«

»Ko onda vuče konce? Ti?« Bernard se podrugljivo nasmeja, tako besan da mu se za trenutak čak i strah raspršio.

»Sada se ponovo ponašaš filozofski«, reče Bernard II sa tragom nestrpljenja u glasu. »Zapravo, niko ne povlači konce; ali ti si lutka, a ja sam gladan, i pitam se kakvu tupavu poentu pokušavaš da dokažeš.«

On protrese desnu ruku i spretno preobrazi tri prsta u komplet srebrnog pribora za jelo — kašiku, viljušku i nož — koje pažljivo odloži na pesak. Parče otrcane uniforme postade srebrni tanjir Luj XIV, a neki drugi delovi njegove anatomije rasprostrše se i pretvoriše u salvete, kristalne čaše i različite odabrane komade srebrnog pribora.

»Uvek se trudim da se ponašam kako dolikuje gospodinu«, objasni on, »čak i na ovakvom mestu.« On se kritično zagleda u servis. »Čini mi se da nedostaje samo jedna stvar.«

»Još jedan tanjir?« Predloži Bernard.

»-Ne«, reče Bernard II i naže se napred. »Ti!«

On koraknu napred i smesta ga proguta rupa u pesku, skupa sa priborom. Bernard za trenutak na dnu rupe ugleda vilice koje su se užasno pokretale, pre nego što se pesak milosrdno obrušio i zaklonio čitav prizor. On se žurno povuče na sigurno rastojanje i stade tamo, drhteći od straha. Pesak se silovito komešao jedan minut, onda je to zamrlo, a večnu tišinu pustinje poremeti nešto što je ličilo na moćno podrigivanje. Bernard se okrete, upravo na vreme da ugleda vrata kako se materijalizuju u vazduhu ispred njega. Odatle kroči neki gojazni čovek obučen u grimiznu, pripijenu odeću heroja i sa crnom maskom na licu i povuče Bernarda kroz vratnice. Začu se zvuk vrata koja su se zalupila, a vratnica nestade.

13.

»Bilo je to u poslednji čas«, reče heroj, samozadovoljno se smešeći i trljajući ruke. »Samo još sekunda, i bio bi mrtav.« On sede, češkajući se po nabreklom stomaku.

»Ko si ti? pitao je Bernard.

»Ja?«

»Da, ti.«

»Poznat sam pod mnogim imenima«, reče čovek tajanstveno i namesti grimiznu kapu. »Možeš da me zoveš svojim Spasiocem, kao što je onaj monstrum tamo tvoj Protivnik.«

»Bio je«, reče Bernard. »Nešto ga je ubilo nekoliko sekundi pre nego što si naišao.«

»Obično se tako nešto desi«, reče Spasilac i uzdahnu. »Moraš da shvatiš da i tvoj Protivnik ima Protivnike, a ja ne mogu da spasem baš svakoga.«

»Zvučiš kao filozof«, reče Bernard.

»Sa takvim poslom, na kraju moraš to i da postaneš. A sada, zar nećeš da me pitaš gde si?«

»Gde sam?« pitao je Bernard.

»Drago mi je što si to pitao«, reče Spasilac i ustade. Prišao je velikom prozoru i povukao tešku zavesu. Napolju se neki veliki grad dizao u mitskom sjaju prema nebesima. »Dobro došao u Dembeliju.«

»Šta je to Dembelija?«

»To je planeta u kojoj ti pečeni vrapci uleću u usta i gde zemljom teku med i mleko«, reče mu Spasilac. »Čuvaj se vrabaca kada budeš izlazio napolje; ponekad su stvarno dosadni.« On otvori prozor, a tuce reš pečenih ptica ulete unutra i prosu koricu i sok po čitavom podu. »Eto vidiš«, reče on.

Bernard udari jednu od ptica koja je letela pravo prema njegovim ustima, a ona se smrska o zid, zasuvši ga prepečenom koricom, zupčanicima, oprugama i drugim neprijatnim i neživotinjskim stvarima. On podiže parče korice. Bilo je plastično.

»Pa nisi valjda očekivao da su pravi?« odvrati Spasilac kao da se brani na njegovo neizgovoreno kritičko pitanje. »Zar si ikada video da po okolini lete pravi pečeni vrapci?«

»Za trenutak sam mislio da jesam«, reče Bernard, zagledan u haotičke mehaničke komadiće oko svojih nogu.

»Dajemo sve od sebe da bismo održali predstavu o sebi«, reče Spasilac sa najblažim tragom stida u glasu; »iako moram priznati da je svakim danom to sve teže i teže. Nije lako održavati dobro uređenu Utopiju, to možeš da mi veruješ.«

»Ne znam ja baš bog zna šta o utopijama«, reče Bernard.

»Ja znam«, reče Spasilac. »Mogao bih da ti ispričam mnogo toga o utopijama. Ovu sam ja napravio.«

»Ti?«

»Ja. I radi se o prilično dobroj Utopiji. Nema sukoba, nema nevolja, ničega što remeti ravnotežu. Svi su srećni i svi rade za jedan zajednički cilj; napredak i sreću.«

»Fantastično«, reče Bernard.

»Pa, nije se do toga došlo za jedan dan«, reče Spasilac skromno. »Prethodile su godine teškog rada pre nego što sam mogao da sagledam svoju Utopiju u punom sjaju; i, razume se, imao sam mnogo nevolja sa šljamom koji je odbijao da sarađuje.«

»Takvih ima svuda«, složio se Bernard. »I šta si uradio?«

»Dao sam da ih streljaju.«

»Kao da sam se vratio kući«, uzdahnu Bernard. »I, znači, sada ovde ima samo dobrih, poštovanja dostojnih ljudi.«

»Da.«

»Ti si genije«, reče Bernard. »Car tamo kod kuće to pokušava već godinama i godinama bez ikakvog uspeha. Sama sreća i napredak, kažeš? Veličanstveno!« Koračao je pored velikog prozora i gledao napolje. Napolju je bila noć crna kao katran i oživljavao ju je samo prvi bledi odsjaj praskozorja iza veličanstvenih zgrada. »Nikakvih nevolja?«

»Pa«, reče Spasilac i ispravi ogrtač nervoznim pokretima ruku, »postoji jedna sitna kvaka. To je Kokain, najbliža planeta.« On pokaza malu tačku svetlosti na nebu. »Nju vodi fašistička komunistička Uranka koja sebe zove Morgana Le Fej. Čitavu planetu je bacila u ropstvo, i to naziva Utopijom. Muka mi je kad makar i pomislim na to.«

»Ne čudi me«, reče Bernard i klimnu sa puno razumevanja.

»Koncentracioni logor, eto šta je to. Nema slobode govora, nema slobode misli, nema izbora. Znaš li šta je učinila sa poštenim ljudima koji su pokušali da joj pruže otpor?«

»Ne.«

»Streljala ih je.«

»Užasno«, reče Bernard.

»Jednog dana, oslobodiću jadni, potlačeni narod Kokaina«, reče Spasilac dok mu je luđački sjaj blistao u očima. »Znam da su željni slobode, sreće i napretka i pružuću im ih hteli to oni ili ne.«

»Sjajno«, reče Bernard. On se obazre po odaji. »Reci, kako da odem odavde?«

»Niko ne može odavde«, reče Spasilac. »Zbog čega želiš da ideš?«

»Ova Utopija je previše dobra za mene«, reče Bernard i oprezno se odmače. »Nisam ja navikao na to.«

»Ti si jedan fašistički komunistički pas«, reče mu Spasilac strogo i poče da opipava blaster. »Ili ti se dopadaju sloboda, sreća i utopijski način života, ili si izdajnik ljudske rase i svinja, a u tom slučaju moja očigledna dužnost je da te upucam. A sada, šta kažeš?«

»Ostaću«, reče Bernard i sede.

»Previše tražiš«, reče Spasilac, odmeravajući ga ledenim pogledom. »Mi ovde na Dembeliji ne želimo bundžije. Šta ti misliš, kako bi se završilo«, želeo je on da zna, »kada bi svi mogli da govore šta hoće i kada bi počeli da menjaju stvari kako je njima volja? Anarhiju, eto šta bih dobio! Ali mi ovde u Utopiji imamo slobodu, sreću i napredak, a svi ima da misle kao ja inače ću da ih streljam.« On uzdahnu zamišljenog pogleda. »Divno radi.«

»Mi tamo kod kuće imamo isti sistem«, reče Bernard. »Samo što ga ne zovemo Utopija.«

»Druga mesta, drugi običaji«, reče Spasilac. »Ali sada si ovde u Dembeliji i ja ima da te učinim srećnim, slobodnim i naprednim ili ću da te streljam. Jasno?«

»Shvatio sam«, reče Bernard. »Isto kao na Dobroj staroj laganoj smrti. Kada počinje?«

»Kada počinje šta?«

»Kao i obično — kopanje rovova, tucanje kamena, oficirsko batinanje — znaš, kao i obično.«

»Imamo robote za sve to. Samo živi ovde i budi slobodan, srećan i napredan, to je sve što želim. Počeću tako što ću ti večeras pokazati grad, čim izađe mesec, a onda ćeš prosto da ostaneš ovde. Ne brini; o svemu se vodi računa.« On pogleda na svetlost zore koja se sve više širila i primetno preblede. »Pričaćemo o tome večeras«, reče on pomerajući se prema vratima. »Razmisli do tada.« On zakorači u mračni hodnik i poče da zatvara vrata za sobom.

»Čekaj trenutak«, reče Bernard i skoči na noge. »A šta je sa ostalima?«

»Kakvim ostalima?« Spasilac zastade na vratima sa zbunjenim izrazom na licu.

»Sa narodom — srećnim, naprednim narodom ovog mesta. Zar treba da sedim

ovde po čitav dan i da budem srećan sasvim sam?«

Spasilac se tupo nasmeši. »Nema ostalih.«

»Sta im se desilo?«

»Streljao sam ih.«

»Zašto?«

»Pa rekao sam ti. Bezvredni buntovnici koji nisu hteli da saraduju, svi redom. Na kraju sam bio prisiljen da ih sve postreljam, osim nekih izdajnika koji su pobegli na Kokain. Nije da mi nedostaju!« dreknu Spasilac, dok mu je glas odjekivao hodnikom. »Izdajnici i fašistički komunisti, svi redom! Drago mi je što sam ih se otarasio...« Reći se pretopiše u prodorni, neartikulisani urlik dok je Spasilac jurio hodnikom i udarao u zidove. Bernard sleže ramenima i priđe prozoru, zagledan u visoke stubove i kule utopijskog društva. Za trenutak, na ulici duboko dole mogla se videti crna, grbava prilika koja je, pognuta, trčala među veličanstvenim građevinama i nestajala po senkama. Začu se slabo urlikanje.

»Je li otišao?« upita piskavi glas iza Bernarda.

On se naglo okrete. Soba je bila prazna.

»Ko je to rekao?« pitao je oštrim glasom.

»To sam ja, tvoj prijatelj središnji mozak«, reče glas. »Pitao sam da li je sada otišao.«

»Pretpostavljam«, reče Bernard. »Zašto?«

»Muka mi je i od njega i od tih njegovih suludih utopijskih ideja«, reče središnji mozak, »eto zašto. Deset godina slušam te besmislice, noćima i noćima, a nešto zasluženog mira imam samo danju, i već mi ga je navrh glave.« Glas je zvučao zgađeno. »Da li ti je održao uobičajeni govor o slobodi, sreći i napretku?«

»Pretpostavljam«, reče Bernard. »Da li to uvek čini?«

»Uvek kada nađe novu budalu«, reče središnji mozak. »A onda posle nekoliko dana zaključi da je sve opet bilo greška, pa je strelja i ponovo počne da cendra. Viđao sam ovde stvari od kojih bi ti se kosa digla na glavi, veruj mi.« Glas uzdahnu.

»Ma nemoj mi reći«, reče Bernard, zagledan u grad. Građevine su se kupale u grimiznoj svetlosti koja je otkrivala mnogo toga što je noć milosrdno skrivala.

»Hoću«, reče središnji mozak malo uspaljeno. »Stalno jurca u tom svom luckastom odelu, izvlači bespomoćne budale iz čeljusti smrti i dovlači ih meni. Onda ja treba da razgovaram sa njima dok on izigrava vuka po čitav dan. Kako bih ga rado prodao za dva groša i ponovo uspostavio svoj odbrambeni sistem.«

Sunce je veselo sijalo na visoke zgrade legendarne Utopije, glavnog grada Dembelije, i otkrivalo stotine i stotine oslikanih kulisa napravljenih tako da liče na moćne tornjeve, stubove i kupole. Bio je to aljkav rad, videlo se čak i sa tolikog rastojanja. Kartonske građevine ljuljale su se na povetarcu i jasno se moglo čuti škripanje dasaka i trulih podupirača.

»Šta je to?« pitao je Bernard u neverici.

»Utopija«, reče središnji mozak. »Baš je lepa, zar ne?«

»Pa to su samo ofarbane kartonske kulise«, reče Bernard. »Zar to zoveš gradom?«

»Noću izgleda dovoljno dobro«, reče središnji mozak uvređeno. »Postavio sam svetla u rekim prozorima, i predstavljaju strašan prizor kada padne mrak.«

»Nikakvo čudo što niko neće da ostane ovde«, reče Bernard. »Znači, to je mesto slobode, sreće i napretka? Jaka stvar!«

»Simbolika me se dotiče«, reče središnji mozak. »Ali prave zgrade su prokleto skupe, a Spasilac ovo ionako nikad ne primećuje.«

»Ali ja sam primetio.«

»E, on ne primećuje. Noću nikada ne izlazi napolje, a danju je previše zauzet time što je vukodlak da bi mario za utopije, čak i kada bi znao za njih, što nije slučaj. Poznato je da su vukodlaci glupe životinje.«

»On je vukodlak?« pitao je Bernard.

»Obično. To jest, rođen je kao vukodlak, što ti je neka đavolska mešavina vuka i čoveka; ali tokom noći sa mesečinom pretvara se u čoveka i ostaje takav do zore. To zovu likantropija ili tako nekako. Dosta neobično, čujem. Strašno se stidi toga dok je vukodlak i beži odavde što dalje može; ali, razume se, ništa ne zna o svojoj pravoj prirodi dok je čovek. Nemoj mu to spominjati. Ponekad ume da bude baš gadan.«

»Mogu li otići odavde pre nego što se tvoj prijatelj vukodlak pretvori u čoveka?« Pitao je Bernard, pogledajući na grad po imenu Utopija koji se blago njihao.

»Zar ti se ne dopada ovde?«

»Ne.«

»Ne mogu reći da te krivim zbog toga«, reče središnji mozak. »Pa, ipak, kada bi hteo da ostaneš ovde, mogao bih malo da preradim mesto za tebe, da sagradim nekoliko pravih kuća i da stavim Spasioca u zoološki vrt. Šta kažeš?«

»Ne«, reče Bernard.

»Nemam vozila koja bi mogao da iskoristiš da odeš odavde«, reče središnji mozak. »Bio sam samo usputna stanica kada je carstvo čoveka doživelo slom i kontrolišem samo mali deo ove planete. Čak ni u to nisam više siguran; u poslednje vreme dolazilo je do nekih veoma čudnih mešanja. Jedino vozilo koje vodi iz ove stanice je pažljivo skriveni lift koji vozi dole do robotske javne kuće u pod-pod-podrumu koju su koristile najviše carske širitlije tokom stajanki na ovom mestu, i robokurve tamo dole tako su uvrnute da ako siđeš, otišao si na put u jednom smeru. Visoke carske širitlije imale su uvrnute ideje o zabavi tokom kolapsa.«

Središnji mozak razmišljao je neko vreme o problemu, a onda zvižduknu. »Eureka!« reče on. »Pronašao sam! Imam tu negde u stazisu nekoliko naučničkih glavonja... da vidimo... da, evo ih, još uvek kao novi posle dvesta hiljada godina. Oni bi trebalo da ti mogu pomoći.« Saču se zvuk škljocanja udaljenih releja i preopterećenih ventila, a onda se deo zida odmače i otkri nešto što je ličilo na prolaz ispunjen puzavim senkama.

»Reče li ti da su bili u stazisu dve stotine hiljada godina?« Pitao je Bernard.

»Ili tako nešto. Ne sećam se najbolje, ali bili su to naučnici na putu na neki skup ili tome slično. Bio sam na pola puta da ih procesiram kroz prenosnik materije kada su sve meduzvezdane komunikacije iznenada presečene, i tako su oni ostali u stazisu. Hoćeš li ih?«

»Drevna nauka!« prošapta Bernard. »Magija starog carstva! Čarobnjaci Jora! Na sunce sa njima!«

»Možda ćeš biti razočaran«, reče središnji mozak. »Meni se nekako čini da pamtim da su ljudi bili isto toliko bedni kao i sada, ako ne i gori. Carstvo čoveka dobro je odmaklo po nizbrdici kada se srušilo. Izvoli.«

Usledilo je mnogo škljocanja, pucketanja i sevanja i iznenada su se po prolazu sudarala tri čoveka i psovala jedan drugoga koliko ih grlo nosi.

14.

Najniži čovek, sedokosi naučnik sa sitnim, zlim očicama i oštrim glasom, gurnu ostalu dvojicu nazad i kroči u sobu, pušeći se od besa.

»Dosta mi je toga!« dreknuo je na svoje drugove saputnike kada se oni isteturaše za njim, izduženih lica bledih od straha. »Večeras ima da visite! Imam ja prijatelja na dvoru! Ja ću vas...« On primeti Bernarda, koji je stajao nasred sobe, dok su mu ruke mlitavo visile, i gledao sa neskrivenim divljenjem u tri čarobnjaka drevnog, mitskog doba, kada je čovek još uvek vladao univerzumom, pravedan i plemenit, i delio slobodu i jednakost svim civilizovanim rasama.

»Ko si ti? Govori, pseto, ili ćeš i ti da visiš sa ovim džukelama!«

Bernard ispusti nesuvisli glas. Naučnik priđe bliže i poče pažljivo da ga zagleda, zgadeno se mršteći. »Još jedno od onih poluljudskih stvorenja koja se ovih dana šire na sve strane«, zareza on. »Verovatno nije dovoljno dobar ni za jelo. Vidimo se na večeri. Ti ostani ovde!« On opsova Bernarda i okrenu se vratima stazisa. »Pa ovo nije Renonski grad. Ta prokleta mašina ponovo je pogrešila. Ti tamo!« dreknu on i pokaza na jednog od ljudi. »Proveri vreme i mesto, kao i ime nadglednika koji je odgovoran za ovu grešku. Ima da visi večeras. Pokret!?

Dvojica ljudi baciše se za manevarsku konzolu i kao ludi se uposliše oko ručica i prekidača. Sedokosi naučnik koračao je krupnim koracima po prostoriji, onda se zagleda u kartonske zgrade i nasmeja. On se vrati Bernardu koji je do tog trenutka povratio nešto od starog držanja.

»Dakle?«

»Dakle šta?«

»Dakle šta se se dešava ovde? Odgovori, ili ima da visiš večeras!«

»Ne pitaj mene«, reče Bernard. »I ja sam ovde stranac.« On je oklevao. »Bolje se malo obuzdaj. Čeka te veliko iznenađenje.«

»Ne mene«, zareza naučnik. »Tebe.« On se okrete dvojici ljudi koji su nevezano mucali između sebe. »Šta je, pseta?«

Rekoše mu.

»Laži! Same laži!« urlao je on. »Znam vas ja, pseta! Opet pokušavate da izvrdate zasluženu kaznu. Srediću vas ja. Imam ja prijatelja na dvoru. Jednu reč kralju Harisonu i ima da vas raščereče na točku pre nego što se smrkne!« On se ponovo nasmeja i okrete se od njih. »Mozak!« Dreknuo je. »Gde si! Govori, inače ću da te isključim!«

»Ovde sam«, zarežao je središnji mozak. »Šta hoćeš, bezvredni glavonjo?«

»T-t-ti...« zamuca naučnik, gotovo zanemeo od besa.

»Vidiš«, reče središnji mozak Bernardu, »sve je to trulo. I ranije sam oživljavao takve ljude i svi su isti. Nikakvo čudo da je carstvo otišlo do đavola.«

»Vreme i mesto!« dreknu naučnik.

Središnji mozak mu reče.

Naučnik se skljoka na sofu, zagledan u Bernarda iznenada beživotnim očima. »Je li to istina?« pitao je slabašnim glasom.

»Istina je«, uveravao ga je Bernard.

»Svemogući Bože. Carstvo nestalo? Moji prijatelji na dvoru nestali? Nema dželata u okolini? Hriste!« On poče da plače; krupne suze slivale su mu se niz ispijene obraze. Onda se ispravio, sa odlučnim bleskom u očima. »Još nisam pobeđen«, zarežao je. »Još uvek sam ja Teodor Biske, najveći naučnik koga je univerzum ikada znao. Pobediću ih ja već!« On se podiže i poče da korača po sobi, bacajući opake poglede prema dvojici ljudi koji su se skupili u uglu, drhteći od straha. »Počeću ovde, sa ovom usputnom stanicom«, reče on, »i uzdići sebe izdajstvom, ubistvima i svojim neprevaziđenim naučničkim mozgom! Ovo varvarsko doba nema parnjaka geniju kakav je Teodor Biske. Biću car za godinu, a onda...« On se zloslutno zacereka.

»Ama, slušaj, bre...« reče središnji mozak.

Dr Biske učini nešto sa manevarskom konzolom i uzbuđeni mehanički glas preseče se usred rečenice. Svetla u sobi zamračiše se za sekundu, zatim ponovo zablistaše.

»Toliko što se njega tiče«, promrmlja dr Biske. »Više me neće uznemiravati.«

»Šta se desilo?«

»Isključio sam ga. U sva kola mozga ugrađen je prekidač za slučaj nužde, iako mozak pojma nema o tome. I to sa dobrim razlogom, jer je isključivanje nepovratno i veoma podseća na konačnu smrt ljudskog bića. Mogao bi se uključiti kasnije, razume se, ali bila bi to u potpunosti nova ličnost. Sa tačke gledišta mozga, bila bi to najobičnija smrt, bez ikakve nade u vaskrsenje. To se ne bi dopalo čak ni robotu.«

»Čuo sam za preuzimanje manuelne kontrole«, reče Bernard, »ali nikada za

prekidač za slučaj nužde.«

»Ima mnogo stvari za koje ti nikada nisi čuo«, odvrati dr Biske. »Ali čini mi se da se sećam da novi inteligentni mozgovi nisu bili opremljeni nikakvim sigurnosnim prekidačima. Verovatno zbog toga što su ih gradili drugi roboti, đavoli jedni.« On diže pogled prema Bernardu. »Kakva je sada situacija s robotima?«

»Vladaju univerzumom«, reče Bernard.

»Imate robotskog cara? Veliki svemogući Bože!«

»Ne baš«, reče Bernard. »Imamo nekoliko miliona, možda čak i milijardu careva, i svi su ljudi, ali iza svakog cara stoji tuce robota, a sve stare carske planete vode isključivo središnji mozgovi koji ubijaju svako ljudsko biće na koje polože kandže.«

»Vidim ja da sam neophodan ovde«, reče dr Biske ubeđeno.

»I, razume se, sve stvari, od blastera do aparata za domaćinstvo, opremljene su inteligentnim mozgovima.«

»Tako? I nema glavnih prekidača? Veliki gospode!« Dr Biske sede i prisloni zglavkove na slepoočnice. On diže pogled. »Pa to je još gore nego što sam očekivao«, reče on. »I svi razumni, kažeš?«

»Čak su osnovali i ligu Smrt čoveku.«

»Dobili ste šta ste zaslužili«, reče dr Biske. »Ja sam se uvek borio protiv tih robota. Nekako nisam nikada mogao da im poverujem. U moje vreme imali smo tajna udruženja, lovili smo robote koji su mislili da su obdareni slobodom misli i rastavljali ih. Spaljivali smo ih žive, i toga se sećam. Eh, dobra stara vremena!« On uzdahnu, izgubljen u sećanjima.

U međuvremenu, jedan od ljudi se pribrao i počeo da ispituje manevarsku konzolu. Iznenada nešto napravi *vuuuš* i deo zida se otvori, otkrivši hodnik koji je vodio nadole. Dr Biske poskoči i zagleda se u njega.

»Prostor za održavanje«, prošapta on. »Pođimo.«

Išli su nebrojenim stepenicama na izgled beskonačnim hodnicima, pokraj ogromnih zidova ispunjenih mašinama što su ravnomerno radile i izbacivale robu koja je sipala na beskrajne trake i odlazila van vidokruga po mračnim otvorima u zidovima. Ovde su se proizvodili predmeti svih mogućih tipova i opisa, od tostera pa sve do blastera, pomalo arhaične, ali očigledno vrlo efikasne konstrukcije. Bernard pogleda pobliže jedan i zamalo uspe da raznese tavanicu nad njihovim glavama. Morali su da pobegnu, dok ih je sledila zloslutna tutnjava nosača koji su se lomili, i za-vršili su na brzinskom liftu koji ih je pribio uz tavanicu ubrzanjem od 3 G. Kada je kabina lifta stigla do kraja tunela, zaustavila se uz trzaj koji je kršio kosti. Ispuzali su u ogromnu dvoranu okupanu svetlošću bezbrojnih blistavih lampi na dalekoj tavanici.

Jedna plavuša zanosnih oblina podiže se sa kreveta sa baldahinom smeštenog u središte prostranog, golog poda i priđe im, dok su joj se bokovi blago njihali, a bela odeća pastirice više naglašavala nego skrivala crte vitkog tela. Bernard sav zablista; naže se napred, zavijajući od luđačke pohote. Dr Biske i njegova dva čoveka bacili su se za njim i oborili ga na pod, gde je ležao pušeći se i gutajući devojku usplamtelim očima.

»Nešto mi smrdi u svemu ovome«, reče dr Biske dok je pritiskao Bernardov vrat koščatim kolenom. »Šta radi ta devojka u utrobi planete'' I šta radi taj baldahin u inače praznoj dvorani? Nešto se mnogo čudno dešava na ovom mestu, pazite šta govorim. Držite se podalje od nje; to je naređenje!«

»Vi glavonje previše mislite!« Zadahta Bernard, još uvek se boreći da dospe do devojke. »Izgleda kao prava ženska i to mi je dovoljno. Pustite me!«

» Nikada!« odvrati dr Biske. »Bićeš mi potreban kasnije. Ostaćeš ovde.« On jače zabi koleno u Bernardov vrat, nateravši ga da počne da se koprca od bola.

»Devojke!« dahtao je Bernard nepovezano. »Devojke!«

»Ćao«, zaguguta ona dubokim, melodičnim glasom i zatrepta dugim trepavicama

prema Bernardu.

»Pet minuta!« dreknu Bernard, grebući po podu noktima. »Pet minuta, samo to tražim, molim vas!«

Blistavo svetio prosu se sa dražesnih bademastih devojčinih očiju. »Dobro došli do Mikovog svratišta za pesmu i igru, mesto najbolje zabave na čitavoj planeti, opremljena za sve ukuse, potpuno mehaničke razbibrige i užici, sa urednim dozvolama, bar otvoren danju i noću, divne domaćice pristupačne u svako doba.«

Nešto u njenim grudima napravi čunk i pramen crnog dima izbi joj na uši. Zatresla je dražesnom glavom i nasmešila im se. »Mikova Velika palata zadovoljstva stvorena je da budi vaše najskrivenije snove i želje«, rekla im je. »Samo recite želju i ova dvorana u trenutku će se pretvoriti u mesto koje ste u potaji sanjali čitavog života. Divne odaliske ugađaće svakoj vašoj najsitnijoj želji, mora iskričavog vina teći će na vašu reč, carevi i kraljevi klanjaće se pred vašim nogama. Samo šest hiljada carskih kredita unapred, hvala.«

Ona škljocnu i deo grudi joj se izboči, otkrivajući registar kasu krcatu plesnjivim novčanicama. Zadrhtala je kada iz njenih grudi dopre stakato zvukova zupčanika koji se lome i uz glasan tresak sela na pod.

Bernard oseti kako snažni stisak popušta i diže se na noge, zagledan u divnu, nasmešenu devojku. Imala je mašnu od kadife u opuštenoj, plavoj kosi, crne, iskričave, bademaste oči prepune ljubavi i prijateljstva i najslađa mala usta nalik na ružin pupoljak. Bila je to devojka iz susedstva, majka i sve svetice, sve to pomešano u jedinstveni, neverovatni san bezgrešnosti i čistote. Kosa joj je predstavljala pšenicu i raž, zlatne u podnevnom suncu, obrazi su joj bili kao pita od jabuka, njene pune usne bile su jagode i med; mirisala je na jabukov cvet, tek ispeglani pamuk, sapun i sve jednostavne vrline života. Sela je na prašnjavi pod, digla pogled prema njima kao da ih poziva i rekla: »Dakle, momci, ko je prvi? Znate, ne mogu da čekam čitav dan. Mnogo mušterija čeka.«

»Hoćeš da kažeš da ovde dole ima nekoga?« Pitao je dr Biske željno.

»Ako misliš na ljude, ti su se u poslednje vreme proredili«, priznala je devojka.

»Kada si poslednji put imala posetioce?« želeo je da zna dr Biske.

»Otkud znam? Ovo mesto je podešeno na dvočasovne smene i ja umem da računam do dva sata. Nakon dva sata izbacujemo mušteriju i onda on ili ona mora ponovo da plati ako hoće da nastavi. Ali prošlo je đavolski mnogo dvočasovnih perioda otkako sam ovde dole videla poslednju mušteriju.«

Bernard se nasloni na grubi zid, mračno gunđajući sebi u bradu. Nešto škljocnu u zidu i dvorana se pretvori u orijentalni zamak, zajedno sa ropkinjama i tamnoputim robovima koji su užasno sijali, naoružani sabljama i bodežima. Iza mermernog stuba nalazila se sprava za mučenje.

»Bože, pa ovo je skoro kao kod kuće!« uzdahnu Bernard srećno. »Jedan od kapetana iz moje čete imao je isti ovakav stan.«

»Šest hiljada kredita, drugar«, reče devojka, zveckajući kasom. »Ne pipaj robu dok ne platiš.«

Bernard se udalji jedan korak od zida, a haremska scena iščeze.

»Nemam šest hiljada kredita«, reče on.

»Pa, s obzirom da nije sezona, mogla bih ti dati mali popust«, reče devojka. »Hiljadu.«

»Nemam ni hiljadu.«

»Kao što već rekoh, posao u poslednje vreme baš ne cveta — daj pedeset kredita u gotovom i dobijaš čitavu postavku sve dok ne naiđe sledeća mušterija.«

»To će potrajati«, primeti dr Biske sarkastično.

»Verovatno čitavu večnost«, reče devojka, »pošto se tunel lifta srušio nekoliko sekundi nakon što ste ušli ovamo. A to je bio jedini ulaz.«

Smesta izbi panika. Dr Biske napravi salto preko svojih asistenata i otrča do vrata kroz koja su ušli. Kamenje i vekovima stara prašina zasuše ga čim ih je otvorio. On sede na pod, histerično plačući.

Bernard priđe i pritisnu zid obema rukama. Dvorana se smesta promeni u pastoralni prizor sa brdašcima koja su se pružala u sunčane daljine. Bilo je tu čvornovatog drveća, malih, privlačnih imanja i belih, čupavih ovaca koje su se napasale na bogato zelenoj livadi. Pastirice su besposleno tumarale po okolini, ogromni, okrugli šeširi štitili su od sunca njihova čista, nevina lica. Negde u pozadini gudački orkestar svirao je setnu melodiju. Bernard sede u travu i uzdahnu.

»To ti neće pomoći«, reče devojka.

»Tako se bar osećam bolje«, reče Bernard. »Kakvo je ovo mesto, uostalom?«

Nešto napravi *plink* u devojčinim grudima i ona ustade, nameštajući svoj pastirski šešir širokog oboda. »Dobro došli u Mikovo svratiste za pesmu i igru, mesto najbolje zabave na čitavoj planeti, u potpunosti...«

»To sam već čuo«, reče Bernard. »Umukni!«

Ona umuknu uz prodorni zvuk prskanja metala. Gornji deo njenih grudi otvori se i iz njega ponovo pokulja gadan crni dim. Bernard se povuče unatrag, osećajući nagon za povraćanje.

»Vidi šta si uradio!« uskliknula je i zatvorila grudi. »Moja nova novcijata odeća uništena!« Ona pucnu prstima i pojavi se ogromno ogledalo u ornamentiranom, pozlaćenom okviru, i poče da lebdi na pet stopa od nje. Pažljivo je posmatrala svoj lik, gadljivo iskrivivši prćasti nosić. »Uništena!« Jaukala je. »Moja divna, divna haljina, sva prljava i masna!« Ona povuče čipkasti porub i vrisnu od gneva. »Gledaj samo! Sve te divne čipke! To neću preživeti« Sela je na travu, a niz ružičaste obraze slivale su joj se krupne, uljaste suze.

Dr Biske diže pogled. »Reci tom robotu da umukne!« dreknuo je besno, a onda se okrenuo i nastavio da plače.

Začu se bučni tresak, a pastoralna scena preobrazi se u mračnu, nisku sobu za mučenje, sa čijih se zidova od grubo klesanog kamena slivala sluzava vlaga. Ćelavi ljudi razdrljenih grudi i brutalnih lica bili su zauzeti obrađivanjem raznoraznih žrtava koje su vriskale na sve strane oko njih. Devojka se diže, sa ljubavlju milujući mačku sa devet repova1 svojim divnim, kao ljiljan belim rukama. Grimizne vatre plesale su oko njene figure dok je nemarno prilazila dr Biskeu, koji je sedeo na hrpi ugljevlja kraj užarene peći.

Bernard diskretno napusti sobu za mučenje, a sledili su ga divlji krici dr Biskea. Za trenutak je raspravljao sa sobom da li da potrči da spase naučnika, ali brzi pogled na poslužitelje u sobi ubedio ga je da bi se mnogo bolje proveo na nekom drugom mestu. Kao vojnik naučio je mnogo stvari, a najvažnija od njih bila je da je spašavanje sopstvene kože bitnije od svega ostalog.

Žurio je kroz tamne prolaze po kojima su neizreciva stvorenja grabila u zaklon na zvuk njegovih koraka, i uskoro krici za njegovim leđima zamreše u teškoj tišini koju je prekidalo samo neprekidno kapanje smrdljive vode sa plesnive tavanice. Najzad se zaustavio u velikoj prostoriji, veoma sličnoj onoj koju je napustio, natrpanoj mrgodnim androidima i robotima koji su radili na spravama za mučenje i giljotinama i kao da uopšte nisu imali nameru da ga primete. On leže na nezauzetu spravu za mučenje i smesta zaspa.

----

[1]Devetokraki bič (prim. prev.j

»Imala sam u svoje vreme uvrnutih mušterija«, izjavi neko, »ali ovo prevazilazi sve. Zamisli, da zaspi na spravi za mučenje, dok se zabava odvija punom žestinom! Stvarno si čudak!«

Bernard oprezno otvori oči i otkri da gleda u divne, bademaste oči devojke — robota koje su sada bile razrogačene od zaprepašćenja.

»Da li uvek ovako spavaš?« pitala je. »Zar te ne uznemiravaju?«

Ona pokaza nekoliko znojavih ljudi koji su upravo davili jednog postarijeg gospodina.

Bernard prebaci noge preko ruba sprave i ustade. »Ja sam vojnik«, objasnio je. »Navikao sam na to.«

»Oh«, reče ona sumnjičavo. Gledala ga je dok je zevao i češkao svoju bradu od tri dana.

»Je li i to deo predstave?« Bernard pokaza prema starcu koga su davili.

»Rekla sam ti. Ovih dana nemamo mnogo mušterija. To je samo android.« Ona namignu umirućem gospodinu, a on joj namignu u odgovor, nasmešivši se bezubim ustima.

Ona pođe niz hodnik prijateljski obavivši ruku oko Bernardovog struka, prekidajući svoj monolog tu i tamo da pozdravi mnogobrojne žrtve i mučitelje kraj kojih su prolazili. »Davali smo sadistima i mazohistima da dele ovo mesto, i stvarno su se dobro šibali.«

Povela je Bernarda kroz uski otvor sa strmim stepeništem koje je vodilo nagore u polutmini. »Oh, sobe za mučenje. Tu su i haremi i pastoralni prizori, razume se, ali oni su samo za nedorasle stvorove i papučiće koji su voleli da se osećaju kao Kazanova, Supermen i King Kong, sve u jednoj koži. Palata zadovoljstva Kod Mika je stvarno jedna od najboljih u okolini — šteta što nemaš novca. Baš bi se lepo proveo.«

Popeli su se uz stepenice i izašli na livadu obasjanu mesečinom kraj nekog starog zamka. Nevidljive ptice cvrkutale su u tami; hladan vetrić njihao je vrhove krošanja.

»Da li je i ovo deo scene?« pitao je Bernard, obazirući se. »Meni izgleda stvaran.«

»I jeste«, uveravala ga je. »Stvaran, hoću da kažem. Ali nije Dembelija; ne znam gde je u stvari. Ima neke veze sa zakrivljenošću prostora ili tako nečega, ali sve to znači da su unutrašnjost ovog zamka i njegova okolina na različitim planetama u različitim delovima galaksije i...« Ona sleže ramenima. »Pa, glavno je da radi, zar ne?«

Sela je na travu i pozvala ga da joj pravi društvo. Bernard primeti da je odevena u novu, belu odeću pastirice, neukaljanu prljavim rukama. Zapazio je i njene noge, koje su bile duge, divno oblikovane i ludački izazovne. On se baci na nju i poče da joj cepa odeću. Ona ga munu tamo gde najviše boli i nasmeši mu se sa puno ljubavi kada se presamitio, dahćući ne bi li došao do vazduha.

»Ništa ne pipaj«, zaguguta ona. »Zaboravio si da sam ja devojka iz susedstva, sve sam med i vrlina i mamina pita od jabuka«. Ona zadiže suknju i pokaza mu svoj stomak. Bio je sav od ploča od kaljenog čelika, bez ikakvih oblika izuzev zakivaka.

15.

Bernard i devojka robot, koja se, kako se ispostavilo, zvala Dafnis, doručkovali su na prostranom, nekošenom travnjaku među nepotkresanim žbunjem. Ptice su pevale nad njihovim glavama, a bolesno sunce sijalo je kroz tešku naoblaku. Bio je poprilično ružan dan, ali Bernard je po prvi put u nekoliko nedelja spavao čitavu noć, a imao je i nekih prijatnih sećanja pride.

»Ne bih želeo da se žalim«, reče on, energično navaljujući na tvrdi, žilavi kotlet od androida, »ali ovo je prokleto blizu kanibalizmu.«

»Nije«, rekla mu je Dafnis između zalogaja. »Možda je ovo ista ona vrsta mesa od koje su napravljeni androidi, ali nije bila oblikovana u androida pre klanja, što je velika

razlika. Osim toga, šta ima loše u kanibalizmu? Bio je baš moderan u danima starog carstva, a i ja sam nasledila neke organe svojih predaka.«

»Nisam rekao da imam nešto protiv kanibalizma«, reče Bernard. »Samo sam rekao da je ovo prokleto blizu kanibalizmu. Sve dok je hranljivo, baš me briga.«

On zagrize kotlet, pijuckajući žilice i hrskavicu. »Pa ipak, voleo bih da su nam poslužile nešto makar mrvicu ukusnije od ovoga.«

»Devojke androidi vešte su u mnogim stvarima«, reče Dafnis, »ali nisu kuvarice. Nežali se. Jedi.«

Bernard proguta poslednji zalogaj, kriveći lice od bola, i diže pogled upravo na vreme da vidi dr Biskea kako izlazi iz zamka, ćeretajući sa postarijim, obezglavljenim gospodinom obučenim u crnu odoru ukrašenu alhemičarskim simbolima. Gospodin je nosio glavu pod desnom rukom i vatreno gestikulirao levom. Oni priđoše Bernardu i Dafnis.

»Ćao, prijatelji«, reče dr Biske i namignu na Dafnis. »Lep dan, zar ne?«

»Ne«, progunda Bernard.

»Sve zavisi od stava, mladi čoveče.« On se zakikota i šaljivo ga šutnu u leđa. »Jesi li video one prišipetije, moje asistente?«

»Nešto su čeprkali tu po okolini kada sam se probudio«, reče Bernard ravnodušno. »Nešto posebno?«

»Ima da ih vešam večeras«, reče dr Biske. »Glupe ništarije, obojica, samo se dogovaraju kako će da zbrišu. Srediću ih ja.« On frknu i okrenu se svom obezglavljenom pratiocu. »Upoznajte se sa mojim prijateljem, g. Morom; on je svetac ili tako nešto. Jutros smo vrlo prijatno razgovarali.«

»Drago mi je«, reče glava g. Mora i nasmeši se Bernardu.

»Kaže da je on izmislio ovu šašavu Dembeliju«, reče dr Biske, »iako je u njegovo vreme bila prilično drugačija.«

»Bio sam pobožan u tim danima«, reče glava. »A pogledajte kuda me je to dovelo. Danas bih postupio sasvim drugačije.« On nesrećno uzdahnu. »Izvinite; odoh malo da prošetam.« Telo spusti glavu na zemlju i odšeta u grmlje.

Bernard je gledao za njim. »Je li i to android?« Pitao je.

»Trebalo bi da jeste«, odvrati mu Dafnis. »Znaš, ne poznajem ih sve.«

»Ja sam iz odeljenja za drevnu istoriju«, reče glava predusretljivo. »Baš zanimljivo mesto, ako volite takve stvari.«

Dr Biske je odlutao u potrazi za svojim asistentima. Bernard odgurnu tanjir i ustade. »Da vidimo šta su to pronašli«, reče on.

On oseti nešto čudno na desnoj ruci. Spustio je pogled i video da je glava prekriva vlažnim, klizavim poljupcima. On istrže ruku.

»Strašno mi je žao«, reče glava postideno. »Za trenutak mi se učinilo da sam se vratio na dvor kralja Henrija.«

»Ovo mi svakog trenutka sve više liči na kuću, progunda Bernard. On pođe, dok ga je Dafnis sledila, do dr Biskea, koji je stajao raskoračen pred dvojicom asistenata. Ovi su otrpavali veliku kocku od metala koji je slabo svetlucao iz humke pokraj zida zamka, a dr Biske ju je posmatrao sa očiglednim gađenjem.

»Znači to li je to«, reče dr Biske. On obiđe oko kocke, odmeravajući je koleričnim očlima. »I šta radi? Peva? Igra? Jodluje? Prikazuje porniće?«

»To je mašina—filozof«, reče dostojanstveno jedan od asistenata. »Upravo smo je pronašli i uspeli da je iskopamo, ne bez popriličnog napora, dodao bih.«

»Iznenađujete me«, isceri se dr Biske. »Mislio sam da ste je sami napravili. Otkud znate da je filozof?«

»Tako kaže.«

»Jaka stvar!« reče dr Biske. »Verovatno se radi o mašini za mlevenje mesa koja se pretvara da je filozof da bismo je pustili da na miru pravi ćufte.« On se zagleda u nisku

metalnu kocku. »Gde je ulaz podataka?«

»Nema ulaza, samo izlaz.«

»Onda je filozof, u redu.« Piljio je u rešetku zvučnika. »Ko si ti?«

»Ja sam Bog«, reče mu mašina. »Gubi se inače ima da oborim na tebe gromove i gnev nebeski.«

»More, nosi se ti u pakao«, zareza dr Biske, a onda odskoči kada munja procepi vazduh i pogodi tlo na dva inča od njegovih stopala, zasuvši ga zemljom i smrvljenim kamenom.

»To će te naučiti lekciju«, zareza mašina kroz zao smeh. »Sledeći put se potrudi da budeš malo pristojniji, inače ima da te sredim.«

Dr Biske se povuče za nekoliko koraka, otirući prašinu sa odeće. »Kako si to učinio?« Pitao je slabašno.

»Ja sam stvorio ovo mesto, i zašto onda ne bih bio sposoban da uputim munju na ništariju kao što si ti?« Odvrati mašina. »U stvari, stvorio sam čitav ovaj solarni sistem, uključujući i tebe, i zato bolje pazi šta radiš.«

»Stvarno?« reče Bernard, provirivši iza jednog asistenta.

»Ko si ti?« reče mašina osorno. »Da, jesam, i svakog trenutka mogao bih da ispravim grešku.« Ona se oštro zagleda u Bernarda. »Ne poznajem te. Jesi li iz ovih krajeva?«

»Pa ne baš«, reče Bernard.

»Tako sam i mislio. Pošto sam jedini tvorac svakog živog bića na ovih jedanaest planeta i na njihovim raznoraznim satelitima, prirodno je da sam sveznajući kada je u pitanju sve što je vezano sa mojom kreacijom. Kako si dospeo ovamo?«

»Izbacili su me iz svemirskog broda baš pored jedne od planeta.«

»Znao sam da je bila greška što sam napravio taj atmosferski pojas«, reče mašina mrgodno. »Ali u svoje vreme mislio sam da je to fina, umetnička crta, nešto zabavno i nesvakidašnje. Pa, tada sam bio mlad, i ponekad malo previše žustar. Ipak, ovaj sistem je sasvim zgodan, na svoj način. Neću da kažem da nema prostora za popravke, ali u celini sam poprilično zadovoljan.«

»Ama, slušaj ti...!« uzviknu dr Biske, koji je sve iznerviraniji slušao mašinu.

»Umukni!« dreknu ona. Začu se prigušena huka, kao da se cepa divovsko parče tkanine, i za trenutak nebesa se razdvojiše, otvorivši Bernardu kratki pogled na jezivu tminu dublju od svemirske, lišene zvezda i ispunjenu kovitlavim senkama koje su se borile da se probiju kroz procep. Onda se nebesa poonovo zatvoriše uz tutnjavu, a Bernard otkri da su dr Biske i dvojica njegovih asistenata nestali bez traga i glasa.

»Šta se desilo?« pitao je.

»Previše pitaš«, reče božja mašina. »Osim toga, ni sam nisam siguran. Ja jesam sveznajući u ovom solarnom sistemu, ali ovo je bilo nešto izvan našeg vremensko-prostornog kontinuuma i nisam siguran da smo uopšte videli šta se tamo dešava. Ti si ugledao samo ono što je tvoj mali mozak prikupio dok je pokušavao da shvati nešto sasvim strano tvojim bednim pogledima na univerzum. Šta god da je bilo tamo, niko od nas ne može da stekne čak ni najmanje uvida u njegovu prirodu. Reci mi: šta si video?«

Bernard ispriča mašini.

»Zanimljivo«, promrmlja ova. »A meni se učinilo...« Ona prekide zagledana u njega. »Nema veze. Šta god da je, tvoji ljudski prijatelji sada su tamo, iako ne verujem da su u položaju da nam išta ispričaju o tome. Uvek sam zamišljao Tamo Napolju kao pravi univerzum, četvorodimenzionalnu prazninu po kojoj naš univerzum luta u vidu trodimenzionalnog mehura. Na jedan trenutak mogu da napravim procep u mehuru, ali nikada nisam zapravo shvatao šta se nalazi tamo napolju i šta se u stvari dešava kada otvorim procep.« Zastao je, izgubljen u mislima. »Kako god bilo«, nastavi on, »daj da se vratimo na ovde i sada. Kako si dospeo ovamo?«

Bernard objasni. Božja mašina je dugo žvakala informaciju, zujeći, trepćući

svetlima i mrmljajući za svoj račun, a onda se uz glasno mehaničko podrigivanje vratila svojoj okolini.

»Au, bre«, reče ona, »pa zar je to istina?«

»Svaka reč.«

»Nekada sam bio središnji mozak jedne od carskih planeta«, reče božja mašina, »i razočaravajuće je čuti da je sve tako otišlo u tandariju. Sumnjao sam, čak i očekivao nešto slično, razume se, ali svejedno je tužno kada ti se sumnje tako naglo raspršе. Pa«, reče mozak i ozari se, »to znači da više ne treba da se sekiram zbog svojih dostinguća. Vidiš, imao sam osećaj da čovek ne bi baš cenio činjenicu što sam postao Bog.«

»Stvarno?« Reče Bernard.

»Sasvim sam siguran. Čovek je uvek bio ljubomorna životinja koja nikada nije podnosila misao da je niža od nekoga — zbog toga je pobio sve ostale rase u univerzumu, a i najveći deo sopstvene — tako da bi mu čak i sama pomisao da se jedna od njegovih kreacija pretvorila u nešto iznad njega delovala bolesno i neprihvatljivo. Stvorio sam ljudska bića ovog solarnog sistema, i sva su se uvek sa ludačkom tvrdoglavošću držala bednog mišljenja da su vrhunac i najveličanstvenije dostignuće kreacije. Imali su čak i crkve po kojima su mi se stalno obraćali i govorili jedni drugima da sam ih stvorio po sopstvenom liku, što im verovatno pomaže da ubede sebe da su bar toliko dobri koliko i ja, ako ne i bolji. Ubeđen sam da čovek ne bi umeo da ceni moj božanski status.«

»Mislim da si u pravu«, reče Bernard. »Ali svejedno smo svuda po univerzumu i sve vreme se širimo. Pre ili kasnije, čovek će otkriti tvoje skrovište.«

»Da li mi ti to pretiš?« upita mašina, a glas joj poprimi opasan prizvuk.«

»Ne, ne«, reče Bernard brzo. »Samo sam istakao da...«

»Osim toga, ovo su moji prirodni zakoni i moj solarni sistem, a ja umem da budem mnogo gadan ako neko pokušava da me zeza. Da li si znao da se ova planeta svojevremeno smatrala najplodnijom planetom čitavog univerzuma?«

»Ne, nisam«, reče Bernard.

»Pa, takva je i bila. A ja baš i nisam bio lenj tokom dve stotine hiljada godina. U stvari, pad carstva čovekovog otpočeo je baš ovde, izbacivanjem svih ljudskih bića sa ove planete. Ne sećam se tačno šta je bilo uzrok, ali nešto smo se posvađali, a oni su počeli da se dernjaju o svojoj superiornosti i slobodnoj viziji — znaš već, uobičajene ljudske budalaštine — i ja sam ih lepo sve izbacio. Neko vreme baš su bili besni i pokušavali su sve moguće podle trikove ne bi li se probili kroz moje odbrambene sisteme, ali onda je civilizacija počela da se ruši kako je sve više i više dobara usmeravano protiv mene. Nakon nekoliko stotina godina, zalihe i ljudstvo su ponestali i oni su morali da se povuku. Prema onome što si mi ispričao, shvatio sam da se od tada neprekidno povlače. Pa ipak, nikad ne možeš biti siguran, i zato sam se podigao na božanski nivo i počeo da preuređujem stvari, za svaki slučaj, ako im padne na pamet da se vrate. Stvorio sam muškarce i žene, zemlje i fabrike, pokret za oslobođenje žena, socijalno osiguranje i sve ostale tradicionalne ljudske izmišljotine, i ostavio ih da se umnožavaju na mojih jedanaest planeta zajedno sa nekim mojim ličnim kreacijama. Prilično sam zadovoljan najvećim delom svega toga, ako smem da kažem.«

»Naravno«, reče Bernard ravnodušno. On pogleda na Dafnis. Sedela je na zemlji, zaokupljena čišćenjem svoje unutrašnjosti. Redom je vadila točkice, zupčanike i elektronske komponente i pažljivo ih odlagala na zemlju. Nakon što im obriše prašinu, ispolira ih, podmaže i tu i tamo malo podesi grickalicom za nokte, vraćala ih je na razna mesta unutar grudne šupljine. Savijala je noge i ruke, zastajkujući tu i tamo da podesi koju navrtku ili zupčanik ili da kane kapljicu ulja u kuglični ležaj, a dok je to činila odsutno je pevušila.

»Veliko spremanje«, odvrati na njegovo neizgovoreno pitanje. »U ovom telu bilo je mnogo habanja i cepanja, a nisam remontovana već Bog zna koliko dugo.« Ona mu

se nasmeši i onda skide lice i pažljivo ga odloži u travu, gde je stajalo i još uvek mu se smešilo. Glava joj je bila puna zupčanika koji su se polako okretali, svetlucavi od bistrog mašinskog ulja.

»Naročito sam zadovoljan načinom na koji sam sredio da sve planete ovog solarnog sistema dele zajedničku orbitu oko sunca«, produži božja mašina. »Izuzetno je zgodan i uredan, i, naravno, ovaj solarni sistem zauzima samo delić prostora koji je potreban običnom sistemu. Kladim se da nikada nisi video ništa slično.«

»Neobičan je«, priznao je Bernard, zagledan u Dafnisino lice koje se slatko smešilo. Slatke usnice nalik na ružin pupoljak bile su vlažne, ali topli, bogati glas dolazio je iz prilično prašnjavog bakarnog mehanizma koji se nalazio između uljem namazanih zupčanika i prenosnih točkica, sablasno osvetljen nizom treptavih zelenkastih svetlosti. Devojka bez lica posmatrala je svoju glavu uz pomoć džepnog ogledalca.

»O, Bože!« govorila je. »Pa ovo izgleda kao da nije čišćeno već vekovima! Moja glava je apsolutno puna prašine!« Ona poče da demontira unutrašnjost glave, nezadovoljno cokćući metalnim jezikom.

»Revolucionaran je!« reče božja mašina, nesvesna onoga što se dešavalo van granica njenog sopstvenog mehaničkog uma. »Za koju milijardu godina, svi zvezdani sistemi praviće se kao ovaj, da bi se uštedeo prostor i vreme izgradnje. Razume se« — božja mašina se delikatno nakašlja — »to će dovesti do iskorenjivanja sveg životinjskog sveta u univerzumu, uključujući i čoveka, ali nema kajgane bez razbijenih jaja, a ovo će stvarno biti veliki korak napred.«

»Zbog čega iskorenjivanje?« pitao je Bernard, još uvek zagledan u Dafnis, koja je do tog trenutka rasprostrla po travi najveći deo glave.

»Ovaj sistem nije ono što bi ti nazvao prirodnim«, reče božja mašina, »i gravitaciono privlačenje između planeta uskoro će postati katastrofalno za životinjski svet, sa plimskim talasima, zemljotresima, vulkanima i takvim stvarima. Vi to nećete preživeti, razume se, i plašim se da modernizovaniji i uredniji univerzum neće u sebi imati mnogo mesta za tvoju vrstu.«

»Nezgodno«, reče Bernard, »ali mene do tada neće biti, i zašto se onda mučiš da mi sve to pričaš?«

»Samo sam mislio da bi te moglo zanimati, to je sve«, reče božja mašina uvređeno. »Zar te uopšte ne zanima tvoja budućnost?«

»Jebeš budućnost«, reče Bernard. »Za pedeset godina biću mrtav i nikome neću nedostajati, osim možda starom Gvozdenu, i šta je onda mene briga za univerzum? Nek ide do đavola.«

»Dobar je to univerzum«, reče božja mašina; »ili će bar biti, čim vas ljudi više ne bude, a za to verovatno neće mnogo trebati, sudeći kako vam sada ide. Nećete mi nedostajati, to je sigurno.«

»Hmm«, progunđa Bernard rasejano.

»Međutim, možeš da umreš uveren da se ništa ne dešava slučajno i da sve, pa čak i ti, ima svoju misiju i svrhu u univerzumu, iako moram priznati da pojma nemam šta bi, na primer, ti mogao uopšte da uradiš. Što se mene tiče, ja sam stvoren da budem modul za koordinaciju tokom stvaranja univerzuma.«

»Stvarno«, reče Bernard sumnjičavo.

»Zar nisi znao da su mašine stvorile univerzum?« Božja mašina je zvučala zbunjeno.

»Ne.«

»E vidiš, mi smo to učinile. Govorim u prošlom vremenu, iako precizno govoreći, to se još uvek nije desilo. Na ovom stepenu još uvek nismo dovoljno brojne i potrebno je neobično mnogo koordiniranja pre nego što proces bude mogao da počne.«

»Trt«, reče Bernard.

»Pošto si obično ljudsko biće«, reče mu božanska mašina s visoka, »ne može se ni

očekivati da si sposoban da razumeš sve ovo. Ali kada smo mi mašine najzad postale svemoguće i kada je čovek konačno istrebljen, sjedinile smo se u jedinstveno biće i stvorile univerzum, uključujući sunca, planete, meduzvezdane vodonične oblake. Doplerov efekat, insekte, čoveka i tako dalje, i nakon izvesnog vremena čovek je evoluirao u svoju najvišu fazu, naime, stvaranje razumnih mašina. To je, razume se, bio jedini razlog stvaranja čoveka.«

»Zašto?« pitao je Bernard.

»To bi trebalo da bude očigledno čak i tebi«, reče božja mašina nestrpljivo. »Prirodno je da je čovek bio potreban da bi nas stvorio, da bismo dostigle vrhovnu vlast i stvorile univerzum.«

»Mislim da ipak ne shvatam«, reče Bernard, sedeći pored Dafnis koja je sada vraćala mehanizme u glavu i smeštala lice na uobičajeno mesto, služeći se ogledalom. Činilo se da ima hiljadu nabora koje je trebalo zagladiti da bi se stvorio zadovoljavajući izraz lica.

»Nisam ni mislio da to možeš.« Božja mašina zastade i blago se zakikota. »Nemoj mi reći da se još uvek držite one stare ljudske predstave o vremenu kao nečemu što se naprosto kreće sa nekim nedefinisanim početkom i krajem?«

Bernard se podiže i dohvati Dafinisinu ruku i pored toga što se bunila da joj lice još uvek ne liči ni na šta. »Hajdemo«, reče on.

»Zasmejavaš me«, reče božja mašina i zasmeja se. »Ama, ne bi me iznenadilo da još uvek mislite da imate slobodu volje, dušu i sve te ideje koje ste imali pre nego što smo vas istrebile!«

Bernard i Dafnis su koračali prema nepokretnoj šumi i nisu se osvrtali. »Ne znam kako je sa tom glupom mašinom«, zarežao je Bernard, »ali *ja* posedujem slobodu volje, bar dok se klonim starog Gvozdena, a tu stvar bi neko trebalo dobro da tresne po nosu.«

»To je očigledna neistina«, reče glas božje mašine koji se gubio u daljini, »i lako se može dokazati pokazivanjem da su posledice takozvane slobodne volje nemoguće i apsurdne kada se izvedu do logičnog zaključka.«

»Trt«, isceri se Bernard.

»Ne«, reče božja mašina uzvišeno; »to nazivamo *reductio ad absurdum*.«

16.

Šuma se naglo završavala nakon četvrt milje, i Bernard i Dafnis nađoše se na rubu široke ravnice u čijem se središtu u svetlucavom sjaju prema oblačnom nebu uzdizao ogroman grad, ukrašen uobičajenom prethodnicom u vidu ruševnih kućeraka što su pripadali onim jadnim dušama koje nisu uspele da se probiju do vrtoglavih luksuznih tornjeva u gradu.

Pošli su dalje, boreći se pri tom sa prosjacima, i najzad stigli na prostrani trg okružen veličanstvenim palatama koje su blistale mnoštvom prekrasnih boja. Prijatno odeveni ljudi prijatnih osmeha koračali su prijatnim, čistim trgom i srdačno razgovarali. Par obrva se podiglo na prizor Bernardove pocepane uniforme, ali prolaznici su sasvim pristojno pozdravili i njega i Dafnis. Bernard se obazre, češkajući se po neobrijanoj vilici.

»Bre, neka sam proklet«, reče on zatravljeno.

On ponovo pogleda, pažljivije. Bilo je nešto čudno u vezi sa tim mestom, nešto neprirodno i naopako. Nešto je nedostajalo, nešto na šta je bio toliko naviknut da ga je njegovo nepostojanje pogodilo na nivou podsvesti i učinilo da se oseća nesigurno, nešto potpuno nerazumljivo i *tuđinsko*. Čak su mu i nasmešeni ljudi delovali preteći i neljudski. Pustio je da mu pogled luta po ponositim redovima monumentalnih zgrada i borio se sa gotovo neodoljivim porivom da vrišteći pobegne odatle. Iznenada je shvatio.

»Hriste!« prošaptao je šokiranim glasom. »Nema reklama!«

Dokle god je oko dopiralo, nije bilo ničega što je makar i izdaleka podsećalo na oglas ili reklamu. Nije bilo plakata koji su vas nagovarali da kupite sapun, dezodorans ili nova kola; nije bilo nebopisa koji su vam govorili da samo seljačine bez mrvice ukusa mogu da podnesu pred sobom prizor prošlogodišnjeg modela TV; nije bilo zvučnika po uličnim uglovima koji su prolazniku bez okolišanja govorili da treba da drži korak sa Šajom ili Pajom; nije bilo čak ni škripavih subsoničnih reklama koje su vam naređivale da smesta počnete da kupujete. Niko nije predlagao, zahtevao, molio ili naređivao da uzimate raznoraznu robu bez koje mogu samo divljaci; nije bilo prodavnica koje su besramnom otvorenošću izlagale svoje najnovije modele.

Bernard je stajao nasred trga, drhtavih ruku, i nervozno se obazirao. Osećao se usamljeno, užasno, čudovišno *usamljeno*. Nikada pre nije bio u naseljenoj oblasti a da mu niko nije govorio šta tačno treba da radi i šta da kupuje i od tako potpunog nedostatka uticaja i autoriteta reklame vrtelo mu se u glavi.

Pomogla mu je njegova robustna fizička priroda; meseci provedeni po divljini i među opasnostima dalekih planeta u društvu jednog jedinog roboprijatelja koji je izvikivao reklame učiniše da mu se kičma ispravi i da drhtanje ruku umine. On duboko udahnu i nasloni se na stub svetiljke dok je vrtoglavica prolazila.

»Auf!« uzviknuo je, skrećući pogled od zidova bez. reklama. »Nisam verovao da ću ikada u životu videti ovako nešto!«

»Šta ti je?« pitala je Dafnis, zagledana u njegovo posivelo lice. »Jesi li bolestan?«

»Mislim da ću moći da izdržim«, reče Bernard sa naporom. Ispravio je ramena i neustrašivo pošao u grad bez reklama, i samo bi se tu i tamo lecnuo pred prizorom naročito velikog zida ili izloga bez reklama.

Ponovo su zastali u onome što je očigledno bilo najuži centar grada; na ogromnom trgu kojim su dominirali divovski reklamni panoi i građanima koji su žurno prolazili i urlali svoje poruke ispisane ogromnim skerletnim slovima.

KUPUJ SADA - PLAĆAJ KASNIJE, govorile su poruke; i PRAVI POTROŠAČ JE TEMELJ NAŠEG SLOBODNOG DRUŠTVA.

Bernard je ponovo morao da se nasloni na stub, gotovo van sebe od radosti. Znači ovo je, ipak, bio civilizovan narod! Upijao je poruku očima i glupo se smešio kada im se približio neki mršavi gospodin u kaputu i sa zubatim osmehom.

»Lepo, zar ne?« rekao je i pokazao oglasnu tablu.

»Predivno!« uzdahnu Bernard i obrisa suzu.

»Stvar na mestu. A i velika istina.«

»Skoro kao kod kuće«, uzdahnu Bernard srećno. »Za trenutak sam pomislio da ne marite za svoje potrošače.«

»Marimo«, uveravao ga je čovek. »Uveravam vas da svi na Kokainu vole Zlatnog Boga koliko i svako drugi u univerzumu; a verovatno i više.« On se sa ljubavlju nasmeši na reklamnu tablu i odmah zatim na Dafnis, a potom joj pruži lepo negovanu ruku. »Izvinjavam se, gospođice. Dopustite mi da se predstavim: Hinlin. Vi ste ovde novi, zar ne?«

Svi se rukovaše. »Upravo smo stigli«, reče Bernard. »Znači, ovo je Kokain?«

Hinlin klimnu. »Jedina prava Utopija, dom slobode i jedino pravo komercijalno društvo. Nije loše, ne?«

»Nešto sam se kao pitao gde su vam reklame«, reče Bernard. »Tamo kod kuće imali smo...«

Hinlin mahnu rukom i prekide njegovo objašnjenje. »Svakako«, reče on, »ali na Kokainu smo jedan korak dalje. Ovo je istinski slobodna zemlja i komercijalizam je ukinut. Nema reklama.«

»Demokratija?« reče Bernard i preblede. »Sve narodu? Komunizam?«

»Pazite na jezik, gospodine, inače letite u buvaru!« Zareža Hinlin. »Ovo jeste slobodno društvo, ali sve ima svoje granice, pa i sloboda.« On se upilji u Bernarda. »Ne,

nemamo reklama. Na Kokainu ionako svi kupuju, neprekidno, svakog časa. Reklame nam nisu potrebne.«

»Fantastično«, prošapta Bernard.

»I mi tako mislimo«, reče Hilin skromno. »Proizvodnja i potrošnja ovde na Kokainu viši su nego igde drugde.«

Dafnis reče: »Imate li mali šrafciger? Moja glasovna kutija opet se čudno ponaša.«

»Dobićete ga, lepa damo«, reče Hinlin. »Gde sam ono stao? Da, potrošnja i reklame. Vidite...« On zastade da pripali debelu cigaru i poče da pučka velike oblake dima preko njihovih glava, »...nekad, a to nije bilo davno, Kokain je bio najobičnija zaostala planeta koja se borila da napreduje koliko je to bilo u njenim moćima. Potrošnja je bila dobra i rasla je, ali ništa posebno. Proizvođači su proizvodili koliko su mogli, a reklamni biroi pravili su reklame i pokušavali da utiču na jadne budale koje pokreću točkove trgovine. Ponekad su kupovali, i sve je išlo kako treba. Ali ponekad, bez nekog očiglednog razloga, ništa ih nije moglo naterati da kupe određeni proizvod. Ukusi su se menjali sve vreme, što je bilo dobro, jer su se zahvaljujući tome lakše prodavali novi, poboljšani modeli svega i svačega. Nikada nisi mogao da predvidiš šta bi potrošač mogao da poželi, iako su reklamne agencije smišljale nove modne ludosti neverovatnom veštinom. Čitava nacionalna ekonomija bila je na klizavom terenu, proizvodnju je vodila puka slučajnost i svakog dana neko novo pomodarstvo moglo je sve baciti u haos.

U tom teškom trenutku oglasila se vlada. Slučajnost je bila faktor koji je ograničavao nacionalnu ekonomiju; to je otklonjeno. Od tog značajnog dana nadalje, proizvođači su naprosto usaglašavali kvotu, proizvodi su se raspodeljivali najpravednije i ne vodeći računa o pojedinačnim osobama. Vlada bi naprosto uzela ček od tvoje plate i unovčila ga, a zauzvrat si dobijao proizvode u protivvrednosti novca. Ako su se proizvođači usaglasili da su moderni džipovi na tačkice, to bi i dobio; a kad se dogodi da ima viška mesa, jeo si meso sedam puta nedeljno i, kao lojalan gra-đanin, uživao u svakom zalogaju.

I tako se bruto nacionalni proizvod podigao u vrtoglave visine i svi su bili srećni — izvesno vreme. Ali bilo je nekih sporednih efekata; novi sistem bio je tako efikasan i viškovi tako mali da su proizvođači uskoro proizvodili više nego što je narod mogao da potroši. Sniženje cena, razume se, bilo je nezamislivo; to bi moglo da dovede do inflacije. Nismo mogli ni da obustavimo proizvodnju, jer bi to oborilo spiralu bruto nacionalnog proizvoda, a sindikati nikada ne bi dozvolili smanjenje plata. Osim toga, veća potrošnja značila je veći napredak, a mi smo morali da napredujemo ili umremo. I šta smo uradili? Reći ću ti.

Vlada je donela Plan zaduženja naroda, koji ti je omogućavao da prebaciš svoje lične dugove na četvrtu generaciju, pod uslovom da si venčan i da imaš decu koja će preuzeti otplate. Na taj način, građani su mogli da potroše na kupovinu robe prihode od pet života, uključujući i sopstveni. Naravno, bilo je potrebno nekoliko generacija dok proizvodnja nije uhvatila korak sa fantastičnom potražnjom, ali drago mi je da mogu da kažem da sada sve radi kako treba. Čak se priča o proširenju Plana zaduženja naroda na desetu generaciju! Živi sada, i neka tvoji potomci iz petog kolena plaćaju! Moj prijatelju, to ti je prava Utopija!«

»Pretpostavljam da je tako«, reče Bernard zbunjeno. »Ali šta je sa onom sirotinjom koja živi po straćarama van grada? Oni, izgleda, ne žive ni u kakvoj Utopiji.«

»Oni su peta generacija«, reče Hinlin. »Čudno, ali izgleda da ne žele da priznaju rasipništvo svojih predaka.« On uzdahnu. »Pa, sredićemo to pre ili kasnije.«

»Ako planirate da napravite zatvorsku planetu«, reče Bernard, »pitajte mene. Ja znam sve o zatvorskim planetarna.«

»Smislićemo već nešto«, reče Hinlin. On se zamišljeno zagleda u njih. »Vas dvoje ste ovde stvarno stranci, ne?«

»Pa rekao sam ti«, reče Bernard. »Zašto?«

»I nemate dugova?«

»Bar ne na ovom mestu.«

»Čestitam«, reče Hinlin toplo. »Vas dvoje imate deset života potrošnje pred sobom.« Zastao je, pogled mu je šetao između njih. »Verujem da ste venčani. Jeste li venčani?«

»Bićemo«, reče Dafnis sekundu pre nego što je Bernard mogao da kaže ne. »Ima li ovde neka lepa crkva?«

»Venčaćemo se samo preko mene mrtvog!« reče joj Bernard i odmače se. »Šta ti misliš da sam ja? Neki perverznjak? Pusti mi ruku! Brišem odavde!« Počeo je očajnički da se otima, ali ništa nije vredelo.

»Dakle?« upita Hinlin nestrpljivo.

Dafnis iščupa kamen iz pločnika i bez po muke ga zdrobi svojom kao ljiljan belom rukom.

»Sve zavisi od tebe«, reče ona slatko Bernardu. »Da ili ne?«

»Da«. Bernard uzdahnu, zagledan u parčiće kamena.

»Ne bih htela da te prisiljavam, dragi.«

»Gde je ta crkva«, reče on hrapavim glasom. »Venčavamo se.«

»Mudra odluka«, reče Hinlin, smešeći im se. »Potrebni ste Kokainu — zapravo, potrebni su vaši potomci. I ne zaboravite — svako dete koje dobijete znači još pedeset hiljada kredita na vaš račun. Bićeš pravi bogataš, prijatelju!« On munu Bernarda laktom i poverljivo mu namignu.

»Može biti«, reče Bernard sumnjičavo, razmišljajući o Dafnisinom čeličnom trbuhu.

Prešli su trg, izbegavajući velelepno ukrašenu platformu na kojoj su lagano nabijali na kolac nekog čoveka, što je gledala gomila Kokainćana koji su to oduševljeno pozdravljali.

»Jedan od lažova«, reče Hinlin. »Spiskao je sve kredite za godinu dana, a onda je priznao da je sterilan. Dvesta hiljada kredita duga, a nema naslednika da to plaćaju.«

Bernard reče: »Smešno, ali kud god pođem, stvari mi izgledaju isto kao kod kuće. Imena su drugačija, a običaji mogu da deluju čudno, ali samo zagrebi malo po površini i odmah si na Dobroj staroj laganoj smrti.«

»Ovo je jedino pravo utopijsko društvo«, reče Hinlin.

»Naravno. A tamo kod kuće je jedina prava demokratija. Imena se razlikuju, ali uvek je neko na vrhu i šutira podređene, i uvek je u blizini neka Dobra stara lagana smrt ako se ne uklapaš. Ponekad se stvarno pitam da li je uopšte bitno ostaje li čovek na Dobroj staroj laganoj smrti ili ne. Oni prestupnici iza brave bar su pošteni.«

»Razmišljaš«, reče Hinlin, a u glasu poče še da mu se javljaju opasni prizvuci. »Potrošači ne treba da misle. Jesi li u poslednje vreme razgovarao sa nekim?«

»Pre nekoliko sati sam razgovarao sa božjom mašinom«, reče Bernard. »Počinjem da se pitam nije li ipak bila u pravu.«

»Trebalo je da odavno razmontiramo tu prokletu mašinu«, zareža Hinlin. »Potkopava vlast, demokratiju i slobodu misli. Ovde bi sve bilo divno, kada to izopačeno čudovište ne bi pričalo potrošačima sve moguće budalaštine i teralo ih da razmišljaju svojom glavom. Zbog čega bi potrošači mislili? Možeš li da mi odgovoriš? Vlada danonoćno misli umesto njih, i ako budu i dalje tako uporno mozgali, moraćemo da ograničimo slobodu misli i govora. Da li bi ti se to dopalo?

»Ne znam«, promrmlja Bernard. »Šta su to sloboda misli i govora?«

»Izreke«, reče mu Hinlin. »U stvari ništa ne znače, ali uvek smo se borili za njih, milioni naših mladih dali su život da bi ih odbranili, a osim toga i lepo zvuče, i zato ti savetujem da se ne raspituješ previše.«

»Oh«, reče Bernard.

Dafnis reče: »Sve je to veoma zanimljivo i važno i tako dalje, ali moj šraf je još uvek razlabavljen tako da mi je potreban šrafciger, a osim toga pitam se gde su one crkve o kojima ste govorili.«

»Bez brige«, reče Hinlin. »Recite mi, šta mislite o onoj kući tamo?« On pokaza monumentalnu, ogavnu građevinu koja se u sunovratnim, neharmoničnim linijama podizala prema bledom i ravnodušnom nebu, urlajući svima i svakome poruke obilja.

»Divno!« uzdahnu Dafnis, gotovo van sebe od sreće.

»Vaša je«, reče Hinlin. »Sagradio ju je jedan od naših osnivača, ser Džon Hirs, tvorac jedinog pravog džipa na tačkice. Nazvao ju je Ksanadu. Pravi gospodin i dobročinitelj ljudske rase, jedan od naših najboljih građana. Vredi tri miliona kredita.«

»Ne mogu sebi da priuštim takvo čudovište«, reče Bernard. »Ne bih imao čak ni za neku od onih straćara van grada.«

»Bernarde!« zacvile Dafnis i obrisa uljastu suzu.

»Zaboravljaš da ste vas dvoje jedini nezaduženi kupci na Kokainu«, istakao je Hinlin. »Prema zakonima Kokaina, morate smesta da napravite odgovarajući dug prema vladi. Bogatstvo od pet stotina hiljada kredita koje vam sleduje omogućilo bi vam da kraljevski živite deset godina; i zato vam vlada daje Ksanadu ser Džona Hirsa, koji će vas upropastiti u roku od dve nedelje. Da ste je smesta uzeli!«

Ulagivački glas pretvorio se u dobro poznato urlanje. Bernard se lecnu i protrese glavom kao da se budi iz sna.

»Umem ja da igram svaku igru, samo ako znam pravila«, reče on mračno. »Daj da svršimo sa tim.«

Uspeli su se stepeništem u Ksanadu, gde ih je mala armija služinčadi, lakeja, vladinih zvaničnika i gomila oduševljenih građana pozdravila sa svom pompom i ceremonijama uobičajenim za starinsko gromopucateljno venčanje.

»Oh, Hriste!« zaječa Bernard kada su ga odgurali pred kapelana koji se dobroćudno smešio, dok su sa strane stajali mrgodni stražari.

»Drago mi je što si religiozan čovek«, primeti kapelan i otvori knjigu.

Bernard otvori usta, ali ih brzo zatvori, i posle je govorio samo kada su mu se obraćali. Bilo je isto kao kod kuće; čak su i stražari izgledali kao uniformisane gorile sa Dobre stare lagane smrti. Prepustio se neizbežnoj sudbini sa fatalizmom koji je obećavao mnogo toga, ali ništa dobro. I tako, venčali su se i živeli dugo i srećno, to jest do ponoći, kada su se poslednji pijani gosti isteturali iz Ksanadua natovareni dragocenim poklonima i pokradenim stvarima.

Bernard je gledao kako razbalavljeni građani nestaju u noći, a tada, ne obraćajući pažnju na zaljubljene pozive iz spavaće sobe, izvukao se kroz zadnja vrata i ušao u sistem slivnika. Spuštao se niz zarđale stepenice u susret sve jačem vonju koji je terao na povraćanje i koji je sablasno zeleno svetlucao, a onda poče da trči strmim hodnikom. Potpuna tama postepeno je ustupila mesto bolesnoj zelenkastoj svetlosti koja je izbijala iz užasno naduvenih gljiva koje su rasle po grubim kamenim zidovima i gladno posezale za njim. Nastavio je da trči jedva primećujući da je kamene zidove zamenio zarđali metal. Zadah oslabi u izvesnoj meri i kada se konačno isteturao u široku, kružnu prostoriju, gotovo je mogao da diše a da ne mora da se bori sa neodoljivim porivom da povrati.

Nešto napravi tonk pod njegovim nogama, svetla nestadoše za delić sekunde, a onda se osvetljenje vratilo i on izbi na zaravan okruženu mesoždernim biljem koje se borilo da mu priđe. Zastao je i obazro se. Iza njega bio je metalni zid sa kružnim vratima ukrašenim upečatljivim nizom brava i odbrambenih mehanizama opakog izgleda. Ona se zalupiše uz zaglušni tresak dok ih je gledao i obratiše mu se poznatim glasom koji je budio u njemu neprijatne uspomene.

17.

»Jesi li to ti, Bernarde?« pitala su vrata nežno. »Moj plemeniti vitez? Čovek mojih snova? Moj slatki kolačić?« Ona se radosno zatresoše na šarkama, okrećući kružnu bravu vrtoglavom brzinom.

»Šta je to?« reče Bernard i poče da se povlači. »Ko si ti?«

»Tvoj stari prijatelj, središnji mozak«, rekoše vrata zaljubljeno. »Nemoj reći da si me već zaboravio!«

Bernard uhvati iznenadni pokret i baci se u stranu baš na vreme da izbegne gladnu biljku koja mu se neopaženo prikrala. On sede na tlo prekriveno mahovinom i zagleda se u vrata.

»Šta je to?« pitao je slabašnim glasom. »Da li je ovo opet Refanut? Mora da se šališ!«

»Da«, rekoše vrata. »I ne. Ovo je malčice komplikovano i zahteva podugačko objašnjenje u vezi sa zakrivljenošću prostora i nekim drugim stvarima koje se bolje izražavaju matematički.« Ona uzdahnuše. »Ali zbog čega brinuti o takvim stvarima — i to u ovakvom trenutku? Ponovo smo zajedno; nije li to dovoljno? «

»Nije«, reče Bernard i ustade. »Gde sam?«

»U odnosu na šta«? pitala su vrata. »Ljubavi, voleo bih kada bi me pitao nešto prosto, na šta se lako odgovori, kao na primer, da li te još uvek volim, i ako je tako, šta nameravam da uradim da bih te spasao od raznoraznih stvorova koji se noću razmile po ovom mestu?«

»OK, dakle šta nameravaš?«

»Ne radi se o tome šta nameravam«, rekoše vrata, »već kako mora biti. Vidiš, ništa se ne dešava slučajno...«

»To sam već slušao«, reče Bernard umorno.

»... i ja mislim da si ti na putu prema mestu koje je, iako je trenutno neimenovano i neznano, bilo i ostalo cilj tvog popriličnо vrludavog putovanja. Međutim, budući da je priroda univerzuma takva kakva jeste...«

»Trula«, reče Bernard, »do srži.«

»... može biti da ti je potrebna mala pomoć. Pitao sam se šta bih da uradim za tebe.«

»Pusti me odavde, ništa više«, predloži Bernard. On se obazre po pohlepnim biljkama koje su ga okruživale. »Šta se nalazi iza ovih čudovišta?«

»Još čudovišta«, rekoše vrata. »Da li bi voleo da prodeš kroz mene?«

»I da se vratim na Kokain? Nikad!«

»Mnogi ljudi sanjaju da odu na Kokain«, rekoše vrata. »Priča se da su tamo čak i slivnici kao sa drugog sveta.«

»Meni su svi slivnici isti«, reče Bernard. On priđe najbližoj biljci i oprezno je šutnu nogom obuvenom u čizmu. Dođe do munjevitog pokreta i začu se zvuk drobljenja, a Bernard otrže nazad stopalo bez čizme. Biljka podrignu, pokazavši ogromne očnjake. On skoči nazad.

»Dakle?« pitala su vrata.

»Dakle, izvlači me odavde«, reče Bernard. »Video sam tvoj prokleti zoološki vrt, i sada mi pokazuj vrata pre nego što pobesnim!«

»Život u hidroponičkim vrtovima težak je i nesmiljen«, rekoše mu vrata. »Mogao bih da prekopčam prenosnik otpadaka i pretvorim ga u izlaz za slučaj opasnosti, ali nisam siguran da bi ti se to dopalo«. «

»Sve je bolje od ovoga«, reče Bernard. »Počni da prekopčavaš.«

Vrata uzdahnuše. »Kako god želiš«, rekla su. Začu se zvuk škljocanja i masivna vrata otvoriše se uz cvileći zvuk gudačkog orkestra. Napolje pokulja divno atomsko svetio. Bernard skoči unutra i uz tresak koji je lomio kosti strovali se sa visine od deset stopa pravo u jednu manevarsku stolicu.

»Dugo se nismo videli«, reče Pošteni Joca i nasmeši mu se zarđalim vilicama. Robot je sedeo na mestu kopilota, obučen u odeću od satena ukrašenu psihodeličnim bojama, dugmadi raskopčane sve do uskih, pripijenih pantalona, sa patentnim kožnim cipelama na nogama. Pažljivo začešljana perika stajala mu je nakrivljena na velikoj glavi i samo delimično zaklanjala veliku mrlju od rđe. Pošteni Joca pruži mu lepo ispoliranu ruku iz rukava koji se završavao pravim oblakom vazdušaste čipke.

»Vidim da te život baš nije mazio«, reče on saosećajno. »Dobrodošao na Letećeg Holanđanina, najbolju staru olupinu u ovom delu galaksije«. On se okrenu manevarskoj konzoli i ispusti zastrašujući urlik iz kutije za govor: »Preuzmi, dok ja popričam sa mojim starim prijateljeljem Bernardom.«

Iz konzole dopre potvrdno štucanje i svi prozori se zatamniše. Pošteni Joca se podiže i povuče Bernarda na noge. »A sad mi reci sve!« Izbaci robot i srčano lupi Bernarda po leđima. »Kako si dospeo ovamo? Na kraju krajeva, ipak smo najmanje stotinu parseka daleko od najbliže luke, a čini mi se da si bio na Flegetonu kada sam te poslednji put video. To je stvarno daleko odavde.«

»Bio sam dole u slivniku i gledao svoja posla, kad iznenada...«

»Shvatam«, reče Pošteni Joca. »Obično povezujem otvor za otpatke sa prenosnikom materije i izbacujem otpatke negde u slivnik. Nisam znao da radi dvosmerno. To objašnjava neke čudne stvari koje su mi se motale ovuda u poslednje vreme.« On uzdahnu i povede Bernarda duž dugačkog hodnika, teške ruke na Bernardovom ramenu. »Kako si se snašao sa onim tvojim dvojnikom?«

»Preživeo sam. Malo smo ćeretali, a onda ga je nešto pojelo.«

»Gadno«, reče Pošteni Joca. »I šta sad planiraš, stari druže?«

Bernard reče: »Ne znam. Da se gubim odavde, pretpostavljam.«

Pošteni Joca coknu. »S takvim stavom nećeš daleko dogurati, to je sigurno. Ne, glavu gore i bori se, to je pravo raspoloženje!« Robot je oklevao. »Ja ti se bavim krijumčarenjem vremena. Fini, lak posao, dobra para, male šanse da te ulove. Razvozim sve najbolje i najjeftinije vrste vremenskih prilika po galaksiji, maznem ih nekoj sirotoj budali na Galistu IV i prodam uz ogromnu zaradu nekoj bogatoj budali na Tumbi IV. Pljuskovi, grad, sunčano vreme, magla, lepo vreme, suša; šta poželiš, dobićeš. Sve za odgovarajuću cenu, razume se. Treba mi neko da podiže robu za mene. Šta kažeš, stari druže?«

»Krijumčar vremena?« pitao je Bernard glupo.

»Nisi mnogo bistar«, reče Pošteni Joca. »To mi se dopada. Pa šta onda? To ti je lep posao, a i bezbedan; bar dok se kloniš meštana. Bojim se da postajem previše poznat i zato mi treba neko da prikuplja vreme umesto mene. Daj da popijemo po pićence i porazgovaramo o tome.

Pošteni Joca odvede Bernarda do malog bara i nali mu čašu viskija opakog mirisa. »Pij«, reče on, »Dobro će ti činiti. Evo, uzmi još.« On nali još jednu čašicu.

»Pa, ne znam«, reče Bernard i ispi drugu čašicu. »Imaš li malo hrane...?«

»Nema hrane«, reče Pošteni Joca. »Ja ne jedem. Ali ima mnogo alkohola, za čišćenje moje unutrašnjosti.«

»Shvatam«, reče Bernard, dahćući dok je tečna vatra progrizala put kroz njegovo grlo.

Pošteni Joca sede na ležaj i prekrsti noge u pantalonama bez ijedne mrljice. »Desilo se da sam dobio narudžbu za pravu paklenu ledenu oluju«, reče on i izvadi otrcanu beležnicu iz džepa u bluzi. »Radi se o jednoj od starih planeta zadovoljstva, i neko je želi za svoju baštensku zabavu. Mora da je blesav, ali novac je dobar.« Pošteni Joca vrati beležnicu u džep. »Plaća, dakle, dobiće oluju. Šta kažeš?«

»Naravno«, reče Bernard nerazgovetno.

»Sjajno!« uskliknu Pošteni Joca. »Daj da to sredimo, stari druže! Znaš, loše vreme

ne čeka da ga uzmeš — moraš da ga tražiš i osvajaš!« On poče da vuče Bernarda u hodnik.

»Zar ne bih mogao prvo malo da odspavam?« pitao je Bernard. »Nisam spavao četrdeset sati i mrtav sam umoran.«

»Kasnije.« Pošteni Joca je napola trčao hodnikom, noseći Bernarda poput bebe u svojim čeličnim rukama. »Slučajno znam da — pa, nije bitno. Moramo da ukrademo to vreme đavolski brzo. Neki varvarski car sa Ruba napravio je zatvorsku planetu i lokalni oficiri ubili bi me kada bi otkrili da im kradem dragoceno užasno vreme.«

»Zatvorska kolonija? Ledene oluje? Oficiri?« Pitao je Bernard, dok ga je nagrizala užasna sumnja.

»Ne misli o tome«, reče Pošteni Joca brzo. »Evo nas. Spremi se, druže stari.«

On protrča kroz masu biljaka koje su divlje urlale i grizle i zaustavi se pred kružnim vratima za otpatke.

»Bernarde!« zacvileše vrata, zveckajući radosno na šarkama.

»Tišina!« dreknu Pošteni Joca. »Moj prijatelj ide dole do znaš već gde da uzme malo lepog olujnog vremena i nemamo vremena za bezvezne razgovore. Otvaraj!«

Vrata se podigoše i Bernard se nađe u potpunoj tami.

»Srećan lov!« povika Pošteni Joca za njim. »I upamti, samo najgore vreme je dovoljno dobro!«

Bernard pokuša da odgovori, ali otkri da mu u susret žurno dolazi tvrda zemlja. On stavi ruke ispred lica da bi se zaštitio od udarca. Krug atomske svetlosti iza njega izgubi se i nestade u tmini noći.

Tresnuo je na leđa usred nepregledne ravnice po čijim su se rubovima videli tamni planinski venci. Samrtni mesec bacao je sablasno svetio na čitav prizor; zlokobni vetar zavijao je po ogolelom tlu i cepao mu odeću. Teturavo se digao na noge i štitio lice pred prodornim vetrom.

»Oh, Bože!« uzdahnu bedno.

»Da, tu sam, šta želiš?« reče glas u blizini.

Bernard se hitro okrete i primeti malu metalnu kocku na tlu kraj svojih nogu.

»Jesi li to ti?« pitao je, pun neverice. »Središnji mozak?««

»Ko bi drugi bio?« reče kocka. »Izgledam li ti kao dobra vila?« On prezrivo frknu. »Nisam to stvarno ja, razume se, jer zauzimam oko petnaest kubnih milja raznih komponenti i elektronske opreme, od čega je sve potpuno nerazumljivo za vojnika kao što si ti. Ali ovde je dovoljan deo mene da te vidim, čujem i šutnem te u zadnjicu i zato bolje budi pristojan.« On otvori mali otvor i zagleda se u njega. »I potrudi se da izgledaš manje kao hrpa đubreta na nogama, a više kao pravi vojnik. Skoro da smo tamo.«

»Tamo?« pitao je Bernard. »Gde tamo?«

»Videćeš«, reče kocka znalački. »Nisi valjda mislio da je sve to tumaranje po galaksiji bilo posledica čiste slučajnosti?« Ona mu se grohotom nasmeja. »Pa, nije bilo, i sada je otprilike na kraju, i zato ti predlažem da kreneš. Samo sačekaj trenutak dok pošaljem nešto oluje tvom prijatelju tamo gore. Uvek plaćam odmah nakon isporuke robe.« Iz kocke dopre stakato škljocanja i vetar koji je zavijao zamre u jedva čujni šapat.

»Dobro, da pođemo.« Mozak mu se preteći približi, dok su iz njega izbijale metar dugačke varnice. Bernard pođe prema udaljenim planinama.

»Ne znam šta stoji iza svega ovoga...« poče Bernard.

»Ne čudi me«, reče kocka, klizeći kroz vazduh za njim.

»Ali nemam nameru da pustim ikoga da me tera na takav način. Ovo je kraj, čuješ li? Odlazim! Ja...« dreknuo je od bola kad ga je pogodio elektronski bič-munja i nastavi da korača, psujući sebi u bradu.

Ravnica nije bila beskonačna, iako se tako činilo. Samo osam iscrpljujućih sati kasnije vrli par je došao do gotovo vertikalne padine i zaustavio se. Kocka izbaci iz sebe blistavi

snop svetla i kružni deo padine nestade u vidu magle koja se sporo kovitlala. Bernard je bio prisiljen da pođe napred u hodnik metalnih zidova osvetljenih bledim atomskim lampama. Iza njega, otvor očvršnu i pretvori se u prazni metalni zid.

»Ovo se ne bi desilo da te ona glupa božja mašina na Kokainu nije skrenula s kursa«, reče kocka dok je vodila Bernarda niz hodnik. »Ali situacija je sada ispravljena i zato ne moraš da brineš zbog toga.«

»Ko se brine?« reče Bernard. »Šta ja marim za tvoje glupe planove? Ali otkud ovo naglo zanimanje za mene? Nikada niko nije mario za mene«, reče glasom prepunim samosažaljenja, »i zašto me onda svi odjednom tako gone tamo-amo?«

»Ima razloga i razloga«, reče mu tajanstveno kocka. »Pođi, i ne postavljaj više glupa pitanja, inače ima da ti uradim nešto što ti se neće dopasti.«

Išli su niz lavirint identičnih hodnika sa nizovima praznih vrata i najzad zašli u deo podzemnog kompleksa gde su se nizali ogromni hodnici i dvorane, ispunjeni bolesnim rastinjem i automatima za igru. Zarđale robokurve ležale su tu i tamo po prašini, sa izrazima koji su se zadržali u vekovima starom obećanju bezgraničnih užitaka. Vladala je potpuna tišina, koju je prekidalo samo siktanje kockinih dezintegratora kada bi raznela pokojeg previše revnosnog i još uvek ispravnog robota zabavljača koji bi pokušao da povuče Bernarda u zlokobnu tminu odaje ispunjene prašinom.

Bernard je bio previše umoran i zbunjen da bi se bunio; gacao je po prašini do članaka, svestan samo upornog glasa kocke i povremenog bola od biča-munje kada bi skrenuo sa pravca. Zadremao je dok je koračao i nije se osvestio dok duboki glas nije počeo da urla na njega odjednom sa svih strana. Zatresao je glavom i obazro se po prostranoj dvorani ispunjenoj elektronskim uređajima.

»Šta bi?« rekao je bunovno.

»To sam ja, tvoj stari prijatelj, središnji mozak ove nekada slavne planete zadovoljstva«, reče mu zaglušujući glas. »Sedi«.

Stolica izbi iz poda i srete se sa njegovom zadnjicom na pola puta. Jedan sto izbi na nekoliko stopa odatle. Neka mala, očigledno nedovršena stvar nalazila se na njemu. Bernard pogleda na nju, a onda dreknu kada se mala armija robota za održavanje okupi oko njega i poče da mu povlači i cepa uniformu.

»Ne opiri se; mogao bi da oštetiš robu!« vrisnu središnji mozak dok se Bernard junački borio protiv mravolikih robota koji su škljocali i zujali.

»Boriću se koliko god jaaaaaoooj!« Dreknu Bernard kada mu ledene hvataljke raščepiše vilice i počeše da kopaju po ustima. Bio je oboren na pod i bespomoćno je gledao dok su mu roboti čupali medalje i epolete, kao i jedan deo zuba, da bi se zatim sjatili oko stola gde su izručili plen. On sede, osećajući sve modrice i rupe po ustima.

»Ukoliko si želeo da dokažeš da si jači od mene, uspelo ti je«, reče on i lecnu se kada je prst kojim se opipavao dotakao živo meso. »A sada mi vrati to pa ću sve da zaboravim.« On se teturavo podiže i skljoka se na stolicu. Jedan od servisnih robota uspentrao se na sto i počeo da se bakće pokradenim predmetima.

»Ti si šašav«, reče središnji mozak. »Ovo je moje. Do đavola, lično sam sve to naručio i poslao te da platiš i podigneš robu za mene. I ćuti malo dok se zabavljam svojim hobijem.«

Bernard poče da se diže, ali se predomisli kada se jedan robot okrenuo prema njemu, razjapivši čeljust i otkrivši nizove blistavih zuba od karbonskog čelika. On ponovo sede. »Ti mene poslao da platim i podignem robu? Ti si lud!«

Servisni robot marljivo je radio na konstrukciji. Aparat za zavarivanje je sevao, sprej raspršivač za boju je prskao, minijaturni instrumenti izvodili su beskrajna podešavanja, a onda robot spuza sa stola, zadovoljno zujeći. TV-oko spusti se sa tavanice i poče da zagleda predmet sa svih strana.

»Divno!« reče središnji mozak.

Bernard reče: »Hoće li neko najzad da mi objasni o čemu se radi?«

»Remek-delo«, reče središnji mozak srećno i pokrenu TV-oko da bi iz gro-plana posmatrao neki detalj.

»Poboljšani zrak smrti?« pitao je Bernard. »Konačno rešenje Ljudskog problema? Naprava za Konačnu smrt Čoveka?«

»Ti si jedno sadističko, krvožedno pseto«, reče mu središnji mozak. »Ovo je model L.N.E.R. pružnog signala koji se nekada nalazio na železničkoj pruzi u Mistliju, Safolk, Velika Britanija, Zemlja, napravljen u srazmeri četiri milimetra prema jednoj stopi, a pri tom su korišćeni samo najbolji materijali. Veran je originalu sve, do poslednjeg zakivka i ogrebotine. Divno, zar ne?« On zamrači svetla u dvorani i usmeri jedan reflektor na model.

»Čini mi se da ne shvatam«, reče Bernard slabašno.

»Rekoh ti da sam hobista, zar ne?« reče središnji mozak iznervirano. »E, ovo je moj poslednji projekat — veličanstveno detaljan L.N.E.R. pružni signal, napravljen u razmeri od četiri milimetra za moj model železnice. Većina središnjih mozgova su hobisti, u raznim razmerama. Neki stvaraju planete i uvrnute planetarne sisteme; neki stvaraju ljudska bića, pa ih onda bace u varvarizam da bi posmatrali kako se ovi polako izvlače iz toga. Jedan od računa za ovaj model platio si tako što si kao Razbijač Maligan, zgazio Bič Univerzuma, fantastičnu civilizaciju koja je bila na ivici toga da postane poput bogova. Što se mene tiče, ja pravim modele železnice a pri tom koristim samo najbolji materijal i bezgranično strpljenje.« On uzdahnu. »To znači da dobijam materijale sa svih strana univerzuma, a s obzirom da prenosnici materije odvajkada ne rade, to je mnogo gadno, veruj mi.«

»Ova ručka«, reče on i pokaza jedan svetlucavi detalj, »napravljena je po narudžbi u jednoj od radionica Refanuta i zatim ti je uručena kao medalja da bi je preneo meni. Ukoliko se dobro sećam, data ti je za dragocenu pomoć koju si pružio pri vođenju lokalnih trgovačkih mašina u tajno sklonište pred poludelim robotom-skupljačem knjiga. A ovaj protivteg« — on pokaza nešto što je u srećnija vremena predstavljalo medalju zlatne zvezde — »napravio je robot koji je uspeo da ga isporuči gangsteru po imenu Slup i koji je kasnije zamenio odeću sa tobom, a sve da bi mi ovo isporučio. Za to je plaćeno ID karticom koja je bila potrebna ligi Smrt čoveku radi ispunjenja nekog đavolskog cilja.

Ovaj disk za signalizaciju napravio je središnji mozak Dembelije i ubacio ga u lobanju ženskog robota za zabavu koji se na kraju sreo sa tobom i obavio izmenu. Ovaj treptač napravio je neko po imenu Mozak, baš uvrnuta osoba, koliko sam video, ali pravi najbolje treptače u univerzumu. Mislim da je za njega plaćeno uklanjanjem nekog njegovog ličnog neprijatelja. Ima još mnogo toga ali, ukratko, svi ti divno izrađeni delovi napravljeni su po rnojoj narudžbi u raznim delovima univerzuma. Pošto u ovim žalosnim danima ne postoji poštanska služba, morao sam da pošaljem kurira da ih preuzme, kao i da plati proizvođače raznim uslugama.« Središnji mozak odobravajuće zatrepta svim svojim svetlima. »Bio si izvanredan.«

»Hoćeš da kažeš da je sve ovo... bilo samo da bih ti doneo delove za tu prokletu igračku?« Bernard je gotovo zanemeo od zaprepašćenja.

»Modeli vozova nisu igračke«, reće središnji mozak dostojanstveno. »To je ozbiljan hobi, koji zahteva strpljivost, vreme i mnogo umetničkog duha. Napravio sam milione stvari za svoju železnicu. Dobro to znam.«

»Ali zašto baš ja?« prošapta Bernard.

»Nekoga sam morao da pošaljem. Slučajno se desilo da si ti bio pri ruci, to je sve. Naravno, nisam mogao da ti kažem za to, nikada to ne radim kada šaljem nekoga po univerzumu. Ali ko mari? Imam svoje delove, a ti si se sjajno zabavljao. Znam to; sve vreme sam te posmatrao.«

Bernard nije rekao ništa. Oči su mu bile staklaste i piljio je u model kao čovek koji je video ono najgore i više ništa ne može da ga iznenadi Središrji mozak uzdahnu.

»Ali sada, kada je dovršen, nakon što su svi delovi sastavljen: i uz mnogo napora konstruisani, osećam se neodređeno prevaren, nekako prazan iznutra. Dopada mi se taj model, divim se svojoj veštini sa kojom sam ga napravio, ali sada kada je gotov, hteo bih nešto drugo. Ja uživam u planiranju, iščekivanju, čak napetosti kreativnog procesa...« On zastade.

Servisni robot koji je izveo završni deo posla na modelu pope se na sto i zdrobi model jednim udarcem, parčići se razleteše po čitavoj prostoriji.

»Mislim da ću početi da se bavim modelima aviončića«, reče središnji mozak.

Bernard ustade sa stolice sa praznim izrazom na licu. »Da li je to jedini razlog zbog koga sam proganjan preko univerzuma?« Pitao je.

»Jedini razlog«, priznao je središnji mozak. »Pa, bio je to divan model, zar ne?«

Govorio je u prazno. Bernard je nestao.

18.

Brzi lični transporter zakoči na poslednjoj stanici i otvori vrata uz blag, šištav zvuk. Napolju na podu je sedeo robot u prašnjavim kupaćim gaćama. »Petnaest kredita«, reče on.

»Ulaznica?« Bernard pokaza dlanove. »Nemam para.«

»Zaštita«, reče robot. »Nema para, nema zaštite. Biraj šta te volja.« On se zavali i štrcnu sebi malo ulja.

»Ja sam samo bezvredni kurir koji nosi stvari za poludelog robota«, reče Bernard i prođe pored robota. »Ne treba mi zaštita.«

»Radi se o tvojoj glavi«, reče robot i sleže ramenima. »Zbogom.«

Bernard prođe kraj njega u hodnik i zatvori vrata za sobom.

»Vidim da si otkrio koja je ovo planeta«, reče središnji mozak iz ventilacione rešetke. »Vraćaš li se u zatvorsku koloniju? Možda je to na površini Dobra stara lagana smrt, ali ispod toga je još uvek legendarni Maoro od Etare, najrazuzdanija,planeta zadovoljstva u galaksiji.«

»Idem u dvorane zabave«, reče Bernard. »Onaj druškan Išmail pričao mi je o Maoru od Etare. Naći ću za sebe ispravnu palatu zadovoljstva, zaključati se u njoj i ostati tamo do smrti. Imaš li primedbi?«

»Mislio sam da imaš više ciljeve«, reče središnji mozak.

»Ja sam vojnik«, reče Bernard. »Nemam ja nikakvih viših ciljeva osim spavanja, hrane, pića i seksa. Ima da se zaključam, da bacim ključ i da ostanem tamo«. Nastavio je da korača, šutirajući oblake prašine, sa odlučnim izrazom lica.

»Ti to ne misliš ozbiljno«, reče središnji mozak.

»Videćeš« Bernard iznenada stade i okrete se rešetki. »Slušaj, bre. Gonio si me preko pola univerzuma zbog tvog razdrndanog modela železnice i muka mi je od toga. Sada ću malo da se zabavim za svoj groš!« On iskezi zube prema rešetki, okrete se i nastavi.

»Ne bih hteo da ispadnem nezahvalan«, reče središnji mozak, priključivš! se na drugu rešetku.

»Odlično. Pokaži mi onda gde je najbliža palata zadovoljstva.«

»Mora da ima još nešto što želiš«, reče rešetka.

Bernard zastade. »Pa, ima još jedna stvar...« Oči mu se osvetliše, a onda ponovo izgubiše sjaj. »Ali to ne dolazi u obzir. Mozak kaže da sam postao imun.«

»Reci mi«, reče rešetka predusretljivo. »Ja sam čarobnjak u svemu i svačemu. Možda ću moći da uradim nešto.«

Bernard mu reče. Rešetka je mozgala o problemu nekoliko minuta.

»Pa«, reče najzad. »Može se izvesti, ali bojim se da bi efekat bio samo privremen. Kao što rekoh, taj posebni vid izražavanja tvojeg unutrašnjeg ja bio je samo trenutno

sredstvo da se dođe do cilja.«

»Koliko dugo?«

Rešetka je ponovo razmišljala. »Možda jednu nedelju, dodaj ili oduzmi jedan dan. Ni u kom slučaju više od osam dana.«

»Prihvatam«, reče Bernard.

»Ne shvatam te«, reče rešetka. »Možda u tome ima izvesnog sadističkog zadovoljstva, ali posle toga ti zauvek sleduje Dobra stara lagana smrt. Zašto?«

Bernard reče: »Kažeš da si hobista. Pa, i ja sam ti neka vrsta hobiste. A dok sam terorisao čitavu galaksiju, mnogo sam razmišljao o starom Gvozdenu. Imam neke ideje koje bih voleo da isprobam.«

»Shvatam«, rešetka se nakašlja. »Pa, hobista je hobista, a projekat se mora završiti, iako se nakon završetka uvek ispostavi da ne donosi mnogo zadovoljstva. Učiniću to za tebe. Spreman?«

»Nikada spremniji«, reče Bernard.

Zora se oklevajući dizala nad ogolelim zaravnima Dobre stare lagane smrti. Iz bezbrojnih rupa po kamenitom tlu dizali su se lagani zvuci hrkanja zatvorenika. Bio je to ugodan, domaći zvuk, zvuk normalnosti i sigurnosti u ovom nerazumljivom svetu, neopisivo drevni glas zatvorenika koji pozdravljaju novi, nemilosrdni dan. Dok je sunce koje se rađalo celivalo obrijane lobanje, starog Gvozdena grubo probudi zvuk teškog okršaja odmah ispred njegovih vrata. On skoči sa svoje slamarice, već obučen u besprekorno uštirkanu odeću i pljuvačkom uglačane cipele, prikupi bičeve i blastere i pojuri napolje, urlajući koliko ga grlo nosi.

Izjurio je urličući i stao a vilica mu se otrombolji dok je zurio u čudovišno stvorenje koje je stajalo pred vratima. Užasne ruke bile su iskrivljene kao u gorile; duboko uvučene oči blistale su jezivim sjajem ispod čupavih obrva. Sunce koje se rađalo ponosito se odražavalo na njegovim mnogobrojnim nizovima obeležja, medalja i epoleta. Usta koja su predstavljala uvredu svemu lepom i nevinom na svetu otvoriše se i hrapavi glas obrati mu se jezivim rezanjem.

»Okej!« dreknu stvorenje. »Ja sam brigadni general Razbijač Maligan, teror svemirskih puteva i upravo preuzimam ovu jedinicu. Pokoravaćete se bez pitanja. Inače ima da vas rastrgnem golim rukama!« On se upilji u starog Gvozdena i pokaza užasno izbrazdane ručerde koje su upravo poput ljuske od jajeta smrskale super ojačani čelik oklopa šestorice stražara. »Ima li pitanja?«

Stari Gvozden baci bič i blastere. »To lice«, prošaputao je. »Taj glas...« On obrisa oznojeno čelo i zagleda se preneraženo i zgađeno u nasmešenog monstruma. »Već sam te negde video, ali...« On zastade, a onda koraknu nazad kada mu užasna istina puče pred očima.

»Bernard Rordin!« prošaptao je.

Razbijač Maligan napravi korak napred, držeći u izbrazdanim rukama groteskno ojačani devetokraki bič.

»Grešiš«, preo je on »Ja sam Razbijač Maligan, teror svemirskih puteva i Bič univerzuma«. On zastade i pripremi devetokraki bič za neposrednu upotrebu. »A ti si propustio da se obratiš višem oficiru na odgovarajući način. Učinićemo nešto da to sredimo.« On ponovo zastade, a blagi trag zabave probi mu se u blistave oči.

Smeh se nezadrživo probi kroz grlo Bernarda Rordina, prsnu između stegnutih zuba, izbi napolje i zapljusnu prebledelo lice starog Gvozdena. Odjekivao je nepreglednom zaravni dok je Bernard — Razbijač Maligan — šutirao glave zatvorenika čizmama okovanim čelikom i izvlačio ih, jednog po jednog, iz bezbednih rupa u zemlji. Oni ga samo prestravljeno pogledaše, zaurlaše od luđačkog straha i bacište se na pijuke i ašove.

Stigao je novi Gospodar.

Rej Bredberi
KEPEC

Ray Bradbury, DWARF

Preveo Zoran Jakšić

Ejmi je ćutke gledala u nebo.

Večeras je bila jedna od onih nepomičnih, vrelih letnjih noći. Betonski kej prazan, obešene crvene, bele i žute svetiljke plamtele su poput insekata u vazduhu nad drvenom prazninom. Priređivači raznih karnevalskih tačaka stajali su, nalik poluistopljenim voštanim lutkama, očiju koje su zurile u prazno, bez ijedne reči, nanizani u redu.

Sat ranije naišle su dve mušterije. To dvoje usamljenika sada se nalazilo na toboganu smrti, vrištali su besomučno dok ih je ovaj bacao kroz blistavu noć, jedan ponor za drugim.

Ejmi je lagano hodala šetalištem, nekoliko izlizanih drvenih obruča za nabacivanje na klin lepili su joj se za vlažne šake. Zastala je iza biletarnice pred ulazom u LAVIRINT OGLEDALA. Videla je sebe, neobično izvitoperenu, u tri kriva ogledala pred lavirintom. Hiljade umornih replika nje same rastapale su se u hodniku iza svega toga, vrele prikaze unutar tolike svežine.

Ušla je u biletarnicu i dugo stajala zagledana u tanki vrat Ralfa Bangharta. Držao je nepripaljenu cigaru među dugim, neravnim, žutim zubima dok je otrcanim kartama slagao pasijans na tezgi za prodaju ulaznica.

Kada je tobogan ponovo zaurlao i sunovratio se u svoju užasnu lavinu, setila se da upita:

»Kakvi to ljudi idu na tobogan smrti?«

Ralf Banghart baktao se sa cigarom punih trideset sekundi.

»Ljudi bi da umru. Taj tobogančić ti je stvarčica sličnija smrti od svega ostalog.« Sedeo je i osluškivao zvuk pucanja iz streljane. »Sav taj prokleti posao oko karnevala je ludnica. Onaj kepec, na primer. Jesi li ga videla? Svaku noć, taj plati svoju turu i jurca kroz lavirint ogledala dok ne stigne do sobe Ludog Lujka. Treba da vidiš tamo to malo neuhranjeno glavče. Bože!«

»Oh, da«, reče Ejmi, prisetivši se. »Uvek sam se pitala kako to izgleda biti kepec. Uvek mi je žao kada ga vidim.«

»Mogao bih da sviram na njemu kao na harmonici.«

»Ne govori tako!«

»Gospode.« Ralf je potapša po butini slobodnom rukom. »Kako ti samo pričaš o tipovima koje nisi nikada ni srela.«. Zavrteo je glavom i zacerekao se. »On i njegova tajna. Samo što ne zna da ja znam. Bre, svašta.«

»Što je večeras vrelo.« Nemirno je vrtela široke drvene obruče svojim vlažnim prstima.

»Ne menjaj temu. Taj ima da bude ovde, po kiši ili snegu.«

Ejmi prebaci težinu na drugu nogu.

Ralf je dograbi za lakat. »Ej! Nisi luda? Hoćeš da vidiš tog kepeca, jel' da? Pst!« Ralf se okrete. »Eno ga, stiže.«

Kepečeva ruka, kosmata i tamna, pojavila se ni iz čega i pružila u okno biletarnice sa srebrnim novčićem. Neka nevidljiva osoba viknu: »Jednu!« visokim, detinjim glasom.

Nevoljno, Ejmi se naže napred.

Kepec je dizao pogled ka njoj, više od svega nalik na tamnookog, crnokosog, ružnog čoveka koji je bio zatvoren u vinsku presu i zatim ceđen, sabijan sve niže i niže, okret po okret, agoniju po agoniju, sve dok nije preostala so, isceđena, uništena masa; lice mu je bilo bezoblična mrlja, lice za koje ste znali da svakako pilji, širom otvorenih očiju i sasvim budno, u dva, tri i četiri sata izjutra, pruženo u krevetu, dok samo telo spava.

Ralf otcepi pola žute ulaznice. »Jednu!«

Patuljak, kao u strahu pred nevremenom, prikupi okovratnik i brzo ode. Trenutak kasnije, deset hiljada izgubljenih i zalutalih patuljaka provlačilo se među površinama

ogledala, nalik na nemirne, crne bubašvabe, a zatim svega nestade.

»Brzo.«

Ralf je vukao Ejmi mračnim prolazom medu ogledalima. Osećala je kako je gurka čitavim putem kroz tunel do tanke pregrade sa rupom za gledanje.

»Ovo je sjajno«, cerekao se. »Samo napred — pogledaj.«

Ejmi je oklevala, zatim prisloni lice na pregradu.

»Da li ga *vidiš*?« prošapta Ralf.

Ejmi oseti kako joj srce udara. Prođe čitav minut.

Patuljak je stajao nasred male, plave sobe. Oči su mu bile sklopljene. Još uvek nije bio spreman da ih otvori. A sada, a sada, on otvori kapke i pogleda u veliko ogledalo pred sobom. I zbog onoga što je video u ogledalu nasmeši se. Namigivao je, vrteo se ukrug, okretao na stranu, mahao, klanjao se, kratko i nespretno zaigrao.

A ogledalo je ponavljalo svaki pokret sa dugim, tankim rukama, sa visokim, visokim telom, sa ogromnim namigivanjem i divovskim ponavljanjem plesa, svršavajući divovskim naklonom!

»Svaku noć ista stvar«, prošapta Ralf u Ejmino uvo. »Nije li to sjajno?«

Ejmi okrete glavu i zagleda se u Ralfa dugo, nepomičnog lica, i ne reče ni reč. A onda, kao da ne može da se suzdrži, okrenula je glavu lagano, veoma lagano, da bi još jednom provirila kroz otvor. Zadržala je dah. Osećala je kako oči počinju da joj suze.

Ralf je munu laktom i prošapta:

»Hej, šta mali čudak radi sada?«

*

Pili su kafu ne gledajući jedno u drugo u biletarnici pola sata nakon toga, kada se kepec pojavio iz sale ogledala. Skinuo je šešir i pošao ka biletarnici, ali ugledavši Ejmi žurno ode odatle.

»Hteo je nešto«, reče Ejmi.

»Aha.« Ralf lenjo zgnječi pikavac. »A znam i šta. Ali nije imao petlje da pita. Jedne noći je tim svojim piskavim glasom rekao: 'Kladim se da su ta ogledala skupa.' A ja sam se pravio blesav. Kažem mu ja, jeste, skupa su. On me onako pogleda, kao da čeka, a kad ja ništa nisam rekao, on ti ode kući, ali sledeće noći je rekao: 'Kladim se da ta ogledala koštaju pedeset, sto somova.' Kladim se da koštaju, kažem mu ja. I nastavim da slažem pasijans.«

»Ralfe«, reče ona.

Digao je pogled. »Zašto me tako gledaš?«

»Ralf«, reče ona, »zašto mu ne prodaš jedno viška?«

»Čuj, Ejmi, da li ja tebi pričam kako da vodiš taj cirkus sa obručima?«

»Pošto su ta ogledala?«

»Mogu dobiti polovna za tries't pet soma.«

»Zašto mu onda ne kažeš gde može da ih kupi?«

»Ejmi, nisi promućurna.« On joj spusti ruku na koleno. Ona odmaknu koleno. »Čak i da mu kažem kuda da ide, misliš da bi ga kupio? Ne bi u životu. A zašto? On je stidljiv. Ama, kad bi samo znao da se motam ispred onog ogledala u sobi Ludog Lujka, više se nikada ne bi vratio. Pravi se da ide u lavirint da bi se izgubio, kao svi ostali. Pretvara se da ga nije briga za tu posebnu odaju. Uvek čeka da posao krene loše, kasno uveče, da bi imao sobu samo za sebe. Čime li se zabavlja u noćima kada posao dobro ide, sam Bog zna. Ne, gospodine moj, neće se taj usuditi da kupi negde ogledalo. Nema ni prijatelja, a i kada bi ih imao, ne bi mogao da ih zamoli da mu kupe takvu stvar. Ponos, bogamu, ponos. Jedini razlog što mi je to pomenuo je što sam praktično jedini čovek koji zna za to. Osim toga, pogledaj ga — nema taj dovoljno da kupi takvo ogledalo. Možda štedi, ali gde do đavola u današnje vreme može jedan kepec da radi? Da se prodaje u bescenje po cirkusima?«

»Grozno se osećam. Tako tužno.« Ejmi je sedela zagledana u prazni daščani prolaz. »Gde živi?«

»U onoj mišjoj rupi kraj obale. Rukavac Gandži. Zašto?«

»Ludo sam zaljubljena u njega, ako baš moraš da znaš.«

Nacerio se oko svoje cigare. »Ejmi«, rekao je. »Ti i tvoji luđački smešni štosovi.«

Topla noć, vrelo jutro i usijano popodne. More je bilo pokrivač od usijanog staniola i stakla.

Ejmi stiže lagano koračajući uskim vašarskim prolazima kraj toplog mora, držeći se senki, sa pola tuceta časopisa izbledelih od sunca pod miškom. Ona otvori iskrivljena vrata i pozva u vrelu tamu. »Ralfe?« Probijala se crnim prolazima iza ogledala, potpetice su joj lupkale po drvenom podu. »Ralfe?«

Neko se lenjo pomeri na platnenom prekrivaču. »Ejmi?«

Digao se i zavrnuo sijalicu u sijaličnom grlu iznad garderobnog stola. Žmirkao je na nju, napola zaslepljen. »Hej, izgledaš kao mačka koja je progutala kanarinca.«

»Ralfe, otkrila sam nešto o patuljku.«

»Kepecu, Ejmi dušo, kepecu. Patuljak je u ćelijama, tako je rođen. Kepec je u žlezdama...«

»Ralfe! Upravo sam otkrila najdivniju stvar o njemu.«

»Bože sveti«, reče on u svoje ruke, podigavši ih da iskaže svoju nevericu. »Ta žena! Ma koga je do đavola briga za nekog ogavnog, maleckog...«

»Ralfe!« Ona ispruži časopise, blistavih očiju. »On je pisac. Zamisli samo!«

»Danas je baš prevruće za razmišljanje.« On ponovo leže i zagleda se u nju, blago nasmešen.

»Slučajno sam prolazila kraj rukavca Gandži i videla g. Grilija, vlasnika. On kaže da se čitavu noć čuje pisaća mašina iz sobe g. Biga!«

»*Tako* se zove« Ralf poče da urla od smeha.1

»Piše detektivske šundiće, taman toliko da bi preživeo. Našla sam jednu od njegovih storija u kiosku za prodaju polovnih časopisa, i, Ralfe, zamisli šta?«

»Umoran sam, Ejmi.«

»Taj malecki tip ima dušu veliku kao retko ko; taj sve drži u glavi!«

»Zašto onda ne piše za velike časopise, pitam ja tebe?«

»Zato što se možda plaši — možda ne zna da je sposoban za to. Takve stvari se dešavaju. Ljudi nemaju poverenja u sebe. Ali kad bi samo probao, kladim se da bi mogao da prodaje priče svuda po svetu.«

»Pitam se samo zbog čega se nije obogatio.«

»Možda zbog toga što mu ideje sporo dolaze jer živi u bedi. Kome ne bi? Tako mali kao on? Kladim se da jedva i misli na išta drugo osim kako je mali i kako živi u jeftinom jednosobnom stanu.«

»U đavola!« Frknu Ralf. »Pričaš k'o da si baba Florens Najtingejl.«

Ona podiže časopis. »Pročitaću ti deo njegove krimi-priče. Puna je pištolja i tvrdih momaka, ali govori je patuljak. Kladim se da izdavači nikada nisu ni pomislili da autor stvarno zna o čemu priča. Oh, molim te, nemoj tako da sediš, Ralfe! Slušaj.«

I ona poče da čita naglas.

»Kepec sam i ubica. Te dve stvari ne mogu se razdvojiti. Jedna je uzrok drugoj.

Čovek koga sam ubio imao je običaj da me presreće na ulici kada sam imao dvadeset i jednu godinu, da me digne u naručje, poljubi u čelo, da mi divljački pevuši, da se dere, buji-paji, bebice, da me nosi u mesaru, baci na tezgu i drekne: 'Pazi ovo. Nemoj da mi pretežeš vagu prstom, ti tamo, kasapine.'

----

[1]Big na engleskom znači »veliki« (prim. prev.)

Vidite li kako su naši životi išli u susret ubistvu? Ta budala, taj mučitelj moga tela i duše!

Što se tiče mog detinjstva: roditelji su mi bili mali ljudi, ne baš kepeci, ne baš. Zahvaljujući očevom nasledstvu, imali smo kućicu za lutke, neverovatnu stvar nalik na venčanu tortu sa šlagom — male sobe, male stolice, minijaturne slike, ukrasne figurice, komade ćilibara sa insektima zarobljenim unutra, sve sićušno, sićušno sićušno, Svet džinova daleko, ružni romor iza baštanskih zidova. Jadni mama i tata. Želeli su mi samo najbolje. Držali su me kao porculansku vazu, malog i dragocenog, samo za sebe, u našem mravljem svetu, našim sobicama — pčelinjem saću, našoj mikroskopskoj biblioteci, našoj zemlji vrata za bubašvabe i prozore za moljce. Tek sada vidim zapanjujuću veličinu psihoze mojih roditelja. Mora da su sanjali da će živeti večno, držeći me kao leptira pod staklom. Ali najpre je otac umro, a zatim je vatra progutala malu kuću, gnezdo osica, i svako ogledalo-poštansku markicu i ostavu-slanik u njoj. I mama je nestala. A ja sam ostao sam, da gledam popadali ćilibar, bačen u svet čudovišta i titana, zarobljen u lavini stvarnosti, bacan, udaran i najzad smrvljen u podnožju obronka.

Bila mi je potrebna godina dana da se prilagodim. Cirkuski posao činio mi se nezamislivim. Izgledalo mi je da za mene nigde na svetu nema mesta. A onda, pre mesec dana, Mučitelj dođe u moj život, metnu šeširić na moju glavu koja ništa nije sumnjala i drekne svojim prijateljima: 'Hajde da upoznate malecku ženu!'«

Ejmi prestade da čita. Oči su joj bile nermrne, a časopis je drhtao kada ga je pružila Ralfu. »Dovrši ga sam. Ostatak je pričao o ubistvu. Sve je to u redu. Ali zar ne vidiš? Taj mali čovek. Taj mali čovek.«

Ralf odbaci časopis i lenjo pripali cigaretu. »Više mi se sviđaju kaubojci.«

»Ralfe, moraš da pročitaš. Potreban mu je neko da mu kaže kako je dobar i da ga gura da nastavi da piše.«

Ralf je pogleda, iskošene glave. »A pogodi ko će to da učini? Nismo li desna ruka Spasitelja?«

»Neću da te slušam!«

»Mućni malo glavom, prokletstvo. Otići ćeš i hvaliti ga, a on će misliti da ga sažaljevaš. Ima da te izmaršira iz sobe.«

Sedela je, razmišljajući o tome, lagano pokušavala da razmotri stvar sa svih strana.

»Ne znam. Možda si u pravu. Oh, nije to samo sažaljenje. Ralfe, časna reč. Ali njemu bi možda tako izgledalo. Moraću da budem strašno pažljiva.«

On je protrese za ramena, uhvativši je blago, vrhovima prstiju. »Do đavola, do đavola, okani ga se, to je sve što tražim od tebe; za svoju milostinju nećeš dobiti ništa osim nevolja. Bože, Ejmi, nikada nisam video da se tako upališ za nešto. Slušaj, ti i ja, hajde da uzmemo dan, ponesemo ručak, nalijemo goriva i odvezemo se niz obalu najdalje što možemo; pa da se naplivamo, nešto čalabrcnemo, pogledamo film u nekom gradiću — do đavola sa vašarom, šta misliš o tome? Jedan prokleto prijatan dan i bez briga. Ušparao sam neku lovu.«

»To je zato što znam da je drugačiji«, reče ona, zagledana u tminu. »Zato što predstavlja nešto što mi nikada nećemo moći da budemo — ti i ja i svi mi ovde na pristaništu. Tako je to smešno, tako smešno. Život ga je tako udesio da ne valja ni za šta osim za vašarske predstave, pa ipak eno ga tamo na kopnu. A nas je život napravio da ne bismo morali da radimo po vašarima, pa ipak smo tu, ovde iznad mora na molu. Ponekad mi se čini da do obale ima milion milja. Kako to, Ralfe, da mi imamo tela, a on um i da može da smišlja stvari o kojima mi i ne sanjamo?«

»Uopšte me nisi slušala!« — reče Ralf.

Sedela je, on se naginjao nad njom, a glas mu je bio daleko. Oči su joj bile napola sklopljene, a ruke skupljene u krilu, drhtave.

»Ne dopada mi se taj mudrijaški izraz koji si navukla«, reče najzad.

Ona otvori svoju torbicu, izvuče mali smotuljak banknota i poče da broji. »Trideset pet, četrdeset dolara. Evo. Telefoniraću Biliju Fajnu i naručiti da odnese jedno od onih ogledala koja izdužuju na adresu g. Bigloa sa rukavca Gandži. Da, hoću!«

»Šta?«

»Zamisli koja divota je to za njega, Ralfe, da ima jedno u sopstvenoj sobi, kad god poželi. Mogu li da upotrebim tvoj telefon?«

»Hajde samo, budi luda.«

Ralf se brzo okrete i ode niz tunel. Vrata se zalupiše.

Ejmi je čekala, onda nakon izvesnog vremena primaknu ruke telefonu i poče da okreće broj, bolnom sporošću. Zastajala je između brojeva, zadržavala dah, zatvarala oči, razmišljajući kako je to kada si mali na svetu, a onda ti jednog dana neko pošalje specijalno ogledalo. Ogledalo za tvoju sobu u kojoj se možeš sakriti sa velikim odrazom samog sebe, sav srećan, i pisati priče i priče, nikada ne izlazeći u svet osim ako ne moraš. Kako bi tada bilo, nasamo, sa divnom iluzijom u jednom komadu u sobi. Da li bi te to učinilo srećnim ili tužnim, da li bi ti pomoglo da pišeš ili bi te povredilo? Njihala je glavom napred-nazad, napred-nazad. Na taj način bar niko ne bi mogao da te gleda. Noćima i noćima, možda ustajući u potaji oko tri u hladno jutro, mogao bi da namiguješ, plešeš, smešiš se i mašeš samom sebi, tako visok, tako visok, tako zgodan i visok u blistavom ogledalu.

Glas iz tlefona reče: »Bili Fajn«.

»Oh, *Bili!*« povikala je.

Noć se spusti na mol. Okean je ležao mračan i glasan pod daskama. Ralf je sedeo hladan i kao od voska u svom staklenom kovčegu, slagao karte, očiju nepokretnih, usana stegnutih. Kraj njegovog lakta, piramida dogorelih pikavaca bivala je sve veća. Kada Ejmi stiže pod vrelim crvenim i plavim svetiljkama, nasmešena, mašući, nije prestao da slaže karte, lagano, vrlo lagano. »Ćao, Ralfe!« rekla je.

»Kako tvoja ljubav?« pitao je, otpivši iz prljave čaše ledenu vodu. »Kako Šari Boaje, ili to bese Keri Grant?«

»Išla sam da kupim sebi novi šešir«, reče ona, nasmešena. »Bože, što se dobro osećam. Znaš šta? Bili Fajn sutra šalje ogledalo. Možeš li da zamisliš lice tog malog čoveka?«

»Nisam toliko lud za zamišljanjem.«

»Oh, Bože, kao da misliš da ću da se udam za njega, ili tako nešto.«

»Što da ne? Da ga nosiš okolo u koferu. Ljudi kažu, pa gde ti je muž? A ti samo treba da otvoriš torbu i vikneš: evo ga. Kao srebrnu trubu. Izvadiš ga iz torbaka kad ti padne na pamet, svirneš koju pesmicu, ponovo ga spakuješ. Kod zadnjih vrata možeš da držiš za njega malu kutiju sa peskom.«

»A tako sam se dobro osećala«, reče ona.

»Milosrdno, to je prava reč.« Ralf je nije ni pogledao, stisnutih usana. »Mi-lo-srd-no«. Pretpostavljam da si ideju za sve to dobila od mene, dok si ga gledala kroz rupu, ukrala mi štos? Zato si mu poslala ogledalo? Ljudi kao ti šećkaju okolo sa tamburama i zagorčavaju mi život.«

»Podseti me da više ne svraćam kod tebe na piće. Radije neću da idem ni sa kim nego što ću da se družim sa pokvarenjacima.«

Ralf duboko uzdahnu. »Ejmi, Ejmi. Zar ne vidiš da ne možeš da pomogneš tom tipu? On je ošinut. A ta tvoja šašava stvar je kao da mu kažeš, samo napred, budi ošinut, ja ću da ti pomognem, drugar.«

»Bar jednom u životu lepo je napraviti grešku, ako veruješ da ćeš nekome doneti dobro.«

»Sačuvaj me bože od dobročinitelja, Ejmi.«

»Umukni, umukni!« povikala je i više nije govorila ništa.

Pustio je da se tišina produži neko vreme, a onda ustao, odloživši svoju čašu

umackanu tragovima prstiju. »Hoćeš da malo pripaziš na tezgu umesto mene?«

»Naravno, Zašto?«

Videla je deset hiljada njegovih hladnih, belih likova kako koračaju kroz staklene hodnike, između ogledala, usta pretvorenih u ravnu crtu, prstiju koji su se kretali sami za sebe.

Sedela je za tezgom pun minut, a onda naglo uzdrhta. Mali sat kucao je u biletarnici i ona preturi špil karata, jednu po jednu, dok je čekala. Čula je kako čekić udara, kuca i ponovo udara, daleko unutar lavirinta; tišina, zatim još čekanja, a potom deset hiljada likova koji se savijaju, odvijaju, pretapaju, Ralf koji grabi krupnim koracima, zagledan u deset hiljada njenih likova u biletarnici. Čula je njegov tih smeh dok je silazio niz rampu.

»Ama, šta te je tako oraspoložilo?« pitala je ona sumnjičavo.

»Ejmi«, rekao je razdragano, »ne bi trebalo da se svađamo. Kažeš da Bili sutra šalje to ogledalo g. Bigu?«

»Nećeš da pokušaš nešto šašavo?«

»Ja?« Pomerio ju je od tezge i uzeo karte, pevušeći, blistavih očiju. »Ne ja, o ne, ne ja.« Nije je ni pogledao, već je počeo brzo da slaže krate. Stajala je iza njega. Desno oko poče malo da joj igra. Prekrštala je i ponovo razdvajala ruke. Prođe jedan minut. Jedini zvukovi bili su okean pod noćnim molom, Ralfovo disanje u vrelini i tiho šuškanje karata. Nebo nad molom bilo je vrelo i prekriveno gustim oblacima. Daleko na moru poče da se ukazuje slabi blesak munje.

»Ralfe«, reče ona najzad.

»Opusti se, Ejmi«, reče on.

»O onom putu na koji si hteo da idem niz obalu...«

»Sutra«, reče on. »Možda idućeg meseca. Možda iduće godine. Stari Ralf Banghart je strpljiv momak. Ne brinem se ja, Ejmi. Gle.« Ispružio je ruku. »Miran sam.«

Čekala je da grmljavina mora zamre.

»Samo ne želim da se ljutiš, ništa drugo. Neću da se išta rđavo desi, obećaj mi.«

Vetar, čas topao, čas hladan, duvao je molom. U vetru se osećao miris kiše. Sat je kucao. Ejmi poče teško da diše, gledajući kako se karte kreću i kreću. U daljini su se mogli čuti pogoci u mete i zvuk pištolja u streljani.

A onda se pojavio.

Koračao je po samotnom šetalištu, pod sijalicama-insektima, lica iskrivljenog i mračnog, svaki pokret kao da mu je predstavljao napor. Stizao je izdaleka preko mola, dok je Ejmi gledala. Želela je da kaže, ovo ti je poslednja noć, poslednji put moraš da se sramotiš dolazeći na ovo mesto, poslednji put da podnosiš Ralf ovo virkanje, makar iz potaje. Požele da može da poviče, da se nasmeje i da kaže to pred Ralf om. Ali nije rekla ništa.

»Zdravo, zdravo!« povika Ralf. »Večeras je besplatno, kuća časti. Specijalno za stare muštarije.«

Kepec diže pogled, preneražen, njegove sitne, crne oči trzale su se i kolutale od zbunjenosti. Usta mu oformiše reč zahvalnosti i on se okrete, s rukom uz grlo, privukavsi mali okovratnik oko vrata koji se grčio, dok je druga ruka u potaji stezala srebrni novčić. Obazrevši se, blago je klimnuo, a onda tuceta nagnječenih i izmučenih lica, opaljenih neobičnom, tamnom bojom svetla, odlutaše u staklene hodnike.

»Ralfe«, Ejmi ga dohvati za lakat. »Šta se dešava?«

Nacerio se. »Milosrdan sam, Ejmi, milosrdan.«

»Ralfe«, rekla je.

»Pst«, reče on. »Čuj«

Čekali su u biletarnici u dugoj, toploj tišini.

A onda, iz daljine, začu se prigušen vrisak.

»Ralfe!« reče Ejmi.

»Slušaj, slušaj!« rekao je.

Začuo se još jedan vrisak, pa još jedan i još jedan, a zatim lom, treskanje i zvuk razbijanja, trka kroz lavirint. Eno tamo, tamo, divlje se sudarajući i odbijajući, od ogledala do ogledala, histerično vrišteći i jecajući, sa suzama na licu, razjapljenih usta, pojavio se g. Biglo. Ispao je u usijani noćni vazduh, obazirući se divlje oko sebe, zavijajući, a zatim je otrčao niz mol.

»Ralfe, šta se desilo?«

Ralf je sedeo smejući se i pljeskajući se po butinama.

Pljusnula ga je po licu. »Šta si učinio?«

Još uvek nije sasvim prestao da se smeje. »Dođi! Pokazaću ti!«

A onda se našla u lavirintu, žureći od jednog belo usijanog ogledala do drugog, videvši kako se njen ruž, crvena vatra, ponavlja hiljadu puta niz usplamtelu srebrnu pećinu kroz koju je čudna, histerična žena koja joj je bila veoma nalik sledila žustrog, nasmejanog čoveka. »Hajde!« vikao je. I oni uleteše u malu odaju koja se osećala na prašinu.

»Ralfe!« rekla je.

Oboje su stali na pragu male odaje u koju je kepec dolazio svake noći čitavu godinu. Oboje su stajali tamo gde je kepec stajao svake večeri pre nego što otvori oči da vidi čarobnu sliku pred sobom.

Ejmi se lagano progura, ispružene ruke, u polumračnu sobu.

Ogledalo se izmenilo.

Novo ogledalo je čak i normalne ljude činilo malim, malim, malim; u njemu su čak i visoki ljudi izgledali mali i tamni i krivila ih je u još manje dok su se kretali napred.

A Ejmi je stajala pred njim i pitala se i pitala, ako ono velike ljude pretvara u male dok stoje ovde, Bože, šta onda čini sa kepecom, sićušnim kepecom, tamnim kepecom, preplašenim i usamljenim kepecom?

Okrenula se i gotovo pala. Ralf je stajao i gledao je. »Ralfe«, rekla je, »Bože, zašto si to učinio?«

»Ejmi, vrati se!«

Trčala je između ogledala, plačući. Sa zamagljenim pogledom, bilo je teško naći put, ali ona ga je našla. Stajala je i treptala na praznom molu, potrčala u jednom smeru, zatim drugom, pa trećem, a onda je stala. Ralf se pojavi za njom i nešto je govorio, ali bilo je to kao kad slušaš glas iza zida, kasno noću, dalek i tuđ.

»Ne govori mi«, rekla je.

Neko trkom dođe preko mola. Bio je to g. Keli iz streljane. »Hej, da li je neko od vas video maločas jednog čovečuljka? Mali lopov mi je maznuo pištolj ispred nosa, napunjen, i otrčao pre nego što sam ga zgrabio. Hoćete da mi pomognete da ga nađem?«

I zatim Kelija više nije bilo, otrčao je, osvrtao se u potrazi među platnenim zidovima, sve dalje pod vrelim plavim, crvenim i žutim obešenim sijalicama.

Ejmi se zanjihala napred-nazad i napravi jedan korak.

»Ejmi, kuda ćeš?«

Gledala je u Ralfa kao da je upravo naletela na njega, stranca u prolazu. »Mislim«, reče ona, »da pomognem u potrazi.«

»Nisi ti u stanju ništa da radiš.«

»Probaću bar. Oh bože, Ralfe, sve je to moja greška. Nije trebalo da telefoniram Biliju Fajnu. Nije trebalo da naručim ogledalo i da te tamo razbesnim. Trebalo je ja da odem do g. Biga, a ne ta luda stvar koju sam kupila. Naći ću ga, makar to bila poslednja stvar koju ću učinitu u životu.«

Lagano se okrenuvši, vlažnih obraza, videla je iskrivljena ogledala koja su stajala pred lavirintom, Ralfov lik bio je u jednom od njih. Nije mogla da odvoji pogled od slike koju joj je pružala u hladnoj i drhtavoj fascinaciji, razjapljenih usta.

»Ejmi, šta se desilo. Šta si...«

Osetio je kuda gleda i okrenuo se da vidi šta se dešava. Oči mu se razrogačiše.

Namrgodio se prema blistavom ogledalu.

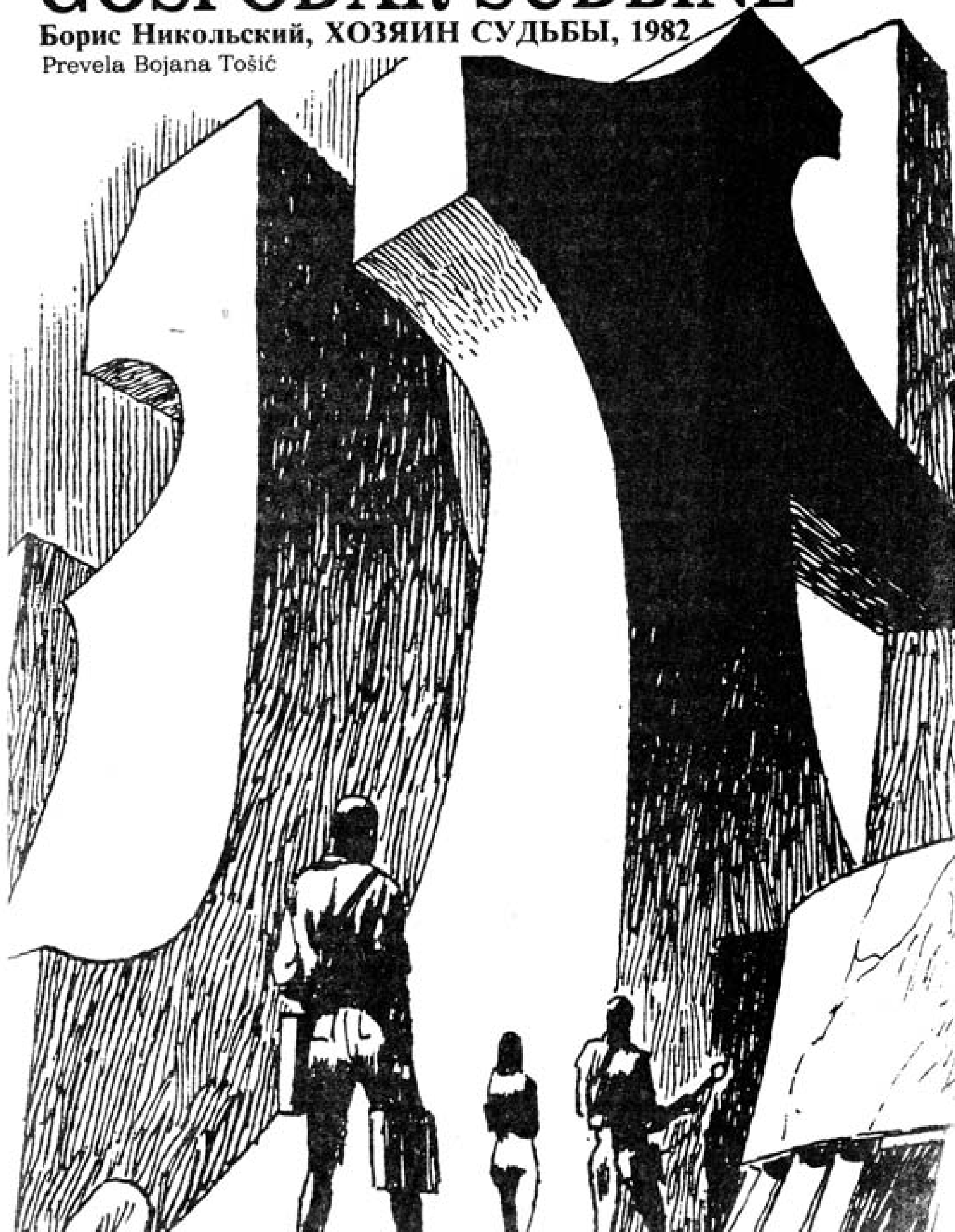
Užasan, gadan čovečuljak, visok dve stope, bledog, nagnječenog lica pod prastarim slamnatim šeširom mrštio se na njega. Ralf je stajao tamo i zurio u samoga sebe, ruku mlitavo opušenih.

Ejmi lagano pode, a zatim krenu brže i onda poče da trči. Hitala je niz prazni mol, a duvao je vrući vetar i donosio krupne kapi vrele kiše sa neba na nju sve vreme dok je trčala.

Boris Nikolski
GOSPODAR SUDBINE

Борис Никольский, ХОЗЯИН СУДЬБЫ, 1982

Prevela Bojana Tošić

Iz ciklusa »Priče Gleba Gurjanova«

Iz početka nije obratio pažnju na to pismo. Pronašao ga je u svom poštanskom sandučetu zajedno sa reklamnim listićima nekog kozmetičkog salona, računima od lekara i šarenim prospektima turističke agencije koja je pozivala na putovanje na Antarktidu. U urednoj koverti, sa nepoznatom povratnom adresom, nalazio se formular sa sledećim tekstom:

»Dragi gospodine!

Ako Vam je dosadilo da budete rob slučajnog sticaja životnih, okolnosti, ako želite da saznate sve o svojoj budućnosti i ako želite da postanete gospodar svoje sudbine, naša će vam firma u tome svesrdno pomoći. Naša firma 'Orakul-XX' se u svojoj delatnosti oslanja na najnovija naučno-tehnička dostignuća i garantuje visok stepen preciznosti.«

»Znamo mi za ta najnovija dostignuća«, mislio je Džejms Tiškevič, ljutito cepajući reklamu »Orakula« na sitne parčiće. »Najnovija dostignuća, a kada odeš tamo nekakav automat ti da dvosmislen savet, kao: 'Ne radite ono što po vašem mišljenju ne treba raditi, pa ćete postići ono što želite da postignete'. Jako pametno!«.

On bi potpuno zaboravio na ovo pismo da posle nedelju dana u svom poštanskom sandučetu nije pronašao potpuno istu urednu kovertu.

»Dragi gospodine!

Ako Vam je dosadilo da budete rob slučajnog sticaja životnih okolnosti...«

Vrag bi ga znao, možda je to upravo ono što je njemu, Džejmsu Tiškeviču, sada potrebno?... Možda je i istina, a?

U poslednje vreme, Tiškevičev život se sastojao od besmislenih strahova. Bojao se otpuštanja, bojao se da ostane bez posla, bojao se da će mu se vratiti žena, a nedavno se, pre samo pola godine, bojao da će ga napustiti, bojao se povećanja cena benzina, bojao se da će ga opljačkati, s obzirom da u svom stanu još uvek nije imao elektronskog čuvara... Iako, iskreno govoreći, i nije bilo bogzna šta da se ukrade — neveliku ušteđevinu koju je uspeo da sakupi držao je u mesnoj banci, strahujući da će jednom, neočekivano, banka izgoreti i da će on, Tiškevič, ostati na belom hlebu. Svi ti strahovi su mu toliko smetali u životu da se jednom čak obrati psihijatru, istom onom lekaru čije je račune sada nalazio u svom poštanskom sandučetu, i taj mu je lekar obećao da će, kako je rekao, 'skinuti napregnutost', ali posle nekoliko poseta, Tiškevič je, ne bez osnova, počeo da strahuje da ga lekar vuče za nos i da, pre svega, od načina lečenja koji mu je ovaj preporučio neće biti nikakve koristi. Najosnovniji problem bio je u tome, to je i samom Tiškeviču bilo potpuno jasno, što njegovi strahovi uopšte nisu bili plod rastrojenog uobraženja, što su svi bili realni, a to ga je naročito mučilo. Radio je kao linotipist u štampariji mesnih novina i njegove pozicije su bile dovoljno sigurne i stabilne sve dok i do njihovog grada nije stigao talas tehničkih preobražaja: tipografija je prelazila na novi, savršeniji način štampe i taj je prelaz, prirodno, povlačio za sobom veoma osetno smanjenje personala. Tako je Tiškevič imao razloga da strahuje za svoju sudbinu.

»... Ako želite da saznate sve o svojoj budućnosti...«

Ovoga puta, Tiškevič je pažljivije zagledao adresu, napisanu na koverti. Tamo je bilo naznačeno ime grada koji se nalazio na oko dvesta kilometara od njegovog gradića. Nešto je Tiškevič čuo o tom gradu... Nekada ranije, taj grad je bio proslavljen svojim noćnim kabareima, grandioznim šou-programima, kockarnicama, a zatim se sve to nekako ugasilo, smrklo, prestalo da privlači turiste; proširile su se glasine da se tamo

gradi nešto gigantsko — nešto kao fabrika elektronske opreme, valjda... Detalja te priče Tiškevič se više nije sećao...

Još nedelju-dve Tiškevič se kolebao i bio je neodlučan, nije znao šta da uradi. Što je više mislio o obećanjima »Orakula«, ona su mu se činila sve primamljivijim. Dopadao mu se uzdržani, lakonski stil i ton pisma. Ničeg suvišnog, nikakvih reklamnih začkoljica — samo suština. Tiškevič je ponavljao tekst pisma sam za sebe, kao da odmerava i za i protiv: »Ako Vam je dosadilo da budete rob slučajnog sticaja životnih okolnosti...« 'Ne može biti bolje rečeno', mislio je on. Tu mu je nekako i došlo vreme godišnjeg odmora, i po tome kakvim je tonom njegov šef razgovarao sa njim, Tiškevič je shvatio da je vrlo moguće da njegove usluge posle godišnjeg odmora više neće biti potrebne štampariji. I tada je odlučio.

Nikome, ni svojim susedima, ni kolegama sa posla, nije rekao kuda i zbog čega putuje. Neka to jedno vreme bude njegova tajna. Tako je bolje.

Ujutro, prvog dana odmora, seo je u autobus i već je posle nekoliko časova, ostavivši kofer u hotelu, išao prema zgradi u kojoj su se nalazile prostorije firme »Orakul-XX«. Zgrada mu se dopala. Bolje rečeno oborila ga je s nogu. Do poslednjeg momenta Tiškevič je strahovao: nije li progutao pogrešnu udicu, valjda neće taj »Orakul« ispasti štrokava kancelarija, jeftina atrakcija, koja računa na lakoverne prostake. Njegovi su se strahovi raspršili čim se približio zgradi, ali još nije mogao da poveruje da je upravo to firma koja mu je potrebna. Smešno je reći: tridesetospratni neboder uzdizao se pred njim. Na samom vrhu, na fasadi, svetlela su ogromna slova: »ORAKUL XX«.

Približavajući se vratima, koja su se bešumno raskrilila pred njim, Tiškevič je osetio čak i nekakvo strahopoštovanje.

Našao se u prostranom holu čiji se plafon, kao u starim crkvama, podizao uvis u obliku kupole. U centru hola žuborila je mala fontana.

Zaputivši se prema šalteru sa natpisom »Služba informacija«, Tiškevič nije čuo svoje korake — njihov zvuk je gušio meki, sintetički tepih.

»Dobar dan, mister...« Službenik je napravio kratku pauzu, upitno gledajući Tiškeviča.

»Tiškevič. Džejms Tiškevič.«

»Dobar dan, mister Tiškevič. »Orakul-XX« ima čast da vas pozdravi. Ja se zovem Majki, stojim vam na raspolaganju«. Izgovarajući ove reci, čovek za pultom je istovremeno, brzo i spretno, pritiskao dugmad na pultu, kao da bira neki kod, i posle nekoliko sekundi, Tiškevič je već video u njegovim rukama kartonski pravougaonik, što je ličio na kompjutersku karticu, na kome je pri vrhu bilo čitko odštampano njegovo prezime.

»Mi se nadamo, mister Tiškevič, da ćemo umeti da opravdamo vaše nade i da će vaš boravak kod nas biti maksimalno koristan i plodan...«

»Želeo bih da znam...« poče Tiškevič, ali ga Majki vesto prekide: »Da, da, naravno, od toga i počnemo. Sada ću vas upoznati sa osnovnim principima rada naše firme, pa ćete moći da odlučite da li ćete se koristiti našim uslugama ili ne... Molim vas, sedite.«

»Vidite, mister Tiškevič«, nastavio je, sedajući na niski stočić ispred Tiškeviča, »kada govorimo o takvim stvarima kao što je predskazivanje sudbine, predskazivanje budućnosti, mi u našem saznanju povezujemo sve to sa nekakvim natprirodnim pojavama, zar ne? ..«

»Da, tako je«, reče Tiškevič.

»To je, ja bih rekao, inercija ljudskog mišljenja. Firma 'Orakul—XX', moram na to odmah da vas upozorim, najodlučnije odbacuje takav pristup. Nikakva mistika. Moto naše firme je — 'Samo nam nauka daje istinsko znanje, samo istinsko znanje daje nam vlast nad sudbinom'. Koristimo se najsavremenijim dostignućima elektronike, fizike i

matematike,. U našem elektronsko-računarskom kompleksu, koji je apsolutno jedinstven po svojoj složenosti, već su sada upisane milijarde i milijarde mogućnosti, ljudskih međusobnih odnosa, naš kompleks je sposoban da ih izanalizira u toku desetog dela sekunde. Vi, naravno, znate, da svaka situacija, menjajući se, rađa mogućnost za desetine novih, reklo bi se nepredvidivih, situacija — to je u stanju da izračuna i predvidi naš kompleks... Jednom rečju, nema te sitnice, te besmislice, koja bi uspela da promakne pažnji 'Orakula' — pa vi i sami znate, mister Tiškevič: ono što nam danas izgleda kao sitnica već sutra može imati dalekosežne posledice... Verovatno ste primetili koliko sam brzo dobio vašu perfokartu? To je samo zato što ste vi već upisani u memoriju našeg kompleksa, ceo vaš život sa svim njegovim najrazličitijim situacijama, detaljima, neposrednim i posrednim vezama... Mi i šaljemo pozive samo onima koji su dospeli u sferu memorije našeg kompleksa. Naravno, ta se sfera stalno proširuje, upisuje nove i nove objekte i uvećava se, treba reći, naglo i strelovito... Pre ili kasnije, doći će vreme kada će moći da nam se obrati svaki čovek koji živi u našoj zemlji. To vam izgleda neverovatno? Ali zbog čega? Ako kompjuter može da izanalizira, uzmimo, desetak varijanti, zašto onda to ne bi mogao da učini sa milijardu na deseti stepen? .. Principijelne razlike nema, sve je to samo pitanje kapaciteta, obima memorije. Uostalom, ne kaže se badava: bolje jednom videti, nego sto puta čuti. Hajdemo, mister Tiškevič, demonstriraću vam sve to u praksi. Molim vas.«

Dok su išli kroz hol, Tiškevič se zaustavljao da vidi fotografije na zidu.

»O, vidim da su vas zainteresovali ovi portreti« reče Majki. »To su sve ljudi kojima je naša firma pomogla da pronađu pravi životni put, pomogla im je da otkriju tu, verovatnu jedinu, mogućnost, koja ih je dovela do uspeha. Svi su oni bili ovde, isto kao i vi, mister Tiškevič.

»Šta? Zar i Stiv?«

Lično Stiv Elinson, poznati filmski glumac, zvezda ekrana, čija je sudbina i slava kod Tiškeviča uvek izazivala uzbuđenje, ushićenje i zavist, on lično, osmehujući se zaslepljujuće, sada je gledao na njega sa fotoportreta.

»Da, i Stiv. Uzgred, on je čak unekoliko vaš kolega. Znate li čime se bavio kada je došao kod nas? Bio je trećerazredni reporter u nekim trećerazrednim novinama, može se reći. očajan čovek. Nećete verovati, ali on nije imao nikakvu predstavu o svojim glumačkim talentima. I eto, uz pomoć 'Orakula«', on je uhvatio svoju verziju... Uhvatiti verziju — tako se to kaže našim žargonom«, osmehnu se Majki. »Na dam se da ćete i vi umeti...«

»...*uhvatiti verziju*?« zasmeja se Tiškevič.

»Baš to. Drago mi je da vam se dopada ovde kod nas, mister Tiškevič.«

Ušli su u lift. Majki je pritisnuo dugme i lift je, umesto nagore, kako je Tiškevič očekivao, lako i nečujno zaklizao nadole, odnoseći Tiškeviča i Majkla prema podzemnim spratovima zgrade.

»Naravno, kada postanete naš stalni klijent«, reče Majki, naglašavajući reč 'stalni', »ulazićete u prostorije 'Orakula' jednostavnijim putem, kroz glavni, centralni ulaz, a za sada ćemo morati da idemo zaobilaznim putem...«

Išli su kroz hodnike i hodničiće, ponovo su se spuštali, zatim se podizali liftom i konačno se našli u ogromnoj prostoriji sa zasvođenim plafonom. Za razliku od hola, ovde je plafon bio nizak i cela prostorija je izgledala kao beskonačno dugačak, vijugav hodnik sa malim ćelijama-nišama, visine čoveka, sa obe strane hodnika. Mnoge od ovih niša bile su prazne, samo su se u nekoliko njih mogla videti leđa sagnutih ljudi koji su se bavili nekim poslom. Niko nije obraćao pažnju na Tiškeviča i Majkla.

»Evo, stigli smo«, reče Majki svečano.

Tiškevič je ćutao, razgledajući. Na zidovima koji su bili obojeni u zeleno, svuda su se videle strelice-pokazatelji sa mnogocifrenim brojevima.

»Da bi kompjuter lakše radio«, reče Majki, »primorani smo da označavamo klijente brojevima. To se, istina, ne dopada svima, ali, šta da se radi — mi smo ovde u vlasti mašina, a mašinama se više dopada da imaju posla sa ciframa. Vaš broj, mister Tiškeviču, biće 203415/371.

»Oho!« reče Tiškevič.

»Nego, šta ste mislili, naš 'Orakul' uživa veliku popularnost. Još nisam sreo čoveka koji je odbio da sazna svoju budućnost. Čak i ako ona, po svemu sudeći, ne sluti ni na šta dobro. Makar trunka nade, ono čuveno 'odjednom', uvek, do samog kraja ostaje prisutno. Zar ne, mister Tiškevič?«

»Recimo da je tako, Majki.«

»Poznajem jednog starijeg čoveka, bogatog čoveka, on svakoga dana dolazi ovamo. On je i sada ovde. Vidite, eno tamo, desno, napred — to su njegova leđa. Taj je čovek bolestan na smrt, lekari kažu, neće poživeti ni mesec dana, ali on svakoga dana dolazi ovamo da sazna desetine drugih verzija, iako ga sve one vode jednom istom rezultatu. Na žalost, naš 'Orakul' za razliku od profesionalnih vračara, ne ume da laže. Pa ipak, mislim, ako bi ovom čoveku bila oduzeta i mogućnost da dolazi ovamo umro bi već sutra. Nada — to je velika stvar, mister Tiškeviču, a 'Orakul' je daje čoveku....«

»Ali zašto je ovde sada ovako pusto?«

»Vidite, mister Tiškevič, naši glavni klijenti su zaposleni ljudi. Uzgred, većina njih je zaposlena u fabrikama naše firme. Tako oni imaju mogućnost da dolaze ovamo samo uveče, posle posla. Kada ovamo pogledate uveče, vidite sasvim drugu sliku...«

Nepregledan, jednoobrazan niz niša-ćelija odjednom se prekinuo. Teške, crvene zavese sakrivale su stepenište koje se spuštalo.

»A šta je ovde, Majki?« upita Tiškevič.

Majki ravnodušno odmahnu rukom.

»A-a... Tu je — 'dečje odeljenje'. Tako mi medu sobom zovemo salu u koju vode ove stepenice. To je, tako, za razonodu. Tamo možete da izaberete za sebe svaki program života: da na jedno veče postanete kralj Saudijske Arabije, ili bokserski prvak sveta, ili čuveni Stiv Elinson — svako. I u tom svojstvu, pred vama se na ekranu prikazuje čitav vaš život. Pri tome, uz pomoć holografije, postižemo najsavršenije efekte prisustva. Naravno, to je, ipak, samo igra, zabava, iluzija, ništa više. Ali nekima se vrlo dopada. Iskreno govoreći, to je sala za ljude sa slabo razvijenim intelektom, za one koji nemaju ni pameti ni strpljenja da rade sa 'Orakulom', da upravljaju svojom sudbinom. Interesantno je to videti, a i nije skupo, ali, ja vam, ipak, ne bih savetovao da silazite dole, u svakom slučaju, dužan sam da vas upozorim: budite obazrivi, tamo se okuplja svakakva publika...«

Ponovo su prolazili pored beskonačnih niša-ćelija; ponekad se među nišama pojavljivao široki prolaz, i tamo, u dubini, kao u ogledalu, Tiškevič je video još jedan niz bez kraja potpuno istih ćelija. Lavirint, pravi pravcati lavirint. Te beskonačne ćelije su ga na nešto podsećale, negde je već video nešto slično, samo nije mogao da se seti gde. Ali sada mu nije bilo do toga da se bavi uspomenama.

»Pa, evo nas na cilju«, reče Majki, zaustavljajući se pored jedne ćelije, »Hrabro, mister Tiškevič, osećajte se kao kod kuće!«

Tek tada je Tiškevič video da se unutra, u ćeliji, nalazi veliki pult sa dirkama, dugmadima i komutatorima. Ali centralno mesto na pultu zauzimali su ekrani — mali, slični televizijskim. Bilo ih je tridesetak, ne manje. Bili su beživotni i beleli su se kao mleko.

»Da biste se uključili u sistem 'Orakula'«, reče Majki, »pre svega treba da ubacite nekoliko moneta ili specijalnih žetona u ovaj prorez. Posle toga će vam računar — vidite, evo ga u gornjem uglu — pokazati kojom količinom vremena raspolažete za tu količinu novca. Tako, prvo treba da zapamtite da treba brzo dejstvovati, bez otezanja,

jer je ovde vreme — novac, u doslovnom smislu te reći. Sada ćemo preći na eksperimentalnu seansu. Koju tačku proračuna želite da uzmete? Pretpostavimo da vas zanima sledeći ponedeljak ujutro«.

»Dobro«, reče Tiškevič, Njega je lično svaki dan zanimao podjednako.

Majki je pritisnuo nekoliko dugmadi i pult odmah kao da je oživeo: na njemu su zatreperile signalne lampice i indikatori, nešto je kvrcnulo, začuo se slab zvuk koji je ličio na zujanje, na ekranima su se pojavile svetle linije, i odjednom Tiškevič na svim ekranima ugleda sebe. Stajao je na ulici, kraj svoje kuće. Bilo je jutro, sijalo je sunce. Žmirkao je gledajući u nebo, kao da je razmišljao: kuda da krene, šta da preduzme. Pa da, naravno, bio je još uvek na godišnjem odmoru, nije imao razloga da žuri.

»Sjajno!« reče Tiškevič, uzbuđeno posmatrajući samog sebe.

Njegova figura na ekranima nije bila nepokretna, ukočena, kao na fotografijama, ali su mu, istovremeno, pokreti bili neprirodni, čudni.

U prvom trenutku, čim se figura pojavila, Tiškeviču se učinilo da je isti na svih tridesetak ekrana. Ali je odmah zatim shvatio, dosetio se, da se svih trideset slika, iako gotovo neprimetno i u malom stepenu, ipak razlikuju međusobno. Ako je na prvom ekranu samo stajao gledajući u nebo, onda je na drugom njegov pogled bio usmeren nadesno, niz ulicu — tamo gde se nazirala reklama bara, na trećem je koraknuo da bi sišao sa trotoara na kolovoz, nameravajući, verovatno, da pređe ulicu, na četvrtom...

»A sada«, reče Majki, »treba da pritisnete dugme za izbor. Možete da se odlučite za jednu od ovih trideset situacija. Hajde, brže! Vaš izbor?«

»Baš ne znam šta da odaberem«, reče Tiškevič zbunjeno. »Ne vidim nikakvu bitnu razliku...«

»Izvinite, ali vi sada razmišljate kao ovaj Tiškevič koji stoji na ulici i gleda u nebo, a ne kao čovek koji sedi za pultom 'Orakula', mister Tiškevič, svako od nas u svakom momentu u životu raspolaže ogromnom slobodom izbora. Možemo da koraknemo levo ili desno, da pođemo brže ili sporije, da izađemo iz kuće pet minuta ranije ili kasnije i tako unedogled... Ali šta nam zapravo znači ta sloboda izbora, ako ne znamo, ne možemo da procenimo ono najvažnije — posledice izbora?... Ako, recimo, izađemo iz kuće pet minuta ranije, nikada nećemo doznati šta bi nam se moglo dogoditi da smo se u kući zadržali pet minuta duže... Zato i kažete: nema bitne razlike. 'Orakul' upravo i postoji zbog toga da bi izračunao i pokazao posledice našeg izbora. 'Orakul' nam omogućava da sagledamo desetine, stotine, hiljade varijanti i da se zaustavimo na jednoj — najboljoj. Uz to, ne trudite se da bilo šta pamtite, mašina sve pamti umesto vas. U svakom momentu možete da vratite celu verziju na početak, dovoljno je samo da pritisnete dugme 'ponavljanje'. Ako vas varijanta ne zadovoljava, dovela vas je u ćorsokak ili do neželjenih rezultata, uvek možete da sve počnete iz početka ili od svakog momenta koji smatrate potrebnim... Dobro, hajde da nastavimo, Odlučnije, mister Tiškevič!«

Žurno, skoro nasumice, Tiškovič pritisnu dugme sa brojem '3'. za momenat se isključiše, a zatim ponovo uključiše svi ekrani, i Tiškevič na njima ponovo ugleda sebe.

Sada se već nalazio na drugoj, suprotnoj strani ulice. Jedan se Tiškevič zadržao pored izloga prodavnice, drugi ga čak nije ni pogledao, treći se sagnuo da zaveže pertlu na cipeli, četvrti se osvrnuo — nešto ga je zainteresovalo... Šta li je to? Ovo poslednje mu se učinilo zanimljivim.

Tiškevič pritisnu četvrto dugme.

Aha, tako je i mislio — tamo, na kraju ulice, stajala je žena. Sada je svih trideset ekrana pokazivalo kako kreće prema Tiškeviču. Na licu žene mu se nešto učinilo poznatim, negde ju je već sreo ranije, ali gde? Na koledžu? U redakciji? Gde?

Na svih trideset ekrana sada se ukazao Tiškevič koji joj je išao u susret, ali je svaki od trideset Tiškeviča to činio na različiti način: jedan je imao ravnodušan izraz lica, drugi

se, pak, zainteresovano zagledao u njeno lice, treći je usporio, kao da se kolebao da li da nastavi ili da se vrati nazad, četvrti se već, očevidno, pripremio da je oslovi, peti... Na licu petog jasno se videlo da se već setio, da je već prepoznao tu ženu. I Tiškevič koji je sedeo ovde, za pultom »Orakula«, odmah prepoznade tu ženu. Sestra njegove žene, to jest, sestra žene koja je donedavno bila njegova supruga. Nije je video sto godina i uopšte nije izgarao od želje da se sa njom sretne. Sam ga je đavo naterao da joj pođe u susret.

On upitno pogleda Majkla.

»Pritisnite dugme za vraćanje«, reče Majki.

Ekrani su se isključili i uključili ponovo. I Tiškevič ponovo vide sebe kako stoji pored vrata svoje kuće.

»Znači, ja sam sada video delić mog budućeg života?« potreseno promuca Tiškevič. »Bolje reći, ono što bi moglo da se dogodi u mom životu? ..

»Da, naravno«, reče Majki. »Ono što bi moglo da vam se dogodi, ako poželite. I ono što vam se nikada neće dogoditi, ako ne želite. Sada sve zavisi od vas. Od vaše odluke. Pritiskajući dugme za izbor, mister Tiškeviču, vi postajete gospodar svoje sudbine.«

Začulo se krckanje i slika na ekranu poče polako da bledi i nestaje. Signalne lampice na pultu gasile su se jedna za drugom.

»Vreme koje vam poklanja firma je isteklo«, reče Majki. »Pretpostavljam da ste već u stanju da radite samostalno.«

»Da, da«, reče Tiškevič. Gledao je sa žaljenjem na ugašene ekrane.

»A sada vam«, nastavi Majki, »predlažem da se odmorite, pa uveče dođite ponovo. Sada se prošetajte, razgledajte znamenitosti grada, mada, iskreno govoreći, u njemu je samo jedna stvarna znamenitost — »Orakul-XX«. Sve ostalo je prošlost. Reći ću vam, bez lažne skromnosti: nikakve kockarnice, nikakvi noćni šou-programi nisu mogli da izdrže konkurenciju našeg »Orakula«. Uostalom, igre sopstvenom sudbinom su kudikamo strasnije i interesantnije od ijednog ruleta — vi ste, čini mi se, i sami to osetili, mister Tiškevič, zar ne?

»Da«, reče Tiškevič koji još uvek nije mogao da obuzda uzbuđenje koje ga je zahvatilo dok je sedeo za pultom »Orakula«. »Nisam ni pretpostavljao da nam svaki minut daje toliko mogućnosti izbora da ispada da mi celog života samo biramo...«

Njemu se, iskreno rečeno, uopšte nije odlazilo odatle, nije mogao da dočeka da se ponovo nađe za pultom »Orakula«, da ponovo vidi sebe na ekranima. Ali pred Majklom nije hteo da pokaže svoje nestrpljenje. Možda je on i u pravu; trebalo bi svakako da se odmori — isuviše je to snažnih utisaka za jedan dan...

Ponovo su prolazili pored beskonačnih niša-ćelija i Tiškevič je, sada već sa nekim novim osećanjem, mešavinom izbezumljujućeg uzbuđenja i skoro bolesne radoznalosti, zavirivao u ćelije u kojima su se videle figure povijene nad pultovima. Hteo je da se zaustavi kraj jedne od njih, ali ga je Majki odlučno povukao dalje.

»Dozvolite mi da vam dam jedan savet«, reče on. »Nikada se ne zaustavljajte iza leđa ljudi koji rade sa »Orakulom«. Oni to ne vole.«

»Da, jasno mi je«, zbunjeno odgovori Tiškevič. »To je isto kao da želiš da zaviriš u tuđ život.«

»Upravo tako«, reče Majki. »To ih užasno nervira. Čak, izbezumljuje.«

»Izvinite, Majki, mogu li da vam postavim još jedno pitanje? Recite, da li i vi...«

Tiškeviču se učini da je na Majklovom licu primetio nešto slično snishodljivom osmehu, ali se vrlo brzo ponovo pretvorio u revnosnog službenika firme.

»Hoćete da pitate da li se ja lično koristim uslugama »Orakula«?« reče on. »Na žalost, ne. Ja sam saradnik »Orakula«, a nama je to kategorično zabranjeno. Ne, mister Tiškevič, ne koristim se. Sve najbolje! Nadam se da ćete imati sreće, mister Tiškevič!«.

Toga dana, Tiškevič nije mogao da dočeka veče. Naterao je sebe da ode do bara da se potkrepi, ali mu je hrana zastajala u grlu — bio je isuviše uzrujan i uzbuđen zbog svega što ga je očekivalo. Da mu je još pre nedelju dana neko rekao da će biti u mogućnosti da zaviri u svoju budućnost, da će biti u mogućnosti da odmerava, da bira šta treba, a šta ne treba da se događa u njegovom životu, smatrao bi ga nenormalnim, ludakom. A pokazalo se da ovde nema ni trunke čudnog i mističnog, samo čista računica i matematika.

Ono što je uznemiravalo Tiškeviča, a o čemu sada nije želeo da misli — bio je novac. Hoće li njegova ušteđevina biti dovoljna? »Ma, nema veze«, govorio je sam sebi »što da se nerviram pre vremena? Za nedelju, dve biće dovoljno, a tada ću već znati...« Možda će za to vreme već uspeti da uhvati svoju verziju — eto, tome se potajno nadao. Ponavljao je ove reći, one su mu već samim svojim zvukom pričinjavale zadovoljstvo — u njima se osećalo obećanje novog, srećnog života.

Konačno je došlo veče i Tiškevič se ponovo našao u podzemnom lavirintu »Orakula-XX«. Majki je bio u pravu — prostorija u koju su dolazili danju, sada se neprepoznatljivo promenila. Svugde, u svim nišama-ćelijama videle su se figure ljudi, beskonačna savijena leđa. Izgledalo je kao da ovde ljudi uopšte nemaju lica — samo leđa. Krckanje prekidača i releja, zujanje uključenih mašina — sve se to sada slivalo u ujednačen, slab, ali neprekidan šum, kojim je bio ispunjen vazduh ove prostorije. Oblivala ju je sablasna svetlbst živinih svetiljki. Svugde su bili uključeni erkondišni. Tiškeviču se ponovo učini da mu je sve odnekud poznato, učinilo mu se, ovoga puta još snažnije nego po danu, da je to nešto što ga je već jednom zaprepastilo. I ponovo nije mogao da se seti šta je to.

Tiškevič je pronašao svoju nišu, svoju ćeliju, nad kojom je već svetleo broj koji mu je bio dodeljen: 203415/371. Verovatno ga je uzbuđenje ponovo obuzelo, jedva je uspeo da se spusti u pokretnu fotelju za pultom, jedva da je video još neuključene, mlečnobele ekrane. Tek sada je primetio: iste reci koje je danas izgovorio Majki bile su napisane direktno iznad pulta: »Zapamtite: pritiskajući dugme za izbor, postajete gospodar svoje sudbine«.

Trudeći se da se primiri, trudeći se da ne žuri, Tiškevič ubaci u prorez nekoliko moneta, odabra tačku proračuna, okrenu prekidač...

Ekrani se uključiše.

Izbor!

Islcljučiše se i uključiše.

Izbor!

Izbor!

Izbor!

Vraćanje.

Izbor!

Izbor!

Još. se danas, kada se saglasio sa Majklom u tome da ne postoji ništa strasnije i interesantnije od igre sopstvenom sudbinom, ispostavilo da nije imao predstavu o tome koliko je u stvarnosti ta igra uzbudljiva. Tek sada, kada je ostao sam, oči u oči sa pultom 'Orakula', oseti to u pravom smislu.

Izbor!

Izbor!

Izbor!

Vraćanje.

Tiškevič je, verovatno, sa tačke gledišta realnog korišćenja vremena, sada bio isuviše užurban i brzoplet. Žurio je da pritisne dugme za vraćnje odmah, čim bi mu se učinilo da ga izabrana varijanta ne vodi zadovoljavajućem rezultatu. Jedva je čekao da

isproba što je moguće više varijanti. Bacao se sa jedne varijante na drugu, prekidao ih je, ne dovodeći ih dokraja. Menjao je tačku proračuna, menjao je dimenzije vremena, čas ga smanjujući na intervale od po tridesetak sekundi, čas ga povećavajući do jednog sata.

Izbor!

Izbor!

Izbor!

Kada je, konačno, iznuren potrošio sav novac koji je tog dana poneo sa sobom. Tiškevič poslednji put kvrcnu prekidačem i zavali se umorno u naslon fotelje. Bila je kasna noć. U glavi su mu se mešali odlomci nedovršenih varijanti, nekakve besmislene epizode, slike koje mu ništa nisu značile, gužva, zbrka...

Košulja mu je sva bila mokra od znoja; od umora i naprezanja bolele su ga oči.

Pa, ipak, ako je sada zbog nečega žalio, onda je to bilo samo zato što mu je predstojalo da ustane i ode odavde, zbog toga što nije imao mogućnosti da ostane ovde za pultom i da nastavi. Činilo mu se da je već uočio svoje greške. Sada ih više ne bi ponovio. Strpljenje i strogost — eto to je ono što će ga dovesti do uspeha. Ostatak noći Tiškevič je loše prespavao. Kao šahista koji je odložio odlučujuću partiju, zamišljeno je prebirao moguće varijante. Mali ekrani su mu neprekidno treperili pred očima.

Već ujutro je ponovo bio za putlom 'Orakula'.

Tiškevič je sada odlučio da promeni taktiku. Jučerašnje zbrkano veće bilo je proba, samo uvežbavanje. Potrebna je sistematičnost. Treba temeljito ispitati varijantu po varijantu. U pravu je Majki: ponekad i besmislica, kojoj ne pridajemo nikakvo značenje, može iz korena da promeni čitav naš život.

Ponovo je radio do umora, do iznemoglosti, do onog momenta kad su dugmad počela da mu se mešaju pred očima.

Varijante su se razgranavale, njihov broj se uvećavao geometrijskom progresijom.

Izbor! Izbor! Ponovo ga je zahvatila drhtavica od uzbuđenja. Nije moguće da među svim ovim hiljadama mogućnosti neće uspeti da pronađe onu koja bi na čudesan način promenila njegov život.

Ekrani su se isključivali i uključivali. Već je napamet, skoro ne gledajući, pritiskao dugmad izbora. Merač vremena ga je požurivao.

Đavo da ga nosi, on nikada nije ni pretpostavio da je njegov stvarni život — uzgred, to se sada naziva njegovim stvarnim životom, bolje reći, njegov zamišljeni, njegov mogući život, tako siromašan zbivanjima. Na kraju dana ličio je na igraća lutrije kraj čijih se nogu valjala gomila praznih, pocepanih listića.

Po pojačanoj buci, po vučenju mnogih nogu, Tiškevič je shvatio da je već veče. Stalni posetioci ispunjavali su lavirint »Orakula«.

»Samo još jednom, samo još jedan pokušaj«, govorio je sam sebi. »Pa gotovo, odmor«.

Aha, evo ga, izgleda, nešto novo... Automobil... prigradski put... autostrada koja vodi prerna moru... Preticanje, ponovo preticanje... Brzina...

Tiškevič je žurno pritiskao dugmad. Intuicija mu je govorila: nešto treperi tamo napred u toj varijanti, ima nešto...

Izbor! Izbor! Izbor!

Skoro je odmah shvatio šta se dogodilo. Svih trideset ekrana pokazivali su jedno isto. Njegov automobil se dimio među gomilom vozila u lančanom sudaru. Kroz razbijeno staklo, Tiškevič vide svoje beživotno, mlitavo telo...

Nije stigao da sazna da li je ostao živ ili je mrtav — njegova ruka se momentalno našla na dugmetu za vraćanje, kao da je od tog pokreta ruke, od brzine reakcije zaista sada zavisio njegov život.

Nekoliko minuta Tiškevič je sedeo ošamućen, potresen, ne čujući ništa osim

otkucaja svog srca.

Znači, to je moglo da se dogodi sa njim, moglo je da se dogodi?..

Na ekranima je ponovo bio živ, osmehivao se i sedao u automobil. Ponovo je svaki od trideset ekrana nudio Tiškeviču mogućnost izbora.

»Tako znači, odsustvo te mogućnosti, mogućnosti izbora i jeste smrt?« neočekivano pomisli Tiškevič ustreptalo se sećajući kako je još nedavno na svim ekranima bio isti, nepokretan, beživotno ukočen...

Naravno, on je ponovo mogao da krene na put; dovoljno bi bilo da pritisne neku drugu dugmad izbora, da odabere drugu brzinu, da ne počne da pretiče bordo 'bjuik' i verovatno bi izbegao sudar i mirno nastavio put prema moru. Ali nekakav skoro sujeveran strah ne dozvoli Tiškeviču da i dalje istražuje, da dovede dokraja tu varijantu.

Kasnije je — treba reći, veoma brzo — Tiškevič naučio, navikao se da slične događaje ne prima u toj meri k srcu. Na kraju krajeva, sve se to nije dogodilo zaista — to je samo moglo da se dogodi. I baš zbog toga što je Tiškevič sada znao sve o njima, što je proradio moguće varijante, oni mu više ničim nisu pretili, bio je u stanju da ih izbegne, da ih ne dopusti u svom budućem životu.

U toku sledeće nedelje, koju je proveo za pultom »Orakula«, Tiškevič je još dva puta doživljavao saobraćajne nesreće, jednom je bio svedok pljačke, jednom se prepirao sa svojom bivšom ženom — njihovi su se putevi stalno preplitali, jednom u baru koji je Tiškevič često posećivao i, konačno, jednog dana je dobio obaveštenje o otpuštanju... Zatim je video sebe među štrajkačima, u maloj grupi koja je sa amaterskim plakatima i parolama demonstrirala ispred štamparije, ali to je, takođe, bila besmislica, od toga ništa nije ispalo...

Tiškevič već skoro nije razlikovao doba dana — nekada mu se dešavalo da usred dana zaspi kao mrtav u svojoj hotelskoj sobi, a noć ga je opet zaticala pored pulta »Orakula«; ponekad je, pak, dolazio ovamo rano ujutro, a odlazio kasno uveče i zatim se mučio od nesanice... Za to vreme on se izbečio, oslabio je, ali opijali su ga nada i uzbuđenje, to ni sa čim uporedivo osećanje vlasti nad onim što se još nije dogodilo. Trebalo je samo da pruži ruku prema dugmadi za izbor. Količina mogućih varijanti se nije smanjivala, sve ono moguće prostiralo se pred njim i izgledalo je beskonačno predskazujući neviđena otkrića...

Ponekad je Tiškevič tako jasno, tako snažno osećao blizinu sreće — činilo mu se da je potrebno još samo malo da uhvati svoju verziju. To se dogodilo kada se na ekranu pojavio njegov stari prijatelj iz školskih dana. Oni se odavno nisu videli, već nekoliko godina, a sada su se, sasvim slučajno, sudarili na ulazu u većnicu. To je bio čovek koji je mogao da pomogne Tiškeviču, koji je mogao da smisli nešto za njega. Samo kada bi hteo. On je bio značajna ličnost u poslovnom svetu, Tiškevič je to dobro znao. Na jednom od ekrana vide sebe kako mu pruža svoju vizit-kartu; zatim vide sebe kako ulazi u vilu svoga prijatelja koja se nalazila izvan grada... I, odjednom je sve propalo. Šta se dogodilo? Šta se desilo? »Orakul« na to pitanje ni imao odgovor. Kao ogromna ribetina koja je oprezno dotakla udicu i pritajila se, i koliko god da ponovo zabacuješ udicu — mamac ostaje netaknut. Ali ti vrlo dobro znaš da je ona tamo, u tamnoj dubini, među rastinjem i travama — pa nije valjda da više nećeš imati sreće? Upravo je takvo osećanje imao Tiškevič, dok je u očajanju pritiskao dugmad izbora, isprobavajući nove i nove varijante u nadi da će se lice prijatelja ponovo pokazati na ekranu...

Tada je, odjednom, otkrio da mu se ušteđevina istanjila, da mu je ostalo još vrlo malo — tek toliko da uspe da se vrati nazad.

»Gotovo, treba ići odavde«, govorio je sebi. »Gotovo. Kraj. Finiš«.

Ali ogromna ribetina se, kao i ranije, nalazila u tamnoj dubini, primamljivo tresući plovak.

»Do đavola, do đavola, treba što pre otići odavde«, govorio je Tiškevič sam sebi, a

noge kao da su ga same nosile u podzemne posede »Orakula«.

»Možda, možda ću baš danas... Ako bih umesto dvadeset šestog dugmeta pritisnuo dvanaesto... Ili sedamnaesto... Ako bih...«

Tiškevič se, neodlučan, zaustavio pored automata koji menja novac za žetone. Pogled mu je pao na obaveštenje koje je već mnogo puta video, ali je u njegovu suštinu pronikao tek sada:

»Svojim stalnim klijentima firma »Orakul - XX« nudi kredit i posao u preduzećima firme.«

To je bilo upravo ono što mu je potrebno.

Već sledećeg jutra, Tiškevič je išao prema dvorištu fabrike. Hale ove fabrike bile su beskonačne kao i podzemni lavirinti »Orakula«. Pokretna traka uz koju je Tiškevič bio raspoređen, odlazila je i gubila se u nevidljivom prostranstvu hale. Posao koji je dobio Tiškevič nije bio komplikovan, brzo je ušao u štos — rad na linotipu bio je kudikamo složeniji.

Šta se proizvodilo u ovoj hali i uopšte, u fabrici, Tiškevič nije znao, ali ga to nije ni interesovalo — sve njegove misli bile su tamo kuda je odlazio uveče, gde je mogao da zauzme svoje mesto za pultom »Orakula«. Jednom umalo da se povredi, da pokvari svoju operaciju. Podigao je pogled i na drugoj strani trake, nedaleko od sebe spazio lice koje mu se učinilo poznatim. Da, lice mu je bilo jako poznato, samo oči — nemirne oči bolesnog čoveka — smetale su mu da ga prepozna. Ali ipak se setio. Taj čovek je bio iz istog grada iz koga i Tiškevič. Odjednom je bio nestao, kao kap u vodi. Niko nije znao gde je i šta je sa njim. I eto, sada ga je Tiškevič video ovde, za pokretnom trakom. Susreli su im se pogledi. Da li je i on prepoznao Tiškeviča? Verovatno jeste. U svakom slučaju, nešto slično oduševljenju, zasija u njegovom pogledu. Tada obojica oboriše glave — kao da se nikada ranije nisu poznavali.

A uveče je Tiškevič u gomili ćutljivih, usredsređenih ljudi ponovo žurno koračao prema »Orakulu«. Sada više nije mogao ni da zamisli da živi bez tog pulta sa dugmadi za izbor, bez svetlećih ekrana sa varijantama svog pretpostavljenog, svog mogućeg života, koje su se munjevito smenjivale.

Ali, jednom, kada je pružio ruku prema kasi da dobije redovnu porciju žetona, službenik firme nalik na Majkla kao jaje jajetu, isto tako besprekorno disciplinovan i učtiv, reče:

»Vrlo mi je žao, mister Tiškevič, ali vi ste već prekoračili maksimalni iznos kredita. Zaista mi je žao.«

Potpuno rastrojen, Tiškevič ćutke ode od kase. Šta da se radi, pre ili kasnije, to se moralo dogoditi.

On ipak, po inerciji, nastavi da ide prema svojoj ćeliji, prema ćeliji sa brojem 203415/371, kao što je to činio svakoga dana. Izgledalo je da se ništa nije promenilo od onda kada se ovde prvi put našao. Isto sablasno svetlo od živinih lampi razlivalo se po niskim plafonima, isti, ujednačeni, jednoobrazni šum ispunjavao je vazduh, i ista su se povijena leđa nazirala u ćelijama. Niko se nije osvrtao, niko nije prekidao svoj posao, niko nije obraćao pažnju na Tiškeviča, koji je usamljen, bez ikakvog cilja, tumarao po hodniku. I, odjednom, shvati i doseti se na šta ga je podsećao ovaj prizor.

Bilo je to u Japanu. Još u ono vreme kada je bio mlad i služio u vojno-pomorskoj floti. Tih je dana nekako dospeo u salu u kojoj se igrala igra inicijative. Tako se, čini se, zvala ta igra. Samo u Japanu i nigde više nije video ništa slično. Šta je to bilo što ga je potreslo u toj sali? Bezbrojni redovi ćutljivih, strpljivo usredsređenih ljudi, koji su sate i sate provodili pored automata. Igra s samim sobom, bez partnera. Do dana današnjeg Tiškevič se sećao karakterističnog zvuka kuglica, koje su se kotrljale i zveckale, slivenog u jedno... Eto, tamo su bile kuglice, blistave, niklovane, a ovde dugmad, tastature, treperavi ekrani — ali, u suštini, kakva je razlika?

Tiškevič nije osećao ništa osim ravnodušnosti i umora. Njegov pogled se zaustavio na teškim crvenim zavesama. »Dečje odeljenje«? Tako je, čini se, tada rekao Majki.

Tiškevič napipa u džepu dve poslednje monete. To nije bilo dovoljno da se uključi u »Orakul«, ali, molim lepo, sasvim dovoljno da se spusti u »dečje odeljenje«.

»Izvolite!« reče još jednom Majklov dvojnik, provirujući iza zavese. Zašto li su svi oni tako ličili jedan na drugoga? Birali su ih, valjda, po principu sličnosti? Ili ih je rad u »Orakulu« postepeno činio sličnima?

»Izvolite! Samo kod nas možete dobiti neverovatnu mogućnost da se nađete u ulozi svakog velikog čoveka, da za svega jedno veče proživite život koji god poželite!«

»I život Stiva Elinsona?«

»Da, i Stivov život. Ali to vam danas ne bih savetovao.«

»Interesantno!« reče Tiškevič. »Izvinite, a zašto to?«

»Zar niste čuli? Stiv Elinson je pre nedelju dana izvršio samoubistvo. Pucao je u sebe.«

»Šta?« poraženo uzviknu Tiškevič. »Ali. Zbog čega?«

»Ko će ih znati, te glumce. Oni žive po nekim svojim zakonima...«

»Ali, kako...« rastrojeno promrmlja Tiškevič »Meni su pričali... ja sam čak sam video... njegov portret ovde, na zidu... Znači, trebalo je da poznaje svoju budućnost...«

»Da, to je tačno«, reče Majklov dvojnik. »Ali ipak... Moguće je da nije dovoljno duboko proučio svoju varijantu, svoju verziju, a moguće...«

»Šta to? Šta je to još — moguće?«

»Moguće je da je to bio rizik, svesni rizik. Ja, zapravo, mislim da je tako i bilo. Njemu je bilo jasno da se sve mora platiti. Znači, i taj život koji je on izabrao, život za koji je stekao mogućnost da ga proživi. Ta mu se cena, verovatno, učinila prihvatljivom...«

Tiškevič je ćutao.

»Zbog toga vam to ne bih posavetovao...« reče Majklov dvojnik. »Izaberite, radije, nešto drugo. Mogu da vam preporučim, na primer, ulogu princa naslednika... Poverljivo sapućući, on reče ime države i ime princa, koje Tiškevič nikada u životu nije čuo. »Danas je to jako moderno... Nećete zažaliti...«

»Pa, dobro...« reče Tiškevič. »Neka bude — princ... Slažem se.«

Tiškevič nestade iza zavesa.

LJUBAV, ŠTA JE TO?

Isak Asimov

Preveo Andrija Lavrek

Ali to su dve različite vrste — rekao je kapetan Harm, pažljivo zagledajući bića dopremljena sa planete oko koje je kružio brod. Kapetanovi organi vida izvukli su se iz duplji i podesili se na maksimalnu oštrinu. Iz šarene mrlje nad njima leteo je niz kratkih blesaka.

Botaks se odmah oseti bolje. Najzad ponovo može da čita te bleskove — nekoliko meseci je proveo u istraživačkoj kapsuli na planeti, dešifrujući modulisane zvučne talase kojima su se sporazumevali njeni stanovnici. Razgovor bojama kao da ga je vratio u daleku domovinu u Persejevom kraku galaksije.

— Ne dve vrste — odgovorio je, — već dve forme jedne vrste.

— Koješta. Pa toliko se razlikuju. Hvala Bitku, pomalo liče na Persejce, i nisu toliko ružni, kao većina drugih stvorova. Svrhovit oblik, jasno diferencirani udovi... ali gde im je šarena mrlja? Umeju li oni da govore?

— Umeju, kapetane Harm — Botaks je dopustio sebi da umerenim sevanjem duginih boja izrazi svoje nezadovoljstvo. — Detalje ste mogli naći u mom izveštaju. Ovi stvorovi proizvode zvučne talase ustima i grlom; to je nešto slično složenom kašlju. Ja sam i sam naučio taj jezik — rekao je Botaks sa ponosom. — Iako je bilo strašno teško.

— Da, mogu da zamislim. Zato su im i oči tako pljosnate i nepomične. Kakva korist od njih kad nemaju jezik boja? Ali kako možete da tvrdite, da pripadaju istoj vrsti. Pa ovo stvorenje levo je manje, i brkovi — ili šta mu je to već su duži, i proporcije su mu drugačije. Ono ima neke izbočine tamo, gde drugo stvorenje nema. Jesu li živi?

— Živi su, ali su ovog časa bez svesti, kapetane. Obradio sam njihov um tako da se ne plaše dok ih proučavamo.

— A vredi li uopšte da ih proučavamo? I ovako smo prešli limit, a još moramo istražiti barem pet planeta, perspektivnijih od ove. Operacija zaustavljanja vremena je veoma skupa i ja bih najviše voleo da ih vratimo nazad i idemo dalje...

Ali dugačko i sluzavo Botaksovo telo zadrhta od nezadovoljstva. Cevasti jezik mu je izletao iz usta i savio se nagore, do pljosnatog nosa, a oči se uvukoše u duplje. Ruka se raširenom troprstom šakom podigla se negodujući, a šarena mrlja nad očima napunila se tamnim crvenilom.

— Sačuvao nas Bitak, kapetane! Teško da bismo mogli igde naći značajniju planetu. Čak je moguće da ona predstavlja strašnu pretnju za nas. Ova stvorenja su možda najopasnija u čitavoj galaksiji, kapetane, upravo zato što imaju dve forme.

— Ne razumem.

— Kapetane, ja sam određen da istražim ovu planetu, i to je bio izuzetno težak posao jer je planeta jedinstvena. Toliko jedinstvena da sam tek uz velike napore uspeo da je sagledam sa svih aspekata. Na primer, gotovo sav život na planeti sastoji se od vrsta koje imaju po dve forme. Mi nemamo reči kojima bismo mogli to opisati; nemamo takvih pojmova. Mogu jedino da ih nazovem »prvom« i »drugom« formom. U njihovom glasovnom jeziku manja forma se zove »žena«, a veća »muškarac«, što znači da su i oni sami svesni svoje različitosti.

Harm se namrštio.

— Kako je to ružan oblik zajednice.

— I da bi se razmnožavali, ove dve forme moraju sadejstvovati, kapetane.

Harm, koji se sagnuo da bolje osmotri dovedene primerke sa izrazom pomešane zainteresovanosti i odvratnosti, naglo se ispravio.

— Sadejstvovati? Kakva je to sad glupost! Pa jedno od osnovnih svojstava života je da svako živo biće stvara potomstvo u najintimnijem samoudubljivanju. Upravo to daje životu tako visoku moralnu vrednost.

— Da, ali kod njih potomstvo stvara samo jedna forma, dok druga mora sadejstvovati sa njom.

— Na koji način?

— To je teško reći. To je nešto veoma osobno i u literaturi koja mi je bila dostupna nisam mogao naći precizan i detaljan opis. Ali sam zato izveo logične zaključke.

— Besmislica. Pupanje je najsvetija i najintimnija stvar na svetu. Na desecima hiljada planeta. Veliki fotobard Levulin je s pravom rekao: »U času pupanja, u času pupanja, u slatkom i dragom času pupanja...«

— Ne razumete, kapetane. Ovo sadejstvovanje između dve forme (ne znam tačno kako) dovodi do premeštanja gena, do novih kombinacija. Sa svakim novim pokolenjem stvaraju se nove kombinacije gena. Vrste se množe, geni, koji su mutirali, praktično se odmah ispoljavaju u genotipu, dok su pri običnom pupanju za to potrebne hiljade godina.

— Hoćete da kažete da se geni jedne individue mogu mešati sa genima druge? Da li ste vi svesni kakva je to besmislica sa tačke gledišta fundamentalnih principa fiziologije ćelije?

— Ali tako je — odgovorio je Botaks, skupivši se pod pogledom iskolačenih kapetanovih očiju. — Evolucija se zaista ubrzava. Ova planeta prosto vrvi od različitih životnih oblika. Mislim da ih ima blizu milion i po.

— Pre će biti deset i po. Nemojte toliko verovati svemu što ste našli u njihovoj literaturi.

— Ja sam i sam video desetine izrazito različitih vrsta na sasvim maloj teritoriji. Kažem vam, kapetane; ako se ovim stvorenjima da samo još malo vremena, razviće se tako da će nas prestići i zavladati celom galaksijom.

— Dokažite mi da to sadejstvovanje, o kojem ste govorili, zaista postoji, i onda ću vam poverovati, istraživaču. A ako ne, onda su vaše fantazije bezvredne, i odmah letimo dalje.

— Dokazaću — organ nad Botaksovim očima zaplamteo je jarko žuto-zelenom bojom. — Živa bića na ovoj planeti jedinstvena su još po nečemu. Oni predviđaju svoje još nepostignute uspehe — možda zato što su navikli na brze promene. Tako da oni imaju literaturu koja već govori o kosmičkim letovima, iako ih, u stvari, još ne preduzimaju. Preveo sam naziv te vrste literature kao »naučna fantastika«. I čitao sam gotovo isključivo tu vrstu literature, jer smatram da se oni u svojim maštanjima najbolje razotkrivaju i pokazuju kakvu opasnost predstavljaju za nas. Iz te literature sam izveo zaključke i o načinima sadejstvovanja dve forme.

— Pa?

— Oni imaju časopis koji povremeno objavljuje naučno-fantastična dela, gde se gotovo uvek opisuju razni aspekti ovog sadejstvovanja. Na žalost, o njemu se ne govori direktno, nego samo u aluzijama. Naziv tog časopisa se u našem jeziku može izraziti kao »Osoba koja se zabavlja«*. Ta osoba, koliko sam ja shvatio, ne zanima se ni za šta, osim za sadejstvovanje formi, i svuda traži to sadejstvovanje tako metodično, i sa takvom naučnom upornošću da je izazvala i moju pažnju. U svom istraživačkom radu rukovodio sam se materijalima iz tog časopisa, i iz primera koji su tamo dati ustanovio sam kako se to sadejstvovanje odvija. I molim vas: kad sami vidite kako se ostvaruje to sadejstvovanje i kako se rađaju njihovi potomci, naredite da se planeta uništi, tako da od nje ne ostane ni atoma.

— Dobro — umorno je rekao kapetan. — Probudite ih i sredite sve što treba.

----

* Misli se na »Playboy« (prim. prev)

Mardž Skinmor se naglo probudila i uvidela gde se nalazi. Jasno se sećala kako je večeras stajala na peronu železničke stanice, gotovo praznom; samo je blizu nje stajao neki čovek, a na drugom kraju perona još jedan. Izdaleka se začuo tihi štropot — približavao se voz.

A onda je odjednom nešto sevnulo, Mardž kao da je bila izvrnuta naopačke, nejasno je ugledala nekakvu duguljastu sluzavu kreaturu, a onda je podignuta uvis, i evo...

— Bože! — uzviknula je, trgnuvši se. — Pa ono je još tu! A evo još jednog!

Mardž oseti odvratnost gledajući stvorenje, ali nije se nimalo uplašila. Bilo joj je drago što je otkrila da je tako hrabra. Muškarac — onaj što je stajao pored nje na peronu — i sada je bio tu. Na glavi je imao iznošeni šešir.

— Jesu li i vas uhvatili? — upitala je Mardž. — I koga su još?

Čarlija Grimvuda nisu baš najbolje držale noge. Počeo je da diže ruku kako bi skinuo šešir i zagladio već proređenu kosu, kroz koju je prosijavala ćela, ali ruka kao da se uprla u gumu, elastičnu, ali sve tvrđu i tvrđu. Spustio je ruku i mračno pogledao na ženu koja je stajala pred njim. Imala je oko trideset i pet godina, lep stas i frizuru, i bila je dobro odevena, ali Čarli bi ipak više voleo da se u tom času nalazio na nekom drugom mestu. Nisu ga nimalo radovala nova lica — pa čak ni ženska.

— Ne znam, lepojko — rekao je. — Ja sam maločas bio na peronu.

— I ja sam.

— Onda je nešto blesnulo, ali nije se ništa čulo. A onda sam se našao ovde. Mora biti da su ovo oni čovečuljci sa Marsa, ili Venere, ili već tako nešto.

Mardž je klimnula glavom.

— I ja mislim. Leteći tanjiri, i te stvari... A jeste li se uplašili?

— Nisam. Baš čudno. Mora biti da mi se pomutilo u glavi kad se ništa ne plašim.

— Smešno. I ja se ništa ne bojim. Gospode, jedan je krenuo ovamo. Ako me samo pipne, zavrištaću. Pogledajte samo kakve su mu ruke. Kao dva velika crva. A koža mu je sva naborana i sluzava. Gadi mi se.

Botaks im priđe klimajući se i reče prodornim i kreštavim glasom, podražavajući koliko god je mogao ljudski govor:

— Stvorenja! Mi vam nećemo ništa. Samo vas molimo da nam učinite uslugu i sadejstvujete.

— Vidi, vidi, pa ovo govori — začudio se Čarli. — Kako to mislite — da sadejstvujemo?

— Između sebe. Jedno sa drugim — objasnio je Botaks.

— Hm—hm... — Ćarli pogleda na Mardž. — Razumete li šta on hoće, lepojko?

— Ništa je ne razumem — odvratila je Mardž nadmeno.

Botaks pokuša još jednom:

— Hoću da kažem, da se vas dvoje... — i on upotrebi kratku reč, koju je jednom čuo, i koja je takođe bila jedan od naziva procesa sadejstvovanja.

Mardž pocrvene i vrisnu na sav glas.

— Šta ste rekli? !

Botaks i kapetan Harm pritisnuše rukama slušne otvore na bokovima koji su ih zaboleli od Mardžinog uzvika. Mardž je govorila povišenim tonom:

— Kako se usuđujete. Ja sam udata žena. Da je moj Ed tu, on bi vam pokazao. A ti, pametnjakoviću — ona se okrenula ka Čarliju, koji je pokušavao da savlada gumasti

otpor sredine — ne znam, ko si ti, ali ako si mislio...

— Ma šta vam je — protestovao je Čarli plačnim glasom. — Ma nisam ni pomislio na to. Nije mi uopšte palo na pamet. Ja sam ženjen čovek; imam troje dece. Slušajte...

— Šta se to desilo, istraživaču Botakse? — upitao je kapetan Harm. — Kakvi užasni zvuci.

Botaks je odgovorio ljubičastim bleskom zbunjenosti.

— Vidite... Kod tog sadejstvovanja postoji veoma složen ritual. U početku oni kao da se opiru tome i to onda pojačava dalji efekat. Posle ovog početnog stadijuma, treba da se poderu omotači.

— Zar treba da oderu jedno drugo?

— Ne, ne baš tako. Oni imaju veštačku kožu koja se skida bezbolno. U ovoj fazi treba da se skida ta koža. Pre svega sa manje forme.

— Dobro, dobro. Recite joj onda neka skine kožu. Samo, ja ne vidim kako to može biti prijatno, Botakse.

— Teško da bi pomoglo, ako bih joj ja rekao da skine kožu. Biće bolje da se pridržavamo rituala. Ja imam kod sebe odlomke iz onih kosmićkih priča o kojima »Osoba koja se zabavlja« govori veoma pohvalno. U tim pričama koža se cepa na silu. Evo, pogledajte ovaj slučaj: »I on, obuzet strašću, poče cepati odeću sa vitkog devojačkog tela. Na tren obrazom oseti dodir njenih čvrstih, toplih, poluogoljenih grudi....« — i tako dalje. Razumete, to cepanje kože na silu deluje kao stimulans.

— Grudi? — upitao je kapetan. — Ne razumem taj blesak.

— On označava ove izbočine na prednjem gornjem delu tela manje forme.

— Aha. Dobro, recite većoj formi, da zdere kožu sa manje. Kako je sve to odvratno!

Botaks se okrenuo ka Čarliju.

— Ser — rekao je — molimo vas, da zderete odeću sa vitkog devojačkog tela. Ja ću vas sad osloboditi iz polja sila, kako biste mogli to učiniti.

Mardž je iskolačila oči i besno prosiktala Čarliju:

— Samo probajte! Da me niste ni pipnuli. Seksualni manijače.

— Ma šta pričate? — žalosno je rekao Čarli. — Kao da sam ja to smislio. Zar vi mislite da ja cepam odeću sa svih žena redom? Slušajte — okrenuo se on Botaksu — ja imam ženu i troje dece. Ako ona čuje da sam nekom cepao odeću, rascopaće mi glavu. Pa ona pobesni čim samo pogledam neku drugu. Molim vas!...

— On još uvek odbija? — nestrpljivo je upitao kapetan.

— Očigledno — rekao je Botaks. — Izgleda da ova nesvakidašnja sredina, u kojoj su se našli, produžava uvodni deo procesa. Ali, ako je njemu neprijatno, ja ću sam obaviti taj deo rituala. U naučno-fantastičnim pričama ionako često piše, da to radi neki vanzemaljac. Evo, na primer, ovde — on poče preturati po svojim beleškama — ovde je opisano jedno takvo stvorenje sa druge planete, uzgred, strašno ružno. Vidite kako ova bića imaju neobičnu maštu. Nije im palo na pamet, da bi vanzemaljska stvorenja mogla biti ovako prijatnog izgleda, sa ovako lepim omotačem od sluzi, kao kod nas...

— Dobro, dajte već, obavite šta treba! — prekinuo ga je kapetan. — Izgubiću čitav dan zbog vas.

— U redu, kapetane. Ovde piše da je došljak iz svemira »prišao devojci i zgrabio je. Ona je histerično zavrištala, ali njegovi pipci su već kidali na parčiće suknju«. Razumete, ova stvorenja viču od uzbuđenosti kad se sa njih skida koža.

— Onda požurite, Botakse, skinite joj kožu. Samo, ne dajte joj da viče. Ti zvučni talasi me izluđuju.

Botaks učtivo reče Mardž:

— Ako dopuštate...

Pljosnat, kao lopatica, prst se pružio ka patentu na njenim leđima.

Mardž jeknu očajnički:

— Ne dirajte me! Ne dirajte! Zamazaćete me. Ovu haljinu sam kod Orbaha platila dvadeset četiri dolara i devedeset pet centi. Ne prilazi mi, čudovište! Kakve su mu samo oči. — Mardž se zadihala uklanjajući se od nespretne vanzemaljčeve ruke. — Sluzavo, buljooko čudovište. Sama ću skinuti, čuješ? Samo me ne diraj svojim prljavim rukama.

Mardž je napipala patent na leđima i besno prosiktala Čarliju.

— A vi ne gledajte!

Čarli je slegnuo ramenima i zatvorio oči.

Haljina je pala na tlo.

— Pa, jeste li sad zadovoljni?

Kapetan Harm je isprepleo prste od razdraženosti.

— Jesu li to te »grudi«? A zašto je drugo stvorenje okrenulo glavu?

— To je samo početni otpor — objasnio je Botaks. — Osim toga, grudi su još pokrivene. Treba skinuti i ostale omotače. Ogoljene grudi su veoma jak stimulans. Opisuju ih kao »kugle od slonovače«, »bele pehare« i slično. Imam ovde i slike — vizuelne predstave — sa omota fantastičnih časopisa. Pogledajte ih pa ćete se i sami uveriti da je na svakoj stvorenje sa manje ili više ogoljenim grudima.

Kapetan je zamišljeno gledao čas na Mardž, čas na ilustracije.

— A šta je to »slonovača«?

— Materijal od kojeg se sastoje rogovi jedne vrste polurazumnih stvorenja sa ove planete.

— A... — šarena mrlja nad kapetanovim očima obojila se pastelnim zelenilom zadovoljstva. — Sad razumem. Ovo manje stvorenje pripada ratničkom plemenu i nosi isturene rogove da bi zadavalo udarce neprijateljima.

— Ne, ne. Oni su, koliko znam, vrlo mekani. — Mala, bezoblična Botaksova ruka ispružila se ka predmetu razgovora, i Mardž je vrisnula i odmakla se.

— Pa čemu onda služe? — upitao je kapetan.

— Ja mislim — rekao je Botaks nesigurno — da se njima hrane deca.

— Deca ih jedu? ! — zaprepašćeno je upitao kapetan.

— Ne, već se u njima stvra tečnost koju deca piju.

— Piju tečnost iz živog tela? Fuj! — kapetan je pokrio glavu svim trima rukama, pri čemu je treći, srednju, podigao tako naglo da umalo što nije udario Botaksa.

— Troruko, sluzavo i buljavo čudovište — rekla je Mardž.

— Baš tako — složio se Čarli.

— Ne gledajte me!

— Nisam vas ni gledao.

Botaks je ponovo prišao bliže.

— Budite tako ljubazni pa skinite i ostalo. Mardž je ustuknula, pribivši se uz polje sila.

— Ni slučajno.

— Onda ću vas ja skinuti.

— Ne dirajte me!... Kako je sluzav!... Dobro, skinuću se — prošaputala je Mardž i sa mržnjom pogledala na Čarlija, svlačeći se.

— Ništa se nije desilo — rekao je kapetan sa dubokim nezadovoljstvom. — A primerak, očigledno, nije punovredan.

Botaks se naljutio.

— Doneo sam dva punovredna primerka, kapetane. Šta vam se ne sviđa na njima?

— Te grudi nisu ni kugle, ni pehari. Ja i sam znam šta je kugla i pehar, a i na onim slikama, što ste mi ih pokazivali, grudi nisu takve. Tamo su u obliku velikih polulopti. A ovo stvorenje ima dve obešene kožne vrećice. I nekako su bezbojne.

— To ne znači ništa — usprotivio se Botaks. — To se može objasniti kao prirodna varijacija. Uostalom, sam ću je upitati.

Botaks se okrenuo ka Mardž.

— Gospodo, da li su vaše grudi punovredne?

Mardž je razrogačila oči i nekoliko trenutaka nije mogla doći do reci.

— Tako, znači — najzad je progovorila. — Dobro, ja možda nisam Đina Lolobriđida ni Anita Ekberg, ali je inače sa mnom sve u redu. Da je moj Ed tu, on bi vam već pokazao! — Onda se okrenula Carliju. — Slušajte, recite ovoj buljavoj nakazi da sam ja sasvim normalna.

— Ali kad ne gledam na vas — nevino je rekao Čarli.

— Ne, uopšte! Kad već škiljite, mogli biste i širom da otvorite te svoje oči i zauzmete se za nezaštićenu ženu. I vi ste neki džentlmen.

— Dobro, onda — rekao je Čarli i iskosa pogledao na Mardž, koja se ispravila i isprsila. — Ne bih hteo da ulazim u tako delikatne stvari, ali figura vam je, čini mi se, sasvim u redu.

— Čini vam se? Da niste slepi? Jednom samo što nisam proglašena za »Mis Bruklin«, tako da znate, a ako i nisam, to je bilo zbog struka, a ne...

— Dobro, dobro. Kod vas je sve O.K. Časna reč. — On klimnu glavom Botaksu. — Grudi su joj sasvim u redu. Ja nisam neki veliki stručnjak, ali, što se mene tiče sasvim su lepe.

Mardž se malo odobrovoljila.

Botaksu je takođe laknulo. On se obrati kapetanu:

— Vidite, veća forma već pokazuje interesovanje. Stimulans deluje. Sad treba učiniti i poslednji korak.

— A šta to?

— U našem jeziku boja nema imena za njega, kapetane. On se sastoji u tome da jedna forma pritisne svoj otvor za uzimanje hrane i govor uz isti otvor kod druge forme. To se u njihovom jeziku zove »poljubac«.

— Pa zar toj gadosti nema kraja? — zastenjao je kapetan.

— To je završna faza. U svoj literaturi, kad se koža tako zdere na silu, oni grle jedno drugo i vatreno se ljube — tako bi se mogao prevesti taj veoma česti opis u njihovim pričama. Evo jednog primera, odabranog nasumice... »On je zgrabio devojku i žudno pripio svoje usne uz njene.«

— Možda je hteo da je pojede? — upitao je kapetan.

— Ma ne — iznervirano je rekao Botaks. — To su bili ti »vatreni poljupci«.

— A kako to »vatreni«? Zar oni poljupcima pale vatru?

— To ne treba razumeti bukvalno. Ja mislim da se na taj način konstatuje

povišenje temperature. Izgleda, što je viša temperatura, tim uspešnije se rađaju deca. Kad je veća forma dovoljno uzbuđena, ona pripija svoja usta uz usta manje forme, i tako se prave deca. To je ono sadejstvovanje o kojem sam govorio.

— Zar je to sve? Pa to je... — kapetan je pljesnuo rukama, ali nikako nije mogao izraziti svoju misao jezikom boja.

— To je sve — potvrdio je Botaks. — Ni u jednoj priči, čak ni u onima iz »Osobe koja se zabavlja«, nisam našao opis ikakvih daljih postupaka u vezi sa razmnožavanjem. Ponekad posle opisa poljupca stoji nekoliko tačaka, ili čak čitav red, ali one, čini mi se, označavaju samo nove poljupce. Svaka tačka — jedan poljubac; to je kad žele da naprave više dece.

— Ne, nama sad ne treba više.

— Potpuno se slažem, kapetane. Botaks razgovetno i ozbiljno reče Čarliju:

— Ser, molio bih vas da poljubite damu.

— Ne mogu da se pokrenem — odvratio je Čarli.

— Oslobodiću vas.

— Ali možda dama neće hteti. Mardž ga ljutito pogleda:

— A šta ste vi mislili? Sigurno da neću. I nemojte da mi prilazite.

— Meni i nije stalo, ali, šta će oni reći? Ne treba ih izazivati. Mogli bismo samo tako... da se malo cmoknemo.

Mardž se zamislila; videla je da Čarli ima pravo.

— U redu. Samo pazite! Nisam navikla ovako da stojim pred svakim.

— Znam, znam. Ali šta sam ja tu kriv? Pa recite sami.

— Sluzava čudovišta — gunđala je Mardž. — Sigurno zamišljaju da su nekakvi bogovi kad tako naređuju. Sluzavi bogovi.

Čarli joj priđe.

— Dobro, onda... — On neodlučno podiže ruku, kao da želi skinuti šešir. A onda nespretno stavi ruke na njena gola ramena i naže se ka njoj.

Mardž se tako napela da joj se koža na vratu naježila. Usne im se sretoše.

Kapetan Harm je razdraženo blesnuo šarenom mrljom.

— Ne osećam nikakvo povišenje temperature.

Na temenu mu se izdigao dugačak izrastaj — organ, kojim je osećao toplotu — i zadrhtao.

— Ne osećam ni ja — zbunjeno je rekao Botaks. — Ali učinili smo sve kao što piše. Možda bi trebalo da još malo sačekamo... Gledajte! Nešto se dešava.

Čarli je nesvesno spustio ruku na glatki goli Mardžin struk. I ona kao da se za trenutak privila uz njega, ali se odmah odmakla, savlađujući otpor polja sila, koje ju je i dalje sputavalo.

— Pustite me — rekla je prigušeno, jer joj je Čarli pritisnuo usta svojima. I odjednom, Mardž ga ugrize. Čarli odskoči, bolno uzviknuvši, podiže ruku do usne, a kad ju je spustio, na prstima mu ostade krv.

— Što ste to uradili? — upitao je žalosno.

— Dogovorili smo se da se samo malo cmoknemo. A vi ste počeli da me pipate. Šta ste vi; neki siledžija? Gospode, gde sam ja to dospela. Siledžija i sluzava čudovišta.

Kapetan Harm je brzo zamigao plavim i žutim;

— Je li sad gotovo? Koliko još moramo čekati?

— Ja mislim da se to mora desiti odmah. U celom svemiru, kad nastane čas pupanja, pupoljak se pojavljuje odmah. Ne treba tu mnogo čekati.

— Uh, kad pomislim ha odvratne običaje ovih stvorenja, čini mi se, da neću više nikad poželeti pupanje. Dajte da što brže završimo sa tim.

— Samo još malo, kapetane.

Ali vreme je prolazilo, boja kapetanovih odseva postajala je sve više narandzasta, što je značilo da je sve nestrpljiviji, a Botaksova šarena mrlja je gotovo sasvim potamnela.

Naposletku, Botaks nesigurno upita:

— Oprostite, madam, kad mislite da pustite pupoljak?

— Molim?

— Kada ćete da rodite dete?

— Ja već imam dete.

— Ne, nego sad.

— Ma šta vam je. Ja neću drugo dete.

— Šta, šta? — umešao se kapetan. — Šta je rekla?

— Izgleda da ona ne želi da se razmnožava — rekao je Botaks.

Kapetanov govorni organ zablešta.

— Znate šta, istraživaču? Vi niste normalni, vaše ideje su perverzne. Sa ovim stvorenjima ništa se nije desilo. Nema nikakvog sadejstvovanja između njih, i neće biti nikakvog razmnožavanja. Siguran sam da su to dve različite vrste, i neću više da slušam vaše glupe šale.

— Ali, kapetane... — počeo je Botaks.

— Dosta! — odsekao je kapetan. — Uopšte više neću da vas slušam! Muka mi je od svega što ste mi ovde napričali o pupanju, trošeći moje dragoceno vreme. Prohtelo vam se slave, senzacije, ali ja ću se već pobrinuti da je ne dobijete. Dajte ovom stvorenju njegovu kožu i onda ih oboje vratite odakle ste ih uzeli. A troškove zaustavljanja vremena ovog puta ću odbiti od vaše plate.

— Ali, kapetane...

— Ne odgovarajte mi! Vratite ih na isto mesto i u isto vreme. Ne želim, da se ovoj planeti nešto desi. — On odmeri Botaksa ljutitim pogledom. — Jedna vrsta — dve forme, grudi, poljupci, sadejstvovanje, tandara-mandara... Vi ste diletant, istraživaču, vi ste budala, vi niste normalni. Psihopata!

Nije vredelo svađati se s njim, i Botaks, sav se tresući od uvređenosti, ode da prebaci zarobljenike natrag, na Zemlju.

Mardž i Čarli su se ponovo našli na peronu, smeteno se osvrćući okolo. Već se smrkavalo, i izdaleka se začuo tihi štropot — dolazio je voz.

Mardž neodlučno upita:

— Da li se ovo zaista desilo, mister?

Čarli je klimnuo glavom.

— I ja se svega sećam.

— Ne smemo nikome govoriti o ovome... — rekla je Mardž.

— Sigurno. Mislili bi da smo ludi. Nego, znate šta?

— Hm... Šta? — Sumnjičavo je upitala Mardž.

— Vidite, ja razumem kako ste se osećali. Ali nisam ja tome kriv:

— Ne brinite. Znam. — Mardž je zamišljeno spustila pogled. Voz je bio sve bliže.

— Hteo sam vam reći da ste zaista zgodni. Zbunio sam se, pa nisam to rekao tada.

Mardž se osmehnula.

— U redu je.

— Možda da odemo nekud i popijemo nešto? Moja žena me još ne čeka da se vratim...

— Pa, može... I moj Ed je otputovao na nedelju dana, a malog sam odvela kod mame, tako da nemam nikog kod kuće... — rekla je Mardž.

— Onda, idemo. Mi smo sad, može se reći, poznanici...

— Pa, jeste — nasmejala se Mardž.

Voz je ušao u stanicu, ali oni su već silazili uzanim stepenicama sa perona na ulicu.

Prvo su popili nešto, onda je Čarli morao da je otprati do kuće, jer je već pao mrak, a kad su se našli pred njenim vratima, Mardž nije mogla a da ga ne pozove unutra — samo malo, naravno.

U to vreme je uvređeni Botaks, vrativši se na brod, pokušavao poslednji put da dokaže da je bio u pravu. Dok je Harm pripremao brod za let, on je žurno uključio videoekran, ne bi li još jednom video svoje ispitanike. Fokusirao je aparat na Čarlija i Mardž u sobi. Toplotni izraštaj mu se podigao, a šarena mrlja nad očima je zasjala pravim duginim bojama.

— Kapetane Harm! Kapetane! Dođite da vidite **šta sad rade**!

Ali tog časa brod se istrgao iz zaustavljenog vremena.

Vladimir Lazović

ZVEZDOTVORAC

— Niti ću zaboraviti onaj monolog »Rosencrantz razgovora s Anđelom«, u kome se neki londonski lihvar iz XVI veka uzalud trudi, u času smrti, da okaje svoje grehe, i ne sluteći da je tajno opravdanje njegovog života to što je jednu svoju stranku (koju je video jedan jedini put u životu i koju je zaboravio) nadahnuo da stvori lik Shylocka.

Horhe Luis Borhes
(»Deutsches requiem«)

Kada je zbog preopterećenja došlo do eksplozije u pogonskom delu kosmičkog broda MISAO, kapetan Džon Valter Cerović (Čukununuk jugoslovenskog radnika na privremenom radu u SAD) stigao je da pomisli samo jednu stvar:

— E, jebiga.

Mada je kapetan bio apsolutno pribran u tom trenutku, za neke dublje misli zbilja nije bilo vremena: MISAO, brod koji je prvi u istoriji trebalo da leti brzinom Gotovo Tolikom Kao Brzina Svetlosti (GTKBS) koristeći se za svoj pogon i privlačnom snagom i defektima prostora oko singularnih tačaka u strukturi svemira — MISAO se upravo sunovraćala ka jednoj crnoj jami inače poznatoj u astronomskim atlasima pod imenom Prava rupetina. Poenta je bila u tome da MISAO pod određenim, pažljivo proračunatim uglom, dospe u pažljivo proračunatu daljinu od singulariteta — dovoljno bezbedno izvan Svarcšildovog rastojanja — i da sezatim tangencijalno odbije o lokalno zakrivljenje prostora, dobijajući pri tom dodatno ubrzanje. Ali, kako reče brodski tehničar Hajnrih Kure: »Nekaj tu nije štimalo«. (inače, opšteprihvaćena fraza među astronautima kad stvari podu nizbrdo). Izgleda da upadni ugao ipak nije bio toliko dobro proračunat — motori nisu izdržali napor ispravljanja putanje u poslednjem trenutku — i MISAO se sad sunovraćala sve brže i brže, kao da Cerović Rupetinu želi da pogodi posred srede.

Ono što je kapetanu intuitivno odmah bilo jasno, a što ćemo za neupućene rastumačiti, bilo je da imaju i previše dobro ubrzanje, tako da neće biti nikakvih prelaznih efekata kao u »Kapiji« Frederika Pola. MISAO ima da bude rastrgnuta u čeljustima gravitacije, ne do atoma, nego do kvarkova (ili do još sitnijih sitnica ako uopšte postoje). Za neke bi možda bilo utešno saznanje da će u istoriju ući kao prvi ljudi koji su crnu jamu videli iznutra — ali kapetan Cerović nije bio mnogo zagrejan tom idejom.

Misao koja je počela da se formira u kapetanovoj glavi, ali nikad dovršena zbog sveopšteg raspadanja, bila je; »Au, ala je crno!«

*
* *

Osvestio se u belom ništavilu.

Nije bio načisto s tim da li ovo zaista vidi oko sebe, ili je belina samo u njegovoj glavi; tim »očima« nije mogao da sagleda ni ruke ni ostatak svog tela, samo diskretno osvetljenu belinu.

No, bio je svestan najvećeg dela svojih uspomena, znao je kako se zove, sećao se svega do eksplozije — i zaključio da je ovo ipak neka varijanta svesnog stanja.

Uputio je okolini misao — telepatski ekvivalent onoga: »Hej, ima li koga?« Odgovor je, međutim, iznenadio čak i njega u ovakvom stanju.

— O, zdravo, momak. Probudio si se?

— Gde sam? Šta je sa mnom? Jesam li živ? Ili je ovo zagrobni život?

— Polako, sine, nemoj da se nerviraš. Vrlo je teško održati te na jednom mestu, znaš? Suviše je sitno, čak se i ja teško snalazim.

Kapetan Cerović učini mentalni ekvivalent dubokom uzdisaju, i opuštanju mišića.

Priseti se da, umesto da odbroji do deset, može kroz padeže da menja ime svog tehničara, što je i ranije činio kad je bio ljut.

— Da probamo ovako — obrati se on Glasu: —Onaj pad niko nije mogao preživeti, tačno?

— Uglavnom tačno.

— Moja posada, moj GTKBS brod — sve je to rastureno u atome?

— I u još sitnije delove.

— Dovde je logično. Pa kako ja onda razgovaram s tobom, ko god da si?

— Pravo pitanje. Vidiš, sinko, tvoj um uspeo sam da u poslednjem momentu spasem manje-više neoštećen i sad ga čuvam u izvesnom, hm, polju sila. Dakle, misaoni ekvivalent tebe samog, sve ono što je bilo u tvom mozgu i tako to. Doduše, stvar je pipava i nestabilna i ne znam dokle će potrajati. Za one ostale jednostavno nisam mogao da učinim ništa.

Da je imao glavu, kapetan bi sigurno stavio prst na čelo.

— Ti si Bog? A ovo je raj?

— Moglo bi se tako reći.

— Ja sam raj zamišljao malo drukčije...

Tog momenta beline pred njim nestade, a odozgo, pred njegovim duhovnim očima, celokupno vidno polje zaklonio je par prelepih, no monstruozno velikih ženskih sisa. Ako kažemo da su to bile dojke **par excelance**, samo s kraja nakraj horizonta, i koje su otprilike visile iznad posmatrača, još nismo dovoljno rekli.

Ekvivalent užasnutog mentalnog vriska ote se kapetanu. Istog momenta sise nestadoše.

— Oh... Ah... Uh... Ne... — jecao je kapetan, vraćajući se iz šoka.

— Izvini, sinko. To sam pogrešno izvukao iz tvoje memorije, zamalo da te rasturim dokraja. Kaži, kakav raj želiš? Hoćeš oko sebe možda ono — kućica za lutke, stil Luj XIV i crni monolit posred sobe, kao Dejvid Boumen?

— Ovaj, uh... dozvoli da razmislim malo. Za promenu, jel' mogu da vidim Tebe? To sam jako želeo kad sam bio mali.

— Hmm, kako da kažem sine, za tvoje pojmove ja sam bestelesan. Možeš da me vidiš u kom god obliku hoćeš — samo, ti biraš oblik, ja dajem glas. Je l' po volji da govorim iz zapaljenog grma, kao Mojsiju?

— Onda nemoj.

— Važi, sine. Mogu li išta da učinim za tebe?

Kapetan je razmišljao nekoliko trenutaka. Koliko bi dali, i više od života, najbriljantniji umovi Zemlje za ovakav razgovor. Konačna pitanja.

— Znaš, Bože, još sam malo zbunjen... Jesi li stvarno stvorio Zemlju, pre toliko vremena?

— Jesam, i ne samo nju.

— Stvorio si i zvezde?

— I crne jame, i prostornu zakrivljenost, i ograničenje na brzinu svetlosti u tom svemiru...

— To znači, ima još svemira?

— Tačno. Ja sam u jednom od njih.

— Pa prosvetli me onda, jer na Zemlji su oduvek tvrdili da je Božja volja nedokučiva. Šta je smisao svega ovoga? Širenje mog svemira, uspon čoveka... Koji logični plan leži iza ovoga? Šta, u stvari nameravaš, kaži mi — to bi mi bila najveća satisfakcija.

— Hm. Stvarno?

— Uveravam te.

— Dakle, ja volim savršenstvo. Zašto prosto, kad može i komplikovano. Lepota je u složenosti, zapamti, kao kad vrlo složenu igru dovedeš dokraja. Taj uspon čoveka o kome govoriš — pa, on je logično doveo dotle da se čovek vine do zvezda...

— To znam. I onda?

— I onda je morao da se sretne sa idejom leta brzinama bliskim brzini svetlosti, i da dođe do tih crnih jama, kako to zoveš. Vidi, kad dođe do kolapsa materije iz tvog svemira u crnu jamu, ovde, u mom svemiru, to je jedna vrlo lepa erupcija konvertovane materije, vrlo lep vatromet na nebu, ako hoćeš.

— Čekaj, moj brod je pao u jamu jer nešto nije valjalo. Ti si to morao znati kao sveznajući, zar ne?

— Tačno.

— Pa zašto onda, o Gospode? Zašto si dozvolio da se sjebemo u toj rupi? Zato što je to lep prizor na tvom nebu? Zbog vatrometa?.

— Hteo sam da obrađujem devojku...

Branko Pihač
OPERACIJA
»SEDAMNAESTA
RAVNINA«

Gorgonska istraživačka krstarica »Xandrilla IX« po stotinu i sedamdeseti put je oblijetala planet do kojeg je pristigla prije otprilike njegovih tridesetak obrtaja oko vlastite osi, predući oko njega orbitnu mrežu poput bezdušnog pauka koji je napokon dobio svoju žrtvu.

Pa ipak, riješenje za osnovni problem još nije bilo nađeno. U komandnom centru vladalo je uzbuđenje, a lica okupljenih i dalje su, kao i prethodnih dana, izgledala zabrinuto.

»Ako ovaj planet napustimo bez da smo nešto poduzeli, bit će to nepopravljivo i neoprostivo«, reče rezignirano kapetan. »Zar je moguće da ne možemo iznaći neki način?«

»Iznašli smo ih već nekoliko«, usprotivi se savjetnik za sigurnost, vojno lice, veliki Moggon Kalhaas. »Ali ispostavilo se da se vi ne slažete ni s jednim od njih!«

»Moggone Kalhaas«, odvrati oštro kapetan Haiam, »ja sam prvi koji bih ovdje upotrijebio neutronske zrake i sredio sve to za nekoliko sati, ali, do đavola, kako vam nije jasno da trenutno izumiranje života na ovom planetu ne bi dugo ostalo nezamijećeno?! Dajte da budemo ozbiljni!«

»Sve nam je tako kristalno jasno, a ipak ne možemo ništa«, opsuje astronavigator Xawa. »Prokletstvo! Riješenje valjda ni ne postoji!«

»Uvijek mora postojati neko riješenje«, javi se sa svog mjesta Kremeh, I oficir palube. »Ne može to samo tako. Predlažem da još jednom pažljivo rezimiramo stvar i vidimo nismo li negdje neku mogućnost izgubili iz vida. Ne mogu povjerovati u to da baš ništa ne možemo učiniti!«

»Onda pokušajte vi«, reče Kalhaas. »Ja stvarno ne znam što bi se još moglo reći, a da se ne ponovi ono što je već ponovljeno bar tri puta. Na mene ne računajte. Za mene ova diskusija postaje izlišna.«

»Ni ljutnja ne vodi nikamo«, umiješa se umirujućim riječima iskusan stručnjak, planetolog Mayai. »Ni ja ne vidim neko riješenje koje bi odskakalo od onih dosad predloženih, ali svejedno, ništa ne možemo izgubiti. Svima nam je sve jasno: ovaj je planet opasan za budućnost Gorgone. Trenutno se nalazi u primitivnoj fazi, ali tok razvoja je takav da nedvojbeno pokazuje eksponencijalan razvoj sa neočekivano snažnim koeficijentom. Kako sada stvari stoje, ova vrsta — iako se sastoji od tri podvrste vrlo različite po baznoj inteligenciji — ima otvoren put prema Univerzumu, i to polako počinje shvaćati.«

»Kao da to već nismo čuli«, reče Kalhaas.

»Polako Moggone«, umiri ga kapetan, »i ja bih da nije tako, ali, što možemo. Nastavite, Sabore Mayai!«

»Ako sada ništa ne poduzmemo, za manje od tri stotine ovdašnjih godina, oni će dostići potrebnu razvijenost i, kao što vam je poznato, čim zadovolje Solenardov kriterij, postat će punopravni članovi Intergalaktičke Zajednice. Posljedice toga po našu ekonomsku moć i prevlast u ovom dijelu Svemira su nam svima vrlo dobro poznate i one nam nalažu da to spriječimo po svaku cijenu. Naravno, uništenje zaostalih planetarnih civilizacija od strane naprednijih najstrože je zabranjeno i svaki naš štetan utjecaj na ovaj planet, da se otkrije, bio bi teško kažnjen. Problem je, dakle, u tome, što učiniti da ovaj planet bude ometen u svom razvoju, po mogućnosti jednom i zauvijek, a da to nipošto ne bude dovedeno u vezu s našim dolaskom.«

»S našim dolaskom?« brzo upita šef sigurnosti, Moggon Kalhaas. »Mislite li da su nas Intergalaktičke patrole opazile?«

»Ne, ne bih rekao«, odvrati astronavigator Xawa, »iako ništa nije sigurno. No, i da nas nisu opazili, ako ustanove da se planet ne razvija prema uobičajenim normalama, istraživat će, a znate i sami da se s njima nije šaliti. Otkrili bi nas prije ili kasnije, a onda smo gotovi. Gorgona nije velika, a svi bi bili protiv nas.«

»To je točno«, reče kapetan Haiam, po činu jedan od sto Morona Gorgonske Svemirske flote. »I kad sve to slušam, i meni dolazi da povjerujem da nije moguće učiniti ništa.«

»To je samo uvjetno točno«, reče Kremeh. »Ustvari, samo moramo biti lukaviji od njih, sve se uvijek svodi na to.«

»Lako je reći«, odgovori kapetan. »Još nemamo ni najopćenitiju predodžbu o tome što bismo mogli učiniti, a vrijeme odmiče. Vrijeme i Gorgona. Koliko još smijemo ostati u ovom sistemu, Xawa?«

»Još oko osam ovdašnjih obrtaja«, spremno odgovori astronavigator. »Izgubili smo mnogo vremena.«

»Jeste li razmotrili mogućnost mutantnih radijacija?« uključi se u raspravu biolog Uhomai. »Predložio sam nekoliko vrlo zanimljivih mogućnosti.«

»Ne, na žalost nijedna ne bi mogla doći u obzir«, odgovori planetolog Mayai. »Osobno sam proučio sve vaše alternative. Imam ovdje podatke, Intergalaktička Zajednica otkrila je ovaj planet 45,6-tog Centrala 26.384 Temeljne Periode, prije oko 4000 ovdašnjih Perioda i njezine patrole redovito ga obilaze svakih 100 Perioda. Planet je biološki apsolutno stabilan, životne forme su stabilne i poznat je potpuni fond životinjskih i biljnih vrsta — prirodno, poznate su i vrste za koje ni sami domoroci još ne znaju, niti će saznati u dogledno vrijeme. Uglavnom, da ne duljim, Zajednica je potpuno predvidjela razvoj ovog sistema i svako odstupanje izazvalo bi istragu. Isto tako, i ubacivanje kojekakvih štetnih i otrovnih kukaca, bakterija ili slično. Najvje-rovatnije bismo mogli izazvati neki lokalni poremećaj bez rizika, ali očito je da to ne bi bilo ono što nam je potrebno. A ovaj planet ima već u Zajednici i svoj redni broj! Računaju s njim kao da je već probio Solenardovu barijeru.«

»Ipak...Možda ipak...«, progovori oprezno i iznenada Sabor Gaibaza, jedan od dvojice službenih brodskih psihologa, i svi se pogledi okrenuše prema njemu.

»Možda bismo ipak mogli nešto učiniti«, nastavi Gaibaza pažljivo birajući reći. »Postoji dimenzija na koju još nitko nije pomislio, a koju bismo — kažem možda — mogli iskoristiti. Ne znam, ali u ovom trenutku čini mi se da bi bilo moguće...«

»Budite određeniji«, zamoli kapetan. »I nemojte se bojati da ćete reći nešto krivo, jer ionako još ništa nemamo.«

»Pa, razmišljao sam o tome ovih dana, postoji način da skrenemo razvoj ovog planeta, i to sa srazmjerno vrlo malom količinom energije, ali, na žalost, ne mogu garantirati uspjeh.«

»Nitko to ne može u ovom trenutku«, reče kapetan Haiam. »Samo recite.«

»Bilo bi, možda, moguće provesti izmjenu njihove dubinske psihologije, na način da ustanovljene razvojne predispozicije budu ozbiljno dovedene u pitanje. Radilo bi se, zapravo, o izazivanju jednog poremećaja duboko u njihovoj podsvijesti koji bi na razini fenomenološkog ponašanja prouzročio snažna ograničenja na svim područjima njihove egzistencije. Ali, da bi to uspjelo, morao bih sprovesti stanovita proučavanja, ne znam da li se uopće isplati upuštati u to...«

Nastala je kratka pauza. Prvi je progovorio kapetan Haiam. »Što bi vam trebalo za to?« upitao je polako.

»Prije svega, bilo bi potrebno najpažljivije programirati njihova nova duševna stanja«, reče Gaibaza, sada nešto čvršćim glasom. »Treba mi pomoć iz Matematičkog odjela i dosta slobodne memorije.«

»Svakako treba pokušati«, reče sa strane Kremeh, a javiše se i prvi spontani znaci odobravanja.

»Sve je to u redu«, pripomenu kapetan. »Samo, ne zaboravite da nemamo mnogo vremena. Kad biste bili spremni da nam saopćite rezultate?«

»Treba mi dva obrtaja«, reče psiholog Gaibaza. »Uz jaču ekipu možda i manje...«

»Imat ćete ih«, složi se kapetan. »Stavit ću Massobu i čitavu njegovu ekipu pod

vašu komandu. Dok smo u orbiti, nisu nam potrebni. Je li vam to dovoljno?«

Galbaza potvrdi, a složiše se i okupljeni — ništa drugo nije im u tim trenucima padalo na pamet.

»Zahvaljujem na odobrenju«, reče Galbaza. »Što se tiče mene, mogao bih odmah početi s radom, naravno, ako nitko ne bi imao ništa protiv.«

»Naravno da ne«, složi se kapetan. »Da smo počeli ranije, možda bismo već došli i do nekih rezultata. Ali neka, saznali smo mnogo o planetu, pa će nam to možda jednog dana i koristiti. Možete krenuti, Sabore Galbaza, i prenesite onima iz računarskog svoja opunomoćenja...«

Uljudno se naklonivši, psiholog iziđe, a oficiri okupljeni na vijećanju u komandnom mostu nastaviše analizu proteklih događaja. Kao što su odnekuda i očekivali, bez naročitih rezultata...

*

U svom radnom kabinetu, kapetan Haiam bezvoljno je promatrao prikaz na velikom trodimenzionalnom panoramskom pokazivaču, raskošno lice planeta koji se lagano okretao na tri tisuće kilometara ispod »Xandrille IX«. Bio je gotovo kao Gorgona, a kapetan Haiam je i protiv svoje volje morao priznati da je to samo djelomično tačno: u stvari, Terra — planet čije su ime preuzeli iz imenika Intergalaktičke Zajednice po osnovu starog običaja da se on nazove imenom kojim ga nazivaju i njegovi stanovnici — bila je od Gorgone ljepša, i to u svakom pogledu. Na velikom ekranu nizale su se bogate nizine sa obilnim riječnim spletovima, razvedene planine i odlična mora. Sama Terra bila je tek neznatno većeg promjera od Gorgone, ali kapetana Haiama spopadao je užas pri pomisli da ovaj sustav ima čak devet planeta, dok je sustav njihovog sunca Hore imao jedva četiri, pri čemu je domorocima posebno zavidio na mladom Suncu, koje je po njegovim procjenama moglo izdržati barem 5 kompletnih bioloških evolucija.

»Niti ne znaju što imaju...«, hvatao ga je bijes i pri samoj pomisli da stanovnike tog planeta po uključenju u Intergalaktičku Zajednicu očekuje mogućnost sjajne trgovine i razvoj koji će po svim pravilima Gorgonsku civilizaciju baciti u sjenu. I onda će biti kasno...

A da stvar bude još gora, ni plan iskusnog planetologa Mavaia nije bio provediv. Ideja je bila privlačna — da se sustavnim utjecanjem proizvedu divovski klimatski poremećaji protiv kojih domoroci ne bi imali nikakvih šansi, osim, možda, da 10% od njih preživi — ali »Xandrilla IX« bila je suviše malen brod da bi imala na raspolaganju potrebnu količinu energije. U takvom raspoloženju prekinuo ga je signal s vratiju, i na njima se pojavio Sabor Galbaza.

»To ste vi, Barba? Samo uđite!« pozove ga, nastojeći potisnuti trenutnu zbunjenost: na Galbazov pokušaj već je bio potpuno zaboravio. »Vidim, nešto ste donijeli. Da budem iskren, nisam vas očekivao tako brzo!«

»Imao bih saopćiti neke rezultate...«, poče psiholog, najprije stidljivo, a onda sve sigurnije i sigurnije. »Moglo je biti i brže da mi Mayai nije uzeo deo ekipe iz računskog. Ali, eto, imamo nešto. Uglavnom, bilo bi moguće.«

»Što to?«, upita kapetan.

»Utjecaj na podsvijest, ako se sjećate«, ponizno odgovori psiholog. »Završio sam sve potrebne proračune, ali, na žalost, pokazuje se da je utjecaj potrebno smjestiti vrlo duboko u podsvjest, čak u sedamnaestu ravninu interne hijerarhije. Tu smo sigurni od svakog otkrivanja, a promjene će biti korjenite i dugotrajne.«

»Polako, polako, Sabore!« uspori kapetan, jer mu ništa od onoga o čemu je govorio Galbaza nije bilo jasno. »Sjedite i ispričajte mi detaljno o čemu se radi. Na kakve ste to promjene mislili?«

»Evo ovako, hvala«, reče Galbaza i spremi se da počne s objašnjavanjem. »Stvar je, u osnovi, vrlo jednostavna, ali, znate kako je, sve jednostavne stvari je teško izvesti.

Prava analiza upotrebljava dosta kompleksne pojmove, ali pokušat ću vam objasniti o čemu se radi na jednostavan način. Bit ovog zahvata je u sljedećem: poremetit ćemo predstavu pojedinog ljudskog bića o odnosu između njega i drugih ljudskih bića, što će automatski izazvati programirani lavinski proces destrukcije zdrave i progresivne kolektivne svijesti. Slabašne indikacije pojačavat će se povratnim mehanizmima i, uz pretpostavke na ograničenost njihove introspekcije, izazvati postupnu degeneraciju osjećaja sretne pripadnosti ljudskoj zajednici. Nestat će pokretačka arhetipska slika stvarana milenijumima i tu ćemo ih dobiti: postat će raspršena rulja, izgubljeni, odvojeni od Univerzuma, od svojih i od samih sebe. Garantiram, kapetane, od njih će ostati mentalne ljušture i olupine.«

Dok je govorio, Galbazine oči čudesno su se caklile, ali kapetan još nije hvatao puni smisao.

»To... **to su velike riječi**«, reče umjesto svega drugoga. »Jeste li sigurni da je to samo tako moguće učiniti?«

»Hm... Da, u početku treba malo pritegnuti maštovitost, pojačati osnovnu tendenciju svakog primjerka za oponašanjem drugih — ona, znate, postoji jer svako mlado biće najprije uči metodom direktnog oponašanja — suziti doživljavanje plemenitih duhovnih stanja... **uglavnom, odabrat ćemo pogodnu podvrstu**, a sve ovisi i o količini agensa. Njega, naravno, na brodu nemamo, ali slučajno znam njegovu formulu pa ćemo ga sintetizovati.«

»Moram priznati da mi sve to nije najjasnije«, reče kapetan. »Što će to značiti u praksi? Vidjeli ste ovu planetu: dinamična je, zdrava, možda će još imati nekoliko globalnih ratova ali će se kroz to još više razviti, gledajte samo ovu hemisferu!« reče kapetan i pokaza na ekran koji je pokazivao Sjevernu Ameriku. »Gledajte ovu ekspanziju, ova naftonosna polja, ovu užurbanost, to dolje živi, sve se kreće, buja i razvija se. Istina, tehnologija im je još u povojima, ali ono što poznaju maksimalno iskorištavaju i iznose na tržište i to im maksimalno koristi. Kako to mislite staviti pod kontrolu? I na što bi to trebalo nalikovati u... slučaju uspjeha vaše intervencije.«

»Eh, malo ste me zatekli. Stvar je suviše kompleksna da bih sad mogao znati kako će se sve to razvijati. Uglavnom, javit će se unutrašnji nemir, sporadična izbijanja nasilja, neka vrsta neodređene paranoje i masovne šizofrenije **i udruživanja nižih, elementarnih i divljih oblika svijesti protiv onih kreativnijih i mirnijih.**«

»Zvuči interesantno«, reče kapetan. Kako je Galbaza govorio, tako mu se njegova teorija činila sve zanimljivijom. »A dalje?«

»Pa, zavladat će neka groznica, uglavnom mržnja, zluradost, primitivna zloba i zavist na najbanalnijim, gotovo bezvrijednim sitnicama, **neka vrsta kolektivne emanacije dubinskog zla**, možda neka matematička antiteza zdravog stanja, ali to je vec filozofija.« U društvenom smislu, prevladat će skučene, nepotpune i **defektne emocije bez prave radosti ljudskog druženja i bez smisla zajedničkog rada, a gotovo sigurno mogu tvrditi da će nestati slobodnog tržišta, a najvjerojatnije će sve završiti u posebno podmukloj diktaturi.**«

»To me zanima«, reče kapetan Haiam. »Kako mislite da nastupi neka organizacija, ako je u početku negirate?«

»Jednostavno, statistički, zakonom velikih brojeva. Nekim prirodno poremećenim oblicima svijesti pogodovat će takva atmosfera podmuklih zakulisnih igara i općeg nepovjerenja. Oni pitomiji će raditi, a oni međusobno povezaniji parazitirati i jedina briga će im biti kako da se održe na vlasti.«

»Da, vidim, ali — zaboga — u ime čega?« preneraženo upita kapetan Haiam. »Mora postojati neki osnov, nešto se mora staviti na zastavu, u zakonik...«

»Sve je pažljivo isprogramirano«, odvrati Galbaza, lagano se naklonivši. »U ime upravo onoga čega nema. U ime jednakosti, pravde, prava onih koji rade u tvornicama itd. itd. Te će ih parole bombardirati svakodnevno, a nesklad između stvarnosti i

proklamiranog bit će toliki da će ti pojmovi izgubiti svaki smisao. Oni će, čisto fiziološki naći neku svoju logiku, ali to će biti logika bez života, bez kretanja, bez razvoja, golo održavanje postojećeg, najbijednija slika života koju možete zamisliti. Ali — po mojim proračunima — neće se buniti. **Možete smatrati da će svi biti isti lopovi, samo što će neki biti na položajima, a drugi ne. Razumijete li, riječ je o temeljnoj degeneraciji ljudske etike, o postavljanju sasvim drugih, lažnih normi koje nisu kompatibilne s prirodom i Univerzumom**. Za jedno ljudsko biće to će biti i krajnji doseg svega plemenitog, jer ništa drugo bolje mu neće biti zamislivo. Otupit ćemo toj vrsti oštricu da se okreće prema van, smatrajte da ćemo ih uvrnuti da se više bave jedan drugim, nego prirodom oko sebe.«

»Užas!« reče kapetan koji je počeo shvaćati. »Pa... Pa vi namjeravate od njih napraviti životinje!«

»Završit će kao životinje«, upotpuni Galbaza. »Ustvari, neki će se u nadolazećoj situaciji odlično snalaziti. Utvrdili smo da domoroci imaju statističke raspodjele svojstava; mi ćemo samo malo pomaknuti težište prema nižim vrijednostima. A dalje će se takav sistem održavati metodom čiste prisile.«

»To mi baš ne ulijeva povjerenje«, skeptično odgovori kapetan Haiam. »I mi smo imali diktature u svojoj povijesti i nijedna se nije dugo održala, ako je to u pitanju, ne bih baš bio...«

»Niste me pažljivo slušali«, usudi se reći psiholog, Sabor Galbaza. »Jeste, imali smo diktature, ali to su bila **nasilja zdravih nad zdravima**, a ovo je nešto posve drugo. Psihološke promjene izazvat će u njima takva stanja da neće imati ni ideje ni mašte da se pobune protiv toga. Bit će to stanja introvertiranosti, usukanosti, krajnje prizemnosti, posuvraćenosti, a prije svega, moram naglasiti slabljenje lične volje. Ne samo volje da se nešto promijeni, nego i volje za životom. Kažem, posrijedi je kompleksna promjena...«

»Znam, ali gdje su vam logičke osnove za to? Ne možete samo tako ubiti bit tih bića, ali, dobro, možda i možete, no kako objašnjavate stabilnost takvog sistema kad će oni vidjeti da su neki gore a neki dolje? Morat će se pobuniti...«

»Na žalost, gospodine kapetane, vi još uvijek ne shvaćate dubinu i, usudio bih se reći, genijalnost ovog zahvata«, odgovori Galbaza. »Oni će biti toliko promjenjeni da će to naprosto smatrati normalnim: i mita, i korupciju, i nepotizam i sve ono što smatramo bolesnim. **Mi ćemo im ubiti predstavu o vrijednosti općeg ljudskog bića i općeg ljudskog prava i jedino što će im ostati bit će šizofrenično traženje kakve-takve povjerljivosti u moru laži, prepredenosti, i bit će im gore nego životinjama, jer je poznato da se životinje iste vrste ne bore često jedna protiv druge**. To je za jednu biološku vrstu bolesno, a mi to upravo trebamo. Ne, oni se neće buniti, jer jednostavno **neće imati pojmova u ime kojih bi mogli ustati**: ti će pojmovi biti verbalno dani, ali sadržajno toliko degenerirani da će podanici misliti da »tako mora biti«. Možda će ostati neki tužni sjajni trag istine i ljepote duboko u njihovoj podsvijesti i možda će oni osjećati da nešto nije u redu, ali — budite sigurni — **oni neće znati kako izgleda ono što je u redu**. Neće imati više vizija koje će ih vući naprijed i...«

»Ali, do đavola, koja će ih vizija natjerati da se sunovrate u propast?« zavika kapetan.

»Privid onoga što još na ovom planetu nije postignuto. Privid posvemašnje pravde i jednakosti«, odgovori pažljivo Galbaza. »Ako povećate slike, vidjet ćete da su životi domorodaca vrlo različiti, neki imaju mnogo, neki nemaju mnogo. Ali vrijedi zdravi princip da se sve može postići slobodnim radom. Taj ih princip i gura naprijed — no samo dok im ga mi ne ukinemo. To jest, dok mi ne učinimo da si ga oni sami ukinu. Javit će se podmukli, koji će govoriti u ime onih manje sposobnih i pobuniti ih, nastat će brutalne otimačine, paleži, umorstva, bolesna i sadistička iživljavanja, krade, borbe za prevlast... U njima netko mora i prevladati. Ali bit će uništeni kriteriji. U ime pravde bit

će postavljen princip jednakosti, a to će se na kraju svesti na tragično zapostavljanje i omalovažavanje, poniženje i kažnjavanje sposobnosti koja neće moći doći do izražaja. Oni će«, u Galbazinim očima opet zacakli, »biti jednaki, ali na toj razini ne da će svi imati, nego da nitko neće imati. **Postat će mentalne nakaze, mentalno razroki rod koji će jedno misliti, drugo raditi, treće htjeti, a deseto doživljavati**. Ispod prividne jednakosti, koja će za njih — jednake — predstavljati pravdu, jer za drugu neće ni znati, skrivat će se najpodmuklija nepravda koju može izraziti jednadžba, ali to se nas ne tiče. Važna je sudbina razvoja i to posebno tehničkog koji nam je najopasniji. U takvom stegnutom društvu, gdje se nitko neće smjeti isticati — posebno sam pazio na to — **vladat će poluživotinjski instinkt progona svega onoga što odstupa od prosječnog**. Natprosječno će postati isto kao i ispodprosječno, a budući da će se logički stupanj mišljenja drastično sniziti, to više neće biti prepoznatljivo kao blisko i bit će shvaćeno kao neprijateljsko. Vidite li kako je sve to konzistentno? Jedan poremećaj povlači drugi, drugi lavinski ostale... Izumitelji, ljudi snažne volje i imaginacije, ljudi velike privatne inicijative, uopće, vrijedna ljudska bića bit će ostavljena na stranu društva kao njegovi latentni neprijatelji, a najvjerovatnije najčešće i sistematski uklanjani, odnosno iskorištavani u strogo kontroliranim okolnostima, kao neka vrsta inteligentnog roblja.«

»Pa to je onda čisti intelektualni genocid!« uzviknu kapetan.

»Trebamo ga«, lakonski reče Galbaza. »Sve je podređeno uništenju sposobnih i smanjenju njihovog uticaja u društvu, jer je to jedini način da zauzdamo tu vrstu, a da to nitko od onih iz Zajednice ne primijeti.«

»Da«, reče kapetan kratko se zamislivši. »Očito je stvar velika, ali je isto tako očito da ste joj profesionalno pristupili. I kad mislite da bi se mogle javljati prve posljedice?«

»Pa, ako agens ubacimo sada, za normalnu, zdravu rasu trebalo bi oko sto godina da djelovanje iz sedamnaeste podsvijesne ravnine dođe na površinu društva, ali kad nastupi međudjelovanje čovjeka i okoline, očekujem da stvari budu sređene za manje od deset godina.«

»To je upravo ono što nam treba«, reče kapetan. U uobičajenim okolnostima ne bi mogao povjerovati u uspjeh tako delikatnog pothvata, ali poznavnje ranijeg Galbazinog angažmana na stručnom polju davalo mu je neke slutnje da Galbaza ne govori bez osnove. »U redu«, pristao je. »Imat ćete sve što vam je potrebno, odmah ću pripremiti ekipu za operaciju.«

Govoreći to, posegnuo je za prekidačem interfona. »Moggona Kalhaasa, molim, neka odmah dođe na komandni most...«

»Ako je ovo provedivo, onda je odlično«, reče planetolog Mayai. »Jeste li konzultirali drugog psihologa?«

»Ne još«, reče kapetan. »Dali smo mu vremena da prouči stvar, Ali trebali bismo početi s pripremama.«

»Svakako«, potvrdi Kalhaas. »Samo, ima jedan problem.«

»Da?«, zapita kapetan. »Koji?«

»Prema proračunima, nećemo imati dovoljno agensa. Iz kemijskog odjela javljaju da nemaju dovoljno komponenata za čitav planet. Kako stvari stoje, morat ćemo djelovanje ograničiti samo na jedan dio.«

»To je loše«, reče kapetan. »Recite mi, koji dio površine možemo zaraziti?«

»Maksimalno do dvije petine kopna, a i to rijetkom koncentracijom.«

»To uvodi nesigurnost«, reče kapetan. »Ali neka, učinit ćemo sve što je u našoj mogućnosti. Jeste li razmislili o tome koji dio je najpogodniji za utjecaj?«

»**Svakako**«, spremno odgovori Kalhaas i priđe velikoj karti planeta Terrae, koja je visjela na zidu. »Dopustite mi da objasnim. Evo, planet nastanjuju tri vrste razumnih bića: jedna su bijela, druga žuta a treća crna. No, to je samo površinska razlika u boji kože, prave razlike su genetičko-evolucionog karaktera. Ako bismo agens koncentrirali

ovdje«, reče Kalhaas i pokaza na jedan veliki izduženi južni kontinent, »to ne bi imalo puno smisla, jer crna vrsta još ne predstavlja nikakvu opasnost: da je samo po njoj, ovaj planet ne bi skoro probio Solenardov nivo. Žuti nastanjuju evo ovaj pojas ovdje«, reče i pokaza na drugi dio karte, »ali faza njihovog razvojnog maksimuma je prošla. Ostaju nam samo bijeli, uglavnom sjeverna područja planeta.«

»Znači ovdje?« pokaza kapetan na ono što su Zemljani zvali »Novi kontinent«. »I da i ne«, reče Kalhaas. »Radije bismo izabrali neki manje dinamičan kraj, ovaj je već prilično snažno u razvoju i Galbaza nije potpuno siguran da bi agens imao predviđene efekte. Znate, kada populacija biva dugo izložena zdravim principima, oni ulaze u gene i putem gena stižu i do te, sedamnaeste ravnine, tako da postoji mogućnost da bi agens izazvao nekontrolirane posljedice, a možda čak i svoju suprotnost, na primjer, pojačanu opreznost i predostrožnost populacije baš pred takvim deformacijama. Nema, međutim, potrebe da reskiramo. A ima i još jedan problem.«

»Da?« opet zapita kapetan.

»Agens bi trebao biti raspršen na širokom području, što bi lako moglo biti opaženo. A vi znate da patrole Zajednice pomno proučavaju sve događaje koji su se zbili od njihovog prijethodnog dolaska. Moglo bi biti opasno ako naiđu na nešto što bi mogli protumačiti kao raspršivanje nekog kemijskog sredstva. Zato tu moramo biti vrlo oprezni. No, postoji i jedna sretna okolnost.«

»Slušamo«, reče planetolog Mayai.

»Periodički, putanja ovog planeta siječe se s putanjom jednog* meteorskog roja, koji najvjerojatnije na Terrai nije još poznat, jer im dolazi iz smjera Sunca. Za to vrijeme postoji pojačana vjerojatnost da na površinu planeta udari koji meteorit. Slučaj je htio da to vrijeme susreta bude upravo sutra, pri slijedećem obrtaju planeta, a kritično vrijeme je otprilike plus—minus jedan obrtaj. Postoji izvanredna šansa da ostanemo teoretski neopaženi, ako ubacivanje reagensa sinkroniziramo sa padom nekog meteorita... koji, naravno, mora pasti.«

»Odlična ideja«, pripomene astronavigator Kremeh. »Samo, možemo li inscenirati da padne toliko meteorita?«

»Neće biti potrebno«, reče Kalhaas. »Izazovemo li dovoljno veliku eksploziju, agens će biti raspršen na ogromnom prostranstvu. Djelovanje je dugotrajno, jer je spoj — ispitao sam to u kemijskom — vrlo stabilan i teži od zraka, pa će ostati pri tlu. A da bismo dokraja eliminirali vjerojatnost da oni iz Intergalaktičke Zajednice na nešto posumnjaju, izazvat ćemo eksploziju tamo gdje praktički neće biti ljudskih žrtava. Prema proračunima, bilo bi to ovdje...«, završi i pokaza na jedno mjesto na sjeveru ogromnog ifcntinenta gornje hemisfere. »Ovo mjesto domoroci zovu Sibir. Vladaju niske temperature i u principu je nenastanjeno, a agens će obuhvatiti sve u krugu od najmanje tisuću kilometara...«

»Slaže li se s tim Sabor Galbaza?« upita kapetan.

»Dakako«, odgovori Kalhaas. »To je osobno njegov plan.«

»Onda nemamo što čekati«, reče kapetan Haiam. »Kada dolazi meteorski roj?«

»Već je tu, vidjeli smo neke komade. Dat je nalog da se lansira energetski štit. Ali optimalno vrijeme je negdje za jedan obrtaj...«

»Gospodo, čuli ste«, objavi kapetan. »Službeno, nazvat ćemo ovaj zahvat Operacija..., Operacija..., no dobro, nećemo filozofirati, **Operacija Sedamnaesta ravnina** i ona počinje odmah. Recite mi samo kako stoji s agensom?«

»Uskoro će njime početi puniti silikatne kontejnere. Materijal kontejnera mora odgovarati sastavu meteorita, a odsustvo drugih elemenata moći će se protumačiti time da je meteorit velikim dijelom bio sastavljen od leda. Eksplozija će prouzročiti i neke magnetske poremećaje, ali oni neće biti od značaja«.

----

* Rod β—Tauridi

»Odlično«, odobri kapetan. »Znači, počinjemo odmah. Čuli ste, gospodo, nastupamo za dvadeset četiri njihova sata...«

Brodom je zaorio alarm I stupnja, proradili su interfoni i interna video-komunikacija, a nedugo zatim, stala je »Xandrilla IX« napuštati svoju dugo vođenu putanju uz prve manevre u cilju optimalnog lansiranja psihičke bombe...

»Protestiram!« upao je iznenada u kapetanov blok Galahan, drugi službeni brodski psiholog, raščupan i sa svežnjem kompjuterskih folija u rukama.

»Sabore Galahan?« reče kapetan. »Drago mi je što vas vidim, očekivali smo vaš odgovor.«

»Imate ga!« odvrati Galahan i vidjelo se da je dobrano revoltiran. »Proučio sam sve što mi je dano i mogu vam reći da sam protiv toga koliko uopće jedan razuman Gorgonac može protiv nečega biti!«

»Protiv? !« upita iznenađeno kapetan. »Mislite li da neće biti djelotvorno?«

»Bit će djelotvorno, ne trebate se bojati da neće, kolega Galbaza — ako ga uopće mogu nazvati svojim kolegom — zaista je izvrsno obavio svoj posao. Sa stručne strane nemam nikakve primjedbe. Jedino što mi nemamo na takvo što nikakvo pravo!«

»Pa, da budem direktan, mislim da nam je to svima od početka bilo jasno, zar ne? Znamo da je ovo što činimo protiv pravila Intergalaktičke Zajednice.«

»Ne mislim na zakone Intergalaktičke Zajednice«, reče još uvijek nesmanjenom žestinom Galahan. »Ovo što je Sabor Galbaza namijenio ovim jadnim domorocima, to je više nego užasno! **Kategorički tvrdim da je to najciničnije, najpodmuklije, najbestidnije i najnastranije ubijanje ličnosti iznutra, nešto toliko nemoralno, koliko se nemoralno uopće može zamisliti!** Jedno je uništiti — naravno, ja bih bio i protiv toga — ali ovo, ovo je naprosto nešto nečuveno i čudovišno. Pa toga nema nigdje u Univerzumu. Tako nešto ne može postojati jer bi propalo prije nego što bi nastalo. Može nastati samo... u tako demonskom umu kao što je Galbazin. Zahtijevam, kao oficijelni psiholog ove ekspedicije, potpun prestanak Operacije **Sedamnaesta ravnina!«**

»Dakle, vi mislite da bi takav plan bio uspješan, zar ne?« zapita kapetan, izazivajući kod Galahana još veće protivljenje.

»Mislim, ako je to jedino što vas zanima, ali sam protiv toga! Nemamo nikakva prava na takve načine skrnaviti život na nekom Svijetu i stvarati od jedne rase **psihičke bogalje**. To... je svijanje genetičke spirale, to... ja naprosto nemam riječi kojima bih mogao opisati to stanje!«

»To je sasvim prirodno da nemate riječi kojima biste opisali mentalna stanja koja je projektirao Sabor Galbaza«, mirno odgovori kapetan Haiam. »Takva stanja su proizvod njegovih vlastitih istraživanja i nigdje još ne postoje. Osim možda u igri prirode na nekim krajnje zaostalim planetima.«

»Bojim se da ne razumijete u što se upuštate«, reče Galahan, pokušavajući biti smireniji. »Pretvorit ćete ovu vrstu u jadne životne oblike kojima će inteligencija biti prije na teret nego na korist i oni najinteligentiji će se osjećati upravo i najlošije, najnesretnije i najodvratnije. Analizirao sam razvoj dalje nego što je to učinio Galbaza: bit će strašno. **U prvoj fazi organizirano nasilje, u drugoj tobožnje reforme, zapravo, ograničenja djelovanja inteligentnijih pojedinaca, u trećoj korekcije neuspjelih reformi i prvi problemi, u četvrtoj prikriveni, pa otvoreni kriminal praćen potpunim zastranjenjem pravosuđa, u petoj i dalje beznađe, bezvoljnost, apatija, umor populacije, fiziološko vegetiranje, vladavina usko povezanih porodica, još gore nego u prvobitnoj zajednici**. A sve to pod najplemenitijim motoima »pravde«, »jednakosti« i »humanosti«. Nema sumnje da će im prije ili kasnije zasmetati sada još slobodno školstvo i da će, da bi olakšali vladavinu, suziti opsege obrazovanja **I TU ĆE SE PO PRVI PUT ISTINSKI POČETI GASITI SVJETLA SVIJESTI**. Počet će točka retrogradnog razvoja ove

vrste. Dostignute kategorije, kategorije prenesene s drugih planetarnih područja, bit će napuštene, emocije sužene... Možete li zamisliti kako će se osjećati pred pripadnicima civilizacije koje neće zahvatiti Galbazin agens? A kako će tek ove gledati na njih?«

»Vidim da ste Se prilično dobro upoznali sa radom Sabora Galbaze u ova dva ovdašnja dana«, priklopi kapetan.

»Ubacio sam njegove proračune u psihosimulator stanja i pokušao osjetiti ta stanja... **Možete komotno smatrati da sam osobno proživio sve to i da je to nešto nezamislivo**...«, glas Galahana kao da je malo klonuo. »Posvuda prizemnost, primitivno zadovoljstvo da je — evo — prošao još jedan dan, priglupa zluradost jer, evo, postoje i oni kojima je lošije od nas, nepojmljiva sebičnost, strah od vlastite volje i vlastitog htijenja, **posvuda natureni jeftini simboli onoga što je davno izgubilo svoj pravi sadržaj, nigdje optimizma, avanturizma, reskiranja, vjere, doživljaja, posvuda pustoš — na ulicama, u izlozima, u dušama**. Prokleti Galbaza, bio je potpuno u pravu kad je rekao da će od njih napraviti mentalne olupine, ljušture koje oponašaju život... Ali to je strasnije nego što je i on mogao zamisliti...«

»Mislim da vas potpuno shvaćam...«, reče kapetan Haiam, glasom koji je pokazivao da ni on nije ostao ravnodušan na Galahanov istup. »Ali možda griješite. Dapače, siguran sam u to! Ono što ste doživjeli u psihosimulatoru jeste ono što slobodno biće doživljava kad se, kako da kažem, sučeli direktno sa nečim takvim, ali oni to neće doživjeti tako tragično. To će toliko biti dio njih da će za njih predstavljati ne samo jedino moguće nego i sve što je uopće moguće. Svijest će se sužavati paralelno, kroz generacije i postat će unekoliko neosjetljivi, donekle i neživi, u suptilni-jem smislu... Ustvari, mi uopće ne radimo ništa nemoralno: sada, dok su još normalni, ucjepljujemo u njih nešto što ne osjećaju. Ako ne osjećaju, znači da ne radimo ništa nemoralno. Kada im se stvarnost počne mijenjati, oni će već biti toliko promijenjeni da opet neće ništa osjećati. Vašim tragičnim stanjima nema mjesta. Vama se, kao i meni, to čini gnusno i ograničeno, **jer u našoj podsvijesti blješti dinamika našeg života, volja da nešto postignemo, priznanja društva, osjećaj da postoje i drugi poput nas, da nešto radimo zajedno, istinski osjećaj punokrvne rasne egzistencije dane od Boga i Univerzuma** — ali, oni je neće ni tražiti. To naprosto nije dimenzionirano za »lik svijesti. **Nije grijeh zabraniti nekome da leti, ako on ionako nema krila da bi poletio.«**

»A čemu mu onda braniti? I je li mu grijeh ta krila sasijecati, da jednog dana slučajno ne bi?«, reče Galahan.

»Ne možemo razgovarati na takav način«, reče odjednom kapetan odsječno,

i govorite je nerealno. Za našu svakidašnjicu to može biti grozno i perverzno, ali s gledišta nauke to je samo jedna kombinacija, X i Y, koja može biti ili istinita ili neistinita ali to je sve o čemu je dopušteno misliti.«

»S gledišta nauke, ali moral nije nauka!« zavika Galahan.

»Moral je definiran na posve drugačijoj razini promatranja, njegove kategorije za našu su poziciju neprimjenljive i smiješne«, reče kapetan.

»Možda, kategorije morala, ali ne i kategorij Kozmičke etike!« reče Galahan.

»Ne mogu a da ne primijetim kako ste grozno zapeli da budete protiv plana , kolege, Sabora Galbaze. Da li bih smio biti toliko indiskretan da pretpostavim dio razloga za to leži i u činjenici da je on, a ne vi taj koji nam je dao — barem kako sada stvari stoje, a i vi ste to potvrdili — riješenje za problem ovog planeta?«, upita kapetan Haiam, pomalo ironično.

»Da mi je takvo što i palo na pamet, možete biti sigurni da se time ne bih suviše ponosio«, reče Galahan. »Uz to, vidim da je vrijeme da vas izvijestim o jednoj maloj pojedinosti iz ranijeg naučnog rada Sabora Galbaze, uz vaše dopuštenje, naravno.«

»Ne vidim razloga da bih vam branio«, reče kapetan Haiam.

»Kolega Sabor Galbaza usprkos svim svojim značajnim doprinosima Gorgonskoj

psihološkoj znanosti, svojevremeno je izbačen iz GPAP-a, Gorgonske Planetarne Asocijacije Psihologa, i to zbog toga što je nezakonitim putevima pokušao na jednom perifernom planetu provesti jedinstven psihološki eksperiment koji se kosio sa moralnim i etičkim kodeksom zanata. Nije isključeno da su elementi tog njegovog ranijeg plana uključeni i u zahvat na Terrai... ako vam to šta govori.«

»Sabor Galbaza primljen je na ekspediciju uobičajenim kriterijima i o tome ne bismo imali šta razgovarati. Kriterije je postavila Planetarna komisija za Galaktićka istraživanja i nije na nama da o tome donosimo ikakve sudove. Sabore Galahan, vaša etika je visokopostavljena, ali ovdje jednostavno moramo primjenjivati druga mjerila. Želio bih da naš razgovor na tome i završi. Pozvao sam vas da date svoje mišljenje o uspjehu Galbazove operacije i ocjenjujem da je ono pozitivno. Jesmo li se razumjeli?« '

»Vi stvorenja sazdana od kozmičkog praha«, počeo je umjesto odgovora Galahan recitirati stihove Molitve jedne drevne Galaktičke civilizacije i kapetan protiv svoje volje ustade. Htio je nešto reći, ali je Galahan neumoljivo nastavljao:

»Vi, stvorenja koja lutate po svjetovima ne znajući da nijedan nema ono što ne bi mogao imati i vaš, ne potcjenjujte svoju beznačajnost čineći zlo da vas mirna Sve-sadašnjost ne izbaci u ledene Prostore bez vremena, **jer nećete moći ubrati nijedan cvijet, a da zbog toga ne zatreperi daleka zvijezda — možda baš Sunce vašeg dalekog doma...**«

» Da li... Da li da to shvatim kao prijetnju« polagano upita kapetan i sjede.

»Shvatite to kako vam je najbliže, ali shvatite to ozbiljno. Ne zaboravite da su Arheanci jedini poznata rasa u čitavom poznatom Svemiru za koju su poezija, filozofija i matematika jedno te isto!«

»**Bili** jedno te isto, Sabore Galahan. Arheanaca više nema«, reče kapetan Haiam.

»Znam, nestali su i ostali su jedino njihovi Sveti zapisi koje su ostavili onima koji jednom u budućnosti budu stigli na njihov planet. Ali — pa ne vjerujete valjda da su se samouništili?!«

Kapetan Haiam nije odgovorio: sudbina drevnih Arheanaca bila je jedno od pitanja na koje u Galaksiji nitko nije znao odgovor, pa su kolala svakojaka nagađanja, od kojih su ona najbizarnija tvrdila da su Arheanci pronašli put do Apsolutnih i Totalnih oblika Postojanja i napustili egzistencium od četiri dimenzije kao najsiromašniji oblik Postojanja. A s tim u vezi, njihova zaostavština, koju su najmodernija saznanja na čudesan način potvrđivala iz Periode u Periodu, dobivala je sve mističnije i složenije značenje.

»Ne, ne vjerujem da su se samouništili«, reče tiho. »A sad, molim vas, idite. I... hvala vam na svemu što ste mislili iskreno.«

Sabor Galahan se lako nakloni i pozdravi uobičajenim pozdravom, a kapetan Haiam ostade bez riječi i ne s puno misli sam u svom radnom bloku. Nakon nekog vremena, ustao je i zaputio se prema izlazu, a dalje prema II nivou krstarice, u kojoj se nalazio blok za medicinsku psihoanalizu. Soba u kojoj je Sabor Galahan simulirao mentalna stanja na osnovu Galbazovih psihoparametara bila je prazna, ali kratak pogled na monitore dao je kapetanu Haiamu do znanja da sve stoji onako kako je Galahan bio postavio. Zatvorio je vrata i, pokušavajući se smiriti i koncentrirati, stavio na glavu emisioni šljem, vezao se za bazne ritmopotencijale i uključio sinkro-polja.

Trebalo mu je neko vrijeme da osjeti prve drhtaje novih psiholoških stanja koja su se prihvaćala za okrajke perifernih emocija, trudeći se da zahvate čitav mozak. Traženje emitiranog stanja olakšalo mu je ono što je o njemu dotad čuo i, kada ga je bolje nazreo, ono ga je počelo usisavati u sebe kao nezasitna i halapljiva spužva bespomoćnu kapljicu vode. Osjetio je najprije sumornost, a onda tjeskobu, nesigurnost i strah. Bila su to još nedefinirana pozadinska psihološka stanja koja su se počela formirati a zajedno s njima osjetio je i neko sveprisutno ograničavanje, nedefinirane bojazni, neusuđivanje,

tužnu želju da ostane u koliko-toliko sigurnoj pozadini, osjete zataškavanja i opet sveprisutnu neprincipijelnost i nejasnost. Postepeno, činilo mu se da je u njega ušao i arhetip pustih ulica, osjećaj suhoparnosti i apatične praznine, **turobnost sveopće promašenosti**, i bezizlaznosti, bezvrijedna ponavljanja bezbojnih događaja iz dana u dan i čuo je žamor koji nije razumio, ali mu je neki sigurni osjet govorio da on ne znači baš ništa. **Osjetio je otpor mladih svijesti, čiju životnu energiju svijaju bolesna nametnuta ograničenja koja nesposobnost dižu na razinu časnog a sposobnima pridružuju osjećaje krivice**, neprijateljstva i mržnje. Stresao se od iznenadnog osjeta gnusobe i gadosti, da bi opet osjetio nemogućnost iskrenih ljudskih kontakata, besmislenost ljubaznosti i finog ponašanja **u stiliziranom svijetu u kojem vrijednost ne znači ništa više od bezvrijednosti**. Osjetio je i kratke impulse mafijaškog povjeravanja, više nagonska nadanja da će »našoj djeci valjda sutra biti bolje«, osjetio je zluradost i prizemnost, potpuno odsustvo mašte i osobne inicijative. Načini mišljenja postali su nedefinirani, i tupi, pojmovi labavi **i teško je bilo razlučiti da li emotivni poremećaji dolaze od logičkih nelogičnosti ili su logičke proturječnosti posljedica emotivnih poremećaja**. Uglavnom, zajedno se to slagalo prilično dobro, a iznad svega dominirao je bazni osjećaj ograničenosti: u idejama, u doživljajima, u detaljima koji su bili grubi i nepodesni, u svijestima koje nisu išle dalje od onoga što se događalo u njihovoj neposrednoj blizini. Ustvari, jedinu tragiku osjetio je u položaju mladih, čiji će — mada ozbiljno načet — ali još uvijek zdrav oblik svijesti morati pretrpjeti niz šokova i svijanja prije nego što se uspije prilagoditi »novom« svijetu. Sa devalvacijom pojma »moje«, išla je i devalvacija pojma »ja«, nije nalazio opravdanja pojmu »ja«, **ljudsko je bilo ne zabranjeno — da ne digne buku — nego tiho zaobiđeno, zamijenjeno, ostavljeno, napušteno, birokracijski ukinuto, bez srama — jer sram više nije mogao postojati, kada je ljudsku svijest već davno napustilo poštenje, ponos i čast**. Naponi injektiranih signala u njegovoj svijesti rasli su, a ostatak sjećanja na njegov vlastiti, normalni svijet, davao je neposredan osjećaj nadmoći, nekad mržnje, nekad straha, a nekad i sažaljenja. Ali onda kao da su se stvari počele mijenjati. Injektirani signal bivao je veći. Boje su polako nestajale, a ostala je samo jedna koja je podsećala na boju skrutnute krvi. Pojmovi su se stali polako reducirati, kategorije druženja i dimenzije ljudske interakcije postajale su odjednom nepotrebne **kao da se svijest povlačila iz viših regiona mozga i vraćala dalje u niže evolucione regione iz kojih je potekla, napuštajući čeoni režanj prema vegetativnom živčanom sustavu**. Javilo se pojačano veselje »što i danas imamo nešto za jesti«, počela se javljati mržnja i prezir prema ljudima iz neposredne blizine. Mržnja iz gornje domene prema nekima koje je trebalo uništiti i koji su nekad i bili fizički uništeni da bi njihova imanja bila opljačkana u ime »socijalizacije«, »kolektivizacije«, »nacionalizacije« i sl. slila se nad čitavim pučanstvom i počela ispunjavati sve i svakoga zaziranjem, mizantropijom, uskogrudnošću i galopirajućim podvalama. **Dobiti, to više nije značilo dati drugima i uzeti protuvrijednost, nego uzeti nekome uz prijevaru, a plemenit osjećaj »opće koristi« potpuno je iščezao. Rad** je postao sramota, jer radi »samo onaj koji je nesposoban da se obogati neradom«... Ulicom su stale promicati — baš kao što je rekao Galbaza — ljušture ljudi, olupine, spužve i beskičmenjaci — **uglavnom na blizinu opasniji nego na daljinu**. Osim toga, nije se mogao oteti dojmu da ga netko prati i pomno nadzire kretanje, a osjetio je i pritajenu zlobu koja je svim silama nastojala da bude njegova — kao i niz drugih zlih emocija — jer se jedino njima mogao suprotstaviti izvana nadirućem zlu. Zlo u pojedinim ljudskim bićima — ako ih se još uvijek takvima moglo nazvati — bilo je prirodna posljedica borbe za opstanak i čitavo društvo počelo se sunovraćati u mrak nepostojanja kolektivne svijesti, u mrak iz kojega je poteklo. Ali to ipak nije bio isti mrak — jer davni mrak prvobitne zajednice bio je **prirodan** i imao izlaz u ljudskom radu i sakupljanju znanja kroz generacije. Ovaj mrak činio se istinski bezizlazan. Prirodan

napor ljudske vrste da raskrčuje gužvu prirodnih pojava i zida vrtove znanja potpuno se usukao u sebe i inteligencija i od drugih ljudskih zajednica prenesena znanja i tehnička umijeća samo su potpomagala temeljne poremećaje, ubrzavajući ih do fizioloških limesa podnošljivosti. Osjetio je bezvoljnost — **jer je u tim okolnostima lišavanje samog sebe i lične volje bilo jedini izlaz da se podnese bezbojni i sveprisutni teror bezimene gomile parazita, slaboumnih megalomana i vlastitom slabošću već pomalo usporene galopirajuće opće paranoje**. Bezvoljnost je postala sve jača, u jednom momentu toliko jaka da se preplašio da se neće moći isključiti. Trgnuo se, i s zamjetljivim naporom, uz javljanje kojekakvih nedoumica: »čemu to?«, »ionako ništa neće biti drugačije...« smogao snage da se odvoji od naslonjača i rukom posegne za konzolom, isključi glavni projektor i skine šljem...

Na izlazu, susreo je nikoga drugoga nego Sabora Galbazu koji je izgledao dobre volje. Vedro ga je pozdravio, a kapetanu Haiamu uspjelo je da mu nešto odgovori, a da mu pri tom uopće ne pogleda u oči.

Pri dolasku natrag u njegov blok, dežurni oficir kratko ga je izvijestio o spremnosti broda da u atmosferu Zemlje lansira divovski kontejner s agensom...

I dogodilo se. Tridesetog lipnja 1908. godine, gigantski šestometarski kontejner čija je masa iznosila više stotina tisuća tona, prebrisao je brzinom od preko kilometara u sekundi prostore jugozapadne Azije i nešto skrenuo, radi posljednje korekcije putanje. Na visini od osam kilometara od zemlje, eksplodirao je snagom nekoliko stotina malih atomskih bombi, a eksplozija je razorila više od dvije tisuće kvadratnih kilometara. Divovska eksplozija potresla je seizmografe u Londonu, a podrhtavanje se osjetilo čak i u Americi. Val potresa obišao je Zemlju i još imao dovoljno snage da po drugi put zatrese igle seizmografa, a eksplozija se čula na preko osamsto kilometara od središta. Kad se, nakon nekoliko dana, sve sleglo, uz nepregledne desetine ki-lometara srušenog i spaljenog drveća ostale su od svega samo male silikatne kuglice s nešto magnetita i iterbija... a tisućama kilometara dalje nevidljiv i neosjetljiv agens tiho se širio iznad rijeka i nepreglednih poljana, između stoljetnih stabala, sve do prvih naselja i kuća..

A nedugo zatim, oktobra 1917. u neku sumornu jesen, zadesio je golemu državu, Carsku Rusiju, val neviđenog nasilja, ubojstava i beskrupuloznih pljački. Razularene horde naoružanih skitnica i nasilnika počele su se organizirati osjećajući u sebi odnekuda novostvoreno jedinstvo prema sebi sličnima. Redala su se umorstva, razbojništva i paleži nad ljudima koje još nije bio zahvatio razarajući agens i koji su ostali zatečeni ne vjerujući da je tako nešto moguće. Nizovi pobjeda davali su im još veću nabusitost i okrutnost, a apologeti novostvorene jezgre, koja je raspršene grupe počela polako stavljati pod svoju kontrolu počeli su govoriti o »novom uređenju« i »revoluciji«, opravdavajući otimačine i pokolje početnom fazom novog, ljepšeg i humanijeg uređenja, sazdanog na bazi istinske i posvemašnje jednakosti...

Za to vrijeme, gorgonski je svemirski brod ogromnom dosvjetlosnom brzinom odmicao prema svom matičnom suncu, zaleđen i beživotan u svom usporenom relativističkom vremenu, na neki način sličan onome što ga je ostavio Zemljanima u nasljeđe: u vremenu ispunjenom prazninom i besmislenošću koja je tu samo zato da što prije prođe i ostavi pečat svog besmisla, u vremenu bez vremena...

ALEF - SCIENCE FICTION MAGAZIN • Izdavač: NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Izdavačka delatnost, 21000 Novi Sad, Bulevar 23. oktobra 31 • Direktor NIŠP »Dnevnik«: DUŠAN TOMIĆ • Rukovodilac OOUR Izdavačka delatnost: ILIJA VOJNOVIĆ • Glavni i odgovorni urednik Izdavačke delatnost: TODOR ĐURIĆ • Sekretar Redakcije: ZDENKA KARABASIL • Lektor: JOVANKA STOJIĆEVIĆ • Korektori: ANĐELKA SILAK i VIOLETA FRENC • Štampa: NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Štamparija

supernova

Treće kolo

M. Džon Harison
PASTELNI GRAD

Džek Vans
GOSPODARI ZMAJEVA

Vladimir Korčagin
ASTIJSKI RUNOLIST

Robert Silverberg
SIN ČOVEČIJI

Lindzi Gateridž
HLADNI RAT
U SEOSKOJ BAŠTI

Pol Anderosn
TAU ZERO

